

॥ नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ॥

अभिधम्मपिटके

कथावत्थुपाळि

१. पुग्गलकथा

१. सुद्धसच्चिकट्टो

१. अनुलोमपच्चनीकं

१. [इमिना लक्खणेन सकवादीपुच्छा दस्सिता] पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति [सच्चिकट्टपरमत्थेनाति (स्या० पी० क० सी०)]? आमन्ता । यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति, नो च वत रे [नो वत रे (स्या० पी०)] वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

अनुलोमपच्चकं ।

२. [इमिना लक्खणेन परवादीपुच्छा दस्सिता] पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि पटिकम्मं । हज्जि पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति, नो च वत रे

वत्तब्बे — “पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

पटिकम्मचतुक्कं ।

३. त्वं चे पन मज्झसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति, तेन तव [त्वं (स्या०) टीका ओलोकेतब्बा] तत्थ हेताय पटिज्जाय हेवं पटिजानन्तं [टीका ओलोकेतब्बा] हेवं निग्गहेतब्बे । अथ तं निग्गण्हाम । सुनिग्गहितो च [सुनिग्गहितोव (स्या०)] होसि ।

हज्जि पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति इदं ते मिच्छा ।

निग्गहचतुक्कं ।

४. एसे चे दुन्निग्गहिते हेवमेवं [हेवमेव (स्या०)] तत्थ दक्ख । वत्तब्बे खो — “पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन,” नो च वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । नो च मयं तथा तत्थ हेताय पटिज्जाय हेवं पटिजानन्ता हेवं निग्गहेतब्बा । अथ मं निग्गण्हाम । दुन्निग्गहिता च [दुन्निग्गहिताव (स्या०)] होम ।

हज्जि पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति इदं ते मिच्छा ।

उपनयनचतुक्कं ।

५. न हेवं निग्गहेतब्बे । तेन हि यं निग्गण्हासि — “हज्जि पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना’ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन, नो च वत्तब्बे — यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना’”ति इदं ते मिच्छा । तेन हि ये कते निग्गहे से निग्गहे दुक्कटे । सुकते पटिकम्मे । सुकता पटिपादनाति ।

निग्गमनचतुक्कं ।

पठमो निग्गहो ।

१. सुद्धसच्चिकट्टो

२. पच्चनीकानुलोमं

६. पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेनाति? आमन्ता । यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेनाति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

पच्चनीकपञ्चकं ।

७. पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेनाति? आमन्ता । यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेनाति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि पटिकम्मं । हज्जि पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्भति

१०. न हेवं निगगहेतब्बे । तेन हि यं निगगण्हासि — “हज्जि पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना’ति । यं तत्थ वदेसि — ‘वत्तब्बे खो — पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन, नो च वत्तब्बे — यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘यो सच्चिकट्टो परमत्थो, ततो सो पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना’”ति इदं ते मिच्छा । तेन हि ये कते निगगहे से निगगहे दुक्कटे । सुकते पटिकम्मे । सुकता पटिपादनाति ।

निगगमनचतुक्कं ।

दुतियो निगगहो ।

२. (क) ओकाससच्चिकट्टो

१. अनुलोमपच्चनीकं

११. पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेनाति? आमन्ता । सब्बत्थ पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेनाति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निगगहं । हज्जि पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “सब्बत्थ पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘सब्बत्थ पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “सब्बत्थ पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘सब्बत्थ पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेना’”ति मिच्छा...पे०... ।

ततियो निगगहो ।

३. (क) कालसच्चिकट्टो

१. अनुलोमपच्चनीकं

१२. पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेनाति? आमन्ता । सब्बदा पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेनाति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निगगहं । हज्जि पुग्गलो उपलब्भति सच्चिकट्टुपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “सब्बदा पुग्गलो

उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना'ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘सब्बदा पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “सब्बदा पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना'ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना'ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘सब्बदा पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा...पे०... ।

चतुत्थो निग्गहो ।

४. (क) अवयवसच्चिकट्टो

१. अनुलोमपच्चनीकं

१३. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । सब्बेसु पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “सब्बेसु पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना'ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘सब्बेसु पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “सब्बेसु पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना'ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना'ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘सब्बेसु पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा...पे०... ।

पञ्चमो निग्गहो ।

२. (ख) ओकाससच्चिकट्टो

१. पच्चनीकानुलोमं

१४. पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । सब्बत्थ पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “सब्बत्थ पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना'ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘सब्बत्थ पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “सब्बत्थ पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना'ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना'ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च

वत्तब्बे — ‘सब्बत्थ पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा...पे०... ।

छट्ठो निग्गहो ।

३. (ख) कालसच्चिकट्टो

२. पच्चनीकानुलोमं

१५. पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । सब्बदा पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “सब्बदा पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘सब्बदा पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “सब्बदा पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘सब्बदा पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा...पे०... ।

सत्तमो निग्गहो ।

४. (ख) अवयवसच्चिकट्टो

२. पच्चनीकानुलोमं

१६. पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । सब्बेसु पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “सब्बेसु पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘सब्बेसु पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “सब्बेसु पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘सब्बेसु पुग्गलो नुपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’”ति मिच्छा...पे०... ।

अट्ठकनिग्गहो ।

५. सुद्धिकसंसन्दनं

१७. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, रूपञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । अञ्जं रूपं अञ्जो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, रूपञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “अञ्जं रूपं अञ्जो पुग्गलो”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, रूपञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘अञ्जं रूपं अञ्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “अञ्जं रूपं अञ्जो पुग्गलो”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, रूपञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, रूपञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘अञ्जं रूपं अञ्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा... पे०... ।

१८. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, वेदना च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... सज्जा च उपलब्धति... पे०... सङ्खारा च उपलब्धन्ति...पे०... विज्जाणञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । अञ्जं विज्जाणं अञ्जो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, विज्जाणञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “अञ्जं विज्जाणं अञ्जो पुग्गलो”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, विज्जाणञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘अञ्जं विज्जाणं अञ्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “अञ्जं विज्जाणं अञ्जो पुग्गलो”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, विज्जाणञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, विज्जाणञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘अञ्जं विज्जाणं अञ्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा...पे०... ।

१९. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, चक्खायतनञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... सोतायतनञ्च उपलब्धति... घानायतनञ्च उपलब्धति... जिह्वायतनञ्च उपलब्धति... कायायतनञ्च उपलब्धति... रूपायतनञ्च उपलब्धति... सद्दायतनञ्च उपलब्धति... गन्धायतनञ्च उपलब्धति... रसायतनञ्च उपलब्धति... फोड्डब्बायतनञ्च उपलब्धति... मनायतनञ्च उपलब्धति... धम्मायतनञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... ।

२०. चक्खुधातु च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... सोतधातु च उपलब्धति... घानधातु च उपलब्धति... जिह्वाधातु च उपलब्धति... कायधातु च उपलब्धति... रूपधातु च उपलब्धति... सद्दधातु च उपलब्धति... गन्धधातु च उपलब्धति... रसधातु च उपलब्धति... फोड्डब्बधातु च उपलब्धति... चक्खुविज्जाणधातु च उपलब्धति... सोतविज्जाणधातु च उपलब्धति... घानविज्जाणधातु च उपलब्धति... जिह्वाविज्जाणधातु च उपलब्धति... कायविज्जाणधातु च उपलब्धति... मनोधातु च उपलब्धति... मनोविज्जाणधातु च उपलब्धति... धम्मधातु च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... ।

२१. चक्षुन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... सोतिन्द्रियञ्च उपलब्धति... घानिन्द्रियञ्च उपलब्धति... जिह्विन्द्रियञ्च उपलब्धति... कायिन्द्रियञ्च उपलब्धति ... मनिन्द्रियञ्च उपलब्धति... जीवितिन्द्रियञ्च उपलब्धति... इत्थिन्द्रियञ्च उपलब्धति... पुरिसिन्द्रियञ्च उपलब्धति... सुखिन्द्रियञ्च उपलब्धति... दुक्खिन्द्रियञ्च उपलब्धति... सोमनस्सिन्द्रियञ्च उपलब्धति... दोमनस्सिन्द्रियञ्च उपलब्धति... उपेक्खिन्द्रियञ्च उपलब्धति... सद्भिन्द्रियञ्च उपलब्धति... वीरियिन्द्रियञ्च उपलब्धति... सतिन्द्रियञ्च उपलब्धति... समाधिन्द्रियञ्च उपलब्धति... पज्जिन्द्रियञ्च उपलब्धति... अनज्जातज्जस्सामीतिन्द्रियञ्च उपलब्धति... अज्जिन्द्रियञ्च उपलब्धति... अज्जाताविन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । अज्जं अज्जाताविन्द्रियं अज्जो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, अज्जाताविन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “अज्जं अज्जाताविन्द्रियं अज्जो पुग्गलो”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, अज्जाताविन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘अज्जं अज्जाताविन्द्रियं अज्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “अज्जं अज्जाताविन्द्रियं अज्जो पुग्गलो”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, अज्जाताविन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, अज्जाताविन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘अज्जं अज्जाताविन्द्रियं अज्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा...पे०... ।

२२. [पु० प० मातिका ४.२४; अ० नि० ४.९५-९६] पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,” रूपञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । अज्जं रूपं अज्जो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि पटिकम्मं । हज्जि वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,” रूपञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “अज्जं रूपं अज्जो पुग्गलो”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो, रूपञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘अज्जं रूपं अज्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “अज्जं रूपं अज्जो पुग्गलो”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “वुत्तं भगवता — ‘अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,’ रूपञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो, रूपञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘अज्जं रूपं अज्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा...पे०... ।

२३. पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,” वेदना च उपलब्धति...पे०... सज्जा च उपलब्धति...पे०... सङ्खारा च उपलब्धन्ति...पे०... विज्जाणञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । अज्जं विज्जाणं अज्जो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि पटिकम्मं । हज्जि वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,” विज्जाणञ्च उपलब्धति

सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “अज्जं विज्जाणं अज्जो पुग्गलो”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो, विज्जाणञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘अज्जं विज्जाणं अज्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “अज्जं विज्जाणं अज्जो पुग्गलो”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “वुत्तं भगवता — ‘अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,’ विज्जाणञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,’ विज्जाणञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, नो च वत्तब्बे — ‘अज्जं विज्जाणं अज्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा...पे०... ।

२४. पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,” चक्खायतनञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... सोतायतनञ्च उपलब्धति...पे०... धम्मायतनञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... ।

२५. चक्खुधातु च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... कायधातु च उपलब्धति...पे०... रूपधातु च उपलब्धति...पे०... फोडुब्बधातु च उपलब्धति...पे०... चक्खुविज्जाणधातु च उपलब्धति...पे०... मनोविज्जाणधातु च उपलब्धति...पे०... धम्मधातु च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... ।

२६. चक्खुन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... सोतिन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... अज्जिन्द्रियञ्च [अज्जाताविन्द्रियञ्च (बहूसु)] उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन...पे०... ।

२७. पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,” अज्जाताविन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । अज्जं अज्जाताविन्द्रियं अज्जो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि पटिकम्मं । हज्जि वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,” अज्जाताविन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “अज्जं अज्जाताविन्द्रियं अज्जो पुग्गलो”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो, अज्जाताविन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘अज्जं अज्जाताविन्द्रियं अज्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “अज्जं अज्जाताविन्द्रियं अज्जो पुग्गलो”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “वुत्तं भगवता — ‘अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,’ अज्जाताविन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो, अज्जाताविन्द्रियञ्च उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘अज्जं अज्जाताविन्द्रियं अज्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा...पे०... ।

सुद्धिकसंसन्दना ।

६. ओपम्मसंसन्दनं

अज्जाताविन्द्रियं अज्जो पुग्गलो””ति मिच्छा...पे०... ।

ओपम्मसंसन्दनं ।

७. चतुक्कनयसंसन्दनं

४६. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । रूपं पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “रूपं पुग्गलो””ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘रूपं पुग्गलो””ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “रूपं पुग्गलो””ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना””ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘रूपं पुग्गलो””ति मिच्छा...पे०... ।

४७. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । रूपस्मिं पुग्गलो...पे०... अज्जत्र रूपा पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलस्मिं रूप””न्ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘पुग्गलस्मिं रूप””न्ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “पुग्गलस्मिं रूप””न्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना””ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘पुग्गलस्मिं रूप””न्ति मिच्छा... पे०... ।

४८. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । वेदना पुग्गलो...पे०... वेदनाय पुग्गलो...पे०... अज्जत्र वेदनाय पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं वेदना...पे०... ।

सज्जा पुग्गलो...पे०... सज्जाय पुग्गलो...पे०... अज्जत्र सज्जाय पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं सज्जा...पे०... ।

सङ्खारा पुग्गलो...पे०... सङ्खारेसु पुग्गलो...पे०... अज्जत्र सङ्खारेहि पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं सङ्खारा...पे०... ।

विज्जाणं पुग्गलो...पे०... विज्जाणस्मिं पुग्गलो...पे०... अज्जत्र विज्जाणा पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलस्मिं विज्जाण””न्ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘पुग्गलस्मिं विज्जाण””न्ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “पुग्गलस्मिं विज्जाण”न्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘पुग्गलस्मिं विज्जाण’”न्ति मिच्छा...पे०... ।

४९. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । चक्खायतनं पुग्गलो...पे०... चक्खायतनस्मिं पुग्गलो... पे०... अज्जत्र चक्खायतना पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं चक्खायतनं...पे०... धम्मायतनं पुग्गलो...पे०... धम्मायतनस्मिं पुग्गलो...पे०... अज्जत्र धम्मायतना पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं धम्मायतनं...पे०... ।

चक्खुधातु पुग्गलो...पे०... चक्खुधातुया पुग्गलो...पे०... अज्जत्र चक्खुधातुया पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं चक्खुधातु... पे०... धम्मधातु पुग्गलो...पे०... धम्मधातुया पुग्गलो...पे०... अज्जत्र धम्मधातुया पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं धम्मधातु...पे०... ।

चक्खुन्द्रियं पुग्गलो...पे०... चक्खुन्द्रियस्मिं पुग्गलो...पे०... अज्जत्र चक्खुन्द्रिया पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं चक्खुन्द्रियं...पे०... अज्जाताविन्द्रियं पुग्गलो...पे०... अज्जाताविन्द्रियस्मिं पुग्गलो...पे०... अज्जत्र अज्जाताविन्द्रिया पुग्गलो... पे०... पुग्गलस्मिं अज्जाताविन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलस्मिं अज्जाताविन्द्रिय”न्ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘पुग्गलस्मिं अज्जाताविन्द्रिय’”न्ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “पुग्गलस्मिं अज्जाताविन्द्रिय”न्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेन,’ नो च वत्तब्बे — ‘पुग्गलस्मिं अज्जाताविन्द्रिय’”न्ति मिच्छा...पे०... ।

५०. पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो”ति? आमन्ता । रूपं पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि पटिकम्मं । हज्जि वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,” तेन वत रे वत्तब्बे — “रूपं पुग्गलो”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,’ नो च वत्तब्बे — ‘रूपं पुग्गलोति’” मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “रूपं पुग्गलो”ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “वुत्तं भगवता — ‘अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो’”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,’ नो च वत्तब्बे — ‘रूपं पुग्गलो’”ति मिच्छा...पे०... ।

५१. पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो”ति? आमन्ता । रूपस्मिं पुग्गलो...पे०... अज्जत्र रूपा पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं रूपं...पे०... ।

वेदना पुग्गलो...पे०... वेदनाय पुग्गलो...पे०... अज्जत्र वेदनाय पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं वेदना...पे०... ।

सञ्जा पुग्गलो...पे०... सञ्जाय पुग्गलो...पे०... अञ्जत्र सञ्जाय पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं सञ्जा...पे०... ।

सङ्खारा पुग्गलो...पे०... सङ्खारेसु पुग्गलो...पे०... अञ्जत्र सङ्खारेहि पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं सङ्खारा...पे०... ।

विज्जाणं पुग्गलो...पे०... विज्जाणस्मिं पुग्गलो...पे०... अञ्जत्र विज्जाणा पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि पटिकम्मं । हज्जि वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,” तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलस्मिं विज्जाण”न्ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,’ नो च वत्तब्बे — ‘पुग्गलस्मिं विज्जाण’”न्ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “पुग्गलस्मिं विज्जाण”न्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “वुत्तं भगवता — ‘अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो’”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,’ नो च वत्तब्बे — ‘पुग्गलस्मिं विज्जाण’”न्ति मिच्छा...पे०... ।

५२. पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो”ति? आमन्ता । चक्खायतनं पुग्गलो...पे०... चक्खायतनस्मिं पुग्गलो...पे०... अञ्जत्र चक्खायतना पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं चक्खायतनं...पे०... धम्मायतनं पुग्गलो...पे०... धम्मायतनस्मिं पुग्गलो...पे०... अञ्जत्र धम्मायतना पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं धम्मायतनं...पे०... ।

चक्खुधातु पुग्गलो...पे०... चक्खुधातुया पुग्गलो...पे०... अञ्जत्र चक्खुधातुया पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं चक्खुधातु...पे०... धम्मधातु पुग्गलो...पे०... धम्मधातुया पुग्गलो...पे०... अञ्जत्र धम्मधातुया पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं धम्मधातु...पे०... ।

चक्खुन्द्रियं पुग्गलो...पे०... चक्खुन्द्रियस्मिं पुग्गलो...पे०... अञ्जत्र चक्खुन्द्रिया पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं चक्खुन्द्रियं...पे०... अज्जाताविन्द्रियं पुग्गलो...पे०... अज्जाताविन्द्रियस्मिं पुग्गलो...पे०... अञ्जत्र अज्जाताविन्द्रिया पुग्गलो...पे०... पुग्गलस्मिं अज्जाताविन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

आजानाहि पटिकम्मं । हज्जि वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,” तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलस्मिं अज्जाताविन्द्रिय”न्ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,’ नो च वत्तब्बे — ‘पुग्गलस्मिं अज्जाताविन्द्रिय’”न्ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “पुग्गलस्मिं अज्जाताविन्द्रिय”न्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “वुत्तं भगवता — ‘अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो’”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,’ नो च वत्तब्बे — ‘पुग्गलस्मिं अज्जाताविन्द्रिय’”न्ति मिच्छा...पे०... ।

चतुक्कनयसंसन्दनं ।

८. लक्खणयुत्तिकथा

५३. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । पुग्गलो सप्पच्चयो...पे०... पुग्गलो अप्पच्चयो... पुग्गलो सङ्खतो ... पुग्गलो असङ्खतो... पुग्गलो सस्सतो ... पुग्गलो असस्सतो... पुग्गलो सनिमित्तो... पुग्गलो अनिमित्तोति? न हेवं वत्तब्बे । (संखित्तं)

५४. पुग्गलो नुपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो”ति? आमन्ता । पुग्गलो सप्पच्चयो...पे०... पुग्गलो अप्पच्चयो... पुग्गलो सङ्खतो... पुग्गलो असङ्खतो... पुग्गलो सस्सतो... पुग्गलो असस्सतो... पुग्गलो सनिमित्तो... पुग्गलो अनिमित्तोति? न हेवं वत्तब्बे । (संखित्तं)

लक्खणयुत्तिकथा ।

९. वचनसोधनं

५५. पुग्गलो उपलब्धति, उपलब्धति पुग्गलोति? पुग्गलो उपलब्धति, उपलब्धति केहिचि पुग्गलो केहिचि न पुग्गलोति । पुग्गलो केहिचि उपलब्धति केहिचि न उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५६. पुग्गलो सच्चिकट्टो, सच्चिकट्टो पुग्गलोति? पुग्गलो सच्चिकट्टो, सच्चिकट्टो केहिचि पुग्गलो केहिचि न पुग्गलोति । पुग्गलो केहिचि सच्चिकट्टो केहिचि न सच्चिकट्टोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५७. पुग्गलो विज्जमानो, विज्जमानो पुग्गलोति? पुग्गलो विज्जमानो, विज्जमानो केहिचि पुग्गलो केहिचि न पुग्गलोति । पुग्गलो केहिचि विज्जमानो केहिचि न विज्जमानोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५८. पुग्गलो संविज्जमानो, संविज्जमानो पुग्गलोति? पुग्गलो संविज्जमानो, संविज्जमानो केहिचि पुग्गलो केहिचि न पुग्गलोति । पुग्गलो केहिचि संविज्जमानो केहिचि न संविज्जमानोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५९. पुग्गलो अत्थि, अत्थि पुग्गलोति? पुग्गलो अत्थि, अत्थि केहिचि पुग्गलो केहिचि न पुग्गलोति । पुग्गलो केहिचि अत्थि केहिचि नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६०. पुग्गलो अत्थि, अत्थि न सब्बो पुग्गलोति? आमन्ता...पे०... पुग्गलो नत्थि, नत्थि न सब्बो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे । (संखित्तं)

वचनसोधनं ।

१०. पञ्जत्तानुयोगो

६१. रूपधातुया रूपी पुग्गलोति? आमन्ता । कामधातुया कामी पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६२. रूपधातुया रूपिनो सत्ताति? आमन्ता । कामधातुया कामिनो सत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६३. अरूपधातुया अरूपी पुग्गलोति? आमन्ता । कामधातुया कामी पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

वा कायोति वा, कायं अप्पियं करित्वा एसेसे एकट्ठे समे समभागे तज्जाते, वुत्तं भगवता — ‘अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो’”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘कायोति वा सरीरन्ति वा, सरीरन्ति वा कायोति वा, कायं अप्पियं करित्वा एसेसे एकट्ठे समे समभागे तज्जाते, वुत्तं भगवता — अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो,’ नो च वत्तब्बे — ‘अज्जो कायो अज्जो पुग्गलो’”ति मिच्छा । (संखित्तं)

पज्जत्तानुयोगो ।

११. गतिअनुयोगो

६९. पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । सो पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... ।

७०. पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । अज्जो पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७१. पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । सो च अज्जो च सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७२. पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । नेव सो सन्धावति, न अज्जो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७३. पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । सो पुग्गलो सन्धावति, अज्जो पुग्गलो सन्धावति, सो च अज्जो च सन्धावति, नेव सो सन्धावति न अज्जो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७४. न वत्तब्बं — “पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोक”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“स सत्तक्खत्तुपरमं, सन्धावित्वान पुग्गलो ।

दुक्खस्सन्तकरो होति, सब्बसंयोजनक्खया”ति [सं० नि० २.१३३; इतिवु० २४ इतिवुत्तकेपि] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति ।

७५. न वत्तब्बं — “पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोक”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “अनमतग्गोयं [अनमतग्गायं (क०)], भिक्खवे, संसारो । पुब्बकोटि न पज्जायति, अविज्जानीवरणानं सत्तानं तण्हासंयोजनानं सन्धावतं संसरत”न्ति [सं० नि० २.१२४]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति ।

७६. पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । स्वेव पुग्गलो सन्धावति

अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७७. स्वेव पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । अत्थि कोचि मनुस्सो हुत्वा देवो होतीति? आमन्ता । स्वेव मनुस्सो सो देवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७८. स्वेव मनुस्सो सो देवोति? आमन्ता । मनुस्सो हुत्वा देवो होति, देवो हुत्वा मनुस्सो होति, मनुस्सभूतो अज्जो, देवो अज्जो, मनुस्सभूतो स्वेवायं सन्धावतीति मिच्छा...पे०... ।

सचे हि सन्धावति स्वेव पुग्गलो इतो चुतो परं लोकं अनज्जो, हेवं मरणं न हेहिति, पाणातिपातोपि नुपलब्धति । कम्मं अत्थि, कम्मविपाको अत्थि, कतानं कम्मनं विपाको अत्थि, कुसलाकुसले विपच्चमाने स्वेवायं सन्धावतीति मिच्छा ।

७९. स्वेव पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । अत्थि कोचि मनुस्सो हुत्वा यक्खो होति, पेतो होति, नेरयिको होति, तिरच्छानगतो होति, ओद्धो होति, गोणो होति, गद्रभो होति, सूकरो होति, महिंसो [महिंसो (सी० स्या० कं० पी०)] होतीति? आमन्ता । स्वेव मनुस्सो सो महिंसोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८०. स्वेव मनुस्सो सो महिंसोति? आमन्ता । मनुस्सो हुत्वा महिंसो होति, महिंसो हुत्वा मनुस्सो होति, मनुस्सभूतो अज्जो, महिंसो अज्जो, मनुस्सभूतो स्वेवायं सन्धावतीति मिच्छा...पे०... ।

सचे हि सन्धावति स्वेव पुग्गलो इतो चुतो परं लोकं अनज्जो, हेवं मरणं न हेहिति, पाणातिपातोपि नुपलब्धति । कम्मं अत्थि, कम्मविपाको अत्थि, कतानं कम्मनं विपाको अत्थि, कुसलाकुसले विपच्चमाने स्वेवायं सन्धावतीति मिच्छा ।

८१. स्वेव पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । अत्थि कोचि खत्तियो हुत्वा ब्राह्मणो होतीति? आमन्ता । स्वेव खत्तियो सो ब्राह्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८२. अत्थि कोचि खत्तियो हुत्वा वेस्सो होति, सुद्धो होतीति? आमन्ता । स्वेव खत्तियो सो सुद्धोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८३. अत्थि कोचि ब्राह्मणो हुत्वा वेस्सो होति, सुद्धो होति, खत्तियो होतीति? आमन्ता । स्वेव ब्राह्मणो सो खत्तियोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८४. अत्थि कोचि वेस्सो हुत्वा सुद्धो होति, खत्तियो होति, ब्राह्मणो होतीति? आमन्ता । स्वेव वेस्सो सो ब्राह्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८५. अत्थि कोचि सुद्धो हुत्वा खत्तियो होति, ब्राह्मणो होति, वेस्सो होतीति? आमन्ता । स्वेव सुद्धो सो वेस्सोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८६. स्वेव पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । हत्थच्छिन्नो हत्थच्छिन्नोव होति, पादच्छिन्नो पादच्छिन्नोव होति, हत्थपादच्छिन्नो हत्थपादच्छिन्नोव होति, कण्णच्छिन्नो...

नासच्छिन्नो... कण्णनासच्छिन्नो... अङ्गुलिच्छिन्नो... अळच्छिन्नो... कण्डरच्छिन्नो... कुणिहत्थको... फणहत्थको... कुट्टियो... गण्डियो... किलासियो... सोसियो... अपमारियो... ओट्टो... गोणो... गद्रभो... सूकरो... महिसो महिसोव होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८७. न वत्तब्बं — “स्वेव पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकं”न्ति? आमन्ता । ननु सोतापन्नो पुग्गलो मनुस्सलोका चुतो देवलोकं उपपन्नो तत्थपि सोतापन्नोव होतीति? आमन्ता ।

हज्जि सोतापन्नो पुग्गलो मनुस्सलोका चुतो देवलोकं उपपन्नो तत्थपि सोतापन्नोव होति, तेन वत रे वत्तब्बे — “स्वेव पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकं”न्ति ।

८८. सोतापन्नो पुग्गलो मनुस्सलोका चुतो देवलोकं उपपन्नो तत्थपि सोतापन्नोव होतीति कत्वा तेन च कारणेन स्वेव पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । सोतापन्नो पुग्गलो मनुस्सलोका चुतो देवलोकं उपपन्नो तत्थपि मनुस्सो होतीति कत्वा? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८९. स्वेव पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । अनज्जो अविगतो सन्धावतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

९०. अनज्जो अविगतो सन्धावतीति? आमन्ता । हत्थच्छिन्नो हत्थच्छिन्नोव होति, पादच्छिन्नो पादच्छिन्नोव होति, हत्थपादच्छिन्नो हत्थपादच्छिन्नोव होति, कण्णच्छिन्नो... नासच्छिन्नो... कण्णनासच्छिन्नो... अङ्गुलिच्छिन्नो... अळच्छिन्नो... कण्डरच्छिन्नो... कुणिहत्थको... फणहत्थको... कुट्टियो... गण्डियो... किलासियो... सोसियो... अपमारियो... ओट्टो... गोणो... गद्रभो... सूकरो... महिसो महिसोव होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

९१. स्वेव पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । सरूपो सन्धावतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सरूपो सन्धावतीति? आमन्ता । तं जीवं तं सरीरन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सवेदनो...पे०... ससज्जो...पे०... ससङ्खारो...पे०... सविज्जाणो सन्धावतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सविज्जाणो सन्धावतीति? आमन्ता । तं जीवं तं सरीरन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

९२. स्वेव पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । अरूपो सन्धावतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरूपो सन्धावतीति? आमन्ता । अज्जं जीवं अज्जं सरीरन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अवेदनो...पे०... असज्जो...पे०... असङ्खारो...पे०... अविज्जाणो सन्धावतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अविज्जाणो सन्धावतीति? आमन्ता । अज्जं जीवं अज्जं सरीरन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

९३. स्वेव पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । रूपं सन्धावतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपं सन्धावतीति? आमन्ता । तं जीवं तं सरीरन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

वेदना ...पे०... सज्जा...पे०... सङ्खारा...पे०... विज्जाणं सन्धावतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... विज्जाणं सन्धावतीति?

आमन्ता । तं जीवं तं सरीरन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१४. स्वेव पुग्गलो सन्धावति अस्मा लोका परं लोकं, परस्मा लोका इमं लोकन्ति? आमन्ता । रूपं न सन्धावतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपं न सन्धावतीति? आमन्ता । अज्जं जीवं अज्जं सरीरन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

वेदना ...पे०... सज्जा...पे०... सङ्खारा...पे०... विज्जाणं न सन्धावतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... विज्जाणं न सन्धावतीति? आमन्ता । अज्जं जीवं अज्जं सरीरन्ति? न हेवं वत्तब्बे । (संखित्तं) ।

खन्धेसु भिज्जमानेसु, सो चे भिज्जति पुग्गलो ।
उच्छेदा भवति दिट्ठि, या बुद्धेन विवज्जिता ॥

खन्धेसु भिज्जमानेसु, नो चे भिज्जति पुग्गलो ।
पुग्गलो सस्सतो होति, निब्बानेन समसमोति ॥

गतिअनुयोगो ।

१२. उपादापज्जत्तानुयोगो

१५. रूपं उपादाय पुग्गलस्स पज्जतीति? आमन्ता । रूपं अनिच्चं सङ्खतं पटिच्चसमुप्पन्नं खयधम्मं वयधम्मं विरागधम्मं निरोधधम्मं विपरिणामधम्मन्ति? आमन्ता? पुग्गलोपि अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्नो खयधम्मो वयधम्मो विरागधम्मो निरोधधम्मो विपरिणामधम्मोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१६. वेदनं उपादाय... सज्जं उपादाय... सङ्खारे उपादाय... विज्जाणं उपादाय पुग्गलस्स पज्जतीति? आमन्ता । विज्जाणं अनिच्चं सङ्खतं पटिच्चसमुप्पन्नं खयधम्मं वयधम्मं विरागधम्मं निरोधधम्मं विपरिणामधम्मन्ति? आमन्ता । पुग्गलोपि अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्नो खयधम्मो वयधम्मो विरागधम्मो निरोधधम्मो विपरिणामधम्मोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१७. रूपं उपादाय पुग्गलस्स पज्जतीति? आमन्ता । नीलं रूपं उपादाय नीलकस्स पुग्गलस्स पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पीतं रूपं उपादाय... लोहितं रूपं उपादाय... ओदातं रूपं उपादाय... सनिदस्सनं रूपं उपादाय... अनिदस्सनं रूपं उपादाय... सप्पटिघं रूपं उपादाय... अप्पटिघं रूपं उपादाय अप्पटिघस्स पुग्गलस्स पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१८. वेदनं उपादाय पुग्गलस्स पज्जतीति? आमन्ता । कुसलं वेदनं उपादाय कुसलस्स पुग्गलस्स पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कुसलं वेदनं उपादाय कुसलस्स पुग्गलस्स पज्जतीति? आमन्ता । कुसला वेदना सफला सविपाका इट्ठफला कन्तफला मनुज्जफला असेचनकफला सुखुद्रया सुखविपाकाति? आमन्ता । कुसलोपि पुग्गलो सफलो सविपाको इट्ठफलो कन्तफलो मनुज्जफलो असेचनकफलो सुखुद्रयो सुखविपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१९. वेदनं उपादाय पुग्गलस्स पज्जतीति? आमन्ता । अकुसलं वेदनं उपादाय अकुसलस्स पुग्गलस्स पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अकुसलं वेदनं उपादाय अकुसलस्स पुग्गलस्स पज्जतीति? आमन्ता । अकुसला वेदना सफला सविपाका अनिट्ठफला अकन्तफला अमनुज्जफला सेचनकफला दुक्खुद्रया दुक्खविपाकाति? आमन्ता । अकुसलोपि

पुगगलो सफलो सविपाको अनिट्ठफलो अकन्तफलो अमनुज्जफलो सेचनकफलो दुक्खुद्रयो दुक्खविपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१००. वेदनं उपादाय पुगगलस्स पज्जतीति? आमन्ता । अब्याकतं वेदनं उपादाय अब्याकतस्स पुगगलस्स पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अब्याकतं वेदनं उपादाय अब्याकतस्स पुगगलस्स पज्जतीति? आमन्ता । अब्याकता वेदना अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसमुप्पन्ना खयधम्मा वयधम्मा विरागधम्मा निरोधधम्मा विपरिणामधम्माति? आमन्ता । अब्याकतोपि पुगगलो अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्नो खयधम्मो वयधम्मो विरागधम्मो निरोधधम्मो विपरिणामधम्मोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१०१. सज्जं उपादाय... सङ्खारे उपादाय... विज्जाणं उपादाय पुगगलस्स पज्जतीति? आमन्ता । कुसलं विज्जाणं उपादाय कुसलस्स पुगगलस्स पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कुसलं विज्जाणं उपादाय कुसलस्स पुगगलस्स पज्जतीति? आमन्ता । कुसलं विज्जाणं सफलं सविपाकं इट्ठफलं कन्तफलं मनुज्जफलं असेचनकफलं सुखुद्रयं सुखविपाकन्ति? आमन्ता । कुसलोपि पुगगलो सफलो सविपाको इट्ठफलो कन्तफलो मनुज्जफलो असेचनकफलो सुखुद्रयो सुखविपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१०२. विज्जाणं उपादाय पुगगलस्स पज्जतीति? आमन्ता । अकुसलं विज्जाणं उपादाय अकुसलस्स पुगगलस्स पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अकुसलं विज्जाणं उपादाय अकुसलस्स पुगगलस्स पज्जतीति? आमन्ता । अकुसलं विज्जाणं सफलं सविपाकं अनिट्ठफलं अकन्तफलं अमनुज्जफलं सेचनकफलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकन्ति? आमन्ता । अकुसलोपि पुगगलो सफलो सविपाको अनिट्ठफलो अकन्तफलो अमनुज्जफलो सेचनकफलो दुक्खुद्रयो दुक्खविपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१०३. विज्जाणं उपादाय पुगगलस्स पज्जतीति? आमन्ता । अब्याकतं विज्जाणं उपादाय अब्याकतस्स पुगगलस्स पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अब्याकतं विज्जाणं उपादाय अब्याकतस्स पुगगलस्स पज्जतीति? आमन्ता । अब्याकतं विज्जाणं अनिच्चं सङ्खतं पटिच्चसमुप्पन्नं खयधम्मं वयधम्मं विरागधम्मं निरोधधम्मं विपरिणामधम्मन्ति? आमन्ता । अब्याकतोपि पुगगलो अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्नो खयधम्मो वयधम्मो विरागधम्मो निरोधधम्मो विपरिणामधम्मोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१०४. चक्खुं उपादाय “चक्खुमा पुगगलो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । चक्खुमिह निरुद्धे “चक्खुमा पुगगलो निरुद्धो”ति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतं उपादाय... घानं उपादाय... जिह्वं उपादाय... कायं उपादाय... मनं उपादाय “मनवा पुगगलो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । मनमिह निरुद्धे “मनवा पुगगलो निरुद्धो”ति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे ।

१०५. मिच्छादिट्ठिं उपादाय “मिच्छादिट्ठियो पुगगलो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । मिच्छादिट्ठिया निरुद्धाय “मिच्छादिट्ठियो पुगगलो निरुद्धो”ति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे । मिच्छासङ्गप्पं उपादाय... मिच्छावाचं उपादाय... मिच्छाकम्मन्तं उपादाय... मिच्छाआजीवं उपादाय ... मिच्छावायामं उपादाय... मिच्छासतिं उपादाय... मिच्छासमाधिं उपादाय “मिच्छासमाधियो पुगगलो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । मिच्छासमाधिमिह निरुद्धे “मिच्छासमाधियो पुगगलो निरुद्धो”ति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे ।

१०६. सम्मादिट्ठिं उपादाय “सम्मादिट्ठियो पुग्गलो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । सम्मादिट्ठिया निरुद्धाय “सम्मादिट्ठियो पुग्गलो निरुद्धो”ति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मासङ्कप्पं उपादाय... सम्मावाचं उपादाय... सम्माकम्मन्तं उपादाय... सम्माआजीवं उपादाय... सम्मावायामं उपादाय... सम्मासतिं उपादाय... सम्मासमाधिं उपादाय “सम्मासमाधियो पुग्गलो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । सम्मासमाधिम्हि निरुद्धे “सम्मासमाधियो पुग्गलो निरुद्धो”ति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१०७. रूपं उपादाय, वेदनं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्तीति? आमन्ता । द्विन्नं खन्धानं उपादाय द्विन्नं पुग्गलानं पञ्जत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपं उपादाय, वेदनं उपादाय, सज्जं उपादाय, सङ्खारे उपादाय, विज्जाणं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्तीति? आमन्ता । पञ्चन्नं खन्धानं उपादाय पञ्चन्नं पुग्गलानं पञ्जत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१०८. चक्खायतनं उपादाय, सोतायतनं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्तीति? आमन्ता । द्विन्नं आयतनानं उपादाय द्विन्नं पुग्गलानं पञ्जत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खायतनं उपादाय, सोतायतनं उपादाय...पे०... धम्मायतनं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्तीति? आमन्ता । द्वादसन्नं आयतनानं उपादाय द्वादसन्नं पुग्गलानं पञ्जत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१०९. चक्खुधातुं उपादाय, सोतधातुं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्तीति? आमन्ता । द्विन्नं धातूनं उपादाय द्विन्नं पुग्गलानं पञ्जत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खुधातुं उपादाय, सोतधातुं उपादाय...पे०... धम्मधातुं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्तीति? आमन्ता । अट्ठारसन्नं धातूनं उपादाय अट्ठारसन्नं पुग्गलानं पञ्जत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

११०. चक्खुन्द्रियं उपादाय, सोतिन्द्रियं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्तीति? आमन्ता । द्विन्नं इन्द्रियानं उपादाय द्विन्नं पुग्गलानं पञ्जत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खुन्द्रियं उपादाय, सोतिन्द्रियं उपादाय...पे०... अज्जाताविन्द्रियं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्तीति? आमन्ता । बावीसतीनं [बावीसतिया (?)] इन्द्रियानं उपादाय बावीसतीनं पुग्गलानं पञ्जत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१११. एकवोकारभवं उपादाय एकस्स पुग्गलस्स पञ्जत्तीति? आमन्ता । चतुवोकारभवं उपादाय चतुन्नं पुग्गलानं पञ्जत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... एकवोकारभवं उपादाय एकस्स पुग्गलस्स पञ्जत्तीति? आमन्ता । पञ्चवोकारभवं उपादाय पञ्चन्नं पुग्गलानं पञ्जत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... एकवोकारभवे एकोव पुग्गलोति? आमन्ता । चतुवोकारभवे चत्तारोव [चत्तारो (?)] पुग्गलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... एकवोकारभवे एकोव पुग्गलोति? आमन्ता । पञ्चवोकारभवे पञ्चेव पुग्गलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

११२. यथा रुक्खं उपादाय छायाय पञ्जत्ति, एवमेवं रूपं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्तीति? ( ) [(आमन्ता) (?)] एवं अनन्तरवारत्तयेपि] यथा रुक्खं उपादाय छायाय पञ्जत्ति, रुक्खोपि अनिच्चो छायापि अनिच्चा, एवमेवं रूपं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्ति, रूपम्पि अनिच्चं पुग्गलोपि अनिच्चोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... यथा रुक्खं उपादाय छायाय पञ्जत्ति, अज्जो रुक्खो अज्जा छाया, एवमेवं रूपं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्ति, अज्जं रूपं अज्जो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

११३. यथा गामं उपादाय गामिकस्स पञ्जत्ति, एवमेवं रूपं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्तीति? यथा गामं उपादाय गामिकस्स पञ्जत्ति, अज्जो गामो अज्जो गामिको, एवमेवं रूपं उपादाय पुग्गलस्स पञ्जत्ति, अज्जं रूपं अज्जो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

११४. यथा रट्ठं उपादाय रज्जो पज्जत्ति, एवमेवं रूपं उपादाय पुग्गलस्स पज्जत्तीति? यथा रट्ठं उपादाय रज्जो पज्जत्ति, अज्जं रट्ठं अज्जो राजा, एवमेवं रूपं उपादाय पुग्गलस्स पज्जत्ति, अज्जं रूपं अज्जो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

११५. यथा न निगळो नेगळिको, यस्स निगळो सो नेगळिको, एवमेवं न रूपं रूपवा, यस्स रूपं सो रूपवाति? यथा न निगळो नेगळिको, यस्स निगळो सो नेगळिको, अज्जो निगळो अज्जो नेगळिको, एवमेवं न रूपं रूपवा, यस्स रूपं सो रूपवा, अज्जं रूपं अज्जो रूपवाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

११६. चित्ते चित्ते पुग्गलस्स पज्जत्तीति? आमन्ता । चित्ते चित्ते पुग्गलो जायति जीयति मीयति चवति उपपज्जत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दुतिये चित्ते उप्पन्ने न वत्तब्बं सोति वा अज्जोति वाति? आमन्ता । दुतिये चित्ते उप्पन्ने न वत्तब्बं कुमारकोति वा कुमारिकाति वाति? वत्तब्बं ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि दुतिये चित्ते उप्पन्ने न वत्तब्बं — “सोति वा अज्जोति वा,” तेन वत रे वत्तब्बे — “दुतिये चित्ते उप्पन्ने न वत्तब्बं — ‘कुमारकोति वा कुमारिकाति वा’”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘दुतिये चित्ते उप्पन्ने न वत्तब्बं — सोति वा अज्जोति वा, दुतिये चित्ते उप्पन्ने वत्तब्बं — कुमारकोति वा कुमारिकाति वा’”ति मिच्छा ।

हज्जि वा पन दुतिये चित्ते उप्पन्ने वत्तब्बं — “कुमारकोति वा कुमारिका”ति वा, तेन वत रे वत्तब्बे — “दुतिये चित्ते उप्पन्ने वत्तब्बं — ‘सोति वा अज्जोति वा’”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘दुतिये चित्ते उप्पन्ने न वत्तब्बं — सोति वा अज्जोति वा, दुतिये चित्ते उप्पन्ने वत्तब्बं — कुमारकोति वा कुमारिकाति वा’”ति मिच्छा ।

११७. दुतिये चित्ते उप्पन्ने न वत्तब्बं — “सोति वा अज्जोति वा”ति? आमन्ता । दुतिये चित्ते उप्पन्ने न वत्तब्बं — “इत्थीति वा पुरिसोति वा गहट्ठोति वा पब्बजितोति वा देवोति वा मनुस्सोति वा”ति? वत्तब्बं ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि दुतिये चित्ते उप्पन्ने न वत्तब्बं — “सोति वा अज्जोति वा,” तेन वत रे वत्तब्बे — “दुतिये चित्ते उप्पन्ने न वत्तब्बं — ‘देवोति वा मनुस्सोति वा’”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘दुतिये चित्ते उप्पन्ने न वत्तब्बं — सोति वा अज्जोति वा, दुतिये चित्ते उप्पन्ने वत्तब्बं — देवोति वा मनुस्सोति वा’”ति मिच्छा ।

हज्जि वा पन दुतिये चित्ते उप्पन्ने वत्तब्बं — “देवोति वा मनुस्सोति वा,” तेन वत रे वत्तब्बे — “दुतिये चित्ते उप्पन्ने वत्तब्बं — ‘सोति वा अज्जोति वा’”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘दुतिये चित्ते उप्पन्ने न वत्तब्बं — सोति वा अज्जोति वा, दुतिये चित्ते उप्पन्ने वत्तब्बं — देवोति वा मनुस्सोति वा’”ति मिच्छा...पे०... ।

११८. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्ठपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु यो पस्सति यं पस्सति येन पस्सति, सो पस्सति तं पस्सति तेन पस्सतीति? आमन्ता । हज्जि यो पस्सति यं पस्सति येन पस्सति, सो पस्सति तं पस्सति तेन पस्सति; तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्ठपरमत्थेना”ति ।

११९. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्ठपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु यो सुणाति...पे०... यो घायति... यो सायति... यो फुसति... यो विजानाति यं विजानाति येन विजानाति, सो विजानाति तं विजानाति तेन विजानातीति? आमन्ता । हज्जि यो विजानाति यं विजानाति येन विजानाति, सो विजानाति तं विजानाति तेन विजानाति; तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्ठपरमत्थेना”ति ।

१२०. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । ननु यो न पस्सति यं न पस्सति येन न पस्सति, सो न पस्सति तं न पस्सति तेन न पस्सतीति? आमन्ता । हज्जि यो न पस्सति यं न पस्सति येन न पस्सति, सो न पस्सति तं न पस्सति तेन न पस्सति; नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । ननु यो न सुणाति...पे०... यो न घायति... यो न सायति... यो न फुसति... यो न विजानाति यं न विजानाति येन न विजानाति, सो न विजानाति तं न विजानाति तेन न विजानातीति? आमन्ता । हज्जि यो न विजानाति यं न विजानाति येन न विजानाति, सो न विजानाति तं न विजानाति तेन न विजानाति; नो च वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

१२१. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “पस्सामहं, भिक्खवे, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामी”ति [म० नि० १.२१३ थोकं विसदिसं]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति ।

१२२. वुत्तं भगवता — “पस्सामहं, भिक्खवे, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामी”ति कत्वा तेनेव कारणेन पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन रूपं पस्सति पुग्गलं पस्सतीति? रूपं पस्सति । रूपं पुग्गलो, रूपं चवति, रूपं उपपज्जति, रूपं यथाकम्मूपगन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन रूपं पस्सति पुग्गलं पस्सतीति? पुग्गलं पस्सति । पुग्गलो रूपं रूपायतनं रूपधातु नीलं पीतकं लोहितकं ओदातं चक्खुविज्जेय्यं चक्खुस्मिं पटिहज्जति, चक्खुस्स आपाथं आगच्छतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन रूपं पस्सति पुग्गलं पस्सतीति? उभो पस्सति । उभो रूपं रूपायतनं रूपधातु, उभो नीला, उभो पीतका, उभो लोहितका, उभो ओदाता, उभो चक्खुविज्जेय्या, उभो चक्खुस्मिं पटिहज्जन्ति, उभो चक्खुस्स आपाथं आगच्छन्ति, उभो चवन्ति, उभो उपपज्जन्ति, उभो यथाकम्मूपगाति? न हेवं वत्तब्बे ।

उपादापज्जत्तानुयोगो ।

१३. पुरिसकारानुयोगो

१२३. कल्याणपापकानि कम्मनि उपलब्धन्तीति? आमन्ता । कल्याणपापकानं कम्मनं कत्ता कारेता उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१२४. कल्याणपापकानि कम्मनि उपलब्धन्तीति, कल्याणपापकानं कम्मनं कत्ता कारेता उपलब्धतीति? आमन्ता । तस्स कत्ता कारेता उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१२५. तस्स कत्ता कारेता उपलब्धतीति? आमन्ता । तस्स तस्सेव नत्थि दुक्खस्स अन्तकिरिया, नत्थि वट्ठपच्छेदो,

अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१३९. कल्याणपापकानं कम्मानं विपाको उपलब्धतीति, कल्याणपापकानं कम्मानं विपाकपटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । पुग्गलो उपलब्धतीति, पुग्गलस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१४०. कल्याणपापकानं कम्मानं विपाको उपलब्धतीति, कल्याणपापकानं कम्मानं विपाकपटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । निब्बानं उपलब्धतीति, निब्बानस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१४१. कल्याणपापकानं कम्मानं विपाको उपलब्धतीति, कल्याणपापकानं कम्मानं विपाकपटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । महापथवी उपलब्धतीति...पे०... महासमुद्दो उपलब्धतीति... सिनेरुपब्बतराजा उपलब्धतीति... आपो उपलब्धतीति... तेजो उपलब्धतीति... वायो उपलब्धतीति...पे०... तिणकट्टवनप्पतयो उपलब्धन्तीति, तिणकट्टवनप्पतीनं पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१४२. कल्याणपापकानं कम्मानं विपाको उपलब्धतीति, कल्याणपापकानं कम्मानं विपाकपटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । अज्जो कल्याणपापकानं कम्मानं विपाको, अज्जो कल्याणपापकानं कम्मानं विपाकपटिसंवेदीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१४३. दिब्बं सुखं उपलब्धतीति? आमन्ता । दिब्बस्स सुखस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१४४. दिब्बं सुखं उपलब्धतीति, दिब्बस्स सुखस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । तस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१४५. तस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । तस्स तस्सेव नत्थि दुक्खस्स अन्तकिरिया, नत्थि वट्टुपच्छेदो, नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१४६. दिब्बं सुखं उपलब्धतीति, दिब्बस्स सुखस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । पुग्गलो उपलब्धतीति, पुग्गलस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१४७. दिब्बं सुखं उपलब्धतीति, दिब्बस्स सुखस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । निब्बानं उपलब्धतीति, निब्बानस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१४८. दिब्बं सुखं उपलब्धतीति, दिब्बस्स सुखस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । महापथवी उपलब्धतीति... महासमुद्दो उपलब्धतीति... सिनेरुपब्बतराजा उपलब्धतीति... आपो उपलब्धतीति... तेजो उपलब्धतीति... वायो उपलब्धतीति...पे०... तिणकट्टवनप्पतयो उपलब्धन्तीति, तिणकट्टवनप्पतीनं पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१४९. दिब्बं सुखं उपलब्धतीति, दिब्बस्स सुखस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । अज्जं दिब्बं सुखं, अज्जो दिब्बस्स सुखस्स पटिसंवेदीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१५०. मानुसकं सुखं उपलब्धतीति? आमन्ता । मानुसकस्स सुखस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१५१. मानुसकं सुखं उपलब्धतीति, मानुसकस्स सुखस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । तस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१५२. तस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । तस्स तस्सेव नत्थि दुक्खस्स अन्तकिरिया, नत्थि वट्ठुपच्छेदो, नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१५३. मानुसकं सुखं उपलब्धतीति, मानुसकस्स सुखस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । पुग्गलो उपलब्धतीति, पुग्गलस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१५४. मानुसकं सुखं उपलब्धतीति, मानुसकस्स सुखस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । निब्बानं उपलब्धतीति, निब्बानस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१५५. मानुसकं सुखं उपलब्धतीति, मानुसकस्स सुखस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । महापथवी उपलब्धतीति...पे०... महासमुदो उपलब्धतीति... सिनेरुपब्बतराजा उपलब्धतीति... आपो उपलब्धतीति... तेजो उपलब्धतीति... वायो उपलब्धतीति... तिणकट्ठवनप्पतयो उपलब्धन्तीति, तिणकट्ठवनप्पतीनं पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१५६. मानुसकं सुखं उपलब्धतीति, मानुसकस्स सुखस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । अज्जं मानुसकं सुखं अज्जो मानुसकस्स सुखस्स पटिसंवेदीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१५७. आपायिकं दुक्खं उपलब्धतीति? आमन्ता । आपायिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१५८. आपायिकं दुक्खं उपलब्धतीति, आपायिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । तस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१५९. तस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । तस्स तस्सेव नत्थि दुक्खस्स अन्तकिरिया, नत्थि वट्ठुपच्छेदो, नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१६०. आपायिकं दुक्खं उपलब्धतीति, आपायिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । पुग्गलो उपलब्धतीति, पुग्गलस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१६१. आपायिकं दुक्खं उपलब्धतीति, आपायिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । निब्बानं उपलब्धतीति, निब्बानस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१६२. आपायिकं दुक्खं उपलब्धतीति, आपायिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । महापथवी

उपलब्धतीति...पे०... महासमुद्धो उपलब्धतीति... सिनेरुपब्बतराजा उपलब्धतीति... आपो उपलब्धतीति... तेजो उपलब्धतीति... वायो उपलब्धतीति... तिणकट्टवनप्पतयो उपलब्धन्तीति, तिणकट्टवनप्पतीनं पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१६३. आपायिकं दुक्खं उपलब्धतीति, आपायिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । अज्जं आपायिकं दुक्खं, अज्जो आपायिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१६४. नेरयिकं दुक्खं उपलब्धतीति? आमन्ता । नेरयिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

नेरयिकं दुक्खं उपलब्धतीति, नेरयिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । तस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१६५. तस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । तस्स तस्सेव नत्थि दुक्खस्स अन्तकिरिया, नत्थि वट्टुपच्छेदो, नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१६६. नेरयिकं दुक्खं उपलब्धतीति, नेरयिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । पुग्गलो उपलब्धतीति, पुग्गलस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१६७. नेरयिकं दुक्खं उपलब्धतीति, नेरयिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । निब्बानं उपलब्धतीति, निब्बानस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१६८. नेरयिकं दुक्खं उपलब्धतीति, नेरयिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । महापथवी उपलब्धतीति...पे०... महासमुद्धो उपलब्धतीति... सिनेरुपब्बतराजा उपलब्धतीति... आपो उपलब्धतीति... तेजो उपलब्धतीति... वायो उपलब्धतीति... तिणकट्टवनप्पतयो उपलब्धन्तीति, तिणकट्टवनप्पतीनं पटिसंवेदी उपलब्धतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१६९. नेरयिकं दुक्खं उपलब्धतीति, नेरयिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । अज्जं नेरयिकं दुक्खं, अज्जो नेरयिकस्स दुक्खस्स पटिसंवेदीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१७०. कल्याणपापकानि कम्मनि उपलब्धन्तीति, कल्याणपापकानं कम्मनं कत्ता कारेता विपाकपटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । सो करोति सो पटिसंवेदेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१७१. सो करोति सो पटिसंवेदेतीति? आमन्ता । सयङ्कतं सुखदुक्खन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१७२. कल्याणपापकानि कम्मनि उपलब्धन्तीति, कल्याणपापकानं कम्मनं कत्ता कारेता विपाकपटिसंवेदी उपलब्धतीति? आमन्ता । अज्जो करोति अज्जो पटिसंवेदेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१७३. अज्जो करोति अज्जो पटिसंवेदेतीति? आमन्ता । परङ्कतं सुखदुक्खन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१७४. कल्याणपापकानि कम्मनि उपलब्धन्तीति, कल्याणपापकानं कम्मनं कत्ता कारेता विपाकपटिसंवेदी उपलब्धन्तीति? आमन्ता । सो च अज्जो च करोन्ति सो च अज्जो च पटिसंवेदेन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१७५. सो च अज्जो च करोन्ति, सो च अज्जो च पटिसंवेदेन्तीति? आमन्ता । सयङ्कतञ्च परङ्कतञ्च सुखदुक्खन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१७६. कल्याणपापकानि कम्मनि उपलब्धन्तीति, कल्याणपापकानं कम्मनं कत्ता कारेता विपाकपटिसंवेदी उपलब्धन्तीति? आमन्ता । नेव सो करोति न सो पटिसंवेदेति, न अज्जो करोति न अज्जो पटिसंवेदेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१७७. नेव सो करोति न सो पटिसंवेदेति, न अज्जो करोति न अज्जो पटिसंवेदेतीति? आमन्ता । असयङ्कारं अपरङ्कारं अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१७८. कल्याणपापकानि कम्मनि उपलब्धन्तीति, कल्याणपापकानं कम्मनं कत्ता कारेता विपाकपटिसंवेदी उपलब्धन्तीति? आमन्ता । सो करोति सो पटिसंवेदेति, अज्जो करोति अज्जो पटिसंवेदेति, सो च अज्जो च करोन्ति सो च अज्जो च पटिसंवेदेन्ति, नेव सो करोति न सो पटिसंवेदेति, न अज्जो करोति न अज्जो पटिसंवेदेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१७९. सो करोति सो पटिसंवेदेति, अज्जो करोति अज्जो पटिसंवेदेति, सो च अज्जो च करोन्ति सो च अज्जो च पटिसंवेदेन्ति, नेव सो करोति न सो पटिसंवेदेति, न अज्जो करोति न अज्जो पटिसंवेदेतीति? आमन्ता । सयङ्कतं सुखदुक्खं, परङ्कतं सुखदुक्खं, सयङ्कतञ्च परङ्कतञ्च सुखदुक्खं, असयङ्कारं अपरङ्कारं अधिच्चसमुप्पन्नं सुखदुक्खन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१८०. कम्मं अत्थीति? आमन्ता । कम्मकारको अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१८१. कम्मं अत्थीति, कम्मकारको अत्थीति? आमन्ता । तस्स कारको अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१८२. तस्स कारको अत्थीति? आमन्ता । तस्स तस्सेव नत्थि दुक्खस्स अन्तकिरिया, नत्थि वट्ठुपच्छेदो, नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१८३. कम्मं अत्थीति, कम्मकारको अत्थीति? आमन्ता । पुगगलो अत्थीति, पुगगलस्स कारको अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१८४. कम्मं अत्थीति, कम्मकारको अत्थीति? आमन्ता । निब्बानं अत्थीति, निब्बानस्स कारको अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१८५. कम्मं अत्थीति, कम्मकारको अत्थीति? आमन्ता । महापथवी अत्थीति...पे०... महासमुद्धो अत्थीति... सिनेरुपब्बतराजा अत्थीति... आपो अत्थीति... तेजो अत्थीति... वायो अत्थीति... तिणकट्ठवनप्पतयो अत्थीति,

तिणकट्टवनप्पतीनं कारको अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१८६. कम्मं अत्थीति, कम्मकारको अत्थीति? आमन्ता । अज्जं कम्मं, अज्जो कम्मकारकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१८७. विपाको अत्थीति? आमन्ता । विपाकपटिसंवेदी अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१८८. विपाको अत्थीति, विपाकपटिसंवेदी अत्थीति? आमन्ता । तस्स पटिसंवेदी अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१८९. तस्स पटिसंवेदी अत्थीति? आमन्ता । तस्स तस्सेव नत्थि दुक्खस्स अन्तकिरिया, नत्थि वट्ठुपच्छेदो, नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... विपाको अत्थीति, विपाकपटिसंवेदी अत्थीति? आमन्ता । पुग्गलो अत्थीति, पुग्गलस्स पटिसंवेदी अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१९०. विपाको अत्थीति, विपाकपटिसंवेदी अत्थीति? आमन्ता । निब्बानं अत्थीति, निब्बानस्स पटिसंवेदी अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१९१. विपाको अत्थीति, विपाकपटिसंवेदी अत्थीति? आमन्ता । महापथवी अत्थीति...पे०... महासमुद्धो अत्थीति... सिनेरुपब्बतराजा अत्थीति... आपो अत्थीति... तेजो अत्थीति... वायो अत्थीति... तिणकट्टवनप्पतयो अत्थीति, तिणकट्टवनप्पतीनं पटिसंवेदी अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१९२. विपाको अत्थीति, विपाकपटिसंवेदी अत्थीति? आमन्ता । अज्जो विपाको, अज्जो विपाकपटिसंवेदीति? न हेवं वत्तब्बे । (संखित्तं)

पुरिसकारानुयोगो ।

कल्याणवग्गो पठमो ।

१४. अभिज्ज्ञानुयोगो

१९३. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु अत्थि कोचि इद्दिं विकुब्बतीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि कोचि इद्दिं विकुब्बति, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

१९४. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु अत्थि कोचि दिब्बाय सोतधातुया सद्दं सुणाति...पे०... परचित्तं विजानाति... पुब्बेनिवासं अनुस्सरति... दिब्बेन चक्खुना रूपं पस्सति... आसवानं खयं सच्चिकरोतीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि कोचि आसवानं खयं सच्चिकरोति, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

१९५. अत्थि कोचि इद्दिं विकुब्बतीति कत्वा तेन च कारणेन पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । यो इद्दिं विकुब्बति, स्वेव पुग्गलो? यो इद्दिं न विकुब्बति, न सो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१९६. यो दिब्बाय सोतधातुया सद्धं सुणाति...पे०... यो परचित्तं विजानाति... यो पुब्बेनिवासं अनुस्सरति... यो दिब्बेन चक्खुना रूपं पस्सति... यो आसवानं खयं सच्छिकरोति, स्वेव पुग्गलो? यो आसवानं खयं न सच्छिकरोति, न सो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अभिज्जानुयोगो ।

१५-१८. जातकानुयोगादि

१९७. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु माता अत्थीति? आमन्ता । हज्जि माता अत्थि, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

१९८. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु पिता अत्थि...पे०... भाता अत्थि... भगिनी अत्थि... खत्तियो अत्थि ... ब्राह्मणो अत्थि... वेस्सो अत्थि... सुद्धो अत्थि... गहट्ठो अत्थि... पब्बजितो अत्थि... देवो अत्थि... मनुस्सो अत्थीति? आमन्ता । हज्जि मनुस्सो अत्थि, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

१९९. माता अत्थीति कत्वा तेन च कारणेन पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । अत्थि कोचि न माता हुत्वा माता होतीति? आमन्ता । अत्थि कोचि न पुग्गलो हुत्वा पुग्गलो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि कोचि न पिता हुत्वा...पे०... न भाता हुत्वा... न भगिनी हुत्वा... न खत्तियो हुत्वा... न ब्राह्मणो हुत्वा... न वेस्सो हुत्वा... न सुद्धो हुत्वा... न गहट्ठो हुत्वा... न पब्बजितो हुत्वा... न देवो हुत्वा... न मनुस्सो हुत्वा मनुस्सो होतीति? आमन्ता । अत्थि कोचि न पुग्गलो हुत्वा पुग्गलो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२००. माता अत्थीति कत्वा तेन च कारणेन पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । अत्थि कोचि माता हुत्वा न माता होतीति? आमन्ता । अत्थि कोचि पुग्गलो हुत्वा न पुग्गलो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि कोचि पिता हुत्वा... भाता हुत्वा... भगिनी हुत्वा... खत्तियो हुत्वा... ब्राह्मणो हुत्वा... वेस्सो हुत्वा... सुद्धो हुत्वा... गहट्ठो हुत्वा... पब्बजितो हुत्वा... देवो हुत्वा... मनुस्सो हुत्वा न मनुस्सो होतीति? आमन्ता । अत्थि कोचि पुग्गलो हुत्वा न पुग्गलो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

१९. पटिवेधानुयोगो

२०१. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु सोतापन्नो अत्थीति? आमन्ता । हज्जि सोतापन्नो अत्थि, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२०२. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु सकदागामी अत्थि...पे०... अनागामी अत्थि... अरहा अत्थि... उभतोभागविमुत्तो अत्थि... पज्जाविमुत्तो अत्थि... कायसक्खि [कायसक्खी (स्या०)] अत्थि... दिट्ठिप्पत्तो अत्थि... सद्धाविमुत्तो अत्थि... धम्मानुसारी अत्थि... सद्धानुसारी अत्थीति? आमन्ता ।

हज्जि सद्धानुसारी अत्थि, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२०३. सोतापन्नो अत्थीति कत्वा तेन च कारणेन पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । अत्थि कोचि न सोतापन्नो हुत्वा सोतापन्नो होतीति? आमन्ता । अत्थि कोचि न पुग्गलो हुत्वा पुग्गलो होतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

२०४. अत्थि कोचि न सकदागामी हुत्वा... न अनागामी हुत्वा... न अरहा हुत्वा... न उभतोभागविमुत्तो हुत्वा... न पज्जाविमुत्तो हुत्वा... न कायसक्खि हुत्वा... न दिट्ठिप्पत्तो हुत्वा... न सद्दाविमुत्तो हुत्वा... न धम्मनुसारी हुत्वा... न सद्धानुसारी हुत्वा सद्धानुसारी होतीति? आमन्ता । अत्थि कोचि न पुग्गलो हुत्वा पुग्गलो होतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

२०५. सोतापन्नो अत्थीति कत्वा तेन च कारणेन पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । अत्थि कोचि सोतापन्नो हुत्वा न सोतापन्नो होतीति? आमन्ता । अत्थि कोचि पुग्गलो हुत्वा न पुग्गलो होतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अत्थि कोचि सकदागामी हुत्वा... अनागामी हुत्वा न अनागामी होतीति? आमन्ता । अत्थि कोचि पुग्गलो हुत्वा न पुग्गलो होतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

पटिवेधानुयोगो ।

२०. सङ्गानुयोगो

२०६. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु चत्तारो पुरिसयुगा अट्ठ पुरिसपुग्गला अत्थीति? आमन्ता । हज्जि चत्तारो पुरिसयुगा अट्ठ पुरिसपुग्गला अत्थि, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२०७. चत्तारो पुरिसयुगा अट्ठ पुरिसपुग्गला अत्थीति कत्वा तेन च कारणेन पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । चत्तारो पुरिसयुगा अट्ठ पुरिसपुग्गला बुद्धपातुभावा पातुभवन्तीति? आमन्ता । पुग्गलो बुद्धपातुभावा पातुभवतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

पुग्गलो बुद्धपातुभावा पातुभवतीति? आमन्ता । बुद्धस्स भगवतो परिनिब्बुते उच्छिन्नो पुग्गलो, नत्थि पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

सङ्गानुयोगो ।

२१. सच्चिकट्टसभागानुयोगो

२०८. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । पुग्गलो सङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... पुग्गलो असङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... पुग्गलो नेव सङ्घतो नासङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे ।

२०९. पुगगलो नेव सङ्खतो नासङ्खतोति? आमन्ता । सङ्खतञ्च असङ्खतञ्च ठपेत्वा अत्थञ्जा ततिया कोटीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२१०. सङ्खतञ्च असङ्खतञ्च ठपेत्वा अत्थञ्जा ततिया कोटीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “द्वेमा, भिक्खवे, धातुयो । कतमा द्वे? सङ्खता च धातु असङ्खता च धातु । इमा खो, भिक्खवे, द्वे धातुयो”ति [म० नि० १.१२५, आलपनमत्तमेव नानं]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “सङ्खतञ्च असङ्खतञ्च ठपेत्वा अत्थञ्जा ततिया कोटी”ति ।

२११. पुगगलो नेव सङ्खतो नासङ्खतोति? आमन्ता । अज्जं सङ्खतं, अज्जं असङ्खतं, अज्जो पुगगलोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

२१२. खन्धा सङ्खता, निब्बानं असङ्खतं, पुगगलो नेव सङ्खतो नासङ्खतोति? आमन्ता । अज्जे खन्धा, अज्जं निब्बानं, अज्जो पुगगलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२१३. रूपं सङ्खतं, निब्बानं असङ्खतं, पुगगलो नेव सङ्खतो नासङ्खतोति? आमन्ता । अज्जं रूपं, अज्जं निब्बानं, अज्जो पुगगलोति? न हेवं वत्तब्बे । वेदना... सज्जा... सङ्खारा... विज्जाणं सङ्खतं, निब्बानं असङ्खतं, पुगगलो नेव सङ्खतो नासङ्खतोति? आमन्ता । अज्जं विज्जाणं, अज्जं निब्बानं, अज्जो पुगगलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२१४. पुगगलस्स उप्पादो पज्जायति, वयो पज्जायति, ठितस्स अज्जथत्तं पज्जायतीति? आमन्ता । पुगगलो सङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वुत्तं भगवता — “तीणिमानि, भिक्खवे, सङ्खतस्स सङ्खतलक्खणानि । सङ्खतानं, भिक्खवे, धम्मनं [कतमानि तीणि (अ० नि० ३.४७)] उप्पादो पज्जायति, वयो पज्जायति, ठितानं अज्जथत्तं पज्जायती”ति [अ० नि० ३.४७] । पुगगलस्स उप्पादो पज्जायति, वयो पज्जायति, ठितस्स अज्जथत्तं पज्जायति; तेन हि पुगगलो सङ्खतोति ।

२१५. पुगगलस्स न उप्पादो पज्जायति, न वयो पज्जायति, न ठितस्स अज्जथत्तं पज्जायतीति? आमन्ता । पुगगलो असङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वुत्तं भगवता — “तीणिमानि, भिक्खवे, असङ्खतस्स असङ्खतलक्खणानि । असङ्खतानं, भिक्खवे, धम्मनं न उप्पादो पज्जायति, न वयो पज्जायति, न ठितानं अज्जथत्तं पज्जायती”ति [अ० नि० ३.४८] । पुगगलस्स न उप्पादो पज्जायति, न वयो पज्जायति, न ठितस्स अज्जथत्तं पज्जायति; तेन हि पुगगलो असङ्खतोति ।

२१६. परिनिब्बुतो पुगगलो अत्थत्थम्हि, नत्थत्थम्हीति? अत्थत्थम्हीति । परिनिब्बुतो पुगगलो सस्सतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नत्थत्थम्हीति । परिनिब्बुतो पुगगलो उच्छिन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२१७. पुगगलो किं निस्साय तिट्ठतीति? भवं निस्साय तिट्ठतीति । भवो अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्नो खयधम्मो वयधम्मो विरागधम्मो निरोधधम्मो विपरिणामधम्मोति? आमन्ता । पुगगलोपि अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्नो खयधम्मो वयधम्मो विरागधम्मो निरोधधम्मो विपरिणामधम्मोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२१८. न वत्तब्बं — “पुगगलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु अत्थि कोचि सुखं वेदनं वेदियमानो “सुखं वेदनं वेदियामी”ति पजानातीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि कोचि सुखं वेदनं वेदियमानो “सुखं वेदनं वेदियामी”ति पजानाति, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुगगलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२१९. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु अत्थि कोचि दुक्खं वेदनं वेदियमानो...पे०... अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियमानो “अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियामी”ति पजानातीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि कोचि अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियमानो “अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियामी”ति पजानाति, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२२०. अत्थि कोचि सुखं वेदनं वेदियमानो “सुखं वेदनं वेदियामी”ति पजानातीति कत्वा तेन च कारणेन पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । यो सुखं वेदनं वेदियमानो “सुखं वेदनं वेदियामी”ति पजानाति, स्वेव पुग्गलो; यो सुखं वेदनं वेदियमानो “सुखं वेदनं वेदियामी”ति न पजानाति, न सो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यो दुक्खं वेदनं वेदियमानो...पे०... यो अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियमानो “अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियामी”ति पजानाति, स्वेव पुग्गलो; यो अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियमानो “अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियामी”ति न पजानाति, न सो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२२१. अत्थि कोचि सुखं वेदनं वेदियमानो “सुखं वेदनं वेदियामी”ति पजानातीति कत्वा तेन च कारणेन पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । अज्जा सुखा वेदना, अज्जो सुखं वेदनं वेदियमानो “सुखं वेदनं वेदियामी”ति पजानातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अज्जा दुक्खा वेदना...पे०... अज्जा अदुक्खमसुखा वेदना, अज्जो अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियमानो “अदुक्खमसुखं वेदनं वेदियामी”ति पजानातीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... ।

२२२. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु अत्थि कोचि काये कायानुपस्सी विहरतीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि कोचि काये कायानुपस्सी विहरति, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२२३. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु अत्थि कोचि वेदनासु...पे०... चित्ते... धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरतीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि कोचि धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२२४. अत्थि कोचि काये कायानुपस्सी विहरतीति कत्वा तेन च कारणेन पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । यो काये कायानुपस्सी विहरति, स्वेव पुग्गलो; यो न काये कायानुपस्सी विहरति, न सो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यो वेदनासु...पे०... चित्ते... धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति, स्वेव पुग्गलो; यो न धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरति, न सो पुग्गलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२२५. अत्थि कोचि काये कायानुपस्सी विहरतीति कत्वा तेन च कारणेन पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । अज्जो कायो, अज्जो काये कायानुपस्सी विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अज्जा वेदना... अज्जं चित्तं... अज्जे धम्मा, अज्जो धम्मेसु धम्मानुपस्सी विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२२६. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“सुज्जतो लोकं अवेक्खस्सु, मोघराज सदा सतो ।

अत्तानुदिट्ठिं ऊहच्च [ओहच्च (स्या०), उहच्च (क०)], एवं मच्चुतरो सिया ।

एवं लोकं अवेक्खन्तं, मच्चुराजा न पस्सती”ति [सु० नि० ११२५; चूळनि० ८८ मोघराजमाणवपुच्छानिद्देस] ॥

अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२२७. पुग्गलो अवेक्खतीति? आमन्ता । सह रूपेन अवेक्खति, विना रूपेन अवेक्खतीति? सह रूपेन अवेक्खतीति । तं जीवं तं सरीरन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... विना रूपेन अवेक्खतीति, अज्जं जीवं अज्जं सरीरन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२२८. पुग्गलो अवेक्खतीति? आमन्ता । अब्भन्तरगतो अवेक्खति, बहिद्वा निक्खमित्वा अवेक्खतीति? अब्भन्तरगतो अवेक्खतीति । तं जीवं तं सरीरन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... बहिद्वा निक्खमित्वा अवेक्खतीति, अज्जं जीवं अज्जं सरीरन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२२९. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु भगवा सच्चवादी कालवादी भूतवादी तथवादी अवितथवादी अनज्जथवादीति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “अत्थि पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो”ति । अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति ।

२३०. न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति? आमन्ता । ननु भगवा सच्चवादी कालवादी भूतवादी तथवादी अवितथवादी अनज्जथवादीति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “एकपुग्गलो, भिक्खवे, लोके उप्पज्जमानो उप्पज्जति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सान”न्ति [अ० नि० १.१६२-१६९] । अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति ।

२३१. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । ननु भगवा सच्चवादी कालवादी भूतवादी तथवादी अवितथवादी अनज्जथवादीति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “सब्बे धम्मा अनत्ता”ति [म० नि० १.३५६; ध० प० २७९ धम्मपदे] । अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२३२. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । ननु भगवा सच्चवादी कालवादी भूतवादी तथवादी अवितथवादी अनज्जथवादीति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “दुक्खमेव उप्पज्जमानं उप्पज्जति, दुक्खमेव [दुक्खं (सं० नि० २.१५)] निरुज्झमानं निरुज्झतीति न कङ्कति न विचिकिच्छति, अपरप्पच्चयज्जाणमेवस्स एत्थ होति । एत्तावता खो, कच्चान, सम्मादिट्ठि होती”ति [सं० नि० २.१५] । अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२३३. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । ननु वजिरा भिक्खुनी मारं पापिमन्तं एतदवोच —

“किन्नु सत्तोति पच्चेसि, मार दिट्ठिगतं नु ते ।

सुद्धसङ्खारपुज्जोयं, नयिध सत्तुपलब्धति ॥

“यथा हि [यथापि (बहूसु)] अङ्गसम्भारा, होति सद्दो रथो इति ।

एवं खन्धेसु सन्तेसु, होति सत्तोति सम्मुति [सम्मति (स्या० कं०)] ॥

“दुक्खमेव हि सम्भोति, दुक्खं तिड्ढति वेति च ।

नाज्जत्र दुक्खा सम्भोति, नाज्जं दुक्खा निरुज्झती”ति [सं० नि० १.१७१] ॥

अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२३४. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । ननु आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “सुज्जो लोको सुज्जो लोको”ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, ‘सुज्जो लोको’ति वुच्चती”ति? “यस्मा खो, आनन्द, सुज्जं अत्तेन वा अत्तनियेन वा, तस्मा ‘सुज्जो लोको’ति वुच्चति । किञ्चानन्द, सुज्जं अत्तेन वा अत्तनियेन वा? चक्खुं खो, आनन्द, सुज्जं अत्तेन वा अत्तनियेन वा, रूपा सुज्जा... पे०... चक्खुविज्जाणं सुज्जं... चक्खुसम्फस्सो सुज्जो... यम्पिदं चक्खुसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयितं सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा, तम्पि सुज्जं अत्तेन वा अत्तनियेन वा, सोतं सुज्जं... पे०... सद्दा सुज्जा... घानं सुज्जं... गन्धा सुज्जा... जिह्वा सुज्जा... रसा सुज्जा... कायो सुज्जो... फोड्डब्बा सुज्जा... मनो सुज्जो... धम्मा सुज्जा... मनोविज्जाणं सुज्जं... मनोसम्फस्सो सुज्जो... यम्पिदं मनोसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयितं सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा, तम्पि सुज्जं अत्तेन वा अत्तनियेन वा । यस्मा खो, आनन्द, सुज्जं अत्तेन वा अत्तनियेन वा, तस्मा ‘सुज्जो लोको’ति वुच्चती”ति [सं० नि० ४.८५] । अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२३५. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । ननु भगवा सच्चवादी कालवादी भूतवादी तथवादी अवितथवादी अनज्जथवादीति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “अत्तनि वा, भिक्खवे, सति ‘अत्तनियं मे’ति अस्सा”ति? “एवं, भन्ते” । “अत्तनिये वा, भिक्खवे, सति ‘अत्ता मे’ति अस्सा”ति? “एवं, भन्ते” । “अत्तनि च, भिक्खवे, अत्तनिये च सच्चतो थेततो अनुपलब्धियमाने [अनुपलब्धमाने (म० नि० १.२४४)] यम्पिदं [यमिदं (स्या०) यम्पितं (म० नि० १.२४४)] दिड्ढिड्ढानं सो लोको सो अत्ता सो पेच्च भविस्सामि निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो, सस्सतिसमं तथेव ठस्सामीति — ‘नन्वायं, भिक्खवे, केवलो परिपूरो बालधम्मो’”ति? “किञ्चि नो सिया, भन्ते, केवलो हि, भन्ते, परिपूरो बालधम्मो”ति [म० नि० १.२४४] । अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेना”ति ।

२३६. पुग्गलो उपलब्धति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । ननु भगवा सच्चवादी कालवादी भूतवादी तथवादी अवितथवादी अनज्जथवादीति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “तयो मे, सेनिय, सत्थारो सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे तयो? इध, सेनिय, एकच्चो सत्था दिट्ठेव धम्मे अत्तानं सच्चतो थेततो पज्जापेति, अभिसम्परायज्च अत्तानं सच्चतो थेततो पज्जापेति ।

“इध पन, सेनिय, एकच्चो सत्था दिट्ठेव हि खो धम्मे अत्तानं सच्चतो थेततो पज्जापेति, नो च खो अभिसम्परायं अत्तानं सच्चतो थेततो पज्जापेति ।

“इध पन, सेनिय, एकच्चो सत्था दिट्ठे चेव धम्मे अत्तानं सच्चतो थेततो न पज्जापेति, अभिसम्परायज्च अत्तानं सच्चतो थेततो न पज्जापेति ।

“तत्र, सेनिय, ख्वायं सत्था दिट्ठे चेव धम्मे अत्तानं सच्चतो थेततो पज्जापेति, अभिसम्परायञ्च अत्तानं सच्चतो थेततो पज्जापेति — अयं वुच्चति, सेनिय, सत्था सस्सतवादो ।

“तत्र, सेनिय, ख्वायं सत्था दिट्ठेव हि खो धम्मे अत्तानं सच्चतो थेततो पज्जापेति, नो च खो अभिसम्परायं अत्तानं सच्चतो थेततो पज्जापेति — अयं वुच्चति, सेनिय, सत्था उच्छेदवादो ।

“तत्र, सेनिय, ख्वायं सत्था दिट्ठे चेव धम्मे अत्तानं सच्चतो थेततो न पज्जापेति, अभिसम्परायञ्च अत्तानं सच्चतो थेततो न पज्जापेति — अयं वुच्चति, सेनिय, सत्था सम्मासम्बुद्धो । इमे खो, सेनिय, तयो सत्थारो सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि’न्ति [पु० प० १३१ पुगगलपज्जत्तियं, अत्थतो एकं] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “पुगगलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’ति ।

२३७. पुगगलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । ननु भगवा सच्चवादी कालवादी भूतवादी तथवादी अवितथवादी अनञ्जथवादीति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “सप्पिकुम्भो’ति? आमन्ता । अत्थि कोचि सप्पिस्स कुम्भं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि न वत्तब्बं — “पुगगलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’ति ।

२३८. पुगगलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेनाति? आमन्ता । ननु भगवा सच्चवादी कालवादी भूतवादी तथवादी अवितथवादी अनञ्जथवादीति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “तेलकुम्भो... मधुकुम्भो... फाणितकुम्भो... खीरकुम्भो... उदककुम्भो... पानीयथालकं... पानीयकोसकं... पानीयसरावकं... निच्चभत्तं... धुवयागू’ति? आमन्ता । अत्थि काचि यागु निच्चा धुवा सस्सता अविपरिणामधम्माति? न हेवं वत्तब्बे ।...पे०... । तेन हि न वत्तब्बं — “पुगगलो उपलब्भति सच्चिकट्टपरमत्थेना’ति । (संखित्तं)

अट्ठकनिग्गहपेय्याला, सन्धावनिया उपादाय ।

चित्तेन पञ्चमं कल्याणं, इद्धिसुत्ताहरणेन अट्ठमं ॥

सच्चिकट्टसभागानुयोगो ।

पुगगलकथा निड्ढिता ।

२. परिहानिकथा

१. वादयुत्तिपरिहानि

२३९. परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । सब्बत्थ अरहा अरहत्ता परिहायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बत्थ अरहा अरहत्ता परिहायतीति? आमन्ता । सब्बत्थ अरहतो परिहानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । सब्बदा अरहा अरहत्ता परिहायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बदा अरहा अरहत्ता परिहायतीति? आमन्ता । सब्बदा अरहतो परिहानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । सब्बेव अरहन्तो अरहत्ता परिहायन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बेव अरहन्तो अरहत्ता परिहायन्तीति? आमन्ता । सब्बेसंयेव अरहन्तानं परिहानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । अरहा अरहत्ता परिहायमानो चतूहि फलेहि परिहायतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

चतूहि सतसहस्सेहि सेट्ठी सेट्ठित्तं कारेन्तो सतसहस्से परिहीने सेट्ठित्ता परिहीनो होतीति? आमन्ता । सब्बसापतेय्या परिहीनो होतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

चतूहि सतसहस्सेहि सेट्ठी सेट्ठित्तं कारेन्तो सतसहस्से परिहीने भब्बो सब्बसापतेय्या परिहायितुन्ति? आमन्ता । अरहा अरहत्ता परिहायमानो भब्बो चतूहि फलेहि परिहायितुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२. अरियपुग्गलसंसन्दनपरिहानि

२४०. परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । परिहायति सकदागामी सकदागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? आमन्ता । परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? आमन्ता । परिहायति सकदागामी सकदागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

।

परिहायति सकदागामी सकदागामिफलाति? आमन्ता । परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

।

न परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? आमन्ता । न परिहायति अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न परिहायति सकदागामी सकदागामिफलाति? आमन्ता । न परिहायति अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? आमन्ता । न परिहायति अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? आमन्ता । न परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

न परिहायति सकदागामी सकदागामिफलाति? आमन्ता । न परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अरहतो दोसो पहीनो...पे०... मोहो पहीनो... मानो पहीनो... दिट्ठि पहीना... विचिकिच्छा पहीना... थिनं [थीनं (सी० स्या० कं० पी०)] पहीनं... उद्धच्चं पहीनं... अहिरिकं पहीनं...पे०... अनोत्तप्यं पहीनं, परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । सोतापन्नस्स सक्कायदिट्ठि पहीना, परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहतो अनोत्तप्यं पहीनं, परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । सोतापन्नस्स विचिकिच्छा पहीना...पे०... सीलब्बतपरामासो पहीनो...पे०... अपायगमनीयो रागो पहीनो...पे०... अपायगमनीयो दोसो पहीनो...पे०... अपायगमनीयो मोहो पहीनो, परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहतो रागो पहीनो, परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । सकदागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना, परिहायति सकदागामी सकदागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

अरहतो रागो पहीनो, परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । सकदागामिस्स विचिकिच्छा पहीना...पे०... सीलब्बतपरामासो पहीनो...पे०... ओळारिको कामरागो पहीनो... ओळारिको ब्यापादो पहीनो, परिहायति सकदागामी सकदागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहतो दोसो पहीनो...पे०... अनोत्तप्यं पहीनं, परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । सकदागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना...पे०... ओळारिको ब्यापादो पहीनो, परिहायति सकदागामी सकदागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

अरहतो रागो पहीनो, परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । अनागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना, परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहतो रागो पहीनो, परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । अनागामिस्स विचिकिच्छा पहीना...पे०... सीलब्बतपरामासो पहीनो... अणुसहगतो कामरागो पहीनो... अणुसहगतो ब्यापादो पहीनो, परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

अरहतो दोसो पहीनो...पे०... अनोत्तप्यं पहीनं, परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । अनागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना...पे०... अणुसहगतो ब्यापादो पहीनो, परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

२५२. अनागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना, परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? आमन्ता । सोतापन्नस्स सक्कायदिट्ठि पहीना, परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

अनागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना, परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? आमन्ता । सोतापन्नस्स विचिकिच्छा पहीना...पे०... अपायगमनीयो मोहो पहीनो, परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

अनागामिस्स विचिकिच्छा पहीना...पे०... अणुसहगतो ब्यापादो पहीनो, परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? आमन्ता । सोतापन्नस्स सक्कायदिट्ठि पहीना...पे०... अपायगमनीयो मोहो पहीनो, परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

पहीनो...पे०... अनोत्तपं पहीनं, न परिहायति अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

अनागामिस्स विचिकिच्छा पहीना...पे०... अणुसहगतो ब्यापादो पहीनो, न परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? आमन्ता । अरहतो रागो पहीनो...पे०... अनोत्तपं पहीनं, न परिहायति अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

२५७. सोतापन्नस्स सक्कायदिट्ठि पहीना, न परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? आमन्ता । अनागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना... अणुसहगतो ब्यापादो पहीनो, न परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

सोतापन्नस्स विचिकिच्छा पहीना...पे०... अपायगमनीयो मोहो पहीनो, न परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? आमन्ता । अनागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना...पे०... अणुसहगतो ब्यापादो पहीनो, न परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

२५८. सकदागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना, न परिहायति सकदागामी सकदागामिफलाति? आमन्ता । अनागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना...पे०... अणुसहगतो ब्यापादो पहीनो, न परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

सकदागामिस्स विचिकिच्छा पहीना...पे०... ओळारिको ब्यापादो पहीनो, न परिहायति सकदागामी सकदागामिफलाति? आमन्ता । अनागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना...पे०... अणुसहगतो ब्यापादो पहीनो, न परिहायति अनागामी अनागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

२५९. सोतापन्नस्स सक्कायदिट्ठि पहीना, न परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? आमन्ता । सकदागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना...पे०... ओळारिको ब्यापादो पहीनो, न परिहायति सकदागामी सकदागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

सोतापन्नस्स विचिकिच्छा पहीना...पे०... अपायगमनीयो मोहो पहीनो, न परिहायति सोतापन्नो सोतापत्तिफलाति? आमन्ता । सकदागामिस्स सक्कायदिट्ठि पहीना...पे०... ओळारिको ब्यापादो पहीनो, न परिहायति सकदागामी सकदागामिफलाति? न हेवं वत्तब्बे ।

२६०. परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । ननु अरहतो रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्गतो [अनभावकतो (सी०)] आयतिं अनुप्पादधम्मोति? आमन्ता । हज्जि अरहतो रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्गतो आयतिं अनुप्पादधम्मो, नो च वत रे [नो वत रे (स्या० पी०) एवमुपरिपि] वत्तब्बे — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । ननु अरहतो दोसो पहीनो...पे०... मोहो पहीनो... मानो पहीनो... दिट्ठि पहीना... विचिकिच्छा पहीना... थिनं पहीनं... उद्धच्चं पहीनं... अहिरिकं पहीनं... अनोत्तपं पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्गतं आयतिं अनुप्पादधम्मन्ति? आमन्ता । हज्जि अरहतो अनोत्तपं पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्गतं आयतिं अनुप्पादधम्मं, नो च वत रे वत्तब्बे — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । ननु अरहतो रागप्पहानाय मग्गो भावितोति? आमन्ता । हज्जि अरहतो रागप्पहानाय मग्गो भावितो, नो च वत रे वत्तब्बे — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । ननु अरहतो रागप्पहानाय सतिपट्टाना भाविता...पे०... सम्मप्पधाना भाविता... इद्धिपादा भाविता... इन्द्रिया भाविता... बला भाविता... बोज्झङ्गा भाविताति? आमन्ता । हज्जि अरहतो रागप्पहानाय बोज्झङ्गा भाविता, नो च वत रे वत्तब्बे — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । ननु अरहतो दोसप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविताति? आमन्ता । हज्जि अरहतो अनोत्तप्पहानाय बोज्झङ्गा भाविता, नो च वत रे वत्तब्बे — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

२६१. परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । ननु अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसंयोजनो सम्मदज्जाविमुत्तो उक्खित्तपलिघो सङ्किण्णपरिखो अब्बूळहेसिको निरग्गळो अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसज्जुत्तो सुविजितविजयो; दुक्खं तस्स परिज्जातं, समुदयो पहीनो, निरोधो सच्छिकतो, मग्गो भावितो, अभिज्जेय्यं अभिज्जातं, परिज्जेय्यं परिज्जातं, पहातब्बं पहीनं, भावेतब्बं भावितं, सच्छिकातब्बं सच्छिकतन्ति? आमन्ता । हज्जि अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, नो च वत रे वत्तब्बे — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

२६२. परिहायति अरहा अरहत्ताति? ( ) [(आमन्ता) (क०)] समयविमुत्तो अरहा अरहत्ता परिहायति, असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ता न परिहायतीति । समयविमुत्तो अरहा अरहत्ता परिहायतीति? आमन्ता । असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ता परिहायतीति [न परिहायतीति (क०)]? न हेवं वत्तब्बे ।

असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ता न परिहायतीति? आमन्ता । समयविमुत्तो अरहा अरहत्ता न परिहायतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

समयविमुत्तस्स अरहतो रागो पहीनो, परिहायति समयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । असमयविमुत्तस्स अरहतो रागो पहीनो, परिहायति असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

समयविमुत्तस्स अरहतो दोसो पहीनो...पे०... अनोत्तप्पं पहीनं, परिहायति समयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । असमयविमुत्तस्स अरहतो अनोत्तप्पं पहीनं, परिहायति असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

समयविमुत्तस्स अरहतो रागप्पहानाय मग्गो भावितो, परिहायति समयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । असमयविमुत्तस्स अरहतो रागप्पहानाय मग्गो भावितो, परिहायति असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

समयविमुत्तस्स अरहतो रागप्पहानाय सतिपट्टाना भाविता...पे०... सम्मप्पधाना भाविता... इद्धिपादा भाविता... इन्द्रिया भाविता... बला भाविता... बोज्झङ्गा भाविता, परिहायति समयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । असमयविमुत्तस्स अरहतो रागप्पहानाय सतिपट्टाना भाविता...पे०... बोज्झङ्गा भाविता, परिहायति असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

समयविमुत्तस्स अरहतो दोसप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता, परिहायति समयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । असमयविमुत्तस्स अरहतो अनोत्तप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा

भाविता, परिहायति असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समयविमुत्तो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो उक्खित्तपलिघो सङ्किण्णपरिखो अब्बूळ्हेसिको निरग्गळो अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसञ्जुत्तो सुविजितविजयो, दुक्खं तस्स परिञ्जातं, समुदयो पहीनो, निरोधो सच्छिकतो, मग्गो भावितो, अभिज्जेय्यं अभिञ्जातं, परिज्जेय्यं परिञ्जातं, पहातब्बं पहीनं, भावेतब्बं भावितं, सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, परिहायति समयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । असमयविमुत्तो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, परिहायति असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

२६३. असमयविमुत्तस्स अरहतो रागो पहीनो, न परिहायति असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । समयविमुत्तस्स अरहतो रागो पहीनो, न परिहायति समयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

असमयविमुत्तस्स अरहतो दोसो पहीनो...पे०... अनोत्तप्पं पहीनं, न परिहायति असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । समयविमुत्तस्स अरहतो अनोत्तप्पं पहीनं, न परिहायति समयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

असमयविमुत्तस्स अरहतो रागप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता, न परिहायति असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । समयविमुत्तस्स अरहतो रागप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता, न परिहायति समयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

असमयविमुत्तस्स अरहतो दोसप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता, न परिहायति असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । समयविमुत्तस्स अरहतो अनोत्तप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता, न परिहायति समयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

असमयविमुत्तो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, न परिहायति असमयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । समयविमुत्तो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, न परिहायति समयविमुत्तो अरहा अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२६४. परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । सारिपुत्तो थेरो परिहायित्थ अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे । महामोग्गल्लानो [महामोग्गलानो (क०)] थेरो... महाकस्सपो थेरो... महाकच्चायनो [महाकच्चानो (म० नि० १.२०२ आदयो)] थेरो... महाकोट्टिको [महाकोट्टितो (सी० स्या० कं० पी०)] थेरो... महापन्थको थेरो परिहायित्थ अरहत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

सारिपुत्तो थेरो न परिहायित्थ अरहत्ताति? आमन्ता । हज्जि सारिपुत्तो थेरो न परिहायित्थ अरहत्ता, नो च वत रे वत्तब्बे — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

महामोग्गल्लानो थेरो... महाकस्सपो थेरो... महाकच्चायनो थेरो... महाकोट्टिको थेरो... महापन्थको थेरो न परिहायित्थ अरहत्ताति? आमन्ता । हज्जि महापन्थको थेरो न परिहायित्थ अरहत्ता, नो च वत रे वत्तब्बे — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

अरियपुग्गलसंसन्दनं ।

३. सुत्तसाधनपरिहानि

२६५. परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“उच्चावचा हि पटिपदा [पटिपादा (अट्ट०)], समणेन पकासिता ।
न पारं दिगुणं यन्ति, नयिदं एकगुणं मुत”न्ति [सु० नि० ७१९ सुत्तनिपाते] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । अत्थि छिन्नस्स छेदियन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि छिन्नस्स छेदियन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“वीततण्हो अनादानो, किच्चं यस्स न विज्जति ।
छिन्नस्स छेदियं नत्थि, ओघपासो समूहतो”ति ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि छिन्नस्स छेदिय”न्ति ।

२६६. परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । अत्थि कतस्स पतिचयोति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि कतस्स पतिचयोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“तस्स सम्मा विमुत्तस्स, सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।
कतस्स पतिचयो नत्थि, करणीयं न विज्जति ॥

“सेलो यथा एकग्घनो, वातेन न समीरति ।
एवं रूपा रसा सद्दा, गन्धा फस्सा च केवला ॥

“इट्ठा धम्मा अनिट्ठा च, नप्पवेधेन्ति तादिनो ।
ठितं चित्तं विप्पमुत्तं, वयं चस्सानुपस्सती”ति [महाव० २४४; अ० नि० ६.५५] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि कतस्स पतिचयो”ति ।

२६७. न वत्तब्बं — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “पज्जिमे, भिक्खवे, धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति । कतमे पज्ज? कम्मरामता, भस्सरामता, निद्वारामता, सङ्गणिकारामता, यथाविमुत्तं चित्तं न पच्चवेक्खति । इमे खो, भिक्खवे, पज्ज धम्मा समयविमुत्तस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ती”ति [अ० नि० ५.१४९] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि परिहायति अरहा अरहत्ताति ।

अत्थि अरहतो कम्मरामताति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि अरहतो कम्मरामताति? आमन्ता । अत्थि अरहतो रागो कामरागो कामरागपरियुद्धानं कामरागसंयोजनं कामोघो कामयोगो कामच्छन्दनीवरणन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि अरहतो भस्सरामता, अत्थि अरहतो निद्वारामता, अत्थि अरहतो सङ्गणिकारामताति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि अरहतो सङ्गणिकारामताति? आमन्ता । अत्थि अरहतो रागो कामरागो कामरागपरियुद्धानं कामरागसंयोजनं कामोघो कामयोगो कामच्छन्दनीवरणन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

२६८. परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । अरहा अरहत्ता परिहायमानो किं परियुद्धितो परिहायतीति? रागपरियुद्धितो परिहायतीति । परियुद्धानं किं पटिच्च उप्पज्जतीति? अनुसयं पटिच्च उप्पज्जतीति । अत्थि अरहतो अनुसयाति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि अरहतो अनुसयाति? आमन्ता । अत्थि अरहतो कामरागानुसयो पटिधानुसयो मानानुसयो दिट्ठानुसयो विचिकिच्छानुसयो भवरागानुसयो अविज्जानुसयोति? न हेवं वत्तब्बे ।

दोसपरियुद्धितो परिहायतीति...पे०... मोहपरियुद्धितो परिहायतीति... । परियुद्धानं किं पटिच्च उप्पज्जतीति? अनुसयं पटिच्च उप्पज्जतीति । अत्थि अरहतो अनुसयाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अरहतो अनुसयाति? आमन्ता । अत्थि अरहतो कामरागानुसयो...पे०... अविज्जानुसयोति? न हेवं वत्तब्बे ।

परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । अरहतो अरहत्ता परिहायमानस्स किं उपचयं गच्छतीति? रागो उपचयं गच्छतीति । सक्कायदिट्ठि उपचयं गच्छतीति, विचिकिच्छा उपचयं गच्छतीति, सीलब्बतपरामासो उपचयं गच्छतीति? न हेवं वत्तब्बे । दोसो उपचयं गच्छतीति...पे०... मोहो उपचयं गच्छतीति, सक्कायदिट्ठि उपचयं गच्छतीति, विचिकिच्छा उपचयं गच्छतीति, सीलब्बतपरामासो उपचयं गच्छतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

परिहायति अरहा अरहत्ताति? आमन्ता । अरहा आचिनतीति? न हेवं वत्तब्बे । अरहा अपचिनतीति? न हेवं वत्तब्बे । अरहा पजहतीति? न हेवं वत्तब्बे । अरहा उपादियतीति? न हेवं वत्तब्बे । अरहा विसिनेतीति? न हेवं वत्तब्बे । अरहा उस्सिनेतीति? न हेवं वत्तब्बे । अरहा विधूपेतीति? न हेवं वत्तब्बे । अरहा सन्धूपेतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

ननु अरहा नेवाचिनति न अपचिनति अपचिनित्वा ठितोति? आमन्ता । हज्जि अरहा नेवाचिनति न अपचिनति अपचिनित्वा ठितो, नो च वत रे वत्तब्बे — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

ननु अरहा नेव पजहति न उपादियति पजहित्वा ठितोति? आमन्ता । हज्जि अरहा नेव पजहति न उपादियति पजहित्वा ठितो, नो च वत रे वत्तब्बे — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

ननु अरहा नेव विसिनेति न उस्सिनेति विसिनित्वा ठितोति? आमन्ता । हज्जि अरहा नेव विसिनेति न उस्सिनेति

विसिनित्वा ठितो, नो च वत रे वत्तब्बे — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

ननु अरहा नेव विधूपेति न सन्धूपेति विधूपेत्वा ठितोति? आमन्ता । हज्जि अरहा नेव विधूपेति न सन्धूपेति विधूपेत्वा ठितो, नो च वत रे वत्तब्बे — “परिहायति अरहा अरहत्ता”ति ।

परिहानिकथा निड्डिता ।

३. ब्रह्मचरियकथा

१. सुद्धब्रह्मचरियकथा

२६९. नत्थि देवेसु ब्रह्मचरियवासोति? आमन्ता । सब्बे देवा जळा एलमूगा [एळमूगा (स्या०)] अविज्जू हत्थसंवाचिका नप्पटिबला सुभासितदुब्भासितानं अत्थमज्जातुं, सब्बे देवा न बुद्धे पसन्ना न धम्मे पसन्ना न सङ्गे पसन्ना, न बुद्धं भगवन्तं पयिरुपासन्ति, न बुद्धं भगवन्तं पज्जं पुच्छन्ति, न बुद्धेन भगवता पज्जे विस्सज्जिते अत्तमना, सब्बे देवा कम्मावरणेन समन्नागता किलेसावरणेन समन्नागता विपाकावरणेन समन्नागता अस्सद्धा अच्छन्दिका दुप्पज्जा अभब्बा नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं, सब्बे देवा मातुघातका पितुघातका अरहन्तघातका रुहिरुप्पादका सङ्गभेदका, सब्बे देवा पाणातिपातिनो अदिन्नादायिनो कामेसुमिच्छाचारिनो मुसावादिनो पिसुणवाचा फरुसावाचा सम्फप्पलापिनो अभिज्झालुनो ब्यापन्नचित्ता मिच्छादिड्डिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु अत्थि देवा अजळा अनेलमूगा विज्जू न हत्थसंवाचिका पटिबला सुभासितदुब्भासितानं अत्थमज्जातुं, अत्थि देवा बुद्धे पसन्ना धम्मे पसन्ना सङ्गे पसन्ना, बुद्धं भगवन्तं पयिरुपासन्ति, बुद्धं भगवन्तं पज्जं पुच्छन्ति, बुद्धेन भगवता पज्जे विस्सज्जिते अत्तमना होन्ति, अत्थि देवा न कम्मावरणेन समन्नागता न किलेसावरणेन समन्नागता न विपाकावरणेन समन्नागता सद्धा छन्दिका पज्जवन्तो भब्बा नियामं ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं, अत्थि देवा न मातुघातका न पितुघातका न अरहन्तघातका न रुहिरुप्पादका न सङ्गभेदका, अत्थि देवा न पाणातिपातिनो न अदिन्नादायिनो न कामेसुमिच्छाचारिनो न मुसावादिनो न पिसुणावाचा न फरुसावाचा न सम्फप्पलापिनो न अभिज्झालुनो अब्यापन्नचित्ता सम्मादिड्डिकाति? आमन्ता ।

हज्जि अत्थि देवा अजळा अनेलमूगा विज्जू न हत्थसंवाचिका पटिबला सुभासितदुब्भासितानं अत्थमज्जातुं...पे०... अत्थि देवा बुद्धे पसन्ना...पे०... सम्मादिड्डिका, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि देवेसु ब्रह्मचरियवासो”ति ।

२७०. अत्थि देवेसु ब्रह्मचरियवासोति? आमन्ता । अत्थि तत्थ पब्बज्जा मुण्डियं कासावधारणा पत्तधारणा, देवेसु सम्मासम्बुद्धा उप्पज्जन्ति, पच्चेकसम्बुद्धा उप्पज्जन्ति, सावकयुगं उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

देवेसु पब्बज्जा नत्थीति, नत्थि देवेसु ब्रह्मचरियवासोति? आमन्ता । यत्थ अत्थि पब्बज्जा तत्थेव ब्रह्मचरियवासो, यत्थ नत्थि पब्बज्जा नत्थि तत्थ ब्रह्मचरियवासोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... यत्थ अत्थि पब्बज्जा तत्थेव ब्रह्मचरियवासो, यत्थ नत्थि पब्बज्जा नत्थि तत्थ ब्रह्मचरियवासोति? आमन्ता । यो पब्बजति तस्सेव ब्रह्मचरियवासो, यो न पब्बजति नत्थि तस्स ब्रह्मचरियवासोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि मनुस्सेसु ब्रह्मचरियवासोति? आमन्ता । पच्चन्तिमेसु जनपदेसु अत्थि ब्रह्मचरियवासो मिलक्खेसु [मिलक्खूसु (स्या० क०)] अविज्जातारेसु यत्थ नत्थि गति भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि देवेसु ब्रह्मचरियवासोति? अत्थि यत्थ अत्थि, अत्थि यत्थ नत्थीति । असज्जसत्तेसु देवेसु अत्थि यत्थ अत्थि, अत्थि यत्थ नत्थि ब्रह्मचरियवासो, सज्जसत्तेसु [असज्जसत्तेसु (क०)] देवेसु अत्थि यत्थ अत्थि, अत्थि यत्थ नत्थि ब्रह्मचरियवासोति? न हेवं वत्तब्बे ।

देवेसु अत्थि यत्थ अत्थि, अत्थि यत्थ नत्थि ब्रह्मचरियवासोति? आमन्ता । कत्थ अत्थि, कत्थ नत्थीति? असज्जसत्तेसु देवेसु नत्थि ब्रह्मचरियवासो, सज्जसत्तेसु [असज्जसत्तेसु (क०)] देवेसु अत्थि ब्रह्मचरियवासोति । असज्जसत्तेसु देवेसु नत्थि ब्रह्मचरियवासोति? आमन्ता । सज्जसत्तेसु [असज्जसत्तेसु (क०)] देवेसु नत्थि ब्रह्मचरियवासोति? न हेवं वत्तब्बे ।

सज्जसत्तेसु देवेसु अत्थि ब्रह्मचरियवासोति? आमन्ता । असज्जसत्तेसु देवेसु अत्थि ब्रह्मचरियवासोति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि मनुस्सेसु ब्रह्मचरियवासोति? अत्थि यत्थ अत्थि, अत्थि यत्थ नत्थीति । पच्चन्तिमेसु जनपदेसु अत्थि यत्थ अत्थि, अत्थि यत्थ नत्थि ब्रह्मचरियवासो मिलक्खेसु अविज्जातारेसु यत्थ नत्थि गति भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानं, मज्झिमेसु जनपदेसु अत्थि यत्थ अत्थि, अत्थि यत्थ नत्थि ब्रह्मचरियवासोति? न हेवं वत्तब्बे ।

मनुस्सेसु अत्थि यत्थ अत्थि, अत्थि यत्थ नत्थि ब्रह्मचरियवासोति? आमन्ता । कत्थ अत्थि, कत्थ नत्थीति? पच्चन्तिमेसु जनपदेसु नत्थि ब्रह्मचरियवासो मिलक्खेसु अविज्जातारेसु यत्थ नत्थि गति भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानं, मज्झिमेसु जनपदेसु अत्थि ब्रह्मचरियवासोति । पच्चन्तिमेसु जनपदेसु नत्थि ब्रह्मचरियवासो मिलक्खेसु अविज्जातारेसु यत्थ नत्थि गति भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानन्ति? आमन्ता । मज्झिमेसु जनपदेसु नत्थि ब्रह्मचरियवासोति? न हेवं वत्तब्बे ।

मज्झिमेसु जनपदेसु अत्थि ब्रह्मचरियवासोति? आमन्ता । पच्चन्तिमेसु जनपदेसु अत्थि ब्रह्मचरियवासो मिलक्खेसु अविज्जातारेसु यत्थ नत्थि गति भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि देवेसु ब्रह्मचरियवासोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि जम्बुदीपका मनुस्सा उत्तरकुरुके च मनुस्से अधिगणहन्ति देवे च तावतिंसे! कतमेहि तीहि? सूरा, सतिमन्तो, इध ब्रह्मचरियवासो”ति [अ० नि० ९.२१] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि नत्थि देवेसु ब्रह्मचरियवासोति ।

सावत्थियं वुत्तं भगवता — “इध ब्रह्मचरियवासो”ति? आमन्ता । सावत्थियंयेव ब्रह्मचरियवासो, नत्थि अज्जत्र ब्रह्मचरियवासोति? न हेवं वत्तब्बे ।

२७२. अनागामिस्स पुगलस्स पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि, पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, इतो चुतस्स तत्थ उपपन्नस्स कुहिं फलुप्पत्तीति? तत्थेव । हज्जि अनागामिस्स पुगलस्स पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि, पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, इतो चुतस्स तत्थ उपपन्नस्स तहिं फलुप्पत्ति; नो च वत

रे वत्तब्बे — “नत्थि देवेसु ब्रह्मचरियवासो”ति ।

अनागामिस्स पुग्गलस्स पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि, पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, इतो चुतस्स तत्थ उपपन्नस्स कुहिं भारोहरणं, कुहिं दुक्खपरिज्जातं, कुहिं किलेसप्पहानं, कुहिं निरोधसच्छिकिरिया, कुहिं अकुप्पपटिवेधोति? तत्थेव । हज्जि अनागामिस्स पुग्गलस्स पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि, पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, इतो चुतस्स तत्थ उपपन्नस्स तहिं अकुप्पपटिवेधो; नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि देवेसु ब्रह्मचरियवासो”ति ।

अनागामिस्स पुग्गलस्स पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि पहीनानि, पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि अप्पहीनानि, इतो चुतस्स तत्थ उपपन्नस्स तहिं फलुप्पत्ति, तहिं भारोहरणं, तहिं दुक्खपरिज्जातं, तहिं किलेसप्पहानं, तहिं निरोधसच्छिकिरिया, तहिं अकुप्पपटिवेधो; केनट्ठेन वदेसि — “नत्थि देवेसु ब्रह्मचरियवासो”ति? हन्द हि अनागामी पुग्गलो इध भावितेन मग्गेन तत्थ फलं सच्छिकरोतीति [सच्छिकरोति (बहूसु)] ।

२. संसन्दनब्रह्मचरियकथा

२७३. अनागामी पुग्गलो इध भावितेन मग्गेन तत्थ फलं सच्छिकरोतीति? आमन्ता । सोतापन्नो पुग्गलो तत्थ भावितेन मग्गेन इध फलं सच्छिकरोतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

अनागामी पुग्गलो इध भावितेन मग्गेन तत्थ फलं सच्छिकरोतीति? आमन्ता । सकदागामी पुग्गलो इध परिनिब्बायिपुग्गलो [इधपरिनिब्बायी (?)] तत्थ भावितेन मग्गेन इध फलं सच्छिकरोतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

सोतापन्नो पुग्गलो इध भावितेन मग्गेन इध फलं सच्छिकरोतीति? आमन्ता । अनागामी पुग्गलो तत्थ भावितेन मग्गेन तत्थ फलं सच्छिकरोतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

सकदागामी पुग्गलो इध परिनिब्बायिपुग्गलो इध भावितेन मग्गेन इध फलं सच्छिकरोतीति? आमन्ता । अनागामी पुग्गलो तत्थ भावितेन मग्गेन तत्थ फलं सच्छिकरोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

इध विहाय निट्ठस्स पुग्गलस्स मग्गो च भावीयति, न च किलेसा पहीयन्तीति? आमन्ता । सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स मग्गो च भावीयति, न च किलेसा पहीयन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

इध विहाय निट्ठस्स पुग्गलस्स मग्गो च भावीयति, न च किलेसा पहीयन्तीति? आमन्ता । सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स...पे०... अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स मग्गो च भावीयति, न च किलेसा पहीयन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स अपुब्बं अचरिमं मग्गो च भावीयति, किलेसा च पहीयन्तीति? आमन्ता । इध विहाय निट्ठस्स पुग्गलस्स अपुब्बं अचरिमं मग्गो च भावीयति, किलेसा च पहीयन्तीति? न हेवं वत्तब्बे ।

सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स...पे०... अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स अपुब्बं

अचरिमं मग्गो च भावीयति, किलेसा च पहीयन्तीति? आमन्ता । इध विहाय निट्ठस्स पुग्गलस्स अपुब्बं अचरिमं मग्गो च भावीयति, किलेसा च पहीयन्तीति? न हेवं वत्तब्बे ।

अनागामी पुग्गलो कतकरणीयो भावितभावनो तत्थ उपपज्जतीति? आमन्ता । अरहा उपपज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

अरहा उपपज्जतीति? आमन्ता । अत्थि अरहतो पुनब्भवोति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि अरहतो पुनब्भवोति? आमन्ता । अरहा भवेन भवं गच्छति, गतिया गतिं गच्छति, संसारेन संसारं गच्छति, उपपत्तिया उपपत्तिं गच्छतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

अनागामी पुग्गलो कतकरणीयो भावितभावनो अनोहटभारो तत्थ उपपज्जतीति? आमन्ता । भारोहरणाय पुन मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

अनागामी पुग्गलो कतकरणीयो भावितभावनो अपरिज्जातदुक्खो अप्पहीनकिलेसो असच्छिकतनिरोधो अप्पटिविद्धाकुप्पो तत्थ उपपज्जतीति? आमन्ता । अकुप्पपटिवेधाय पुन मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

अनागामी पुग्गलो कतकरणीयो भावितभावनो अनोहटभारो तत्थ उपपज्जति, न च भारोहरणाय पुन मग्गं भावेतीति? आमन्ता । अनोहटभारो च तत्थ परिनिब्बायतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

अनागामी पुग्गलो कतकरणीयो भावितभावनो अपरिज्जातदुक्खो अप्पहीनकिलेसो असच्छिकतनिरोधो अप्पटिविद्धाकुप्पो तत्थ उपपज्जति, न च अकुप्पपटिवेधाय पुन मग्गं भावेतीति? आमन्ता । अप्पटिविद्धाकुप्पो च तत्थ परिनिब्बायतीति? न हेवं वत्तब्बे । यथा मिगो सल्लेन विद्धो दूरम्पि गन्त्वा कालं करोति, एवमेवं अनागामी पुग्गलो इध भावितेन मग्गेन तत्थ फलं सच्छिकरोतीति ।

यथा मिगो सल्लेन विद्धो दूरम्पि गन्त्वा ससल्लोव कालं करोति, एवमेवं अनागामी पुग्गलो इध भावितेन मग्गेन तत्थ ससल्लोव परिनिब्बायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ब्रह्मचरियकथा निड्डिता ।

३. ओधिसोकथा

२७४. ओधिसोधिसो किलेसे जहतीति? आमन्ता । सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो दुक्खदस्सनेन किं जहतीति? सक्कायदिट्ठिं विचिकिच्छं सीलब्बतपरामासं तदेकट्ठे च किलेसे एकदेसे जहतीति । एकदेसं सोतापन्नो, एकदेसं न सोतापन्नो, एकदेसं सोतापत्तिफलपत्तो [सोतापत्तिफलं पत्तो (?)] पटिलब्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं सत्तक्खत्तुपरमो, कोलङ्कोलो, एकबीजी, बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो, धम्मे...पे०... सङ्खे...पे०... अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो एकदेसं अरियकन्तेहि सीलेहि न समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समुदयदस्सनेन किं जहतीति? सक्कायदिट्ठिं जहति, विचिकिच्छं सीलब्बतपरामासं तदेकट्ठे च किलेसे एकदेसे

जहतीति । एकदेसं सोतापन्नो, एकदेसं न सोतापन्नो...पे०... एकदेसं अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो, एकदेसं अरियकन्तेहि सीलेहि न समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

निरोधदस्सनेन किं जहतीति? विचिकिच्छं सीलब्बतपरामासं तदेकट्ठे च किलेसे एकदेसे जहतीति । एकदेसं सोतापन्नो, एकदेसं न सोतापन्नो...पे०... एकदेसं अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो, एकदेसं अरियकन्तेहि सीलेहि न समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मग्गदस्सनेन किं जहतीति? सीलब्बतपरामासं तदेकट्ठे च किलेसे जहतीति । एकदेसं सोतापन्नो, एकदेसं न सोतापन्नो, एकदेसं सोतापत्तिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं सत्तक्खत्तुपरमो, कोलङ्कोलो, एकबीजी, बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो, धम्मो...पे०... सङ्खे...पे०... अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो, एकदेसं अरियकन्तेहि सीलेहि न समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२७५. सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो दुक्खदस्सनेन किं जहतीति? ओळारिकं कामरागं जहति, ओळारिकं ब्यापादं तदेकट्ठे च किलेसे एकदेसे जहतीति । एकदेसं सकदागामी, एकदेसं न सकदागामी, एकदेसं सकदागामिफलप्पत्तो [सकदागामिफलं पत्तो (?)] पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समुदयदस्सनेन किं जहतीति? ओळारिकं कामरागं जहति, ओळारिकं ब्यापादं तदेकट्ठे च किलेसे एकदेसे जहतीति । एकदेसं सकदागामी, एकदेसं न सकदागामी, एकदेसं सकदागामिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

निरोधदस्सनेन किं जहतीति? ओळारिकं ब्यापादं जहति, तदेकट्ठे च किलेसे एकदेसे जहतीति । एकदेसं सकदागामी, एकदेसं न सकदागामी, एकदेसं सकदागामिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मग्गदस्सनेन किं जहतीति? ओळारिकं ब्यापादं जहति, तदेकट्ठे च किलेसे जहतीति । एकदेसं सकदागामी, एकदेसं न सकदागामी, एकदेसं सकदागामिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२७६. अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो दुक्खदस्सनेन किं जहतीति? अणुसहगतं कामरागं जहति, अणुसहगतं ब्यापादं तदेकट्ठे च किलेसे एकदेसे जहतीति । एकदेसं अनागामी, एकदेसं न अनागामी, एकदेसं अनागामिफलप्पत्तो [अनागामिफलं पत्तो (?)] पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं अन्तरापरिनिब्बायी, उपहच्चपरिनिब्बायी, असङ्खारपरिनिब्बायी, ससङ्खारपरिनिब्बायी, उद्धंसोतो अकनिट्ठगामी, एकदेसं न उद्धंसोतो अकनिट्ठगामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समुदयदस्सनेन किं जहतीति? अणुसहगतं कामरागं जहति, अणुसहगतं ब्यापादं तदेकट्ठे च किलेसे एकदेसे

जहतीति । एकदेसं अनागामी, एकदेसं न अनागामी...पे०... एकदेसं उद्धंसोतो अकनिट्टगामी, एकदेसं न उद्धंसोतो अकनिट्टगामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

निरोधदस्सनेन किं जहतीति? अणुसहगतं ब्यापादं जहति, तदेकट्ठे च किलेसे एकदेसे जहतीति । एकदेसं अनागामी, एकदेसं न अनागामी...पे०... एकदेसं उद्धंसोतो अकनिट्टगामी, एकदेसं न उद्धंसोतो अकनिट्टगामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मग्गदस्सनेन किं जहतीति? तदेकट्ठे च किलेसे जहतीति । एकदेसं अनागामी, एकदेसं न अनागामी, एकदेसं अनागामिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं अन्तरापरिनिब्बायी, उपहच्चपरिनिब्बायी, असङ्खारपरिनिब्बायी, ससङ्खारपरिनिब्बायी, उद्धंसोतो अकनिट्टगामी, एकदेसं न उद्धंसोतो अकनिट्टगामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२७७. अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो दुक्खदस्सनेन किं जहतीति? रूपरागं अरूपरागं मानं उद्धच्चं अविज्जं तदेकट्ठे च किलेसे एकदेसे जहतीति । एकदेसं अरहा, एकदेसं न अरहा, एकदेसं अरहत्तप्पत्तो [अरहत्तं पत्तो (?)] पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदज्जाविमुत्तो उक्खित्तपलिघो सङ्किण्णपरिखो अब्बूळहेसिको निरग्गळो अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसज्जुत्तो सुविजितविजयो, दुक्खं तस्स परिज्जातं, समुदयो पहीनो, निरोधो सच्छिकतो, मग्गो भावितो, अभिज्जेय्यं अभिज्जातं, परिज्जेय्यं परिज्जातं, पहातब्बं पहीनं, भावेतब्बं भावितं, सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, (एकदेसं सच्छिकातब्बं सच्छिकतं,) [( ) (?)] एकदेसं सच्छिकातब्बं न सच्छिकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समुदयदस्सनेन किं जहतीति? रूपरागं अरूपरागं जहति, मानं उद्धच्चं अविज्जं तदेकट्ठे च किलेसे एकदेसे जहतीति । एकदेसं अरहा, एकदेसं न अरहा...पे०... एकदेसं सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, एकदेसं सच्छिकातब्बं न सच्छिकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

निरोधदस्सनेन किं जहतीति? मानं जहति, उद्धच्चं अविज्जं तदेकट्ठे च किलेसे एकदेसे जहतीति । एकदेसं अरहा, एकदेसं न अरहा ...पे०... एकदेसं सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, एकदेसं सच्छिकातब्बं न सच्छिकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मग्गदस्सनेन किं जहतीति? उद्धच्चं अविज्जं तदेकट्ठे च किलेसे जहतीति । एकदेसं अरहा, एकदेसं न अरहा, एकदेसं अरहत्तप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदज्जाविमुत्तो उक्खित्तपलिघो सङ्किण्णपरिखो अब्बूळहेसिको निरग्गळो अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसज्जुत्तो सुविजितविजयो, दुक्खं तस्स परिज्जातं, समुदयो पहीनो, निरोधो सच्छिकतो, मग्गो भावितो, अभिज्जेय्यं अभिज्जातं, परिज्जेय्यं परिज्जातं, पहातब्बं पहीनं, भावेतब्बं भावितं, सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, एकदेसं सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, एकदेसं सच्छिकातब्बं न सच्छिकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२७८. न वत्तब्बं — “ओधिसोधिसो किलेसे जहती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“अनुपुब्बेन मेधावी, थोकं थोकं खणे खणे ।
कम्मरो रजतस्सेव, निद्धमे मलमत्तनो”ति [ध० प० २३९ धम्मपदे] ॥

अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “ओधिसोधिसो किलेसे जहती”ति ।

ओधिसोधिसो किलेसे जहतीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“सहावस्स दस्सनसम्पदाय,
तयस्सु धम्मा जहिता भवन्ति ।
सक्कायदिट्ठी विचिकिच्छितञ्च,
सीलब्बतं वापि यदत्थि किञ्चि ।
चतूहपायेहि च विप्पमुत्तो,
छच्चाभिठानानि अभब्ब [अभब्बो (सी० स्या०)] कातु”न्ति [खु० पा० ६.१०; सु० नि० २३३] ॥

अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “ओधिसोधिसो किलेसे जहती”ति ।

ओधिसोधिसो किलेसे जहतीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावकस्स विरजं
वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि — ‘यं किञ्चि समुदयधम्मं, सब्बं तं निरोधधम्म’न्ति, सह दस्सनुप्पादा, भिक्खवे,
अरियसावकस्स तीणि संयोजनानि पहीयन्ति — सक्कायदिट्ठी विचिकिच्छा सीलब्बतपरामासो”ति [अङ्गुत्तरनिकाये] ।
अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “ओधिसोधिसो किलेसे जहती”ति ।

ओधिसोकथा निड्डिता ।

४. जहतिकथा

१. नसुत्ताहरणकथा

२७९. जहति पुथुज्जनो कामरागव्यापादन्ति? आमन्ता । अच्चन्तं जहति, अनवसेसं जहति, अप्पटिसन्धियं जहति,
समूलं जहति, सतण्हं जहति, सानुसयं जहति, अरियेन जाणेन जहति, अरियेन मग्गेन जहति, अकुप्पं पटिविज्झन्तो जहति,
अनागामिफलं सच्छिकरोन्तो जहतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

विक्खम्भेति पुथुज्जनो कामरागव्यापादन्ति? आमन्ता । अच्चन्तं विक्खम्भेति, अनवसेसं विक्खम्भेति, अप्पटिसन्धियं
विक्खम्भेति, समूलं विक्खम्भेति, सतण्हं विक्खम्भेति, सानुसयं विक्खम्भेति, अरियेन जाणेन विक्खम्भेति, अरियेन मग्गेन
विक्खम्भेति, अकुप्पं पटिविज्झन्तो विक्खम्भेति, अनागामिफलं सच्छिकरोन्तो विक्खम्भेतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

जहति अनागामिफलसच्छिकरियाय पटिपन्नो पुग्गलो कामरागव्यापादं, सो च अच्चन्तं जहति, अनवसेसं जहति...
पे०... अनागामिफलं सच्छिकरोन्तो जहतीति? आमन्ता । जहति पुथुज्जनो कामरागव्यापादं, सो च अच्चन्तं जहति,
अनवसेसं जहति... पे०... अनागामिफलं सच्छिकरोन्तो जहतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

विक्खम्भेति अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो कामरागब्यापादं, सो च अच्चन्तं विक्खम्भेति, अनवसेसं विक्खम्भेति...पे०... अनागामिफलं सच्छिकरोन्तो विक्खम्भेतीति? आमन्ता । विक्खम्भेति पुथुज्जनो कामरागब्यापादं, सो च अच्चन्तं विक्खम्भेति, अनवसेसं विक्खम्भेति ...पे०... अनागामिफलं सच्छिकरोन्तो विक्खम्भेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

जहति पुथुज्जनो कामरागब्यापादं, सो च न अच्चन्तं जहति, न अनवसेसं जहति...पे०... न अनागामिफलं सच्छिकरोन्तो जहतीति? आमन्ता । जहति अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो कामरागब्यापादं, सो च न अच्चन्तं जहति...पे०... न अनागामिफलं सच्छिकरोन्तो जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

विक्खम्भेति पुथुज्जनो कामरागब्यापादं, सो च न अच्चन्तं विक्खम्भेति, न अनवसेसं विक्खम्भेति...पे०... न अनागामिफलं सच्छिकरोन्तो विक्खम्भेतीति? आमन्ता । विक्खम्भेति अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो कामरागब्यापादं, सो च न अच्चन्तं विक्खम्भेति, न अनवसेसं विक्खम्भेति...पे०... न अनागामिफलं सच्छिकरोन्तो विक्खम्भेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

जहति पुथुज्जनो कामरागब्यापादन्ति? आमन्ता । कतमेन मग्गेनाति? रूपावचरेन मग्गेनाति । रूपावचरो मग्गो निय्यानिको खयगामी बोधगामी अपचयगामी अनासवो असंयोजनियो अगन्थनियो अनोधनियो अयोगनियो अनीवरणियो अपरामट्ठो अनुपादानियो असंकिलेसियोति? न हेवं वत्तब्बे । ननु रूपावचरो मग्गो अनिय्यानिको न खयगामी न बोधगामी न अपचयगामी सासवो संयोजनियो...पे०... संकिलेसियोति? आमन्ता । हज्जि रूपावचरो मग्गो अनिय्यानिको न खयगामी...पे०... संकिलेसियो, नो च वत रे वत्तब्बे — “जहति पुथुज्जनो रूपावचरेन मग्गेन कामरागब्यापादं”न्ति ।

जहति अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो अनागामिमग्गेन कामरागब्यापादं, सो च मग्गो निय्यानिको खयगामी बोधगामी अपचयगामी अनासवो...पे०... असंकिलेसियोति? आमन्ता । जहति पुथुज्जनो रूपावचरेन मग्गेन कामरागब्यापादं, सो च मग्गो निय्यानिको खयगामी बोधगामी अपचयगामी अनासवो...पे०... असंकिलेसियोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

जहति पुथुज्जनो रूपावचरेन मग्गेन कामरागब्यापादं, सो च मग्गो अनिय्यानिको न खयगामी न बोधगामी न अपचयगामी सासवो...पे०... संकिलेसियोति? आमन्ता । जहति अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो अनागामिमग्गेन कामरागब्यापादं, सो च मग्गो अनिय्यानिको न खयगामी न बोधगामी न अपचयगामी सासवो...पे०... संकिलेसियोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२८०. पुथुज्जनो कामेसु वीतरागो सह धम्माभिसमया अनागामिफले सण्ठातीति? आमन्ता । अरहत्ते सण्ठातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पुथुज्जनो कामेसु वीतरागो सह धम्माभिसमया अनागामिफले सण्ठातीति? आमन्ता । अपुब्बं अचरिमं तयो मग्गे भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अपुब्बं अचरिमं तयो मग्गे भावेतीति? आमन्ता । अपुब्बं अचरिमं तीणि सामञ्जफलानि सच्छिकरोतीति? न हेवं

वत्तब्बे...पे०... ।

अपुब्बं अचरिमं तीणि सामञ्जफलानि सच्छिकरोतीति? आमन्ता । तिण्णं फस्सानं तिस्सन्नं वेदनानं तिस्सन्नं सञ्जानं तिस्सन्नं चेतनानं तिण्णं चित्तानं तिस्सन्नं सद्धानं तिण्णं वीरियानं तिस्सन्नं सतीनं तिण्णं समाधीनं तिस्सन्नं पज्जानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पुथुज्जनो कामेसु वीतरागो सह धम्माभिसमया अनागामिफले सण्ठातीति? आमन्ता । सोतापत्तिमग्गेनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामिमग्गेनाति? न हेवं वत्तब्बे । कतमेन मग्गेनाति? अनागामिमग्गेनाति । अनागामिमग्गेन सक्कायदिट्ठिं विचिकिच्छं सीलब्बतपरामासं जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२. सुत्ताहरणकथा

२८१. अनागामिमग्गेन सक्कायदिट्ठिं विचिकिच्छं सीलब्बतपरामासं जहतीति? आमन्ता । ननु तिण्णं संयोजनानं पहाना सोतापत्तिफलं वुत्तं भगवताति? आमन्ता । हज्जि तिण्णं संयोजनानं पहाना सोतापत्तिफलं वुत्तं भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनागामिमग्गेन सक्कायदिट्ठिं विचिकिच्छं सीलब्बतपरामासं जहती”ति । अनागामिमग्गेन ओळारिकं कामरागं ओळारिकं ब्यापादं जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागामिमग्गेन ओळारिकं कामरागं ओळारिकं ब्यापादं जहतीति? आमन्ता । ननु कामरागब्यापादानं तनुभावा सकदागामिफलं वुत्तं भगवताति? आमन्ता । हज्जि कामरागब्यापादानं तनुभावा सकदागामिफलं वुत्तं भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनागामिमग्गेन ओळारिकं कामरागं ओळारिकं ब्यापादं जहती”ति ।

पुथुज्जनो कामेसु वीतरागो सह धम्माभिसमया अनागामिफले सण्ठातीति? आमन्ता । ये केचि धम्मं अभिसमेन्ति, सब्बे ते सह धम्माभिसमया अनागामिफले सण्ठहन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “जहति पुथुज्जनो कामरागब्यापादं”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“अहेसुं ते [अहिंसका (अ० नि० ६.५४)] अतीतंसे, छ सत्थारो यसस्सिनो ।
निरामगन्था करुणेधिमुत्ता [करुणाधिमुत्ता (सी० क०)], कामसंयोजनातिगा ॥

“कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहु ।
अहेसुं सावका तेसं, अनेकानि सतानिपि ॥

“निरामगन्था करुणेधिमुत्ता, कामसंयोजनातिगा ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहू”ति [अ० नि० ६.५४] ॥

अत्थेव सुत्तन्तीति? आमन्ता । तेन हि जहति पुथुज्जनो कामरागब्यापादन्ति ।

जहति पुथुज्जनो कामरागव्यापादन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सो हि नाम, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था एवं दीघायुको समानो एवं चिरद्वित्तिको अपरिमुत्तो अहोसि जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि अपरिमुत्तो दुक्खस्माति वदामि । तं किस्स हेतु? चतुन्नं धम्मनं अननुबोधा अप्पटिवेधा । कतमेसं चतुन्नं? अरियस्स सीलस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियस्स समाधिस्स, अरियाय पज्जाय, अरियाय विमुत्तिया अननुबोधा अप्पटिवेधा । तयिदं, भिक्खवे, अरियं सीलं अनुबुद्धं पटिविद्धं, अरियो समाधि अनुबुद्धो पटिविद्धो, अरिया पज्जा अनुबुद्धा पटिविद्धा, अरिया विमुत्ति अनुबुद्धा पटिविद्धा, उच्छिन्ना भवतण्हा, खीणा भवनेत्ति, नत्थि दानि पुनब्भवोति ।

“सीलं समाधि पज्जा च, विमुत्ति च अनुत्तरा ।

अनुबुद्धा इमे धम्मा, गोतमेन यसस्सिना ॥

“इति बुद्धो अभिज्जाय, धम्ममक्खासि भिक्खुनं ।

दुक्खस्सन्तकरो सत्था, चक्खुमा परिनिब्बुतो”ति [अ० नि० ७.६६] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “जहति पुथुज्जनो कामरागव्यापाद”न्ति ।

जहतिकथा निह्तिता ।

५. सब्बमत्थीतिकथा

१. वादयुत्ति

२८२. सब्बमत्थीति? आमन्ता । सब्बत्थ सब्बमत्थीति? न हेवं वत्तब्बे । सब्बमत्थीति? आमन्ता । सब्बदा सब्बमत्थीति? न हेवं वत्तब्बे । सब्बमत्थीति? आमन्ता । सब्बेन सब्बं सब्बमत्थीति? न हेवं वत्तब्बे । सब्बमत्थीति? आमन्ता । सब्बेसु सब्बमत्थीति? न हेवं वत्तब्बे । सब्बमत्थीति? आमन्ता । अयोगन्ति कत्वा सब्बमत्थीति? न हेवं वत्तब्बे । सब्बमत्थीति? आमन्ता । यम्पि नत्थि, तम्पत्थीति? न हेवं वत्तब्बे । सब्बमत्थीति? आमन्ता । सब्बमत्थीति या दिट्ठि सा दिट्ठि मिच्छादिट्ठीति, या दिट्ठि सा दिट्ठि सम्मादिट्ठीति, हेवमत्थीति? न हेवं वत्तब्बे । (संखित्तं) । वादयुत्ति ।

२. कालसंसन्दना

२८३. अतीतं अत्थीति? आमन्ता । ननु अतीतं निरुद्धं विगतं विपरिणतं अत्थङ्गतं अब्भत्थङ्गतन्ति? आमन्ता । हज्जि अतीतं निरुद्धं विगतं विपरिणतं अत्थङ्गतं अब्भत्थङ्गतं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अतीतं अत्थी”ति ।

अनागतं अत्थीति? आमन्ता । ननु अनागतं अजातं अभूतं असज्जातं अनिब्बत्तं अनभिनिब्बत्तं अपातुभूतन्ति? आमन्ता । हज्जि अनागतं अजातं अभूतं असज्जातं अनिब्बत्तं अनभिनिब्बत्तं अपातुभूतं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनागतं अत्थी”ति ।

पच्चुप्पन्नं अत्थि पच्चुप्पन्नं अनिरुद्धं अविगतं अविपरिणतं न अत्थङ्गतं न अब्भत्थङ्गतन्ति? आमन्ता । अतीतं अत्थि अतीतं अनिरुद्धं अविगतं अविपरिणतं न अत्थङ्गतं न अब्भत्थङ्गतन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे० ... पच्चुप्पन्नं अत्थि

पच्युप्पन्नं विज्जाणं अत्थि पच्युप्पन्नं विज्जाणं जातं...पे०... पातुभूतन्ति? आमन्ता । अनागतं विज्जाणं अत्थि अनागतं विज्जाणं जातं...पे०... पातुभूतन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

अतीतं विज्जाणं अत्थि अतीतं विज्जाणं निरुद्धं...पे०... अब्भत्थङ्गतन्ति? आमन्ता । पच्युप्पन्नं विज्जाणं अत्थि पच्युप्पन्नं विज्जाणं निरुद्धं...पे०... अब्भत्थङ्गतन्ति? न हेवं वत्तब्बे । अनागतं विज्जाणं अत्थि अनागतं विज्जाणं अजातं...पे०... अपातुभूतन्ति? आमन्ता ।

पच्युप्पन्नं विज्जाणं अत्थि पच्युप्पन्नं विज्जाणं अजातं...पे०... अपातुभूतन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

२८५. “पच्युप्पन्नन्ति वा रूपं”न्ति वा, “रूपन्ति वा पच्युप्पन्नं”न्ति वा पच्युप्पन्नं रूपं अप्पियं करित्वा एसेसे एकट्ठे समे समभागे तज्जातेति? आमन्ता । पच्युप्पन्नं रूपं निरुज्झमानं पच्युप्पन्नभावं जहतीति? आमन्ता । रूपभावं जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

“पच्युप्पन्नन्ति वा रूपं”न्ति वा, “रूपन्ति वा पच्युप्पन्नं”न्ति वा पच्युप्पन्नं रूपं अप्पियं करित्वा एसेसे एकट्ठे समे समभागे तज्जातेति? आमन्ता । पच्युप्पन्नं रूपं निरुज्झमानं रूपभावं न जहतीति? आमन्ता । पच्युप्पन्नभावं न जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

“ओदातन्ति वा वत्थं”न्ति वा, “वत्थन्ति वा ओदातं”न्ति वा ओदातं वत्थं अप्पियं करित्वा एसेसे एकट्ठे समे समभागे तज्जातेति? आमन्ता । ओदातं वत्थं रज्जमानं ओदातभावं जहतीति? आमन्ता । वत्थभावं जहतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

“ओदातन्ति वा वत्थं”न्ति वा, “वत्थन्ति वा ओदातं”न्ति वा ओदातं वत्थं अप्पियं करित्वा एसेसे एकट्ठे समे समभागे तज्जातेति? आमन्ता । ओदातं वत्थं रज्जमानं वत्थभावं न जहतीति? आमन्ता । ओदातभावं न जहतीति? न हेवं वत्तब्बे ।...पे०... ।

२८६. रूपं रूपभावं न जहतीति? आमन्ता । रूपं निच्चं धुवं सस्सतं अविपरिणामधम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे । ननु रूपं रूपभावं न जहतीति रूपं अनिच्चं अधुवं असस्सतं विपरिणामधम्मन्ति? आमन्ता । हज्जि रूपं अनिच्चं अधुवं असस्सतं विपरिणामधम्मं, नो च वत रे वत्तब्बे — “रूपं रूपभावं न जहती”ति ।

निब्बानं निब्बानभावं न जहतीति निब्बानं निच्चं धुवं सस्सतं अविपरिणामधम्मन्ति? आमन्ता । रूपं रूपभावं न जहतीति [न जहति (सी० क०)] रूपं निच्चं धुवं सस्सतं अविपरिणामधम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपं रूपभावं न जहति रूपं अनिच्चं अधुवं असस्सतं विपरिणामधम्मन्ति? आमन्ता । निब्बानं निब्बानभावं न जहति निब्बानं अनिच्चं अधुवं असस्सतं विपरिणामधम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतं अत्थि अतीतं अतीतभावं न जहतीति? आमन्ता । अनागतं अत्थि अनागतं अनागतभावं न जहतीति? न हेवं वत्तब्बे । अतीतं अत्थि अतीतं अतीतभावं न जहतीति? आमन्ता । पच्युप्पन्नं अत्थि पच्युप्पन्नं पच्युप्पन्नभावं न जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीता वेदना अत्थि... अतीता सज्जा अत्थि... अतीता सङ्खारा अत्थि... अतीतं विज्जाणं अत्थि अतीतं विज्जाणं अतीतभावं न जहतीति? आमन्ता । अनागतं विज्जाणं अत्थि अनागतं विज्जाणं अनागतभावं न जहतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... अतीतं विज्जाणं अत्थि अतीतं विज्जाणं अतीतभावं न जहतीति? आमन्ता । पच्चुप्पन्नं विज्जाणं अत्थि पच्चुप्पन्नं विज्जाणं पच्चुप्पन्नभावं न जहतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अनागतं विज्जाणं अत्थि अनागतं विज्जाणं अनागतभावं जहतीति? आमन्ता । अतीतं विज्जाणं अत्थि अतीतं विज्जाणं अतीतभावं जहतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

पच्चुप्पन्नं विज्जाणं अत्थि पच्चुप्पन्नं विज्जाणं पच्चुप्पन्नभावं जहतीति [न जहतीति (बहूसु) अनुलोमपज्जोयेव]? आमन्ता । अतीतं विज्जाणं अत्थि अतीतं विज्जाणं अतीतभावं जहतीति [न जहतीति (बहूसु) अनुलोमपज्जोयेव]? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अतीतं विज्जाणं अत्थि अतीतं विज्जाणं अतीतभावं न जहतीति? आमन्ता । अतीतं विज्जाणं निच्चं धुवं सस्सतं अविपरिणामधम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ननु अतीतं विज्जाणं अनिच्चं अधुवं असस्सतं विपरिणामधम्मन्ति? आमन्ता । हज्जि अतीतं विज्जाणं अनिच्चं अधुवं असस्सतं विपरिणामधम्मं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अतीतं विज्जाणं अत्थि अतीतं विज्जाणं अतीतभावं न जहती”ति ।

निब्बानं अत्थि निब्बानं निब्बानभावं न जहति [न जहतीति (?) पुरिमपज्जेहि संसन्देतब्बं] निब्बानं निच्चं धुवं सस्सतं अविपरिणामधम्मन्ति? आमन्ता । अतीतं विज्जाणं अत्थि अतीतं विज्जाणं अतीतभावं न जहति [न जहतीति (?) पुरिमपज्जेहि संसन्देतब्बं] अतीतं विज्जाणं निच्चं धुवं सस्सतं अविपरिणामधम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अतीतं विज्जाणं अत्थि अतीतं विज्जाणं अतीतभावं न जहति अतीतं विज्जाणं अनिच्चं अधुवं असस्सतं विपरिणामधम्मन्ति? आमन्ता । निब्बानं अत्थि निब्बानं निब्बानभावं न जहति निब्बानं अनिच्चं अधुवं असस्सतं विपरिणामधम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

वचनसोधना

२८८. अतीतं न्वत्थीति? आमन्ता । हज्जि अतीतं न्वत्थि, अतीतं अत्थीति मिच्छा । हज्जि वा पन अत्थि न्वातीतं, अत्थि अतीतन्ति मिच्छा । अनागतं न्वत्थीति? आमन्ता । हज्जि अनागतं न्वत्थि, अनागतं अत्थीति मिच्छा । हज्जि वा पन अत्थि न्वानागतं, अत्थि अनागतन्ति मिच्छा ।

अनागतं हुत्वा पच्चुप्पन्नं होतीति? आमन्ता । तज्जेव अनागतं तं पच्चुप्पन्नन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... तज्जेव अनागतं तं पच्चुप्पन्नन्ति? आमन्ता । हुत्वा होति हुत्वा होतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... हुत्वा होति हुत्वा होतीति? आमन्ता । न हुत्वा न होति न हुत्वा न होतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

पच्चुप्पन्नं हुत्वा अतीतं होतीति? आमन्ता । तज्जेव पच्चुप्पन्नं तं अतीतन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... तज्जेव पच्चुप्पन्नं तं अतीतन्ति? आमन्ता । हुत्वा होति हुत्वा होतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... हुत्वा होति हुत्वा होतीति? आमन्ता । न हुत्वा न होति न हुत्वा न होतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

निरोधं सच्छिकरोति, मगं भावेतीति? आमन्ता । पच्चुप्पन्नं जाणं अत्थि, न च तेन जाणेन दुक्खं परिजानाति, समुदयं पजहति, निरोधं सच्छिकरोति, मगं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहन्तादिकथा

२९१. अरहतो अतीतो रागो अत्थीति? आमन्ता । अरहा तेन रागेन सरागोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहतो अतीतो दोसो अत्थीति? आमन्ता । अरहा तेन दोसेन सदोसोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहतो अतीतो मोहो अत्थीति? आमन्ता । अरहा तेन मोहेन समोहोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहतो अतीतो मानो अत्थीति? आमन्ता । अरहा तेन मानेन समानोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहतो अतीता दिट्ठि अत्थीति? आमन्ता । अरहा तां दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहतो अतीता विचिकिच्छा अत्थीति? आमन्ता । अरहा तां विचिकिच्छाय सविचिकिच्छोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहतो अतीतं थिनं अत्थीति? आमन्ता । अरहा तेन थिनेन सथिनोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहतो अतीतं उद्धच्चं अत्थीति? आमन्ता । अरहा तेन उद्धच्चेन सउद्धच्चोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहतो अतीतं अहिरिकं अत्थीति? आमन्ता । अरहा तेन अहिरिकेन सअहिरिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहतो अतीतं अनोत्तपं अत्थीति? आमन्ता । अरहा तेन अनोत्तपेन सअनोत्तपीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागामिस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थीति? आमन्ता । अनागामी तां दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनागामिस्स अतीता विचिकिच्छा अत्थि... अतीतो सीलब्बतपरामासो अत्थि... अतीतो अणुसहगतो कामरागो अत्थि... अतीतो अणुसहगतो ब्यापादो अत्थीति? आमन्ता । अनागामी तेन ब्यापादेन ब्यापन्नचित्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामिस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थीति? आमन्ता । सकदागामी तां दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सकदागामिस्स अतीता विचिकिच्छा अत्थि... अतीतो सीलब्बतपरामासो अत्थि... अतीतो ओळारिको कामरागो अत्थि... अतीतो ओळारिको ब्यापादो अत्थीति? आमन्ता । सकदागामी तेन ब्यापादेन ब्यापन्नचित्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सोतापन्नस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थीति? आमन्ता । सोतापन्नो तां दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतापन्नस्स अतीता विचिकिच्छा अत्थि... अतीतो सीलब्बतपरामासो अत्थि... अतीतो अपायगमनीयो रागो अत्थि... अतीतो अपायगमनीयो दोसो अत्थि... अतीतो अपायगमनीयो मोहो अत्थीति? आमन्ता । सोतापन्नो तेन मोहेन समोहोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२९२. पुथुज्जनस्स अतीतो रागो अत्थि, पुथुज्जनो तेन रागेन सरागोति? आमन्ता । अरहतो अतीतो रागो अत्थि, अरहा तेन रागेन सरागोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पुथुज्जनस्स अतीतो दोसो अत्थि...पे०... अतीतं अनोत्तपं अत्थि पुथुज्जनो तेन अनोत्तपेन अनोत्तपीति? आमन्ता । अरहतो अतीतं अनोत्तपं अत्थि, अरहा तेन अनोत्तपेन अनोत्तपीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पुथुज्जनस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थि, पुथुज्जनो तां दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? आमन्ता । अनागामिस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थि, अनागामी तां दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पुथुज्जनस्स अतीता विचिकिच्छा अत्थि... पे०... अतीतो अणुसहगतो ब्यापादो अत्थि, पुथुज्जनो तेन ब्यापादेन ब्यापन्नचित्तोति? आमन्ता । अनागामिस्स अतीतो

अणुसहगतो ब्यापादो अत्थि, अनागामी तेन ब्यापादेन ब्यापन्नचित्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पुथुज्जनस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थि, पुथुज्जनो ताय दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? आमन्ता । सकदागामिस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थि, सकदागामी ताय दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पुथुज्जनस्स अतीता विचिकिच्छा अत्थि... अतीतो ओळारिको ब्यापादो अत्थि, पुथुज्जनो तेन ब्यापादेन ब्यापन्नचित्तोति? आमन्ता । सकदागामिस्स अतीतो ओळारिको ब्यापादो अत्थि, सकदागामी तेन ब्यापादेन ब्यापन्नचित्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पुथुज्जनस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थि, पुथुज्जनो ताय दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? आमन्ता । सोतापन्नस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थि, सोतापन्नो ताय दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पुथुज्जनस्स अतीता विचिकिच्छा अत्थि... पे०... अतीतो अपायगमनीयो मोहो अत्थि, पुथुज्जनो तेन मोहेन समोहोति? आमन्ता । सोतापन्नस्स अतीतो अपायगमनीयो मोहो अत्थि, सोतापन्नो तेन मोहेन समोहोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहतो अतीतो रागो अत्थि, न च अरहा तेन रागेन सरागोति? आमन्ता । पुथुज्जनस्स अतीतो रागो अत्थि, न च पुथुज्जनो तेन रागेन सरागोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहतो अतीतो दोसो अत्थि...पे०... अतीतं अनोत्तप्पं अत्थि, न च अरहा तेन अनोत्तप्पेन अनोत्तप्पीति? आमन्ता । पुथुज्जनस्स अतीतं अनोत्तप्पं अत्थि, न च पुथुज्जनो तेन अनोत्तप्पेन अनोत्तप्पीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागामिस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थि, न च अनागामी ताय दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? आमन्ता । पुथुज्जनस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थि, न च पुथुज्जनो ताय दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनागामिस्स अतीता विचिकिच्छा अत्थि...पे०... अतीतो अणुसहगतो ब्यापादो अत्थि, न च अनागामी तेन ब्यापादेन ब्यापन्नचित्तोति? आमन्ता । पुथुज्जनस्स अतीतो अणुसहगतो ब्यापादो अत्थि, न च पुथुज्जनो तेन ब्यापादेन ब्यापन्नचित्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामिस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थि, न च सकदागामी ताय दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? आमन्ता । पुथुज्जनस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थि, न च पुथुज्जनो ताय दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सकदागामिस्स अतीता विचिकिच्छा अत्थि...पे०... अतीतो ओळारिको ब्यापादो अत्थि, न च सकदागामी तेन ब्यापादेन ब्यापन्नचित्तोति? आमन्ता । पुथुज्जनस्स अतीतो ओळारिको ब्यापादो अत्थि, न च पुथुज्जनो तेन ब्यापादेन ब्यापन्नचित्तोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

सोतापन्नस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थि, न च सोतापन्नो ताय दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? आमन्ता । पुथुज्जनस्स अतीता सक्कायदिट्ठि अत्थि, न च पुथुज्जनो ताय दिट्ठिया सदिट्ठिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतापन्नस्स अतीता विचिकिच्छा अत्थि...पे०... अतीतो अपायगमनीयो मोहो अत्थि, न च सोतापन्नो तेन मोहेन समोहोति? आमन्ता । पुथुज्जनस्स अतीतो अपायगमनीयो मोहो अत्थि, न च पुथुज्जनो तेन मोहेन समोहोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतहत्थादिकथा

२९३. अतीता हत्था अत्थीति? आमन्ता । अतीतेसु हत्थेसु सति आदाननिक्खेपनं पञ्जायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीता पादा अत्थीति? आमन्ता । अतीतेसु पादेसु सति अभिक्कमपटिक्कमो पञ्जायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीता पब्बा अत्थीति? आमन्ता । अतीतेसु पब्बेसु सति समिञ्जनपसारणं पञ्जायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीतो कुच्छि

अत्थीति? आमन्ता । अतीतस्मिं कुच्छिस्मिं सति जिघच्छा पिपासा पज्जायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतो कायो अत्थीति? आमन्ता । अतीतो कायो पग्गहनिग्गहुपगो छेदनभेदनुपगो काकेहि गिज्जेहि कुललेहि साधारणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीते काये विसं कमेय्य, सत्थं कमेय्य, अग्गि कमेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... लब्भा अतीतो कायो अद्दुबन्धनेन बन्धितुं, रज्जुबन्धनेन बन्धितुं, सङ्खलिकबन्धनेन बन्धितुं, गामबन्धनेन बन्धितुं, निगमबन्धनेन बन्धितुं, नगरबन्धनेन बन्धितुं, जनपदबन्धनेन बन्धितुं, कण्ठपञ्चमेहि बन्धनेहि बन्धितुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतो आपो अत्थीति? आमन्ता । तेन आपेन आपकरणीयं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीतो तेजो अत्थीति? आमन्ता । तेन तेजेन तेजकरणीयं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीतो वायो अत्थीति? आमन्ता । तेन वायेन वायकरणीयं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतक्खन्धादिसमोधानकथा

२९४. अतीतो रूपक्खन्धो अत्थि, अनागतो रूपक्खन्धो अत्थि, पच्चुप्पन्नो रूपक्खन्धो अत्थीति? आमन्ता । तयो रूपक्खन्धाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीता पञ्चक्खन्धा अत्थि, अनागता पञ्चक्खन्धा अत्थि, पच्चुप्पन्ना पञ्चक्खन्धा अत्थीति? आमन्ता । पन्नरसक्खन्धाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतं चक्खायतनं अत्थि, अनागतं चक्खायतनं अत्थि, पच्चुप्पन्नं चक्खायतनं अत्थीति? आमन्ता । तीणि चक्खायतनानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीतानि द्वादसायतनानि अत्थि, अनागतानि द्वादसायतनानि अत्थि, पच्चुप्पन्नानि द्वादसायतनानि अत्थीति? आमन्ता । छत्तिंसायतनानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीता चक्खुधातु अत्थि, अनागता चक्खुधातु अत्थि, पच्चुप्पन्ना चक्खुधातु अत्थीति? आमन्ता । तिस्सो चक्खुधातुयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीता अट्ठारस धातुयो अत्थि, अनागता अट्ठारस धातुयो अत्थि, पच्चुप्पन्ना अट्ठारस धातुयो अत्थीति? आमन्ता । चतुपज्जास धातुयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतं चक्खुन्द्रियं अत्थि, अनागतं चक्खुन्द्रियं अत्थि, पच्चुप्पन्नं चक्खुन्द्रियं अत्थीति? आमन्ता । तीणि चक्खुन्द्रियानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीतानि बावीसतिन्द्रियानि अत्थि, अनागतानि बावीसतिन्द्रियानि अत्थि, पच्चुप्पन्नानि बावीसतिन्द्रियानि अत्थीति? आमन्ता । छसट्ठिन्द्रियानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतो राजा चक्कवत्ती अत्थि, अनागतो राजा चक्कवत्ती अत्थि, पच्चुप्पन्नो राजा चक्कवत्ती अत्थीति? आमन्ता । तिण्णन्नं राजूनं चक्कवत्तीनं सम्मुखीभावो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतो सम्मासम्बुद्धो अत्थि, अनागतो सम्मासम्बुद्धो अत्थि, पच्चुप्पन्नो सम्मासम्बुद्धो अत्थीति? आमन्ता । तिण्णन्नं सम्मासम्बुद्धानं सम्मुखीभावो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पदसोधनकथा

२९५. अतीतं अत्थीति? आमन्ता । अत्थि अतीतन्ति? अत्थि सिया अतीतं, सिया न्वातीतन्ति ।

सुत्तसाधनं

२९६. न वत्तब्बं — “अतीतं अत्थि, अनागतं अत्थी”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “यं किञ्चि, भिक्खवे, रूपं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्भा वा ओळारिकं वा सुखुमं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा — अयं वुच्चति रूपक्खन्धो । या काचि वेदना... या काचि सज्जा... ये केचि सङ्खारा... यं किञ्चि विज्जाणं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्भा वा ओळारिकं वा सुखुमं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा — अयं वुच्चति विज्जाणक्खन्धो”ति [सं० नि० ३.४८] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अतीतं अत्थि, अनागतं अत्थीति ।

अतीतं अत्थि, अनागतं अत्थीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “तयोमे, भिक्खवे, निरुत्तिपथा अधिवचनपथा पज्जत्तिपथा असङ्किण्णा असङ्किण्णपुब्बा न सङ्कियन्ति न सङ्कियिस्सन्ति अप्पटिकुट्ठा समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि । कतमे तयो? यं, भिक्खवे, रूपं अतीतं निरुद्धं विगतं विपरिणतं ‘अहोसी’ति तस्स सङ्खा, ‘अहोसी’ति तस्स समज्जा, ‘अहोसी’ति तस्स पज्जत्ति; न तस्स सङ्खा ‘अत्थी’ति, न तस्स सङ्खा ‘भविस्सती’ति । या वेदना...पे०... या सज्जा... ये सङ्खारा... यं विज्जाणं अतीतं निरुद्धं विगतं विपरिणतं ‘अहोसी’ति तस्स सङ्खा, ‘अहोसी’ति तस्स समज्जा, ‘अहोसी’ति तस्स पज्जत्ति; न तस्स सङ्खा ‘अत्थी’ति, न तस्स सङ्खा ‘भविस्सती’ति ।

“यं, भिक्खवे, रूपं अजातं अपातुभूतं ‘भविस्सती’ति तस्स सङ्खा, ‘भविस्सती’ति तस्स समज्जा, ‘भविस्सती’ति तस्स पज्जत्ति; न तस्स सङ्खा ‘अत्थी’ति, न तस्स सङ्खा ‘अहोसी’ति । या वेदना...पे०... या सज्जा... ये सङ्खारा... यं विज्जाणं अजातं अपातुभूतं ‘भविस्सती’ति तस्स सङ्खा, ‘भविस्सती’ति तस्स समज्जा, ‘भविस्सती’ति तस्स पज्जत्ति; न तस्स सङ्खा ‘अत्थी’ति, न तस्स सङ्खा ‘अहोसी’ति ।

“यं, भिक्खवे, रूपं जातं पातुभूतं ‘अत्थी’ति तस्स सङ्खा, ‘अत्थी’ति तस्स समज्जा, ‘अत्थी’ति तस्स पज्जत्ति; न तस्स सङ्खा ‘अहोसी’ति, न तस्स सङ्खा ‘भविस्सती’ति । या वेदना...पे०... या सज्जा... ये सङ्खारा... यं विज्जाणं जातं पातुभूतं ‘अत्थी’ति तस्स सङ्खा, ‘अत्थी’ति तस्स समज्जा, ‘अत्थी’ति तस्स पज्जत्ति; न तस्स सङ्खा ‘अहोसी’ति, न तस्स सङ्खा ‘भविस्सती’ति । इमे खो, भिक्खवे, तयो निरुत्तिपथा अधिवचनपथा पज्जत्तिपथा असङ्किण्णा असङ्किण्णपुब्बा न सङ्कियन्ति न सङ्कियिस्सन्ति अप्पटिकुट्ठा समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि ।

“येपि ते, भिक्खवे, अहेसुं उक्कला वस्सभज्जा अहेतुकवादा अकिरियवादा नत्थिकवादा, तेपिमे तयो निरुत्तिपथे अधिवचनपथे पज्जत्तिपथे न गरहितब्बं न पटिक्कोसितब्बं अमज्जिंसु । तं किस्स हेतु? निन्दाब्यारोसउपारम्भभया”ति [संयुत्तनिकाये] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अतीतं अत्थि, अनागतं अत्थी”ति ।

अतीतं अत्थीति? आमन्ता । ननु आयस्मा फग्गुनो भगवन्तं एतदवोच — “अत्थि नु खो तं, भन्ते, चक्खुं येन चक्खुना अतीते बुद्धे परिनिब्बुते छिन्नपपज्चे छिन्नवटुमे परियादिन्नवट्टे सब्बदुक्खवीतिवत्ते पज्जापयमानो पज्जापेय्याति । अत्थि नु खो सा, भन्ते, जिह्वा...पे०... अत्थि नु खो सो, भन्ते, मनो येन मनेन अतीते बुद्धे परिनिब्बुते छिन्नपपज्चे छिन्नवटुमे परियादिन्नवट्टे सब्बदुक्खवीतिवत्ते पज्जापयमानो पज्जापेय्या”ति ।

“नत्थि खो तं, फग्गुन, चक्खुं येन चक्खुना अतीते बुद्धे परिनिब्बुते छिन्नपपज्चे छिन्नवटुमे परियादिन्नवट्टे सब्बदुक्खवीतिवत्ते पज्जापयमानो पज्जापेय्य । नत्थि खो सा, फग्गुन, जिह्वा...पे०... नत्थि नु खो सो, फग्गुन, मनो येन मनेन

अतीते बुद्धे परिनिब्बुते छिन्नपपञ्चे छिन्नवट्टमे परियादिन्नवट्टे सब्बदुक्खवीतिवत्ते पज्जापयमानो पज्जापेय्या”ति [सं० नि० ४.८३]। अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि न वत्तब्बं — “अतीतं अत्थी”ति।

अतीतं अत्थीति? आमन्ता। ननु आयस्मा नन्दको एतदवोच — “अहु पुब्बे लोभो तदहु अकुसलं, सो एतरहि नत्थि, इच्चेतं कुसलं। अहु पुब्बे दोसो... अहु पुब्बे मोहो, तदहु अकुसलं, सो एतरहि नत्थि, इच्चेतं कुसल”न्ति [अङ्गुत्तरनिकाये]। अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि न वत्तब्बं — “अतीतं अत्थी”ति।

न वत्तब्बं — “अनागतं अत्थी”ति? आमन्ता। ननु वुत्तं भगवता — “कबळीकारे चे, भिक्खवे, आहारे अत्थि रागो, अत्थि नन्दी, अत्थि तण्हा; पतिट्ठितं तत्थ विज्जाणं विरूळ्हं। यत्थ पतिट्ठितं विज्जाणं विरूळ्हं, अत्थि तत्थ नामरूपस्स अवक्कन्ति। यत्थ अत्थि नामरूपस्स अवक्कन्ति, अत्थि तत्थ सङ्खारानं वुद्धि। यत्थ अत्थि सङ्खारानं वुद्धि, अत्थि तत्थ आयतिं पुनब्भवाभिनिब्बत्ति। यत्थ अत्थि आयतिं पुनब्भवाभिनिब्बत्ति, अत्थि तत्थ आयतिं जातिजरामरणं। यत्थ अत्थि आयतिं जातिजरामरणं, ससोकं तं, भिक्खवे, सरजं [सदरं (सं० नि० २.६४) तदेव युत्तरं] सउपायासन्ति वदामि।

“फस्से चे, भिक्खवे, आहारे... मनोसज्जेतनाय चे, भिक्खवे, आहारे... विज्जाणे चे, भिक्खवे, आहारे अत्थि रागो, अत्थि नन्दी...पे०... सरजं सउपायासन्ति वदामी”ति [सं० नि० २.६४]। अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि अनागतं अत्थीति।

अनागतं अत्थीति? आमन्ता। ननु वुत्तं भगवता — “कबळीकारे चे, भिक्खवे, आहारे नत्थि रागो, नत्थि नन्दी, नत्थि तण्हा; अप्पतिट्ठितं तत्थ विज्जाणं अविरूळ्हं। यत्थ विज्जाणं अप्पतिट्ठितं अविरूळ्हं, नत्थि तत्थ नामरूपस्स अवक्कन्ति। यत्थ नत्थि नामरूपस्स अवक्कन्ति, नत्थि तत्थ सङ्खारानं वुद्धि। यत्थ नत्थि सङ्खारानं वुद्धि, नत्थि तत्थ आयतिं पुनब्भवाभिनिब्बत्ति। यत्थ नत्थि आयतिं पुनब्भवाभिनिब्बत्ति, नत्थि तत्थ आयतिं जातिजरामरणं। यत्थ नत्थि आयतिं जातिजरामरणं, असोकं तं, भिक्खवे, अरजं अनुपायासन्ति वदामि।

“फस्से चे, भिक्खवे, आहारे... मनोसज्जेतनाय चे, भिक्खवे, आहारे... विज्जाणे चे, भिक्खवे, आहारे नत्थि रागो, नत्थि नन्दी...पे०... अरजं अनुपायासन्ति वदामी”ति [सं० नि० २.६४]। अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि न वत्तब्बं — “अनागतं अत्थी”ति।

सब्बमत्थीतिकथा निट्ठिता।

६. अतीतखन्धादिकथा

१. नसुत्तसाधनं

२९७. अतीतं खन्धाति? आमन्ता। अतीतं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीतं आयतनन्ति? आमन्ता। अतीतं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीतं धातूति? आमन्ता। अतीतं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीतं खन्धा धातु आयतनन्ति [खन्धधातुआयतनन्ति (स्या०)]? आमन्ता। अतीतं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

अनागतं खन्धाति? आमन्ता। अनागतं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनागतं आयतनन्ति? आमन्ता। अनागतं

अतीतानागता खन्धा धातु आयतनं नत्थि चेतेति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “यं किञ्चि, भिक्खवे, रूपं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा बहिद्भा वा ओळारिकं वा सुखुमं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा, अयं वुच्चति रूपखन्धो । या काचि वेदना... या काचि सज्जा... ये केचि सङ्खारा... यं किञ्चि विज्जाणं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं... पे०... अयं वुच्चति विज्जाणखन्धो”ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अतीतानागता खन्धा धातु आयतनं नत्थि चेते”ति ।

अतीतखन्धादिकथा निड्डिता ।

७. एकच्चं अत्थीतिकथा

१. अतीतादिककथा

२९९. अतीतं अत्थीति? एकच्चं अत्थि, एकच्चं नत्थीति । एकच्चं निरुद्धं, एकच्चं न निरुद्धं; एकच्चं विगतं, एकच्चं अविगतं; एकच्चं अत्थङ्गतं, एकच्चं न अत्थङ्गतं; एकच्चं अब्भत्थङ्गतं, एकच्चं न अब्भत्थङ्गतन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अतीतं एकच्चं अत्थि, एकच्चं नत्थीति? आमन्ता । अतीता अविपक्कविपाका धम्मा एकच्चे अत्थि, एकच्चे नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... अतीतं एकच्चं अत्थि, एकच्चं नत्थीति? आमन्ता । अतीता विपक्कविपाका धम्मा एकच्चे अत्थि, एकच्चे नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... अतीतं एकच्चं अत्थि, एकच्चं नत्थीति? आमन्ता । अतीता अविपाका धम्मा एकच्चे अत्थि एकच्चे नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अतीतं एकच्चं अत्थि एकच्चं नत्थीति? आमन्ता । किं अत्थि किं नत्थीति? अतीता अविपक्कविपाका धम्मा — ते अत्थि; अतीता विपक्कविपाका धम्मा — ते नत्थीति । अतीता अविपक्कविपाका धम्मा — ते अत्थीति? आमन्ता । अतीता विपक्कविपाका धम्मा — ते अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... अतीता अविपक्कविपाका धम्मा — ते अत्थीति? आमन्ता । अतीता अविपाका धम्मा — ते अत्थीति [अतीता अविपक्कविपाका धम्मा ते नत्थीति (क०)]? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अतीता विपक्कविपाका धम्मा — ते नत्थीति? आमन्ता । अतीता अविपक्कविपाका धम्मा — ते नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे ... पे०... ।

अतीता अविपाका [विपक्कविपाका (स्या०), अविपक्कविपाका (क०)] धम्मा — ते नत्थीति? आमन्ता । अतीता अविपक्कविपाका [अविपाका (स्या०)] धम्मा — ते नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अतीता अविपक्कविपाका धम्मा — ते अत्थीति? आमन्ता । ननु अतीता अविपक्कविपाका धम्मा निरुद्धाति? आमन्ता । हज्जि अतीता अविपक्कविपाका धम्मा निरुद्धा, नो च वत रे वत्तब्बे — “अतीता अविपक्कविपाका धम्मा — ते [धम्मा निरुद्धा ते (स्या० क०)] अत्थी”ति ।

अतीता अविपक्कविपाका धम्मा निरुद्धा — ते अत्थीति? आमन्ता । अतीता विपक्कविपाका धम्मा निरुद्धा — ते अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... अतीता अविपक्कविपाका धम्मा निरुद्धा — ते अत्थीति? आमन्ता । अतीता अविपाका [अविपक्कविपाका (सी० क०)] धम्मा निरुद्धा — ते अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अतीता विपक्कविपाका धम्मा निरुद्धा — ते नत्थीति? आमन्ता । अतीता अविपक्कविपाका धम्मा निरुद्धा — ते नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीता अविपाका [विपक्कविपाका (स्या०), अविपक्कविपाका (क०)] धम्मा निरुद्धा — ते नत्थीति? आमन्ता । अतीता अविपक्कविपाका [अविपाका (स्या०)] धम्मा निरुद्धा — ते नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीता अविपक्कविपाका धम्मा निरुद्धा — ते अत्थीति? आमन्ता । अतीता विपक्कविपाका धम्मा निरुद्धा — ते नत्थीति? आमन्ता । अतीता एकदेसं विपक्कविपाका धम्मा एकदेसं अविपक्कविपाका धम्मा निरुद्धा — ते एकच्चे अत्थि एकच्चे नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “अतीता अविपक्कविपाका धम्मा — ते अत्थी”ति? आमन्ता । ननु अतीता अविपक्कविपाका धम्मा विपच्चिस्सन्तीति? आमन्ता । हज्जि अतीता अविपक्कविपाका धम्मा विपच्चिस्सन्ति, तेन वत रे वत्तब्बे — “अतीता अविपक्कविपाका धम्मा — ते अत्थी”ति ।

अतीता अविपक्कविपाका धम्मा विपच्चिस्सन्तीति कत्वा ते अत्थीति? आमन्ता । विपच्चिस्सन्तीति कत्वा पच्चुप्पन्नाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... विपच्चिस्सन्तीति कत्वा पच्चुप्पन्नाति? आमन्ता । पच्चुप्पन्ना धम्मा निरुज्झिस्सन्तीति कत्वा ते नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

२. अनागतादि एकच्चकथा

३००. अनागतं अत्थीति? एकच्चं अत्थि, एकच्चं नत्थीति । एकच्चं जातं, एकच्चं अजातं; एकच्चं सज्जातं, एकच्चं असज्जातं; एकच्चं निब्बत्तं, एकच्चं अनिब्बत्तं; एकच्चं पातुभूतं, एकच्चं अपातुभूतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागतं एकच्चं अत्थि, एकच्चं नत्थीति? आमन्ता । अनागता उप्पादिनो धम्मा एकच्चे अत्थि, एकच्चे नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनागतं एकच्चं अत्थि, एकच्चं नत्थीति? आमन्ता । अनागता अनुप्पादिनो धम्मा एकच्चे अत्थि, एकच्चे नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागतं एकच्चं अत्थि, एकच्चं नत्थीति? आमन्ता । किं अत्थि, किं नत्थीति? अनागता उप्पादिनो धम्मा — ते अत्थि; अनागता अनुप्पादिनो धम्मा — ते नत्थीति । अनागता उप्पादिनो धम्मा — ते अत्थीति? आमन्ता । अनागता अनुप्पादिनो धम्मा — ते अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनागता अनुप्पादिनो धम्मा — ते नत्थीति? आमन्ता । अनागता उप्पादिनो धम्मा — ते नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागता उप्पादिनो धम्मा — ते अत्थीति? आमन्ता । ननु अनागता उप्पादिनो धम्मा अजाताति? आमन्ता । हज्जि अनागता उप्पादिनो धम्मा अजाता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनागता उप्पादिनो धम्मा — ते अत्थी”ति ।

अनागता उप्पादिनो धम्मा अजाता — ते अत्थीति? आमन्ता । अनागता अनुप्पादिनो धम्मा अजाता — ते अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनागता अनुप्पादिनो धम्मा अजाता — ते नत्थीति? आमन्ता । अनागता उप्पादिनो धम्मा अजाता — ते नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “अनागता उप्पादिनो धम्मा — ते अत्थी”ति? आमन्ता । ननु अनागता उप्पादिनो धम्मा उप्पज्जिस्सन्तीति? आमन्ता । हज्जि अनागता उप्पादिनो धम्मा उप्पज्जिस्सन्ति, तेन वत रे वत्तब्बे — “अनागता उप्पादिनो धम्मा — ते अत्थी”ति ।

अनागता उप्पादिनो धम्मा उप्पज्जिस्सन्तीति कत्वा ते अत्थीति? आमन्ता । उप्पज्जिस्सन्तीति कत्वा पच्चुप्पन्नाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... उप्पज्जिस्सन्तीति कत्वा पच्चुप्पन्नाति? आमन्ता । पच्चुप्पन्ना धम्मा निरुज्झिस्सन्तीति कत्वा ते नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

एकच्चं अत्थीतिकथा निट्ठिता ।

८. सतिपट्टानकथा

३०१. सब्बे धम्मा सतिपट्टानाति? आमन्ता । सब्बे धम्मा सति सतिन्द्रियं सतिबलं सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो एकायनमग्गो खयगामी बोधगामी अपचयगामी अनासवा असंयोजनिया अगन्थनिया अनोधनिया अयोगनिया अनीवरणिया अपरामट्ठा अनुपादानिया असंकिलेसिका, सब्बे धम्मा बुद्धानुस्सति धम्मनुस्सति सङ्गानुस्सति सीलानुस्सति चागानुस्सति देवतानुस्सति आनापानस्सति मरणानुस्सति कायगतासति उपसमानुस्सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सब्बे धम्मा सतिपट्टानाति? आमन्ता । चक्खायतनं सतिपट्टानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खायतनं सतिपट्टानन्ति? आमन्ता । चक्खायतनं सति सतिन्द्रियं सतिबलं सम्मासति सतिसम्बोज्झङ्गो एकायनमग्गो खयगामी बोधगामी अपचयगामी अनासवं असंयोजनियं...पे०... असंकिलेसिकं, चक्खायतनं बुद्धानुस्सति धम्मनुस्सति सङ्गानुस्सति सीलानुस्सति चागानुस्सति देवतानुस्सति आनापानस्सति मरणानुस्सति कायगतासति उपसमानुस्सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतायतनं... धानायतनं... जिह्वायतनं... कायायतनं... रूपायतनं... सद्दायतनं... गन्धायतनं... रसायतनं... फोड्ढ्वायतनं... रागो... दोसो... मोहो... मानो... दिट्ठि... विचिकिच्छा... थिनं... उद्धच्चं... अहिरिकं... अनोत्तप्यं सतिपट्टानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनोत्तप्यं सतिपट्टानन्ति? आमन्ता । अनोत्तप्यं सति सतिन्द्रियं सतिबलं सम्मासति...पे०... कायगतासति उपसमानुस्सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सति सतिपट्टाना, सा च सतीति? आमन्ता । चक्खायतनं सतिपट्टानं, तज्ज सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सति सतिपट्टाना, सा च सतीति? आमन्ता । सोतायतनं...पे०... कायायतनं... रूपायतनं...पे०... फोड्ढ्वायतनं... रागो... दोसो... मोहो...पे०... अनोत्तप्यं सतिपट्टानं, तज्ज सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चक्खायतनं सतिपट्टानं, तज्ज न सतीति? आमन्ता । सति सतिपट्टाना, सा च न सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतायतनं...पे०... कायायतनं... रूपायतनं...पे०... फोड्ढ्वायतनं... रागो ... दोसो... मोहो...पे०... अनोत्तप्यं सतिपट्टानं, तज्ज न सतीति? आमन्ता । सति सतिपट्टाना, सा च न सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३०२. न वत्तब्बं — “सब्बे धम्मा सतिपट्टाना”ति? आमन्ता । ननु सब्बे धम्मे आरब्भ सति सन्तिट्ठतीति? आमन्ता । हज्जि सब्बे धम्मे आरब्भ सति सन्तिट्ठतीति, तेन वत रे वत्तब्बे — “सब्बे धम्मा सतिपट्टाना”ति ।

सब्बं धम्मं आरब्ध सति सन्तिट्ठतीति सब्बे धम्मा सतिपट्ठानाति? आमन्ता । सब्बं धम्मं आरब्ध फस्सो सन्तिट्ठतीति सब्बे धम्मा फस्सपट्ठानाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सब्बं धम्मं आरब्ध सति सन्तिट्ठतीति सब्बे धम्मा सतिपट्ठानाति? आमन्ता । सब्बं धम्मं आरब्ध वेदना सन्तिट्ठतीति... सज्जा सन्तिट्ठतीति... चेतना सन्तिट्ठतीति... चित्तं सन्तिट्ठतीति सब्बे धम्मा चित्तपट्ठानाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सब्बे धम्मा सतिपट्ठानाति? आमन्ता । सब्बे सत्ता उपट्ठितसतिनो सतिया समन्नागता सतिया समोहिता; सब्बेसं सत्तानं सति पच्चुपट्ठिताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३०३. सब्बे धम्मा सतिपट्ठानाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “अमतं ते, भिक्खवे, न परिभुज्जन्ति ये कायगतासतिं न परिभुज्जन्ति । अमतं ते, भिक्खवे, परिभुज्जन्ति ये कायगतासतिं परिभुज्जन्ती”ति [अ० नि० १.६००] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । सब्बे सत्ता कायगतासतिं परिभुज्जन्ति पटिलभन्ति आसेवन्ति भावेन्ति बहुलीकरोन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सब्बे धम्मा सतिपट्ठानाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “एकायनो अयं, भिक्खवे, मग्गो सत्तानं विसुद्धिया सोकपरिदेवानं समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सानं अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय यदिदं चत्तारो सतिपट्ठाना”ति [दी० नि० २.३७३; म० नि० १.१०६; सं० नि० ५.३६७]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता? सब्बे धम्मा एकायनमग्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सब्बे धम्मा सतिपट्ठानाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “रज्जो, भिक्खवे, चक्कवत्तिस्स पातुभावा सत्तन्नं रतनानं पातुभावो होति । कतमेसं सत्तन्नं? चक्करतनस्स पातुभावो होति, हत्थिरतनस्स पातुभावो होति, अस्सरतनस्स... मणिरतनस्स... इत्थिरतनस्स ... गहपतिरतनस्स... परिणायकरतनस्स पातुभावो होति । रज्जो, भिक्खवे, चक्कवत्तिस्स पातुभावा इमेसं सत्तन्नं रतनानं पातुभावो होति ।

“तथागतस्स, भिक्खवे, पातुभावा अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स सत्तन्नं बोज्झङ्गरतनानं पातुभावो होति । कतमेसं सत्तन्नं? सतिसम्बोज्झङ्गरतनस्स पातुभावो होति, धम्मविचयसम्बोज्झङ्गरतनस्स पातुभावो होति, वीरियसम्बोज्झङ्गरतनस्स पातुभावो होति, पीतिसम्बोज्झङ्गरतनस्स पातुभावो होति, पस्सद्विसम्बोज्झङ्गरतनस्स पातुभावो होति, समाधिसम्बोज्झङ्गरतनस्स पातुभावो होति, उपेक्खासम्बोज्झङ्गरतनस्स पातुभावो होति । तथागतस्स, भिक्खवे, पातुभावा अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स इमेसं सत्तन्नं बोज्झङ्गरतनानं पातुभावो होती”ति [सं० नि० ५.२२३] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तथागतस्स पातुभावा अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स सब्बे धम्मा सतिसम्बोज्झङ्गरतनाव होन्तीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... सब्बे धम्मा सतिपट्ठानाति? आमन्ता । सब्बे धम्मा सम्मप्पधाना... इद्धिपादा... इन्द्रिया... बला... बोज्झङ्गाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सतिपट्ठानकथा निड्ढिता ।

९. हेवत्थिकथा

हेवं वत्तब्बे...पे०... सेवत्थि, सेव नत्थीति? आमन्ता । अत्थद्वो नत्थद्वो...पे०... समे समभागे तज्जातेति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

वेदना... सज्जा... सङ्खारा... विज्जाणं हेवत्थि, हेव नत्थीति? आमन्ता । किन्तत्थि, किन्ति नत्थीति? विज्जाणं विज्जाणन्ति हेवत्थि । विज्जाणं रूपन्ति हेव नत्थि...पे०... विज्जाणं वेदनाति हेव नत्थि...पे०... विज्जाणं सज्जाति हेव नत्थि... पे०... विज्जाणं सङ्खाराति हेव नत्थीति । सेवत्थि, सेव नत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सेवत्थि, सेव नत्थीति? आमन्ता । अत्थद्वो नत्थद्वो...पे०... समे समभागे तज्जातेति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “रूपं हेवत्थि, हेव नत्थीति; वेदना... सज्जा... सङ्खारा... विज्जाणं हेवत्थि, हेव नत्थीति? आमन्ता । रूपं वेदनाति हेवत्थि...पे०... रूपं सज्जाति हेवत्थि...पे०... रूपं सङ्खाराति हेवत्थि...पे०... रूपं विज्जाणन्ति हेवत्थि... वेदना... सज्जा ... सङ्खारा... विज्जाणं रूपन्ति हेवत्थि... विज्जाणं वेदनाति हेवत्थि... विज्जाणं सज्जाति हेवत्थि... विज्जाणं सङ्खाराति हेवत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि रूपं हेवत्थि, हेव नत्थि; वेदना... सज्जा... सङ्खारा... विज्जाणं हेवत्थि, हेव नत्थीति ।

हेवत्थिकथा निड्डिता ।

तस्सुद्धानं —

उपलब्धो परिहानि, ब्रह्मचरियवासो ओधिसो ।

परिज्जा कामरागप्पहानं, सब्बत्थिवादो आयतनं ।

अतीतानागतो सुभङ्गो [अतीतानागतेसु भागो (स्या०)], सब्बे धम्मा सतिपट्टाना ॥

हेवत्थि हेव नत्थीति ।

पठमवग्गो

महावग्गो ।

२. दुतियवग्गो

(१०) १. परूपहारकथा

३०७. अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । अत्थि अरहतो रागो कामरागो कामरागपरियुद्धानं कामरागसंयोजनं कामोदो कामयोगो कामच्छन्दनीवरणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नत्थि अरहतो रागो कामरागो कामरागपरियुद्धानं कामरागसंयोजनं कामोदो कामयोगो कामच्छन्दनीवरणन्ति? आमन्ता । हज्जि नत्थि अरहतो रागो कामरागो कामरागपरियुद्धानं कामरागसंयोजनं कामोदो कामयोगो कामच्छन्दनीवरणं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठी”ति ।

अत्थि पुथुज्जनस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठि, अत्थि तस्स रागो कामरागो कामरागपरियुट्ठानं कामरागसंयोजनं कामोघो कामयोगो कामच्छन्दनीवरणन्ति? आमन्ता । अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि, अत्थि तस्स रागो कामरागो कामरागपरियुट्ठानं...पे०... कामच्छन्दनीवरणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि, नत्थि तस्स रागो कामरागो कामरागपरियुट्ठानं...पे०... कामच्छन्दनीवरणन्ति? आमन्ता । अत्थि पुथुज्जनस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठि, नत्थि तस्स रागो कामरागो कामरागपरियुट्ठानं...पे०... कामच्छन्दनीवरणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । केनट्ठेनाति? हन्द हि मारकायिका देवता अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि उपसंहरन्तीति ।

मारकायिका देवता अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि उपसंहरन्तीति? आमन्ता । अत्थि मारकायिकानं देवतानं असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नत्थि मारकायिकानं देवतानं असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । हज्जि नत्थि मारकायिकानं देवतानं असुचि सुक्कविस्सट्ठि, नो च वत रे वत्तब्बे — “मारकायिका देवता अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि उपसंहरन्ती”ति ।

मारकायिका देवता अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि उपसंहरन्तीति? आमन्ता । मारकायिका देवता अत्तनो असुचि सुक्कविस्सट्ठि उपसंहरन्ति, अज्जेसं असुचि सुक्कविस्सट्ठि उपसंहरन्ति, तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठि उपसंहरन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मारकायिका देवता नेव अत्तनो न अज्जेसं न तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठि उपसंहरन्तीति? आमन्ता । हज्जि मारकायिका देवता नेव अत्तनो न अज्जेसं न तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठि उपसंहरन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “मारकायिका देवता अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि उपसंहरन्ती”ति ।

मारकायिका देवता अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि उपसंहरन्तीति? आमन्ता । लोमकूपेहि उपसंहरन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३०८. मारकायिका देवता अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि उपसंहरन्तीति? आमन्ता । किं कारणाति? हन्द हि विमतिं गाहयिस्सामाति । अत्थि अरहतो विमतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अरहतो विमतीति? आमन्ता । अत्थि अरहतो सत्थरि विमति, धम्मे विमति, सङ्गे विमति, सिक्खाय विमति, पुब्बन्ते विमति, अपरन्ते विमति, पुब्बन्तापरन्ते विमति, इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु विमतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नत्थि अरहतो सत्थरि विमति, धम्मे विमति, सङ्गे विमति, सिक्खाय विमति, पुब्बन्ते विमति, अपरन्ते विमति, पुब्बन्तापरन्ते विमति, इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु विमतीति? आमन्ता । हज्जि नत्थि अरहतो सत्थरि विमति...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु विमति, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो विमती”ति ।

अत्थि पुथुज्जनस्स विमति, अत्थि तस्स सत्थरि विमति...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु विमतीति? आमन्ता । अत्थि अरहतो विमति, अत्थि तस्स सत्थरि विमति...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु विमतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अरहतो विमति, नत्थि तस्स सत्थरि विमति...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु विमतीति? आमन्ता । अत्थि पुथुज्जनस्स विमति, नत्थि तस्स सत्थरि विमति...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु विमतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि किस्स निस्सन्दोति? असितपीतखायितसायितस्स निस्सन्दोति । अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि असितपीतखायितसायितस्स निस्सन्दोति? आमन्ता । ये केचि असन्ति पिवन्ति खादन्ति सायन्ति, सब्बेसंयेव अत्थि असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ये केचि असन्ति पिवन्ति खादन्ति सायन्ति, सब्बेसंयेव अत्थि असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । दारका असन्ति पिवन्ति खादन्ति सायन्ति, अत्थि दारकानं असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे ।

पण्डका असन्ति पिवन्ति खादन्ति सायन्ति, अत्थि पण्डकानं असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

देवा असन्ति पिवन्ति खादन्ति सायन्ति, अत्थि देवतानं असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३०९. अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि असितपीतखायितसायितस्स निस्सन्दोति? आमन्ता । अत्थि तस्स आसयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहतो उच्चारपस्सावो असितपीतखायितसायितस्स निस्सन्दो, अत्थि तस्स आसयोति? आमन्ता । अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि असितपीतखायितसायितस्स निस्सन्दो, अत्थि तस्स आसयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि असितपीतखायितसायितस्स निस्सन्दो, नत्थि तस्स आसयोति? आमन्ता । अरहतो उच्चारपस्सावो असितपीतखायितसायितस्स निस्सन्दो, नत्थि तस्स आसयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३१०. अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । अरहा मेथुनं धम्मं पटिसेवेय्य, मेथुनं उप्पादेय्य [मेथुनं धम्मं उप्पादेय्य (सी० स्या०)], पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसेय्य, कासिकचन्दनं पच्चनुभवेय्य, मालागन्धविलेपनं धारेय्य, जातरूपरजतं सादियेय्याति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि पुथुज्जनस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठि, पुथुज्जनो मेथुनं धम्मं पटिसेवेय्य, मेथुनं उप्पादेय्य, पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसेय्य, कासिकचन्दनं पच्चनुभवेय्य, मालागन्धविलेपनं धारेय्य, जातरूपरजतं सादियेय्याति? आमन्ता । अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि, अरहा मेथुनं धम्मं पटिसेवेय्य, मेथुनं उप्पादेय्य, पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसेय्य, कासिकचन्दनं पच्चनुभवेय्य, मालागन्धविलेपनं धारेय्य, जातरूपरजतं सादियेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठि, न च अरहा मेथुनं धम्मं पटिसेवेय्य, मेथुनं उप्पादेय्य, पुत्तसम्बाधसयनं

अज्झावसेय्य, कासिकचन्दनं पच्चनुभवेय्य, मालागन्धविलेपनं धारेय्य, जातरूपरजतं सादियेय्याति? आमन्ता । अत्थि पुथुज्जनस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठी, न च पुथुज्जनो मेथुनं धम्मं पटिसेवेय्य, मेथुनं उप्पादेय्य, पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसेय्य, कासिकचन्दनं पच्चनुभवेय्य, मालागन्धविलेपनं धारेय्य, जातरूपरजतं सादियेय्याति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । ननु अरहतो रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्गतो आयतिं अनुप्पादधम्मोति? आमन्ता । हज्जि अरहतो रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्गतो आयतिं अनुप्पादधम्मो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठी”ति ।

अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । ननु अरहतो दोसो पहीनो...पे०... मोहो पहीनो... मानो पहीनो... दिट्ठि पहीना... विचिकिच्छा पहीना... थिनं पहीनं... उद्धच्चं पहीनं... अहिरिकं पहीनं...पे०... अनोत्तप्पं पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्गतं आयतिं अनुप्पादधम्मन्ति? आमन्ता । हज्जि अरहतो अनोत्तप्पं पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्गतं आयतिं अनुप्पादधम्मं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठी”ति ।

३११. अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । ननु अरहतो रागप्पहानाय मग्गो भावितोति? आमन्ता । हज्जि अरहतो रागप्पहानाय मग्गो भावितो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठी”ति ।

अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । ननु अरहतो रागप्पहानाय सतिपट्ठाना भाविता...पे०... सम्मप्पधाना भाविता... इद्धिपादा भाविता... इन्द्रिया भाविता... बला भाविता...पे०... बोज्झङ्गा भाविताति? आमन्ता । हज्जि अरहतो रागप्पहानाय बोज्झङ्गा भाविता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठी”ति ।

अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । ननु अरहतो दोसप्पहानाय...पे०... मोहप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविताति? आमन्ता । हज्जि अरहतो अनोत्तप्पहानाय बोज्झङ्गा भाविता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठी”ति ।

अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । ननु अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदज्जाविमुत्तो उक्खित्तपलिघो सङ्किण्णपरिखो अब्बूळ्हेसिको निरगगळो अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसञ्जुत्तो सुविजितविजयो, दुक्खं तस्स परिज्जातं, समुदयो पहीनो, निरोधो सच्छिकतो, मग्गो भावितो, अभिज्जेय्यं अभिज्जातं, परिज्जेय्यं परिज्जातं, पहातब्बं पहीनं, भावेतब्बं भावितं, सच्छिकातब्बं सच्छिकतन्ति? आमन्ता । हज्जि अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो कतकरणीयो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठी”ति ।

३१२. अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? सधम्मकुसलस्स अरहतो अत्थि असुचि सुक्कविस्सट्ठी, परधम्मकुसलस्स अरहतो नत्थि असुचि सुक्कविस्सट्ठीति । सधम्मकुसलस्स अरहतो अत्थि असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । परधम्मकुसलस्स अरहतो अत्थि असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परधम्मकुसलस्स अरहतो नत्थि असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । सधम्मकुसलस्स अरहतो नत्थि असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सधम्मकुसलस्स अरहतो रागो पहीनो, अत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । परधम्मकुसलस्स अरहतो रागो पहीनो, अत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सधम्मकुसलस्स अरहतो दोसो पहीनो...पे०... मोहो पहीनो...पे०... अनोत्तप्पं पहीनं, अत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । परधम्मकुसलस्स अरहतो अनोत्तप्पं पहीनं, अत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सधम्मकुसलस्स अरहतो रागप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...पे०... दोसप्पहानाय...पे०... मोहप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता, अत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । परधम्मकुसलस्स अरहतो अनोत्तप्पहानाय बोज्झङ्गा भाविता, अत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सधम्मकुसलो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, अत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । परधम्मकुसलो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, अत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परधम्मकुसलस्स अरहतो रागो पहीनो, नत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । सधम्मकुसलस्स अरहतो रागो पहीनो, नत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परधम्मकुसलस्स अरहतो दोसो पहीनो...पे०... मोहो पहीनो...पे०... अनोत्तप्पं पहीनं, नत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । सधम्मकुसलस्स अरहतो अनोत्तप्पं पहीनं, नत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परधम्मकुसलस्स अरहतो रागप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...पे०... दोसप्पहानाय...पे०... मोहप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता, नत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । सधम्मकुसलस्स अरहतो अनोत्तप्पहानाय बोज्झङ्गा भाविता, नत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परधम्मकुसलो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, नत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । सधम्मकुसलो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, नत्थि तस्स असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३१३. अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “ये ते [ये केचि (सी०)], भिक्खवे, भिक्खू पृथुज्जना सीलसम्पन्ना सता सम्पजाना निद्वं ओक्कमन्ति, तेसं असुचि न मुच्चति । येपि ते, भिक्खवे, बाहिरका इसयो कामेसु वीतरागा, तेसम्पि असुचि न मुच्चति । अट्टानमेतं, भिक्खवे, अनवकासो यं अरहतो असुचि मुच्चयेया”ति [महाव० ३५३ अत्थतो समानं; अ० नि० ५.२१० पस्सितब्बं] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो असुचि सुक्कविस्सट्ठीति”ति ।

न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो परूपहारो”ति? आमन्ता । ननु अरहतो चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं परे उपसंहरेय्युन्ति? आमन्ता । हज्जि अरहतो चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं परे उपसंहरेय्युं, तेन वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो परूपहारो”ति ।

अरहतो चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं परे उपसंहरेय्युन्ति, अत्थि अरहतो परूपहारोति? आमन्ता । अरहतो सोतापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा परे उपसंहरेय्युन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

परूपहारकथा निट्ठिता ।

२. दुतियवग्गो

(११) २. अज्जाणकथा

३१४. अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । अत्थि अरहतो अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जानुसयो अविज्जापरियुट्ठानं अविज्जासंयोजनं अविज्जानीवरणन्ति? न हेवं वत्तब्बे । नत्थि अरहतो अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जानुसयो अविज्जापरियुट्ठानं अविज्जासंयोजनं अविज्जानीवरणन्ति? आमन्ता । हज्जि नत्थि अरहतो अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जानुसयो अविज्जापरियुट्ठानं अविज्जासंयोजनं अविज्जानीवरणं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

अत्थि पुथुज्जनस्स अज्जाणं, अत्थि तस्स अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जानुसयो अविज्जापरियुट्ठानं अविज्जासंयोजनं अविज्जानीवरणन्ति? आमन्ता । अत्थि अरहतो अज्जाणं, अत्थि तस्स अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जानुसयो अविज्जापरियुट्ठानं अविज्जासंयोजनं अविज्जानीवरणन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि अरहतो अज्जाणं, नत्थि तस्स अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जानुसयो अविज्जापरियुट्ठानं अविज्जासंयोजनं अविज्जानीवरणन्ति? आमन्ता । अत्थि पुथुज्जनस्स अज्जाणं, नत्थि तस्स अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जानुसयो अविज्जापरियुट्ठानं अविज्जासंयोजनं अविज्जानीवरणन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । अरहा अज्जाणपकतो पाणं हनेय्य, अदिन्नं आदियेय्य, मुसा भणेय्य, पिसुणं भणेय्य, फरुसं भणेय्य, सम्फं पलपेय्य, सन्धिं छिन्देय्य, निल्लोपं हरेय्य, एकागारियं करेय्य, परिपन्थे तिट्ठेय्य, परदारं गच्छेय्य, गामघातं करेय्य, निगमघातं करेय्याति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि पुथुज्जनस्स अज्जाणं, पुथुज्जनो अज्जाणपकतो पाणं हनेय्य, अदिन्नं आदियेय्य, मुसा भणेय्य...पे०... गामघातं करेय्य, निगमघातं करेय्याति? आमन्ता । अत्थि अरहतो अज्जाणं, अरहा अज्जाणपकतो पाणं हनेय्य, अदिन्नं आदियेय्य... पे०... गामघातं करेय्य, निगमघातं करेय्याति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि अरहतो अज्जाणं, न च अरहा अज्जाणपकतो पाणं हनेय्य, अदिन्नं आदियेय्य...पे०... गामघातं करेय्य,

निगमघातं करेय्याति? आमन्ता । अत्थि पुथुज्जनस्स अज्जाणं, न च पुथुज्जनो अज्जाणपकतो पाणं हनेय्य, अदिन्नं आदियेय्य...पे०... गामघातं करेय्य, निगमघातं करेय्याति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । अत्थि अरहतो सत्थरि अज्जाणं, धम्मे अज्जाणं, सङ्खे अज्जाणं, सिक्खाय अज्जाणं, पुब्बन्ते अज्जाणं, अपरन्ते अज्जाणं, पुब्बन्तापरन्ते अज्जाणं, इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु अज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

नत्थि अरहतो सत्थरि अज्जाणं, धम्मे अज्जाणं, सङ्खे अज्जाणं, सिक्खाय अज्जाणं, पुब्बन्ते अज्जाणं, अपरन्ते अज्जाणं, पुब्बन्तापरन्ते अज्जाणं, इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु अज्जाणन्ति? आमन्ता । हज्जि नत्थि अरहतो सत्थरि अज्जाणं, धम्मे अज्जाणं, सङ्खे अज्जाणं...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु अज्जाणं, नो च वत रे वत्तब्बे – “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

अत्थि पुथुज्जनस्स अज्जाणं, अत्थि तस्स सत्थरि अज्जाणं, धम्मे अज्जाणं, सङ्खे अज्जाणं...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु अज्जाणन्ति? आमन्ता । अत्थि अरहतो अज्जाणं, अत्थि तस्स सत्थरि अज्जाणं, धम्मे अज्जाणं, सङ्खे अज्जाणं...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु अज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि अरहतो अज्जाणं, नत्थि तस्स सत्थरि अज्जाणं, धम्मे अज्जाणं, सङ्खे अज्जाणं...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु अज्जाणन्ति? आमन्ता । अत्थि पुथुज्जनस्स अज्जाणं, नत्थि तस्स सत्थरि अज्जाणं, धम्मे अज्जाणं, सङ्खे अज्जाणं...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु अज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

३१५. अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । ननु अरहतो रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मोति? आमन्ता । हज्जि अरहतो रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो, नो च वत रे वत्तब्बे – “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । ननु अरहतो दोसो पहीनो...पे०... मोहो पहीनो...पे०... अनोत्तप्यं पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्कतं आयतिं अनुप्पादधम्मन्ति? आमन्ता । हज्जि अरहतो अनोत्तप्यं पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्कतं आयतिं अनुप्पादधम्मं, नो च वत रे वत्तब्बे – “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । ननु अरहतो रागप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविताति? आमन्ता । हज्जि अरहतो रागप्पहानाय बोज्झङ्गा भाविता, नो च वत रे वत्तब्बे – “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । ननु अरहतो दोसप्पहानाय...पे०... मोहप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पहानाय मग्गो भावितो ...पे०... बोज्झङ्गा भाविताति? आमन्ता । हज्जि अरहतो अनोत्तप्पहानाय बोज्झङ्गा भाविता, नो च वत रे वत्तब्बे – “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । ननु अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतन्ति? आमन्ता । हज्जि अरहा वीतरागो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, नो च वत रे वत्तब्बे – “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

३१७. अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “जानतोहं [जानताहं (सी०), जानत्वाहं (स्या० पी० क०)], भिक्खवे, पस्सतो आसवानं खयं वदामि, नो अजानतो नो अपस्सतो । किञ्च, भिक्खवे, जानतो किं पस्सतो आसवानं खयो होति? ‘इति रूपं, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो, इति वेदना... पे०... इति सज्जा... इति सङ्खारा... इति विज्जाणं, इति विज्जाणस्स समुदयो, इति विज्जाणस्स अत्थङ्गमो’ति — एवं खो, भिक्खवे, जानतो एवं पस्सतो आसवानं खयो होती’ति [सं० नि० ३.१०१; इतिवु० १०२; सं० नि० ५.१०९५] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “जानतोहं, भिक्खवे, पस्सतो आसवानं खयं वदामि, नो अजानतो नो अपस्सतो । किञ्च, भिक्खवे, जानतो किं पस्सतो आसवानं खयो होति? ‘इदं दुक्ख’न्ति — भिक्खवे, जानतो पस्सतो आसवानं खयो होति, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ति — जानतो पस्सतो आसवानं खयो होति, ‘अयं दुक्खनिरोधो’ति — जानतो पस्सतो आसवानं खयो होति, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ति — जानतो पस्सतो आसवानं खयो होति । एवं खो, भिक्खवे, जानतो एवं पस्सतो आसवानं खयो होती’ति [सं० नि० ५.१०९५] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सब्बं, भिक्खवे, अनभिजानं अपरिजानं अविराजयं अप्पजहं अभब्बो दुक्खक्खयाय, सब्बञ्च खो, भिक्खवे, अभिजानं परिजानं विराजयं पजहं भब्बो दुक्खक्खयाया’ति [सं० नि० ४.२६; इतिवु० ७ इतिवुत्तकेपि]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“सहावस्स दस्सनसम्पदाय,
तयस्सु धम्मा जहिता भवन्ति ।
सक्कायदिट्ठी विचिकिच्छितञ्च,
सीलब्बतं वापि यदत्थि किञ्चि ।
चतूहपायेहि च विप्पमुत्तो,
छच्चाभिठानानि अभब्ब कातु’न्ति ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावकस्स विरजं वीतमलं धम्मचक्रं उदपादि — ‘यं किञ्चि समुदयधम्मं सब्बं तं निरोधधम्म’न्ति, सह दस्सनुप्पादा, भिक्खवे, अरियसावकस्स तीणि संयोजनानि पहीयन्ति — सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलब्बतपरामासो’ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति? आमन्ता । ननु अरहा इत्थिपुरिसानं नामगोत्तं न जानेय्य, मग्गामग्गं न जानेय्य, तिणकट्ठवनप्पतीनं नामं न जानेय्याति? आमन्ता । हज्जि अरहा इत्थिपुरिसानं नामगोत्तं न जानेय्य, मग्गामग्गं न जानेय्य, तिणकट्ठवनप्पतीनं नामं न जानेय्य, तेन वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो अज्जाण”न्ति ।

अरहा इत्थिपुरिसानं नामगोत्तं न जानेय्य, मग्गामग्गं न जानेय्य, तिणकट्टवनप्पतीनं नामं न जानेय्याति, अत्थि अरहतो अज्जाणन्ति? आमन्ता । अरहा सोतापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा न जानेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अज्जाणकथा निड्डिता ।

२. दुतियवग्गो

(१२) ३. कङ्खाकथा

३१८. अत्थि अरहतो कङ्खाति? आमन्ता । अत्थि अरहतो विचिकिच्छा विचिकिच्छापरियुट्ठानं विचिकिच्छासंयोजनं विचिकिच्छानीवरणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नत्थि अरहतो विचिकिच्छा विचिकिच्छापरियुट्ठानं विचिकिच्छासंयोजनं विचिकिच्छानीवरणन्ति? आमन्ता । हज्जि नत्थि अरहतो विचिकिच्छा विचिकिच्छापरियुट्ठानं विचिकिच्छासंयोजनं विचिकिच्छानीवरणं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो कङ्खा”ति ।

अत्थि पुथुज्जनस्स कङ्खा, अत्थि तस्स विचिकिच्छा विचिकिच्छापरियुट्ठानं विचिकिच्छासंयोजनं विचिकिच्छानीवरणन्ति? आमन्ता । अत्थि अरहतो कङ्खा, अत्थि तस्स विचिकिच्छा विचिकिच्छापरियुट्ठानं विचिकिच्छासंयोजनं विचिकिच्छानीवरणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अरहतो कङ्खा, नत्थि तस्स विचिकिच्छा विचिकिच्छापरियुट्ठानं विचिकिच्छासंयोजनं विचिकिच्छानीवरणन्ति? आमन्ता । अत्थि पुथुज्जनस्स कङ्खा, नत्थि तस्स विचिकिच्छा विचिकिच्छापरियुट्ठानं विचिकिच्छासंयोजनं विचिकिच्छानीवरणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अरहतो कङ्खाति? आमन्ता । अत्थि अरहतो सत्थरि कङ्खा, धम्मे कङ्खा, सङ्गे कङ्खा, सिक्खाय कङ्खा, पुब्बन्ते कङ्खा, अपरन्ते कङ्खा, पुब्बन्तापरन्ते कङ्खा, इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु कङ्खाति? न हेवं वत्तब्बे ।

नत्थि अरहतो सत्थरि कङ्खा, धम्मे कङ्खा...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु कङ्खाति? आमन्ता । हज्जि नत्थि अरहतो सत्थरि कङ्खा, धम्मे कङ्खा...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु कङ्खा, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो कङ्खा”ति ।

अत्थि पुथुज्जनस्स कङ्खा, अत्थि तस्स सत्थरि कङ्खा, धम्मे कङ्खा...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु कङ्खाति? आमन्ता । अत्थि अरहतो कङ्खा, अत्थि तस्स सत्थरि कङ्खा, धम्मे कङ्खा...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु कङ्खाति? न हेवं वत्तब्बे ।

अत्थि अरहतो कङ्खा, नत्थि तस्स सत्थरि कङ्खा, धम्मे कङ्खा...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु कङ्खाति? आमन्ता । अत्थि पुथुज्जनस्स कङ्खा, नत्थि तस्स सत्थरि कङ्खा, धम्मे कङ्खा...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु

कङ्कति? न हेवं वत्तब्बे ।

३१९. अत्थि अरहतो कङ्कति? आमन्ता । ननु अरहतो रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मोति? आमन्ता । हज्जि अरहतो रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयतिं अनुप्पादधम्मो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो कङ्कति”ति ।

अत्थि अरहतो कङ्कति? आमन्ता । ननु अरहतो दोसो पहीनो...पे०... मोहो पहीनो...पे०... अनोत्तप्पं पहीनं...पे०... रागप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...पे०... दोसप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पपहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता; ननु अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतन्ति? आमन्ता । हज्जि अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो कङ्कति”ति ।

३२०. अत्थि अरहतो कङ्कति? सधम्मकुसलस्स अरहतो अत्थि कङ्कति, परधम्मकुसलस्स अरहतो नत्थि कङ्कति । सधम्मकुसलस्स अरहतो अत्थि कङ्कति? आमन्ता । परधम्मकुसलस्स अरहतो अत्थि कङ्कति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परधम्मकुसलस्स अरहतो नत्थि कङ्कति? आमन्ता । सधम्मकुसलस्स अरहतो नत्थि कङ्कति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सधम्मकुसलस्स अरहतो रागो पहीनो, अत्थि तस्स कङ्कति? आमन्ता । परधम्मकुसलस्स अरहतो रागो पहीनो, अत्थि तस्स कङ्कति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सधम्मकुसलस्स अरहतो दोसो पहीनो...पे०... मोहो पहीनो...पे०... अनोत्तप्पं पहीनं...पे०... रागप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...पे०... दोसप्पहानाय...पे०... मोहप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पपहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...पे०... सधम्मकुसलो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, अत्थि तस्स कङ्कति? आमन्ता । परधम्मकुसलो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, अत्थि तस्स कङ्कति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... परधम्मकुसलस्स अरहतो रागो पहीनो, नत्थि तस्स कङ्कति? आमन्ता । सधम्मकुसलस्स अरहतो रागो पहीनो, नत्थि तस्स कङ्कति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परधम्मकुसलस्स अरहतो दोसो पहीनो...पे०... मोहो पहीनो...पे०... अनोत्तप्पं पहीनं...पे०... रागप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...पे०... दोसप्पहानाय...पे०... मोहप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पपहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...पे०... परधम्मकुसलो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, नत्थि तस्स कङ्कति? आमन्ता । सधम्मकुसलो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, नत्थि तस्स कङ्कति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३२१. अत्थि अरहतो कङ्कति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “जानतोहं, भिक्खवे, पस्सतो आसवानं खयं वदामि, नो अजानतो नो अपस्सतो! किञ्च, भिक्खवे, जानतो किं पस्सतो आसवानं खयो होति? ‘इति रूपं’...पे०... ‘इति विज्जाणस्स अत्थङ्गमो’ति — एवं खो, भिक्खवे, जानतो एवं पस्सतो आसवानं खयो होती”ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो कङ्कति”ति ।

अत्थि अरहतो कङ्कति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “जानतोहं, भिक्खवे, पस्सतो आसवानं खयं वदामि, नो

अजानतो नो अपस्सतो! किञ्च, भिक्खवे, जानतो किं पस्सतो आसवानं खयो होति? ‘इदं दुक्ख’न्ति, भिक्खवे...पे०... ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ति जानतो पस्सतो आसवानं खयो होति । एवं खो, भिक्खवे, जानतो एवं पस्सतो आसवानं खयो होती’ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो कङ्खा”ति ।

अत्थि अरहतो कङ्खाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सब्बं, भिक्खवे, अनभिजानं अपरिजानं अविराजयं अप्पजहं अभब्बो दुक्खक्खयाय; सब्बञ्च खो, भिक्खवे, अभिजानं परिजानं विराजयं पजहं भब्बो दुक्खक्खयाया”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो कङ्खा”ति ।

अत्थि अरहतो कङ्खाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सहावस्स दस्सनसम्पदाय ...पे०... छच्चाभिठानानि अभब्ब कातु’न्ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो कङ्खा”ति ।

अत्थि अरहतो कङ्खाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावकस्स विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि — ‘यं किञ्चि समुदयधम्मं सब्बं तं निरोधधम्म’न्ति, सह दस्सनुप्पादा, भिक्खवे, अरियसावकस्स तीणि संयोजनानि पहीयन्ति — सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलब्बतपरामासो’ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो कङ्खा”ति ।

अत्थि अरहतो कङ्खाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“यदा हवे पातुभवन्ति धम्मा,
आतापिनो ज्ञायतो ब्राह्मणस्स ।
अथस्स कङ्खा वपयन्ति सब्बा,
यतो पजानाति सहेतुधम्मन्ति ॥

“यदा हवे पातुभवन्ति धम्मा,
आतापिनो ज्ञायतो ब्राह्मणस्स ।
अथस्स कङ्खा वपयन्ति सब्बा,
यतो खयं पच्चयानं अवेदीति ॥

“यदा हवे पातुभवन्ति धम्मा,
आतापिनो ज्ञायतो ब्राह्मणस्स ।
विधूपयं तिट्ठति मारसेनं,
सूरियोव [सूरियोव (सी० स्या० कं० पी०)] ओभासयमन्तलिक्खन्ति [महाव० ३; उदा० ३] ॥

“या काचि कङ्खा इध वा हुरं वा,
सकवेदिया वा परवेदिया वा ।
ज्ञायिनो [ये ज्ञायिनो (उदाने)] ता पजहन्ति सब्बा,
आतापिनो ब्रह्मचरियं चरन्ताति [उदा० ४७ उदानेपि] ॥

“ये कङ्खासमतिक्कन्ता, कङ्खाभूतेसु पाणिसु ।
असंसया विसंयुत्ता, तेसु दिन्नं महप्फलन्ति ॥

“एतादिसी धम्मपकासनेत्थ,
न तत्थ किं कङ्खति कोचि सावको ।
नित्थिण्णओघं [नितिण्णओघं (सी० क०), नित्तिण्णओघं (स्या० क०)] विचिकिच्छछिन्नं,
बुद्धं नमस्साम जिनं जनिन्दा”ति [दी० नि० २.३५४] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो कङ्खा”ति ।

न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो कङ्खा”ति? आमन्ता । ननु अरहा इत्थिपुरिसानं नामगोत्ते कङ्खेय्य, मग्गामग्गे कङ्खेय्य, तिणकट्टवनप्पतीनं नामे कङ्खेय्या”ति? आमन्ता । हज्जि अरहा इत्थिपुरिसानं नामगोत्ते कङ्खेय्य, मग्गामग्गे कङ्खेय्य, तिणकट्टवनप्पतीनं नामे कङ्खेय्य; तेन वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो कङ्खा”ति ।

अरहा इत्थिपुरिसानं नामगोत्ते कङ्खेय्य, मग्गामग्गे कङ्खेय्य, तिणकट्टवनप्पतीनं नामे कङ्खेय्याति, अत्थि अरहतो कङ्खाति? आमन्ता । अरहा सोतापत्तिफले वा सकदागामिफले वा अनागामिफले वा अरहत्ते वा कङ्खेय्याति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

कङ्खाकथा निट्ठिता ।

२. दुतियवग्गो

(१३) ४. परवितारणकथा

३२२. अत्थि अरहतो परवितारणाति? आमन्ता । अरहा परनेय्यो परपत्तियो परपच्चयो परपटिबद्धभू, न जानाति न पस्सति सम्मूळ्हो असम्पजानोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

ननु अरहा न परनेय्यो न परपत्तियो न परपच्चयो न परपटिबद्धभू जानाति पस्सति असम्मूळ्हो सम्पजानोति? आमन्ता । हज्जि अरहा न परनेय्यो न परपत्तियो न परपच्चयो न परपटिबद्धभू, जानाति पस्सति असम्मूळ्हो सम्पजानो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो परवितारणा”ति ।

अत्थि पुथुज्जनस्स परवितारणा, सो च परनेय्यो परपत्तियो परपच्चयो परपटिबद्धभू, न जानाति न पस्सति सम्मूळ्हो असम्पजानोति? आमन्ता । अत्थि अरहतो परवितारणा, सो च परनेय्यो परपत्तियो परपच्चयो परपटिबद्धभू, न जानाति न पस्सति सम्मूळ्हो असम्पजानोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अत्थि अरहतो परवितारणा, सो च न परनेय्यो न परपत्तियो न परपच्चयो न परपटिबद्धभू, जानाति पस्सति असम्मूळ्हो सम्पजानोति? आमन्ता । अत्थि पुथुज्जनस्स परवितारणा, सो च न परनेय्यो न परपत्तियो न परपच्चयो न परपटिबद्धभू, जानाति पस्सति असम्मूळ्हो सम्पजानोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अत्थि अरहतो परवितारणाति? आमन्ता । अत्थि अरहतो सत्थरि परवितारणा, धम्मे परवितारणा, सङ्गे परवितारणा, सिक्खाय परवितारणा, पुब्बन्ते परवितारणा, अपरन्ते परवितारणा, पुब्बन्तापरन्ते परवितारणा, इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु परवितारणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नत्थि अरहतो सत्थरि परवितारणा, धम्मे परवितारणा...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु परवितारणाति? आमन्ता । हज्जि नत्थि अरहतो सत्थरि परवितारणा, धम्मे परवितारणा...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु परवितारणा, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो परवितारणा”ति ।

अत्थि पुथुज्जनस्स परवितारणा, अत्थि तस्स सत्थरि परवितारणा, धम्मे परवितारणा...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु परवितारणाति? आमन्ता । अत्थि अरहतो परवितारणा, अत्थि तस्स सत्थरि परवितारणा, धम्मे परवितारणा...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु परवितारणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अरहतो परवितारणा, नत्थि तस्स सत्थरि परवितारणा, धम्मे परवितारणा...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु परवितारणाति? आमन्ता । अत्थि पुथुज्जनस्स परवितारणा, नत्थि तस्स सत्थरि परवितारणा, धम्मे परवितारणा...पे०... इदप्पच्चयतापटिच्चसमुप्पन्नेसु धम्मेसु परवितारणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३२३. अत्थि अरहतो परवितारणाति? आमन्ता । ननु अरहतो रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्गतो आयतिं अनुप्पादधम्मोति? आमन्ता । हज्जि अरहतो रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुकतो अनभावङ्गतो आयतिं अनुप्पादधम्मो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो परवितारणा”ति ।

अत्थि अरहतो परवितारणाति? आमन्ता । ननु अरहतो दोसो पहीनो...पे०... मोहो पहीनो...पे०... अनोत्तप्पं पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्गतं आयतिं अनुप्पादधम्मं...पे०... रागप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...पे०... दोसप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पपहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...पे०... ननु अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतन्ति? आमन्ता । हज्जि अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो परवितारणा”ति ।

३२४. अत्थि अरहतो परवितारणाति? सधम्मकुसलस्स अरहतो अत्थि परवितारणा, परधम्मकुसलस्स अरहतो नत्थि परवितारणाति । सधम्मकुसलस्स अरहतो अत्थि परवितारणाति? आमन्ता । परधम्मकुसलस्स अरहतो अत्थि परवितारणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परधम्मकुसलस्स अरहतो नत्थि परवितारणाति? आमन्ता । सधम्मकुसलस्स अरहतो नत्थि परवितारणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सधम्मकुसलस्स अरहतो रागो पहीनो, अत्थि तस्स परवितारणाति? आमन्ता । परधम्मकुसलस्स अरहतो रागो पहीनो, अत्थि तस्स परवितारणाति? न हेवं वत्तब्बे ।

सधम्मकुसलस्स अरहतो दोसो पहीनो...पे०... मोहो पहीनो...पे०... अनोत्तप्पं पहीनं ...पे०... रागप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...पे०... दोसप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पपहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...

पे०... सधम्मकुसलो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, अत्थि तस्स परवितारणाति? आमन्ता । परधम्मकुसलो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, अत्थि तस्स परवितारणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परधम्मकुसलस्स अरहतो रागो पहीनो, नत्थि तस्स परवितारणाति? आमन्ता । सधम्मकुसलस्स अरहतो रागो पहीनो, नत्थि तस्स परवितारणाति? न हेवं वत्तब्बे ।

परधम्मकुसलस्स अरहतो दोसो पहीनो, मोहो पहीनो...पे०... अनोत्तप्पं पहीनं...पे०... रागप्पहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...पे०... दोसप्पहानाय...पे०... अनोत्तप्पपहानाय मग्गो भावितो...पे०... बोज्झङ्गा भाविता...पे०... परधम्मकुसलो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, नत्थि तस्स परवितारणाति? आमन्ता । सधम्मकुसलो अरहा वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, नत्थि तस्स परवितारणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३२५. अत्थि अरहतो परवितारणाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “जानतोहं, भिक्खवे, पस्सतो आसवानं खयं वदामि, नो अजानतो नो अपस्सतो! किञ्च, भिक्खवे, जानतो किं पस्सतो आसवानं खयो होति? ‘इति रूपं’...पे०... ‘इति विज्जाणस्स अत्थङ्गमो’ति — एवं खो, भिक्खवे, जानतो एवं पस्सतो आसवानं खयो होती’ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो परवितारणा”ति ।

अत्थि अरहतो परवितारणाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “जानतोहं, भिक्खवे, पस्सतो आसवानं खयं वदामि, नो अजानतो नो अपस्सतो! किञ्च, भिक्खवे, जानतो किं पस्सतो आसवानं खयो होति? ‘इदं दुक्खं’न्ति — भिक्खवे, जानतो पस्सतो आसवानं खयो होति, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ति...पे०... ‘अयं दुक्खनिरोधो’ति...पे०... ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ति — जानतो पस्सतो आसवानं खयो होति । एवं खो, भिक्खवे, जानतो एवं पस्सतो आसवानं खयो होती’ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो परवितारणा”ति ।

अत्थि अरहतो परवितारणाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सब्बं, भिक्खवे, अनभिजानं अपरिजानं अविराजयं अप्पजहं अभब्बो दुक्खक्खयाय; सब्बञ्च खो, भिक्खवे, अभिजानं परिजानं विराजयं पजहं भब्बो दुक्खक्खयाया”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो परवितारणा”ति ।

अत्थि अरहतो परवितारणाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सहावस्स दस्सनसम्पदाय...पे०... छच्चाभिठानानि अभब्ब कातु”न्ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो परवितारणा”ति ।

अत्थि अरहतो परवितारणाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावकस्स विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि — ‘यं किञ्चि समुदयधम्मं, सब्बं तं निरोधधम्मं’न्ति, सह दस्सनुप्पादा, भिक्खवे, अरियसावकस्स तीणि संयोजनानि पहीयन्ति — सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलब्बतपरामासो’ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो परवितारणा”ति ।

अत्थि अरहतो परवितारणाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“नाहं सहिस्सामि [गमिस्सामि (सी० स्या० क०), समीहामि (पी०)] पमोचनाय,
 कथङ्कथिं धोतक कञ्चि [किञ्चि (क०)] लोके ।
 धम्मञ्च सेट्ठं अभिजानमानो,
 एवं तुवं ओघमिमं तरेसी”ति [सु० नि० १०७० सुत्तनिपाते; चूळनि० ३३ धोतकमाणवपुच्छनिद्देस] ॥

अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो परवितारणा”ति ।

न वत्तब्बं — “अत्थि अरहतो परवितारणा”ति? आमन्ता । ननु अरहतो इत्थिपुरिसानं नामगोत्तं परे वितारेय्युं, मग्गामग्गं परे वितारेय्युं, तिणकट्टवनप्पतीनं नामं परे वितारेय्युन्ति? आमन्ता । हञ्चि अरहतो इत्थिपुरिसानं नामगोत्तं परे वितारेय्युं, मग्गामग्गं परे वितारेय्युं, तिणकट्टवनप्पतीनं नामं परे वितारेय्युं, तेन वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो परवितारणा”ति ।

अरहतो इत्थिपुरिसानं नामगोत्तं परे वितारेय्युं, मग्गामग्गं परे वितारेय्युं, तिणकट्टवनप्पतीनं नामं परे वितारेय्युन्ति, अत्थि अरहतो परवितारणाति? आमन्ता । अरहतो सोतापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा परे वितारेय्युन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परवितारणकथा निड्ढिता ।

२. दुतियवग्गो

(१४) ५. वचीभेदकथा

३२६. समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । सब्बत्थ समापन्नानं अत्थि वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । सब्बदा समापन्नानं अत्थि वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । सब्बेसं समापन्नानं अत्थि वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । सब्बसमापत्तीसु अत्थि वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । समापन्नस्स अत्थि कायभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समापन्नस्स नत्थि कायभेदोति? आमन्ता । समापन्नस्स नत्थि वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समापन्नस्स अत्थि वाचा, अत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । समापन्नस्स अत्थि कायो, अत्थि कायभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समापन्नस्स अत्थि कायो, नत्थि कायभेदोति? आमन्ता । समापन्नस्स अत्थि वाचा, नत्थि वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३२७. दुक्खन्ति जानन्तो दुक्खन्ति वाचं भासतीति? आमन्ता । समुदयोति जानन्तो समुदयोति वाचं भासतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दुक्खन्ति जानन्तो दुक्खन्ति वाचं भासतीति? आमन्ता । निरोधोति जानन्तो निरोधोति वाचं भासतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दुक्खन्ति जानन्तो दुक्खन्ति वाचं भासतीति? आमन्ता । मग्गोति जानन्तो मग्गोति वाचं भासतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समुदयोति जानन्तो न च समुदयोति वाचं भासतीति? आमन्ता । दुक्खन्ति जानन्तो न च दुक्खन्ति वाचं भासतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

निरोधोति जानन्तो न च निरोधोति वाचं भासतीति? आमन्ता । दुक्खन्ति जानन्तो न च दुक्खन्ति वाचं भासतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मग्गोति जानन्तो न च मग्गोति वाचं भासतीति? आमन्ता । दुक्खन्ति जानन्तो न च दुक्खन्ति वाचं भासतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३२८. समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । जाणं किंगोचरन्ति? जाणं सच्चगोचरन्ति । सोतं सच्चगोचरन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । सोतं किं गोचरन्ति? सोतं सद्गोचरन्ति । जाणं सद्गोचरन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

समापन्नस्स अत्थि वचीभेदो जाणं सच्चगोचरं, सोतं सद्गोचरन्ति? आमन्ता । हज्जि जाणं सच्चगोचरं, सोतं सद्गोचरं, नो च वत रे वत्तब्बे — “समापन्नस्स अत्थि वचीभेदो”ति ।

समापन्नस्स अत्थि वचीभेदो जाणं सच्चगोचरं, सोतं सद्गोचरन्ति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं, द्विन्नं वेदनानं, द्विन्नं सज्जानं, द्विन्नं चेतनानं, द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

३२९. समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । पथवीकसिणं समारपत्तिं समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे ।

समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । आपोकसिणं...पे०... तेजोकसिणं... वायोकसिणं... नीलकसिणं... पीतकसिणं... लोहितकसिणं... ओदातकसिणं... आकासानज्जायतनं ... विज्जाणज्जायतनं... आकिज्जज्जायतनं...पे०... नेवसज्जानासज्जायतनं समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पथवीकसिणं समारपत्तिं समापन्नस्स नत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । हज्जि पथवीकसिणं समारपत्तिं समापन्नस्स नत्थि

अत्थि वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

लोकुत्तरं दुतियं ज्ञानं समापन्नस्स नत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । लोकुत्तरं पठमं ज्ञानं समापन्नस्स नत्थि वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

लोकुत्तरं दुतियं ज्ञानं... ततियं ज्ञानं... चतुत्थं ज्ञानं समापन्नस्स नत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । लोकुत्तरं पठमं ज्ञानं समापन्नस्स नत्थि वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३३२. न वत्तब्बं — “समापन्नस्स अत्थि वचीभेदो”ति? आमन्ता । ननु वितक्कविचारा वचीसङ्खारा वुत्ता भगवता — “पठमं ज्ञानं समापन्नस्स अत्थि वितक्कविचारा”ति? आमन्ता । हज्जि वितक्कविचारा वचीसङ्खारा वुत्ता भगवता — “पठमं ज्ञानं समापन्नस्स अत्थि वितक्कविचारा,” तेन वत रे वत्तब्बे — “समापन्नस्स अत्थि वचीभेदो”ति ।

वितक्कविचारा वचीसङ्खारा वुत्ता भगवता — “पठमं ज्ञानं समापन्नस्स अत्थि वितक्कविचारा”ति [अत्थि वितक्कविचारा (स्या०) एवमुपरिणि], अत्थि तस्स वचीभेदोति? आमन्ता । पथवीकसिणं पठमं ज्ञानं समापन्नस्स अत्थि वितक्कविचारा, अत्थि तस्स वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

वितक्कविचारा वचीसङ्खारा वुत्ता भगवता — “पठमं ज्ञानं समापन्नस्स अत्थि वितक्कविचारा”ति, अत्थि तस्स वचीभेदोति? आमन्ता । आपोकसिणं... तेजोकसिणं... वायोकसिणं... नीलकसिणं... पीतकसिणं... लोहितकसिणं... ओदातकसिणं पठमं ज्ञानं समापन्नस्स अत्थि वितक्कविचारा, अत्थि तस्स वचीभेदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “समापन्नस्स अत्थि वचीभेदो”ति? आमन्ता । ननु वितक्कसमुद्धाना वाचा वुत्ता भगवता — “पठमं ज्ञानं समापन्नस्स अत्थि वितक्कविचारा”ति? आमन्ता । हज्जि वितक्कसमुद्धाना वाचा वुत्ता भगवता — “पठमं ज्ञानं समापन्नस्स अत्थि वितक्कविचारा,” तेन वत रे वत्तब्बे — “समापन्नस्स अत्थि वचीभेदो”ति ।

वितक्कसमुद्धाना वाचा वुत्ता भगवता — “पठमं ज्ञानं समापन्नस्स अत्थि वितक्कविचारा”ति, अत्थि तस्स वचीभेदोति? आमन्ता । सज्जासमुद्धाना वाचा वुत्ता भगवता — “दुतियं ज्ञानं समापन्नस्स अत्थि सज्जा, अत्थि तस्स वितक्कविचारा”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

वितक्कसमुद्धाना वाचा वुत्ता भगवता — “पठमं ज्ञानं समापन्नस्स अत्थि वितक्कविचारा”ति, अत्थि तस्स वचीभेदोति? आमन्ता । सज्जासमुद्धाना वाचा वुत्ता भगवता — ततियं ज्ञानं...पे०... चतुत्थं ज्ञानं... आकासानञ्चायतनं... विज्जाणञ्चायतनं... आकिञ्चञ्चायतनं समापन्नस्स अत्थि सज्जा, अत्थि तस्स वितक्कविचाराति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३३३. समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । ननु “पठमं ज्ञानं समापन्नस्स वाचा निरुद्धा होती”ति [सं० नि० ४.२५९, २६३]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । हज्जि “पठमं ज्ञानं समापन्नस्स वाचा निरुद्धा होती”ति, अत्थेव सुत्तन्तोति, नो च वत रे वत्तब्बे — “समापन्नस्स अत्थि वचीभेदो”ति ।

“पठमं ज्ञानं समापन्नस्स वाचा निरुद्धा होती”ति [सं० नि० ४.२५९, २६३], अत्थेव सुत्तन्तोति, अत्थि तस्स वचीभेदोति? आमन्ता । “दुतियं ज्ञानं समापन्नस्स वितक्कविचारा निरुद्धा होन्ती”ति [सं० नि० ४.२५९, २६३], अत्थेव

सुत्तन्तोति, अत्थि तस्स वितक्कविचाराति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

“पठमं ज्ञानं समापन्नस्स वाचा निरुद्धा होती”ति [सं० नि० ४.२५९, २६३], अत्थेव सुत्तन्तोति, अत्थि तस्स वचीभेदोति? आमन्ता । “ततियं ज्ञानं समापन्नस्स पीति निरुद्धा होति, चतुत्थं ज्ञानं समापन्नस्स अस्सासपस्सासा निरुद्धा होन्ति, आकासानज्जायतनं समापन्नस्स रूपसज्जा निरुद्धा होति, विज्जाणज्जायतनं समापन्नस्स आकासानज्जायतनसज्जा निरुद्धा होति, आकिञ्चज्जायतनं समापन्नस्स विज्जाणज्जायतनसज्जा निरुद्धा होति, नेवसज्जानासज्जायतनं समापन्नस्स आकिञ्चज्जायतनसज्जा निरुद्धा होति, सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स सज्जा च वेदना च निरुद्धा होन्ती”ति [सं० नि० ४.२५९, २६३; अ० नि० ९.३१; दी० नि० ३.३४४], अत्थेव सुत्तन्तोति, अत्थि तस्स सज्जा च वेदना चाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “समापन्नस्स अत्थि वचीभेदो”ति? आमन्ता । ननु पठमस्स ज्ञानस्स सद्दो कण्टको [कण्टको (स्या०) अ० नि० १०.७२] वुत्तो भगवताति [अ० नि० १०.७२ कण्टकसुत्तं निस्साय पुच्छति]? आमन्ता । हज्जि पठमस्स ज्ञानस्स सद्दो कण्टको वुत्तो भगवता, तेन वत रे वत्तब्बे — “समापन्नस्स अत्थि वचीभेदो”ति ।

पठमस्स ज्ञानस्स सद्दो कण्टको वुत्तो भगवताति, समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति? आमन्ता । दुतियस्स ज्ञानस्स वितक्कविचारा कण्टको वुत्तो भगवता... ततियस्स ज्ञानस्स पीति कण्टको वुत्तो भगवता... चतुत्थस्स ज्ञानस्स अस्सासपस्सासा कण्टको वुत्तो भगवता [अ० नि० १०.७२] ... आकासानज्जायतनं समापन्नस्स रूपसज्जा कण्टको वुत्तो भगवता... विज्जाणज्जायतनं समापन्नस्स आकासानज्जायतनसज्जा कण्टको वुत्तो भगवता... आकिञ्चज्जायतनं समापन्नस्स विज्जाणज्जायतनसज्जा कण्टको वुत्तो भगवता... नेवसज्जानासज्जायतनं समापन्नस्स आकिञ्चज्जायतनसज्जा कण्टको वुत्तो भगवता... सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स सज्जा च वेदना च कण्टको वुत्तो भगवता [अ० नि० १०.७२], अत्थि तस्स सज्जा च वेदना चाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “समापन्नस्स अत्थि वचीभेदो”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सिखिस्स, आनन्द, भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स अभिभू नाम सावको ब्रह्मलोके ठितो दससहस्सिलोकधातुं सरेन विज्जापेसि —

‘आरब्भथ निक्कमथ, युज्जथ बुद्धसासने ।
धुनाथ मच्चुनो सेनं, नळागारं व कुज्जरो ॥

‘यो इमस्मिं धम्मविनये, अप्पमत्तो विहस्सति [विहेस्सति (सी० स्या० कं०) विहरिस्सति (कं०)] ।
पहाय जातिसंसारं, दुक्खस्सन्तं करिस्सती”’ति [अ० नि० १ तिकनिपाते; सं० नि० १.२८५] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि समापन्नस्स अत्थि वचीभेदोति ।

वचीभेदकथा निद्धिता ।

२. दुतियवग्गो

(१५) ६. दुक्खाहारकथा

३३४. दुक्खाहारो मग्गङ्गं मग्गपरियापन्नन्ति? आमन्ता । ये केचि दुक्खन्ति वाचं भासन्ति, सब्बे ते मग्गं भावेन्तीति? न हेवं वत्तब्बे ।

ये केचि दुक्खन्ति वाचं भासन्ति, सब्बे ते मग्गं भावेन्तीति? आमन्ता । बालपुथुज्जना दुक्खन्ति वाचं भासन्ति, बालपुथुज्जना मग्गं भावेन्तीति? न हेवं वत्तब्बे । मातुघातको... पितुघातको... अरहन्तघातको... रुहिरुप्पादको [लोहितुप्पादको (सी० क०) अज्जट्टानेसु पन रुहिरुप्पादकोत्वेव दिस्सति] ... सङ्गभेदको दुक्खन्ति वाचं भासति, सङ्गभेदको मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

दुक्खाहारकथा निड्ढिता ।

२. दुतियवग्गो

(१६) ७. चित्तट्ठितिकथा

३३५. एकं चित्तं दिवसं तिड्ढतीति? आमन्ता । उपट्ठदिवसो उप्पादक्खणो, उपट्ठदिवसो वयक्खणोति? न हेवं वत्तब्बे ।

एकं चित्तं द्वे दिवसे तिड्ढतीति? आमन्ता । दिवसो उप्पादक्खणो, दिवसो वयक्खणोति? न हेवं वत्तब्बे ।

एकं चित्तं चत्तारो दिवसे तिड्ढति... अट्ठ दिवसे तिड्ढति... दस दिवसे तिड्ढति... वीसति दिवसे तिड्ढति... मासं तिड्ढति... द्वे मासे तिड्ढति... चत्तारो मासे तिड्ढति... अट्ठ मासे तिड्ढति... दस मासे तिड्ढति... संवच्छरं तिड्ढति... द्वे वस्सानि तिड्ढति... चत्तारि वस्सानि तिड्ढति... अट्ठ वस्सानि तिड्ढति... दस वस्सानि तिड्ढति... वीसति वस्सानि तिड्ढति... तिस्रं वस्सानि तिड्ढति... चत्तारीस वस्सानि तिड्ढति... पञ्चास वस्सानि तिड्ढति... वस्ससतं तिड्ढति... द्वे वस्ससतानि तिड्ढति... चत्तारि वस्ससतानि तिड्ढति... पञ्च वस्ससतानि तिड्ढति... वस्ससहस्सं तिड्ढति... द्वे वस्ससहस्सानि तिड्ढति... चत्तारि वस्ससहस्सानि तिड्ढति... अट्ठ वस्ससहस्सानि तिड्ढति... सोळस वस्ससहस्सानि तिड्ढति... कप्पं तिड्ढति... द्वे कप्पे तिड्ढति... चत्तारो कप्पे तिड्ढति... अट्ठ कप्पे तिड्ढति... सोळस कप्पे तिड्ढति... बात्तिस कप्पे तिड्ढति... चतुसड्ढि कप्पे तिड्ढति... पञ्च कप्पसतानि तिड्ढति... कप्पसहस्सानि तिड्ढति... द्वे कप्पसहस्सानि तिड्ढति... चत्तारि कप्पसहस्सानि तिड्ढति... अट्ठ कप्पसहस्सानि तिड्ढति... सोळस कप्पसहस्सानि तिड्ढति... वीसति कप्पसहस्सानि तिड्ढति... चत्तारीस कप्पसहस्सानि तिड्ढति... सड्ढि कप्पसहस्सानि तिड्ढति... चतुरासीति कप्पसहस्सानि तिड्ढतीति? आमन्ता । द्वेचत्तारीस कप्पसहस्सानि उप्पादक्खणो, द्वेचत्तारीस कप्पसहस्सानि वयक्खणोति? न हेवं वत्तब्बे ।

एकं चित्तं दिवसं तिड्ढतीति? आमन्ता । अत्थज्जे धम्मा एकाहं बहुम्पि उप्पज्जित्वा निरुज्झन्तीति? आमन्ता । ते धम्मा चित्तेन लहुपरिवत्ताति? न हेवं वत्तब्बे ।

ते धम्मा चित्तेन लहुपरिवत्ताति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “नाहं, भिक्खवे, अज्जं एकधम्मम्पि समनुपस्सामि एवं लहुपरिवत्तं यथयिदं चित्तं । यावज्जिदं, भिक्खवे, उपमापि न सुकरा याव लहुपरिवत्तं चित्तं”न्ति [अ० नि० १.४८] । अत्थेव सुत्तन्तीति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “ते धम्मा चित्तेन लहुपरिवत्ता”ति ।

ते धम्मा चित्तेन लहुपरिवत्ताति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सेय्यथापि, भिक्खवे, मक्कटो अरज्जे पवने

चरमानो साखं गण्हति, तं मुञ्चित्वा अज्जं गण्हति, तं मुञ्चित्वा अज्जं गण्हति; एवमेव खो, भिक्खवे, यमिदं [यदिदं (बहूसु)] वुच्चति चित्तं इतिपि मनो इतिपि विज्जाणं इतिपि तं रत्तिया च दिवसस्स च अज्जदेव उप्पज्जति अज्जं निरुज्झती”ति [सं० नि० २.६१]। अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि न वत्तब्बं — “ते धम्मा चित्तेन लहुपरिवत्ता”ति।

३३६. एकं चित्तं दिवसं तिड्ढतीति? आमन्ता। चक्खुविज्जाणं दिवसं तिड्ढतीति? न हेवं वत्तब्बे। सोतविज्जाणं...पे०... धानविज्जाणं... जिह्वाविज्जाणं... कायविज्जाणं... अकुसलं चित्तं... रागसहगतं... दोससहगतं... मोहसहगतं... मानसहगतं... दिट्ठिसहगतं... विचिकिच्छासहगतं... थिनसहगतं... उद्धच्चसहगतं... अहिरिकसहगतं... अनोत्तप्पसहगतं चित्तं दिवसं तिड्ढतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

एकं चित्तं दिवसं तिड्ढतीति? आमन्ता। येनेव चित्तेन चक्खुना रूपं पस्सति, तेनेव चित्तेन सोतेन सदं सुणाति...पे०... धानेन गन्धं घायति... जिह्वाय रसं सायति... कायेन फोड्ढं फुसति... मनसा धम्मं विजानाति...पे०... येनेव चित्तेन मनसा धम्मं विजानाति, तेनेव चित्तेन चक्खुना रूपं पस्सति...पे०... सोतेन सदं सुणाति... धानेन गन्धं घायति... जिह्वाय रसं सायति...पे०... कायेन फोड्ढं फुसतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

एकं चित्तं दिवसं तिड्ढतीति? आमन्ता। येनेव चित्तेन अभिक्कमति, तेनेव चित्तेन पटिक्कमति; येनेव चित्तेन पटिक्कमति, तेनेव चित्तेन अभिक्कमति; येनेव चित्तेन आलोकेति, तेनेव चित्तेन विलोकेति; येनेव चित्तेन विलोकेति, तेनेव चित्तेन आलोकेति; येनेव चित्तेन समिज्जेति, तेनेव चित्तेन पसारति; येनेव चित्तेन पसारति, तेनेव चित्तेन समिज्जेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

३३७. आकासानज्जायतनूपगानं देवानं एकं चित्तं यावतायुकं तिड्ढतीति? आमन्ता। मनुस्सानं एकं चित्तं यावतायुकं तिड्ढतीति? न हेवं वत्तब्बे।

आकासानज्जायतनूपगानं देवानं एकं चित्तं यावतायुकं तिड्ढतीति? आमन्ता। चातुमहाराजिकानं देवानं...पे०... तावतिसानं देवानं... यामानं देवानं... तुसितानं देवानं... निम्मानरतीनं देवानं... परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं... ब्रह्मपारिसज्जानं देवानं... ब्रह्मपुरोहितानं देवानं... महाब्रह्मानं देवानं... परित्ताभानं देवानं... अप्पमाणाभानं देवानं... आभस्सरानं देवानं... परित्तसुभानं देवानं... अप्पमाणसुभानं देवानं... सुभकिण्हानं देवानं ... वेहप्फलानं देवानं... अविहानं देवानं... अतप्पानं देवानं... सुदस्सानं देवानं... सुदस्सीनं देवानं... अकनिट्ठानं देवानं एकं चित्तं यावतायुकं तिड्ढतीति? न हेवं वत्तब्बे।

आकासानज्जायतनूपगानं देवानं वीसति कप्पसहस्सानि आयुप्पमाणं, आकासानज्जायतनूपगानं देवानं एकं चित्तं वीसति कप्पसहस्सानि तिड्ढतीति? आमन्ता। मनुस्सानं वस्ससतं आयुप्पमाणं, मनुस्सानं एकं चित्तं वस्ससतं तिड्ढतीति? न हेवं वत्तब्बे।

आकासानज्जायतनूपगानं देवानं वीसति कप्पसहस्सानि आयुप्पमाणं, आकासानज्जायतनूपगानं देवानं एकं चित्तं वीसति कप्पसहस्सानि तिड्ढतीति? आमन्ता। चातुमहाराजिकानं देवानं पञ्च वस्ससतानि आयुप्पमाणं, चातुमहाराजिकानं देवानं एकं चित्तं पञ्च वस्ससतानि तिड्ढति... वस्ससहस्सं तिड्ढति... द्वे वस्ससहस्सानि तिड्ढति... चत्तारि वस्ससहस्सानि तिड्ढति... अट्ठ वस्ससहस्सानि तिड्ढति... सोळस वस्ससहस्सानि तिड्ढति... कप्पस्स ततियभागं तिड्ढति... उपड्ढकप्पं तिड्ढति... एकं कप्पं तिड्ढति... द्वे कप्पे तिड्ढति... चत्तारो कप्पे तिड्ढति... अट्ठ कप्पे तिड्ढति... सोळस कप्पे तिड्ढति... बात्तिस कप्पे तिड्ढति...

चतुसङ्घि कप्पे तिड्ढति... पञ्च कप्पसतानि तिड्ढति... कप्पसहस्सं तिड्ढति... द्वे कप्पसहस्सानि तिड्ढति... चत्तारि कप्पसहस्सानि तिड्ढति... अट्ठ कप्पसहस्सानि तिड्ढति... अकनिट्ठानं देवानं सोळस कप्पसहस्सानि आयुप्पमाणं, अकनिट्ठानं देवानं एकं चित्तं सोळस कप्पसहस्सानि तिड्ढतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

आकासानञ्चायतनूपगानं देवानं चित्तं मुहुत्तं मुहुत्तं उप्पज्जति मुहुत्तं मुहुत्तं निरुज्झतीति? आमन्ता ।
आकासानञ्चायतनूपगा देवा मुहुत्तं मुहुत्तं चवन्ति मुहुत्तं मुहुत्तं उप्पज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे ।

आकासानञ्चायतनूपगानं देवानं एकं चित्तं यावतायुक्ं तिड्ढतीति? आमन्ता । आकासानञ्चायतनूपगा देवा येनेव चित्तेन उप्पज्जन्ति, तेनेव चित्तेन चवन्तीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

चित्तद्वितिकथा निड्ढिता ।

२. द्दुतियवग्गो

(१७) ८. कुक्कुळकथा

३३८. सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळाति? आमन्ता । ननु अत्थि सुखा वेदना, कायिकं सुखं, चेतसिकं सुखं, दिब्बं सुखं, मानुसकं सुखं, लाभसुखं, सक्कारसुखं, यानसुखं, सयनसुखं, इस्सरियसुखं, आधिपच्चसुखं, गिहिसुखं, सामज्जसुखं, सासवं सुखं, अनासवं सुखं, उपधिसुखं, निरूपधिसुखं, सामिसं सुखं, निरामिसं सुखं, सप्पीतिकं सुखं, निप्पीतिकं सुखं, ज्ञानसुखं, विमुत्तिसुखं, कामसुखं, नेक्खम्मसुखं, विवेकसुखं, उपसमसुखं, सम्बोधसुखन्ति? आमन्ता । हज्जि अत्थि सुखा वेदना... पे०... सम्बोधसुखं, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळा”ति ।

सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळाति? आमन्ता । सब्बे सङ्खारा दुक्खा वेदना कायिकं दुक्खं चेतसिकं दुक्खं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्स उपायासाति? न हेवं वत्तब्बे ।

न वत्तब्बं — “सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळा”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सब्बं, भिक्खवे, आदित्तं! किञ्च, भिक्खवे, सब्बं आदित्तं? चक्खुं, भिक्खवे, आदित्तं, रूपा आदित्ता, चक्खुविज्जाणं आदित्तं, चक्खुसम्फस्सो आदित्तो; यमिदं [यम्पिदं (सं० नि० ४.२८)] चक्खुसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयितं सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा, तम्पि आदित्तं । केन आदित्तं? ‘रागग्गिना दोसग्गिना मोहग्गिना आदित्तं, जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि आदित्तं’न्ति वदामि । सोतं आदित्तं, सद्दा आदित्ता... पे०... घानं आदित्तं, गन्धा आदित्ता... पे०... जिक्का आदित्ता, रसा आदित्ता... पे०... कायो आदित्तो, फोड्डब्बा आदित्ता... पे०... मनो आदित्तो, धम्मा आदित्ता, मनोविज्जाणं आदित्तं, मनोसम्फस्सो आदित्तो; यमिदं मनोसम्फस्सपच्चया उप्पज्जति वेदयितं सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा, तम्पि आदित्तं । केन आदित्तं? ‘रागग्गिना दोसग्गिना मोहग्गिना आदित्तं, जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि आदित्तं’न्ति वदामी”ति [महाव० ५४; सं० नि० ४.२८] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि वत्तब्बं [तेन हि (सी० स्या०), तेन हि न वत्तब्बं (क०)] — “सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळा”ति ।

सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “पज्जिमे, भिक्खवे, कामगुणा! कतमे पज्ज? चक्खुविज्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोतविज्जेय्या सद्दा... पे०... घानविज्जेय्या

गन्धा... जिह्वाविज्जेय्या रसा... कायविज्जेय्या फोडुब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया । इमे खो, भिक्खवे, पञ्च कामगुणा'ति [म० नि० १.१६६; सं० नि० ४.२६८] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळा'ति ।

न वत्तब्बं — “सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळा'ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “लाभा वो, भिक्खवे, सुलद्धं वो, भिक्खवे, खणो वो पटिलद्धो [पटिविद्धो (बहूसु)] ब्रह्मचरियवासाय! दिट्ठा मया, भिक्खवे, छ फस्सायतनिका नाम निरया । तत्थ यं किञ्चि चक्खुना रूपं पस्सति, अनिट्ठरूपज्जेव पस्सति नो इट्ठरूपं, अकन्तरूपज्जेव पस्सति नो कन्तरूपं, अमनापरूपज्जेव पस्सति नो मनापरूपं । यं किञ्चि सोतेन सद्दं सुणाति... पे० ... घानेन गन्धं घायति... जिह्वाय रसं सायति... कायेन फोडुब्बं फुसति... मनसा धम्मं विजानाति, अनिट्ठरूपज्जेव विजानाति नो इट्ठरूपं, अकन्तरूपज्जेव विजानाति नो कन्तरूपं, अमनापरूपज्जेव विजानाति नो मनापरूपं'न्ति [सं० नि० ४.१३५] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि वत्तब्बं [तेन हि न वत्तब्बं (स्या० क०)] — “सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळा'ति ।

सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “लाभा वो, भिक्खवे, सुलद्धं वो, भिक्खवे, खणो वो पटिलद्धो ब्रह्मचरियवासाय! दिट्ठा मया, भिक्खवे, छ फस्सायतनिका नाम सग्गा । तत्थ यं किञ्चि चक्खुना रूपं पस्सति, इट्ठरूपज्जेव पस्सति नो अनिट्ठरूपं, कन्तरूपज्जेव पस्सति नो अकन्तरूपं, मनापरूपज्जेव पस्सति नो अमनापरूपं । यं किञ्चि सोतेन सद्दं सुणाति... पे० ... घानेन गन्धं घायति... जिह्वाय रसं सायति... कायेन फोडुब्बं फुसति... मनसा धम्मं विजानाति, इट्ठरूपज्जेव विजानाति नो अनिट्ठरूपं, कन्तरूपज्जेव विजानाति नो अकन्तरूपं, मनापरूपज्जेव विजानाति नो अमनापरूपं'न्ति [सं० नि० ४.१३५] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळा'ति ।

न वत्तब्बं — “सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळा'ति? आमन्ता । ननु “यदनिच्चं तं दुक्खं [सं० नि० ३.१५],” वुत्तं भगवता, “सब्बे सङ्खारा अनिच्चा'ति [ध० प० २७७; म० नि० १.३५६]? आमन्ता । हज्जि “यदनिच्चं तं दुक्खं,” वुत्तं भगवता, “सब्बे सङ्खारा अनिच्चा,” तेन वत रे वत्तब्बे — “सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळा'ति ।

सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळाति? आमन्ता । दानं अनिट्ठफलं अकन्तफलं अमनुज्जफलं सेचनकफलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

सीलं... पे० ... उपोसथो... पे० ... भावना... पे० ... ब्रह्मचरियं अनिट्ठफलं अकन्तफलं अमनुज्जफलं सेचनकफलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

ननु दानं इट्ठफलं कन्तफलं मनुज्जफलं असेचनकफलं सुखुद्रयं सुखविपाकन्ति? आमन्ता । हज्जि दानं इट्ठफलं कन्तफलं मनुज्जफलं असेचनकफलं सुखुद्रयं सुखविपाकं, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळा'ति ।

ननु सीलं... उपोसथो... भावना... ब्रह्मचरियं इट्ठफलं कन्तफलं मनुज्जफलं असेचनकफलं सुखुद्रयं सुखविपाकन्ति? आमन्ता । हज्जि ब्रह्मचरियं इट्ठफलं कन्तफलं मनुज्जफलं असेचनकफलं सुखुद्रयं सुखविपाकन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळा'ति ।

सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“सुखो विवेको तुट्ठस्स, सुतधम्मस्स पस्सतो ।
अव्यापज्जं सुखं लोके, पाणभूतेसु संयमो ॥

“सुखा विरागता लोके, कामानं समतिक्कमो ।
अस्मिमानस्स यो विनयो, एतं वे परमं सुखं [महाव० ५; उदा० ११ उदाने च] ॥

“तं सुखेन सुखं पत्तं, अच्चन्तसुखमेव तं ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता, एतं वे परमं सुखं’न्ति ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “सब्बे सङ्खारा अनोधिं कत्वा कुक्कुळा’ति ।

कुक्कुळकथा निट्ठिता ।

२. द्दुतियवग्गो

(१८) ९. अनुपुब्बाभिसमयकथा

३३९. अनुपुब्बाभिसमयोति? आमन्ता । अनुपुब्बेन सोतापत्तिमगं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे । अनुपुब्बेन सोतापत्तिमगं भावेतीति? आमन्ता । अनुपुब्बेन सोतापत्तिफलं सच्छिकरोतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

अनुपुब्बाभिसमयोति? आमन्ता । अनुपुब्बेन सकदागामिमगं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे । अनुपुब्बेन सकदागामिमगं भावेतीति? आमन्ता । अनुपुब्बेन सकदागामिफलं सच्छिकरोतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

अनुपुब्बाभिसमयोति? आमन्ता । अनुपुब्बेन अनागामिमगं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे । अनुपुब्बेन अनागामिमगं भावेतीति? आमन्ता । अनुपुब्बेन अनागामिफलं सच्छिकरोतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

अनुपुब्बाभिसमयोति? आमन्ता । अनुपुब्बेन अरहत्तमगं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे । अनुपुब्बेन अरहत्तमगं भावेतीति? आमन्ता । अनुपुब्बेन अरहत्तफलं सच्छिकरोतीति? न हेवं वत्तब्बे ।

३४०. सोतापत्तिफलसच्छिकरियाय पटिपन्नो पुग्गलो दुक्खदस्सनेन किं जहतीति? सक्कायदिट्ठिं, विचिकिच्छं, सीलब्बतपरामासं, तदेकट्ठे च किलेसे चतुभागं जहतीति । चतुभागं सोतापन्नो, चतुभागं न सोतापन्नो, चतुभागं सोतापत्तिफलपत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं न कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं सत्तक्खत्तुपरमो कोलङ्कोलो एकबीजी बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो, धम्मे...पे०... सङ्खे... पे०... अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो चतुभागं न अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे ।

समुदयदस्सनेन...पे०... निरोधदस्सनेन...पे०... मग्गदस्सनेन किं जहतीति? सक्कायदिट्ठिं, विचिकिच्छं, सीलब्बतपरामासं, तदेकट्ठे च किलेसे चतुभागं जहतीति । चतुभागं सोतापन्नो, चतुभागं न सोतापन्नो, चतुभागं

सोतापत्तिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं न कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं सत्तक्खत्तुपरमो कोलङ्कोलो एकबीजी बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो, धम्मे...पे०... सङ्गे... पे०... अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो, चतुभागं न अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३४१. सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुगगलो दुक्खदस्सनेन किं जहतीति? ओळारिकं कामरागं, ओळारिकं ब्यापादं, तदेकट्ठे च किलेसे चतुभागं जहतीति । चतुभागं सकदागामी, चतुभागं न सकदागामी, चतुभागं सकदागामिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं न कायेन फुसित्वा विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... समुदयदस्सनेन...पे०... निरोधदस्सनेन...पे०... मग्गदस्सनेन किं जहतीति? ओळारिकं कामरागं, ओळारिकं ब्यापादं, तदेकट्ठे च किलेसे चतुभागं जहतीति । चतुभागं सकदागामी, चतुभागं न सकदागामी, चतुभागं सकदागामिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं न कायेन फुसित्वा विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३४२. अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुगगलो दुक्खदस्सनेन किं जहतीति? अणुसहगतं कामरागं, अणुसहगतं ब्यापादं, तदेकट्ठे च किलेसे चतुभागं जहतीति । चतुभागं अनागामी, चतुभागं न अनागामी, चतुभागं अनागामिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं न कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं अन्तरापरिनिब्बायी...पे०... उपहच्चपरिनिब्बायी... असङ्खारपरिनिब्बायी... ससङ्खारपरिनिब्बायी... उद्धंसोतो अकनिट्ठगामी, चतुभागं न उद्धंसोतो न अकनिट्ठगामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समुदयदस्सनेन...पे०... निरोधदस्सनेन...पे०... मग्गदस्सनेन किं जहतीति? अणुसहगतं कामरागं, अणुसहगतं ब्यापादं, तदेकट्ठे च किलेसे चतुभागं जहतीति । चतुभागं अनागामी, चतुभागं न अनागामी, चतुभागं अनागामिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं न कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं अन्तरापरिनिब्बायी...पे०... उपहच्चपरिनिब्बायी... असङ्खारपरिनिब्बायी... ससङ्खारपरिनिब्बायी... उद्धंसोतो अकनिट्ठगामी, चतुभागं न उद्धंसोतो अकनिट्ठगामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३४३. अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुगगलो दुक्खदस्सनेन किं जहतीति? रूपरागं, अरूपरागं, मानं, उद्धच्चं, अविज्जं, तदेकट्ठे च किलेसे चतुभागं जहतीति । चतुभागं अरहा, चतुभागं न अरहा, चतुभागं अरहत्तप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं न कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं वीतरागो...पे०... वीतदोसो... वीतमोहो...पे०... कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो उक्खित्तपलिघो सङ्किण्णपरिखो अब्बूळ्हेसिको निरग्गळो अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसञ्जुत्तो सुविजितविजयो, दुक्खं तस्स परिज्जातं, समुदयो पहीनो, निरोधो सच्छिकतो, मग्गो भावितो, अभिज्जेय्यं अभिज्जातं, परिज्जेय्यं परिज्जातं, पहातब्बं पहीनं, भावेतब्बं भावितं...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, चतुभागं सच्छिकातब्बं न सच्छिकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समुदयदस्सनेन ... निरोधदस्सनेन... मग्गदस्सनेन किं जहतीति? रूपरागं, अरूपरागं, मानं, उद्धच्चं, अविज्जं, तदेकट्ठे च किलेसे चतुभागं जहतीति । चतुभागं अरहा, चतुभागं न अरहा, चतुभागं अरहत्तप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं न कायेन फुसित्वा विहरति, चतुभागं वीतरागो... वीतदोसो... वीतमोहो... कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिक्खीणभवसंयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो उक्खित्तपलिघो

सङ्किण्णपरिखो अब्बूळ्हेसिको निरग्गळो अरियो पन्नद्धजो पन्नभारो विसञ्जुत्तो सुविजितविजयो, दुक्खं तस्स परिज्जातं, समुदयो पहीनो, निरोधो सच्छिकतो, मग्गो भावितो, अभिज्जेय्यं अभिज्जातं, परिज्जेय्यं परिज्जातं, पहातब्बं पहीनं, भावेतब्बं भावितं...पे०... सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, चतुभागं सच्छिकातब्बं न सच्छिकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३४४. सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो दुक्खं दक्खन्तो पटिपन्नकोति वत्तब्बोति? आमन्ता । दुक्खे दिट्ठे फले ठितोति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे । समुदयं दक्खन्तो...पे०... निरोधं दक्खन्तो पटिपन्नकोति वत्तब्बोति? आमन्ता । निरोधे दिट्ठे फले ठितोति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे ।

सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो मग्गं दक्खन्तो पटिपन्नकोति वत्तब्बो, मग्गे दिट्ठे फले ठितोति वत्तब्बोति? आमन्ता । दुक्खं दक्खन्तो पटिपन्नकोति वत्तब्बो, दुक्खे दिट्ठे फले ठितोति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मग्गं दक्खन्तो पटिपन्नकोति वत्तब्बो, मग्गे दिट्ठे फले ठितोति वत्तब्बोति? आमन्ता । समुदयं दक्खन्तो...पे०... निरोधं दक्खन्तो पटिपन्नकोति वत्तब्बो, निरोधे दिट्ठे फले ठितोति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो दुक्खं दक्खन्तो पटिपन्नकोति वत्तब्बो, दुक्खे दिट्ठे न वत्तब्बं — “फले ठितोति वत्तब्बो”ति? आमन्ता । मग्गं दक्खन्तो पटिपन्नकोति वत्तब्बो, मग्गे दिट्ठे न वत्तब्बं — “फले ठितोति वत्तब्बो”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... समुदयं दक्खन्तो... निरोधं दक्खन्तो पटिपन्नकोति वत्तब्बो, निरोधे दिट्ठे न वत्तब्बं — “फले ठितोति वत्तब्बो”ति? आमन्ता । मग्गं दक्खन्तो “पटिपन्नको”ति वत्तब्बो, मग्गे दिट्ठे न वत्तब्बं — “फले ठितोति वत्तब्बो”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

[सकवादीपुच्छालक्खणं] सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो दुक्खं दक्खन्तो पटिपन्नकोति वत्तब्बो, दुक्खे दिट्ठे न वत्तब्बं — “फले ठितोति वत्तब्बो”ति? आमन्ता । निरत्थियं दुक्खदस्सनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... समुदयं दक्खन्तो...पे०... निरोधं दक्खन्तो पटिपन्नकोति वत्तब्बो, निरोधे दिट्ठे न वत्तब्बं — “फले ठितोति वत्तब्बो”ति? आमन्ता । निरत्थियं निरोधदस्सनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३४५. [परवादीपुच्छालक्खणं] दुक्खे दिट्ठे चत्तारि सच्चानि दिट्ठानि होन्तीति? आमन्ता । दुक्खसच्चं चत्तारि सच्चानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

[सकवादीपुच्छालक्खणं] रूपक्खन्थे अनिच्चतो दिट्ठे पञ्चक्खन्था अनिच्चतो दिट्ठा होन्तीति? आमन्ता । रूपक्खन्थो पञ्चक्खन्थाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

[सकवादीपुच्छालक्खणं] चक्खायतने अनिच्चतो दिट्ठे द्वादसायतनानि अनिच्चतो दिट्ठानि होन्तीति? आमन्ता । चक्खायतनं द्वादसायतनानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

[सकवादीपुच्छालक्खणं] चक्खुधातुया अनिच्चतो दिट्ठाय अट्ठारस धातुयो अनिच्चतो दिट्ठा होन्तीति? आमन्ता । चक्खुधातु अट्ठारस धातुयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

[सकवादीपुच्छालक्खणं] चक्खुन्द्रिये अनिच्चतो दिट्ठे बावीसतिन्द्रियानि अनिच्चतो दिट्ठानि होन्तीति? आमन्ता । चक्खुन्द्रियं बावीसतिन्द्रियानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

[सकवादीपुच्छालक्खणं] चतूहि जाणेहि सोतापत्तिफलं सच्छिकरोतीति? आमन्ता । चत्तारि सोतापत्तिफलानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अट्ठहि जाणेहि सोतापत्तिफलं सच्छिकरोतीति? आमन्ता । अट्ठ सोतापत्तिफलानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वादसहि जाणेहि सोतापत्तिफलं सच्छिकरोतीति? आमन्ता । द्वादस सोतापत्तिफलानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चतुचत्तारीसाय जाणेहि सोतापत्तिफलं सच्छिकरोतीति? आमन्ता । चतुचत्तारीसं सोतापत्तिफलानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सत्तसत्ततिया जाणेहि सोतापत्तिफलं सच्छिकरोतीति? आमन्ता । सत्तसत्तति सोतापत्तिफलानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३४६. न वत्तब्बं — “अनुपुब्बाभिसमयो”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुदो अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो; एवमेव खो, भिक्खवे, इमस्मिं धम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयतकेनेव अज्जापटिवेधो”ति [चूळव० ३८५; अ० नि० ८.२०; उदा० ४५ उदाने च] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अनुपुब्बाभिसमयोति ।

न वत्तब्बं — “अनुपुब्बाभिसमयो”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“अनुपुब्बेन मेधावी, थोकं थोकं खणे खणे ।
कम्मरो रजतस्सेव, निद्धमे मलमत्तनो”ति [ध० प० २३९ धम्मपदे] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अनुपुब्बाभिसमयोति ।

अनुपुब्बाभिसमयोति? आमन्ता । नन्वायस्मा गवम्पति थेरो भिक्खू एतदवोच — “सम्मुखा मेतं, आवुसो, भगवतो सुतं सम्मुखा पटिग्गहितं — ‘यो, भिक्खवे, दुक्खं पस्सति दुक्खसमुदयमि सो पस्सति, दुक्खनिरोधमि पस्सति, दुक्खनिरोधगामिनिं पटिपदमि पस्सति; यो दुक्खसमुदयं पस्सति दुक्खमि सो पस्सति, दुक्खनिरोधमि पस्सति, दुक्खनिरोधगामिनिं पटिपदमि पस्सति; यो दुक्खनिरोधं पस्सति दुक्खमि सो पस्सति, दुक्खसमुदयमि पस्सति, दुक्खनिरोधगामिनिं पटिपदमि पस्सति; यो दुक्खनिरोधगामिनिं पटिपदं पस्सति दुक्खमि सो पस्सति, दुक्खसमुदयमि पस्सति, दुक्खनिरोधमि पस्सति’”ति [सं० नि० ५.११००]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अनुपुब्बाभिसमयो”ति ।

अनुपुब्बाभिसमयोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“सहावस्स दस्सनसम्पदाय,
तयस्सु धम्मा जहिता भवन्ति ।
सक्कायदिट्ठी विचिकिच्छितञ्च,
सीलब्बतं वापि यदत्थि किञ्चि ।
चतूहपायेहि च विप्पमुत्तो,
छच्चाभिठानानि अभब्ब कातु”न्ति ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अनुपुब्बाभिसमयो”ति ॥

अनुपुब्बाभिसमयोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावकस्स विरजं वीतमलं

धम्मचक्रं उदपादि — ‘यं किञ्चि समुदयधम्मं सब्बं तं निरोधधम्मं’न्ति, सह दस्सनुप्पादा, भिक्खवे, अरियसावकस्स तीणि संयोजनानि पहीयन्ति — सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलब्बतपरामासो’ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अनुपुब्बाभिसमयो”ति ।

अनुपुब्बाभिसमयकथा निट्ठिता ।

२. दुतियवग्गो

(१९) १०. वोहारकथा

३४७. बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरोति? आमन्ता । लोकुत्तरे सोते पटिहज्जति नो लोकिये, लोकुत्तरेन विज्जाणेन पटिविजानन्ति नो लोकियेन, सावका पटिविजानन्ति नो पुथुज्जनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकिये सोते पटिहज्जतीति? आमन्ता । हज्जि बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकिये सोते पटिहज्जति, नो च वत रे वत्तब्बे — “बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरो”ति ।

ननु बुद्धस्स भगवतो वोहारं लोकियेन विज्जाणेन पटिविजानन्तीति? आमन्ता । हज्जि बुद्धस्स भगवतो वोहारं लोकियेन विज्जाणेन पटिविजानन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरो”ति ।

ननु बुद्धस्स भगवतो वोहारं पुथुज्जना पटिविजानन्तीति? आमन्ता । हज्जि बुद्धस्स भगवतो वोहारं पुथुज्जना पटिविजानन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरो”ति ।

३४८. बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरोति? आमन्ता । मग्गो फलं निब्बानं, सोतापत्तिमग्गो सोतापत्तिफलं, सकदागामिमग्गो सकदागामिफलं, अनागामिमग्गो अनागामिफलं, अरहत्तमग्गो अरहत्तफलं, सतिपट्ठानं सम्मप्पधानं इट्ठिपादो इन्द्रियं बलं बोज्झङ्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरोति? आमन्ता । अत्थि केचि बुद्धस्स भगवतो वोहारं सुणन्तीति? आमन्ता । लोकुत्तरो धम्मो सोतविज्जेय्यो, सोतस्मिं पटिहज्जति, सोतस्स आपाथं आगच्छतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु लोकुत्तरो धम्मो न सोतविज्जेय्यो, न सोतस्मिं पटिहज्जति, न सोतस्स आपाथं आगच्छतीति? आमन्ता । हज्जि लोकुत्तरो धम्मो न सोतविज्जेय्यो, न सोतस्मिं पटिहज्जति, न सोतस्स आपाथं आगच्छति, नो च वत रे वत्तब्बे — “बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरो”ति ।

३४९. बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरोति? आमन्ता । अत्थि केचि बुद्धस्स भगवतो वोहारे रज्जेय्युन्ति? आमन्ता । लोकुत्तरो धम्मो रागट्ठानियो रजनीयो कमनीयो मदनीयो बन्धनीयो मुच्छनीयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु लोकुत्तरो धम्मो न रागट्ठानियो न रजनीयो न कमनीयो न मदनीयो न बन्धनीयो न मुच्छनीयोति? आमन्ता । हज्जि लोकुत्तरो धम्मो न रागट्ठानियो न रजनीयो न कमनीयो न मदनीयो न बन्धनीयो न मुच्छनीयो, नो च वत रे वत्तब्बे — “बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरो”ति ।

बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरोति? आमन्ता । अत्थि केचि बुद्धस्स भगवतो वोहारे दुस्सेय्युन्ति? आमन्ता । लोकुत्तरो धम्मो दोसट्ठानियो कोपट्ठानियो पटिघट्ठानियोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु लोकुत्तरो धम्मो न दोसट्ठानियो न कोपट्ठानियो न पटिघट्ठानियोति? आमन्ता । हज्जि लोकुत्तरो धम्मो न दोसट्ठानियो न कोपट्ठानियो न पटिघट्ठानियो, नो च वत रे वत्तब्बे — “बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरो”ति ।

बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरोति? आमन्ता । अत्थि केचि बुद्धस्स भगवतो वोहारे मुद्देय्युन्ति? आमन्ता । लोकुत्तरो धम्मो मोहट्ठानियो अज्जाणकरणो अचक्खुकरणो पज्जानिरोधिको विघातपक्खिको अनिब्बानसंवत्तनिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु लोकुत्तरो धम्मो न मोहट्ठानियो न अज्जाणकरणो न अचक्खुकरणो पज्जावुद्धिको अविघातपक्खिको निब्बानसंवत्तनिकोति? आमन्ता । हज्जि लोकुत्तरो धम्मो न मोहट्ठानियो न अज्जाणकरणो न अचक्खुकरणो पज्जावुद्धिको अविघातपक्खिको निब्बानसंवत्तनिको, नो च वत रे वत्तब्बे — “बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरो”ति ।

३५०. बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकुत्तरोति? आमन्ता । ये केचि बुद्धस्स भगवतो वोहारं सुणन्ति, सब्बे ते मगं भावेन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ये केचि बुद्धस्स भगवतो वोहारं सुणन्ति, सब्बे ते मगं भावेन्तीति? आमन्ता । बालपुथुज्जना बुद्धस्स भगवतो वोहारं सुणन्ति, बालपुथुज्जना मगं भावेन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मातुघातको मगं भावेति...पे०... पितुघातको... अरहन्तघातको... रुहिरुप्पादको... सङ्गभेदको बुद्धस्स भगवतो वोहारं सुणाति, सङ्गभेदको मगं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३५१. लब्भा सोवण्णमयाय लट्ठिया धज्जपुज्जोपि सुवण्णपुज्जोपि आचिक्खितुन्ति? आमन्ता । एवमेवं भगवा लोकुत्तरेण वोहारेण लोकियम्पि लोकुत्तरम्पि धम्मं वोहरतीति ।

लब्भा एलण्डियाय लट्ठिया धज्जपुज्जोपि सुवण्णपुज्जोपि आचिक्खितुन्ति? आमन्ता । एवमेवं भगवा लोकियेण वोहारेण लोकियम्पि लोकुत्तरम्पि धम्मं वोहरतीति ।

३५२. बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकियं वोहरन्तस्स लोकियो होति, लोकुत्तरं वोहरन्तस्स लोकुत्तरो होतीति? आमन्ता । लोकियं वोहरन्तस्स लोकिये सोते पटिहज्जति, लोकुत्तरं वोहरन्तस्स लोकुत्तरे सोते पटिहज्जति; लोकियं वोहरन्तस्स लोकियेण विज्जाणेन पटिविजानन्ति, लोकुत्तरं वोहरन्तस्स लोकुत्तरेण विज्जाणेन पटिविजानन्ति; लोकियं वोहरन्तस्स पुथुज्जना पटिविजानन्ति, लोकुत्तरं वोहरन्तस्स सावका पटिविजानन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकियं वोहरन्तस्स लोकियो होति, लोकुत्तरं वोहरन्तस्स लोकुत्तरो होतीति? आमन्ता । ननु भगवा लोकियम्पि लोकुत्तरम्पि धम्मं वोहरतीति? आमन्ता । हज्जि भगवा लोकियम्पि लोकुत्तरम्पि धम्मं वोहरति, तेन वत रे वत्तब्बे — “बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकियं वोहरन्तस्स लोकियो होति, लोकुत्तरं वोहरन्तस्स लोकुत्तरो होती”ति ।

बुद्धस्स भगवतो वोहारो लोकियं वोहरन्तस्स लोकियो होति, लोकुत्तरं वोहरन्तस्स लोकुत्तरो होतीति? आमन्ता । मगं वोहरन्तस्स मगो होति, अमगं वोहरन्तस्स अमगो होति, फलं वोहरन्तस्स फलं होति, अफलं वोहरन्तस्स अफलं होति, निब्बानं वोहरन्तस्स निब्बानं होति, अनिब्बानं वोहरन्तस्स अनिब्बानं होति, सङ्खतं वोहरन्तस्स सङ्खतं होति, असङ्खतं वोहरन्तस्स असङ्खतं होति, रूपं वोहरन्तस्स रूपं होति, अरूपं वोहरन्तस्स अरूपं होति, वेदनं वोहरन्तस्स वेदना होति, अवेदनं वोहरन्तस्स अवेदना होति, सज्जं वोहरन्तस्स सज्जा होति, असज्जं वोहरन्तस्स असज्जा होति, सङ्खारे वोहरन्तस्स सङ्खारा होन्ति, असङ्खारे वोहरन्तस्स असङ्खारा होन्ति, विज्जाणं वोहरन्तस्स विज्जाणं होति, अविज्जाणं वोहरन्तस्स अविज्जाणं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

वोहारकथा निट्ठिता ।

२. दुतियवग्गो

(२०) ११. निरोधकथा

३५३. द्वे निरोधाति? आमन्ता । द्वे दुक्खनिरोधाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे दुक्खनिरोधाति? आमन्ता । द्वे निरोधसच्चानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे निरोधसच्चानीति? आमन्ता । द्वे दुक्खसच्चानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे निरोधसच्चानीति? आमन्ता । द्वे समुदयसच्चानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे निरोधसच्चानीति? आमन्ता । द्वे मगसच्चानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

द्वे निरोधसच्चानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि...पे०... द्वे लेणानि... द्वे सरणानि... द्वे परायणानि... द्वे अच्युतानि... द्वे अमतानि... द्वे निब्बानानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

द्वे निब्बानानीति? आमन्ता । अत्थि द्विन्नं निब्बानानं उच्चनीचता हीनपणीतता उक्कंसावकंसो सीमा वा भेदो वा राजि वा अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

द्वे निरोधाति? आमन्ता । ननु अप्पटिसङ्खानिरुद्धे सङ्खारे पटिसङ्खा निरोधेन्तीति? आमन्ता । हज्जि अप्पटिसङ्खानिरुद्धे सङ्खारे पटिसङ्खा निरोधेन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “द्वे निरोधा”ति ।

न वत्तब्बं — “द्वे निरोधा”ति? आमन्ता । ननु अप्पटिसङ्खानिरुद्धापि सङ्खारा अच्चन्तभग्गा, पटिसङ्खानिरुद्धापि सङ्खारा अच्चन्तभग्गाति? आमन्ता । हज्जि अप्पटिसङ्खानिरुद्धापि सङ्खारा अच्चन्तभग्गा, पटिसङ्खानिरुद्धापि सङ्खारा अच्चन्तभग्गा, तेन वत रे वत्तब्बे — “द्वे निरोधा”ति ।

द्वे निरोधाति? आमन्ता । पटिसङ्खानिरुद्धापि [पटिसङ्खानिरुद्धा (?)] सङ्खारा अरियमगं आगम्म निरुद्धाति? आमन्ता । अप्पटिसङ्खानिरुद्धा सङ्खारा अरियमगं आगम्म निरुद्धाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

द्वे निरोधाति? आमन्ता । पटिसङ्खानिरुद्धा सङ्खारा न पुन उप्पज्जन्तीति? आमन्ता । अप्पटिसङ्खानिरुद्धा सङ्खारा न पुन उप्पज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि न वत्तब्बं — “द्वे निरोधा”ति ।

निरोधकथा निडिता ।

दुतियवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

परूपहारो अज्जाणं, कङ्कहा परवितारणा ।
वचीभेदो दुक्खाहारो, चित्तद्धिति च कुक्कुळा ।
अनुपुब्बाभिसमयो, वोहारो च निरोधकोति ॥

३. ततियवग्गो

(२१) १. बलकथा

३५४. तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? आमन्ता । तथागतबलं सावकबलं, सावकबलं तथागतबलन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? आमन्ता । तज्जेव तथागतबलं तं सावकबलं, तज्जेव सावकबलं तं तथागतबलन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? आमन्ता । यादिसं तथागतबलं तादिसं सावकबलं, यादिसं सावकबलं तादिसं तथागतबलन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? आमन्ता । यादिसो तथागतस्स पुब्बयोगो पुब्बचरिया धम्मक्खानं धम्मदेसना तादिसो सावकस्स पुब्बयोगो पुब्बचरिया धम्मक्खानं धम्मदेसनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? आमन्ता । तथागतो जिनो सत्था सम्मासम्बुद्धो सब्बज्जू सब्बदस्सावी धम्मस्सामी धम्मप्पटिसरणोति? आमन्ता । सावको जिनो सत्था सम्मासम्बुद्धो सब्बज्जू सब्बदस्सावी धम्मस्सामी धम्मप्पटिसरणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? आमन्ता । तथागतो अनुप्पन्नस्स मग्गस्स उप्पादेता असज्जातस्स मग्गस्स सज्जनेता अनक्खातस्स मग्गस्स अक्खाता मग्गज्जू मग्गविदू मग्गकोविदोति? आमन्ता । सावको अनुप्पन्नस्स मग्गस्स उप्पादेता असज्जातस्स मग्गस्स सज्जनेता अनक्खातस्स मग्गस्स अक्खाता मग्गज्जू मग्गविदू मग्गकोविदोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? आमन्ता । सावको सब्बज्जू सब्बदस्सावीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३५५. सावको ठानाठानं जानातीति? आमन्ता । हज्जि सावको ठानाठानं जानाति, तेन वत रे वत्तब्बे — “ठानाठानं यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारण”न्ति ।

सावको अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं जानातीति? आमन्ता । हज्जि सावको अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं जानाति, तेन वत रे वत्तब्बे — “अतीतानागतपच्चुप्पन्नानं कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाकं यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारण”न्ति ।

सावको सब्बत्थगामिनिं पटिपदं जानातीति? आमन्ता । हज्जि सावको सब्बत्थगामिनिं पटिपदं जानाति, तेन वत रे वत्तब्बे — “सब्बत्थगामिनिं पटिपदं यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारण”न्ति ।

सावको अनेकधातुं नानाधातुं लोकं जानातीति? आमन्ता । हज्जि सावको अनेकधातुं नानाधातुं लोकं जानाति, तेन वत रे वत्तब्बे — “अनेकधातुं नानाधातुं लोकं यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारण”न्ति ।

सावको सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं जानातीति? आमन्ता । हज्जि सावको सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं जानाति, तेन वत रे वत्तब्बे — “सत्तानं नानाधिमुत्तिकतं यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारण”न्ति ।

सावको ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं संकिलेसं वोदानं वुट्ठानं जानातीति? आमन्ता । हज्जि सावको ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं संकिलेसं वोदानं वुट्ठानं जानाति, तेन वत रे वत्तब्बे — “ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीनं संकिलेसं वोदानं वुट्ठानं यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारण”न्ति ।

सावको पुब्बेनिवासानुस्सतिं जानातीति? आमन्ता । हज्जि सावको पुब्बेनिवासानुस्सतिं जानाति, तेन वत रे वत्तब्बे — “पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारण”न्ति ।

सावको सत्तानं चुतूपपातं जानातीति? आमन्ता । हज्जि सावको सत्तानं चुतूपपातं जानाति, तेन वत रे वत्तब्बे — “सत्तानं चुतूपपातं यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारण”न्ति ।

ननु तथागतस्सापि आसवा खीणा सावकस्सापि आसवा खीणाति? आमन्ता । अत्थि किज्जि नानाकरणं तथागतस्स वा सावकस्स वा आसवक्खयेन वा आसवक्खयं विमुत्तिया वा विमुत्तीति? नत्थि । हज्जि नत्थि किज्जि नानाकरणं तथागतस्स वा सावकस्स वा आसवक्खयेन वा आसवक्खयं विमुत्तिया वा विमुत्ति, तेन वत रे वत्तब्बे — “आसवानं खये यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारण”न्ति ।

३५६. आसवानं खये यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? आमन्ता । ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

आसवानं खये यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? आमन्ता । सत्तानं चुतूपपाते यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? आमन्ता । आसवानं खये यथाभूतं जाणं तथागतबलं

सावकअसाधारणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सत्तानं चुतूपपाते यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकअसाधारणन्ति? आमन्ता । आसवानं खये यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकअसाधारणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकअसाधारणन्ति? आमन्ता । ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकअसाधारणन्ति? न हेवं वत्तब्बे [अयमेत्थ साधारणपक्खं सन्धाय पटिक्खेपो (टीका ओलोकेतब्बा)] ...पे०... ।

इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकअसाधारणन्ति? आमन्ता...पे०... । आसवानं खये यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकअसाधारणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? आमन्ता । इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

आसवानं खये यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? आमन्ता । इन्द्रियपरोपरियत्तं यथाभूतं जाणं तथागतबलं सावकसाधारणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बलकथा निड्ढिता ।

३. ततियवग्गो

(२२) २. अरियन्तिकथा

३५७. ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियन्ति? आमन्ता । मग्गो फलं निब्बानं, सोतापत्तिमग्गो सोतापत्तिफलं, सकदागामिमग्गो सकदागामिफलं, अनागामिमग्गो अनागामिफलं, अरहत्तमग्गो अरहत्तफलं, सतिपट्ठानं सम्मप्पधानं इद्विपादो इन्द्रियं बलं बोज्झङ्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियन्ति? आमन्ता । सुज्जतारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । सुज्जतारम्मणन्ति? आमन्ता । ठानाठानञ्च मनसि करोति, सुज्जतञ्च मनसि करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ठानाठानञ्च मनसि करोति, सुज्जतञ्च मनसि करोतीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियन्ति? आमन्ता । अनिमित्तारम्मणं...पे०... अप्पणिहितारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अप्पणिहितारम्मणन्ति? आमन्ता । ठानाठानञ्च मनसि करोति, अप्पणिहितञ्च मनसि करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ठानाठानञ्च मनसि करोति, अप्पणिहितञ्च मनसि करोतीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३५८. सतिपट्ठाना अरिया सुज्जतारम्मणाति? आमन्ता । ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियं

सुज्जतारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सतिपट्ठाना अरिया अनिमित्तारम्मणा...पे०... अप्पणिहितारम्मणाति? आमन्ता । ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियं अप्पणिहितारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सम्मप्पधाना, इन्द्रिया, इन्द्रिया, बला, बोज्झङ्गा अरिया सुज्जतारम्मणाति? आमन्ता । ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियं सुज्जतारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोज्झङ्गा अरिया अनिमित्तारम्मणा... अप्पणिहितारम्मणाति? आमन्ता । ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियं अप्पणिहितारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३५९. ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियं न वत्तब्बं — “सुज्जतारम्मण”न्ति? आमन्ता । सतिपट्ठाना अरिया न वत्तब्बा — “सुज्जतारम्मणा”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियं न वत्तब्बं — अनिमित्तारम्मणं...पे०... अप्पणिहितारम्मणन्ति? आमन्ता । सतिपट्ठाना अरिया न वत्तब्बा — “अप्पणिहितारम्मणा”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ठानाठाने यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियं न वत्तब्बं — सुज्जतारम्मणं...पे०... अनिमित्तारम्मणं...पे०... अप्पणिहितारम्मणन्ति? आमन्ता । सम्मप्पधानं...पे०... बोज्झङ्गा अरिया न वत्तब्बा — “अप्पणिहितारम्मणा”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३६०. सत्तानं चुतूपपाते यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियन्ति? आमन्ता । मग्गो फलं निब्बानं, सोतापत्तिमग्गो सोतापत्तिफलं...पे०... बोज्झङ्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सत्तानं चुतूपपाते यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियन्ति? आमन्ता । सुज्जतारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सुज्जातारम्मणन्ति? आमन्ता । सत्तानं चुतूपपातञ्च मनसि करोति, सुज्जतञ्च मनसि करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सत्तानं चुतूपपातञ्च मनसि करोति, सुज्जतञ्च मनसि करोतीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सत्तानं चुतूपपाते यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियन्ति? आमन्ता । अनिमित्तारम्मणं अप्पणिहितारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अप्पणिहितारम्मणन्ति? आमन्ता । सत्तानं चुतूपपातञ्च मनसि करोति, अप्पणिहितञ्च मनसि करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सत्तानं चुतूपपातञ्च मनसि करोति, अप्पणिहितञ्च मनसि करोतीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३६१. सतिपट्ठाना अरिया सुज्जतारम्मणा...पे०... अनिमित्तारम्मणा...पे०... अप्पणिहितारम्मणाति? आमन्ता । सत्तानं

आसवानं खये यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियं न वत्तब्बं — “अप्पणिहितारम्मण”न्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सत्तानं चुतूपपाते यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियं न वत्तब्बं — सुञ्जतारम्मणं...पे०... अनिमित्तारम्मणं...पे०...
अप्पणिहितारम्मणन्ति? आमन्ता । आसवानं खये यथाभूतं जाणं तथागतबलं अरियं न वत्तब्बं —
“अप्पणिहितारम्मण”न्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरियन्तिकथा निड्डिता ।

३. ततियवग्गो

(२३) ३. विमुत्तिकथा

३६३. सरागं चित्तं विमुच्चतीति? आमन्ता । रागसहगतं रागसहजातं रागसंसदं रागसम्पयुतं रागसहभु रागानुपरिवत्ति अकुसलं लोकियं सासवं संयोजनियं गन्थनियं ओघनियं योगनियं नीवरणियं परामदं उपादानियं संकिलेसियं चित्तं विमुच्चतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सफस्सं चित्तं विमुच्चति, फस्सो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? आमन्ता । सरागं चित्तं विमुच्चति, रागो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सवेदनं...पे०... ससज्जं...पे०... सचेतनं...पे०... सपज्जं [ससज्जं (सी० क०)] चित्तं विमुच्चति, पज्जा च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? आमन्ता । सरागं चित्तं विमुच्चति, रागो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सफस्सं सरागं चित्तं विमुच्चति, फस्सो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? आमन्ता । रागो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सवेदनं सरागं...पे०... ससज्जं सरागं...पे०... सचेतनं सरागं...पे०... सपज्जं सरागं चित्तं विमुच्चति, पज्जा च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? आमन्ता । रागो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३६४. सदोसं चित्तं विमुच्चतीति? आमन्ता । दोससहगतं दोससहजातं दोससंसदं दोससम्पयुतं दोससहभु दोसानुपरिवत्ति अकुसलं लोकियं सासवं...पे०... संकिलेसियं चित्तं विमुच्चतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सफस्सं चित्तं विमुच्चति, फस्सो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? आमन्ता । सदोसं चित्तं विमुच्चति, दोसो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सवेदनं...पे०... ससज्जं...पे०... सचेतनं...पे०... सपज्जं चित्तं विमुच्चति, पज्जा च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? आमन्ता । सदोसं चित्तं विमुच्चति, दोसो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सफस्सं सदोसं चित्तं विमुच्चति, फस्सो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? आमन्ता । सदोसं चित्तं विमुच्चति, दोसो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सवेदनं सदोसं... ससज्जं सदोसं... सचेतनं सदोसं... सपज्जं सदोसं चित्तं विमुच्चति, पज्जा च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? आमन्ता । दोसो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३६५. समोहं चित्तं विमुच्चतीति? आमन्ता । मोहसहगतं मोहसहजातं मोहसंसद्वं मोहसम्पयुत्तं मोहसहभु मोहानुपरिवत्ति अकुसलं लोकियं सासवं...पे०... संकिलेसियं चित्तं विमुच्चतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सफस्सं चित्तं विमुच्चति, फस्सो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? आमन्ता । समोहं चित्तं विमुच्चति, मोहो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सवेदनं ... ससज्जं... सचेतनं... सपज्जं चित्तं विमुच्चति, पज्जा च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? आमन्ता । समोहं चित्तं विमुच्चति, मोहो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सफस्सं समोहं चित्तं विमुच्चति, फस्सो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? आमन्ता । मोहो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सवेदनं समोहं... ससज्जं समोहं... सचेतनं समोहं...पे०... सपज्जं समोहं चित्तं विमुच्चति, पज्जा च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? आमन्ता । मोहो च चित्तञ्च उभो विमुच्चन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सरागं सदोसं समोहं चित्तं विमुच्चतीति? आमन्ता । वीतरागं वीतदोसं वीतमोहं निक्किलेसं चित्तं विमुच्चतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि न वत्तब्बं — “सरागं सदोसं समोहं चित्तं विमुच्चती”ति ।

विमुत्तिकथा निड्डिता ।

३. ततियवग्गो

(२४) ४. विमुच्चमानकथा

३६६. विमुत्तं विमुच्चमानन्ति? आमन्ता । एकदेसं विमुत्तं, एकदेसं अविमुत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

एकदेसं विमुत्तं, एकदेसं अविमुत्तन्ति? आमन्ता । एकदेसं सोतापन्नो, एकदेसं न सोतापन्नो, एकदेसं सोतापत्तिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं सत्तक्खत्तुपरमो कोलङ्कोलो एकबीजी बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो धम्मो...पे०... सङ्के...पे०... अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो, एकदेसं अरियकन्तेहि सीलेहि न समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

एकदेसं विमुत्तं, एकदेसं अविमुत्तन्ति? आमन्ता । एकदेसं सकदागामी, एकदेसं न सकदागामी, एकदेसं सकदागामिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

एकदेसं विमुत्तं, एकदेसं अविमुत्तन्ति? आमन्ता । एकदेसं अनागामी, एकदेसं न अनागामी, एकदेसं

अनागामिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं अन्तरापरिनिब्बायी, उपहच्चपरिनिब्बायी, असङ्खारपरिनिब्बायी, ससङ्खारपरिनिब्बायी, उद्धंसोतोअकनिट्ठगामी, एकदेसं न उद्धंसोतोअकनिट्ठगामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

एकदेसं विमुत्तं, एकदेसं अविमुत्तन्ति? आमन्ता । एकदेसं अरहा एकदेसं न अरहा, एकदेसं अरहत्तप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं न कायेन फुसित्वा विहरति, एकदेसं वीतरागो वीतदोसो वीतमोहो...पे०... एकदेसं सच्छिकातब्बं सच्छिकतं, एकदेसं सच्छिकातब्बं न सच्छिकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

विमुत्तं विमुच्चमानन्ति? आमन्ता । उप्पादक्खणे विमुत्तं, भङ्गक्खणे विमुच्चमानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३६७. न वत्तब्बं — “विमुत्तं विमुच्चमान”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “तस्स एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवापि चित्तं विमुच्चति, भवासवापि चित्तं विमुच्चति, अविज्जासवापि चित्तं विमुच्चती”ति [दी० नि० १.२४८ आदयो]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि वत्तब्बं [तेन हि (सी० स्या० कं०), तेन हि न वत्तब्बं (कं०)] — “विमुत्तं विमुच्चमान”न्ति ।

विमुत्तं विमुच्चमानन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्विलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते आसवानं खयजाणाय चित्तं अभिनिन्नामेती”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “विमुत्तं विमुच्चमान”न्ति ।

अत्थि चित्तं विमुच्चमानन्ति? आमन्ता । अत्थि चित्तं रज्जमानं दुस्समानं मुहमानं किलिस्समानन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ननु रत्तञ्चेव अरत्तञ्च, दुट्ठञ्चेव अदुट्ठञ्च, मूळहञ्चेव अमूळहञ्च, छिन्नञ्चेव अछिन्नञ्च, भिन्नञ्चेव अभिन्नञ्च, कतञ्चेव अकतञ्चाति? आमन्ता । हज्जि रत्तञ्चेव अरत्तञ्च, दुट्ठञ्चेव अदुट्ठञ्च, मूळहञ्चेव अमूळहञ्च, छिन्नञ्चेव अछिन्नञ्च, भिन्नञ्चेव अभिन्नञ्च, कतञ्चेव अकतञ्च, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि चित्तं विमुच्चमान”न्ति ।

विमुच्चमानकथा निट्ठिता ।

३. ततियवग्गो

(२५) ५. अट्ठमककथा

३६८. अट्ठमकस्स पुग्गलस्स दिट्ठिपरियुट्ठानं पहीनन्ति? आमन्ता । अट्ठमको पुग्गलो सोतापन्नो सोतापत्तिफलप्पत्तो पटिलद्धो अधिगतो सच्छिकतो उपसम्पज्ज विहरति, कायेन फुसित्वा विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अट्ठमकस्स पुग्गलस्स विचिकिच्छापरियुट्ठानं पहीनन्ति? आमन्ता । अट्ठमको पुग्गलो सोतापन्नो सोतापत्तिफलप्पत्तो... पे०... कायेन फुसित्वा विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अट्ठमकस्स पुग्गलस्स दिट्ठिपरियुट्ठानं पहीनन्ति? आमन्ता । अट्ठमकस्स पुग्गलस्स दिट्ठानुसयो पहीनोति? न हेवं

सोमनस्सिन्द्रियन्ति...पे०... अत्थि जीवितं, नत्थि जीवितिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अट्टमकस्स पुग्गलस्स अत्थि पज्जा, नत्थि पज्जिन्द्रियन्ति? आमन्ता। अट्टमकस्स पुग्गलस्स अत्थि मनो, नत्थि मनिन्द्रियन्ति? अत्थि सोमनस्सं, नत्थि सोमनस्सिन्द्रियन्ति? अत्थि जीवितं, नत्थि जीवितिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

अट्टमकस्स पुग्गलस्स नत्थि सद्धिन्द्रियन्ति? आमन्ता। अट्टमको पुग्गलो अस्सद्धोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अट्टमकस्स पुग्गलस्स नत्थि वीरियिन्द्रियन्ति? आमन्ता। अट्टमको पुग्गलो कुसीतो हीनवीरियोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अट्टमकस्स पुग्गलस्स नत्थि सतिन्द्रियन्ति? आमन्ता। अट्टमको पुग्गलो मुट्ठस्सति असम्पज्जानोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अट्टमकस्स पुग्गलस्स नत्थि समाधिन्द्रियन्ति? आमन्ता। अट्टमको पुग्गलो असमाहितो विब्भन्तचित्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अट्टमकस्स पुग्गलस्स नत्थि पज्जिन्द्रियन्ति? आमन्ता। अट्टमको पुग्गलो दुप्पज्जो एलमूगोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

अट्टमकस्स पुग्गलस्स अत्थि सद्धा, सा च सद्धा निय्यानिकाति? आमन्ता। हज्जि अट्टमकस्स पुग्गलस्स अत्थि सद्धा, सा च सद्धा निय्यानिका, नो च वत रे वत्तब्बे — “अट्टमकस्स पुग्गलस्स नत्थि सद्धिन्द्रिय”न्ति। अट्टमकस्स पुग्गलस्स अत्थि वीरियं, तज्ज वीरियं निय्यानिकं; अत्थि सति, सा च सति निय्यानिका; अत्थि समाधि, सो च समाधि निय्यानिको; अत्थि पज्जा, सा च पज्जा निय्यानिकाति? आमन्ता। हज्जि अट्टमकस्स पुग्गलस्स अत्थि पज्जा, सा च पज्जा निय्यानिका, नो च वत रे वत्तब्बे — “अट्टमकस्स पुग्गलस्स नत्थि पज्जिन्द्रिय”न्ति।

३७२. सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स अत्थि सद्धा, अत्थि सद्धिन्द्रियन्ति? आमन्ता। अट्टमकस्स पुग्गलस्स अत्थि सद्धा, अत्थि सद्धिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स अत्थि पज्जा, अत्थि पज्जिन्द्रियन्ति? आमन्ता। अट्टमकस्स पुग्गलस्स अत्थि पज्जा, अत्थि पज्जिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स... अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स अत्थि सद्धा, अत्थि सद्धिन्द्रियं...पे०... अत्थि पज्जा, अत्थि पज्जिन्द्रियन्ति? आमन्ता। अट्टमकस्स पुग्गलस्स अत्थि पज्जा, अत्थि पज्जिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

अट्टमकस्स पुग्गलस्स अत्थि सद्धा, नत्थि सद्धिन्द्रियन्ति? आमन्ता। सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स अत्थि सद्धा, नत्थि सद्धिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अट्टमकस्स पुग्गलस्स अत्थि पज्जा, नत्थि पज्जिन्द्रियन्ति? आमन्ता। सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स अत्थि पज्जा, नत्थि पज्जिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

अट्टमकस्स पुग्गलस्स अत्थि सद्धा, नत्थि सद्धिन्द्रियन्ति...पे०... अत्थि पज्जा, नत्थि पज्जिन्द्रियन्ति? आमन्ता। अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स... अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स अत्थि पज्जा, नत्थि पज्जिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

अट्टमकस्स पुग्गलस्स नत्थि पज्जिन्द्रियानीति? आमन्ता। ननु वुत्तं भगवता — “पज्जिमानि, भिक्खवे, इन्द्रियानि! कतमानि पज्ज? सद्धिन्द्रियं, वीरियिन्द्रियं, सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पज्जिन्द्रियं — इमानि खो, भिक्खवे, पज्जिन्द्रियानि। इमेसं खो, भिक्खवे, पज्जन्तं इन्द्रियानं समत्ता परिपूरत्ता अरहा होति। ततो मुदुतरेहि अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नो होति,

ततो मुदुतरेहि अनागामी होति, ततो मुदुतरेहि अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो होति, ततो मुदुतरेहि सकदागामी होति, ततो मुदुतरेहि सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो होति, ततो मुदुतरेहि सोतापन्नो होति, ततो मुदुतरेहि सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो होति । यस्स खो, भिक्खवे, इमानि पञ्चिन्द्रियानि सब्बेन सब्बं सब्बथा सब्बं नत्थि, तमहं ‘बाहिरो पुथुज्जनपक्खे ठितो’ति वदामी”ति [सं० नि० ५.४८८] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । अट्ठमको पुग्गलो बाहिरो पुथुज्जनपक्खे ठितोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि अट्ठमकस्स पुग्गलस्स अत्थि पञ्चिन्द्रियानीति ।

अट्ठमकस्स इन्द्रियकथा निड्ढिता ।

३. ततियवग्गो

(२७) ७. दिब्बचक्खुकथा

३७३. मंसचक्खुं धम्मपत्थद्धं दिब्बचक्खुं होतीति? आमन्ता । मंसचक्खुं दिब्बचक्खुं, दिब्बचक्खुं मंसचक्खुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मंसचक्खुं धम्मपत्थद्धं दिब्बचक्खुं होतीति? आमन्ता । यादिसं मंसचक्खुं तादिसं दिब्बचक्खुं, यादिसं दिब्बचक्खुं तादिसं मंसचक्खुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मंसचक्खुं धम्मपत्थद्धं दिब्बचक्खुं होतीति? आमन्ता । तज्जेव मंसचक्खुं तं दिब्बचक्खुं, तं दिब्बचक्खुं तं मंसचक्खुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मंसचक्खुं धम्मपत्थद्धं दिब्बचक्खुं होतीति? आमन्ता । यादिसो मंसचक्खुस्स विसयो आनुभावो गोचरो तादिसो दिब्बस्स चक्खुस्स विसयो आनुभावो गोचरोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मंसचक्खुं धम्मपत्थद्धं दिब्बचक्खुं होतीति? आमन्ता । उपादिणं [उपादिन्नं (स्या० कं०)] हुत्वा अनुपादिणं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

उपादिणं हुत्वा अनुपादिणं होतीति? आमन्ता । कामावचरं हुत्वा रूपावचरं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कामावचरं हुत्वा रूपावचरं होतीति? आमन्ता । रूपावचरं हुत्वा अरूपावचरं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपावचरं हुत्वा अरूपावचरं होतीति? आमन्ता । परियापन्नं हुत्वा अपरियापन्नं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३७४. मंसचक्खुं धम्मपत्थद्धं दिब्बचक्खुं होतीति? आमन्ता । दिब्बचक्खुं धम्मपत्थद्धं मंसचक्खुं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मंसचक्खुं धम्मपत्थद्धं दिब्बचक्खुं होतीति? आमन्ता । दिब्बचक्खुं धम्मपत्थद्धं पञ्चाचक्खुं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मंसचक्खुं धम्मपत्थद्धं दिब्बचक्खुं होतीति? आमन्ता । दिब्बचक्खुं धम्मपत्थद्धं मंसचक्खुं होतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

मंसचक्खुं धम्मपत्थद्धं दिब्बचक्खुं होतीति? आमन्ता । द्वेव चक्खूनीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... द्वेव चक्खूनीति? आमन्ता । ननु तीणि चक्खूनि वुत्तानि भगवता — मंसचक्खुं, दिब्बचक्खुं, पज्जाचक्खुन्ति? आमन्ता । हज्जि तीणि चक्खूनि वुत्तानि भगवता — मंसचक्खुं, दिब्बचक्खुं, पज्जाचक्खुं, नो च वत रे वत्तब्बे — “द्वेव चक्खूनी”ति ।

द्वेव चक्खूनीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “तीणिमानि, भिक्खवे, चक्खूनि! कतमानि तीणि? मंसचक्खुं, दिब्बचक्खुं, पज्जाचक्खुन्ति — इमानि खो, भिक्खवे, तीणि चक्खूनी”ति ।

“मंसचक्खुं दिब्बचक्खुं, पज्जाचक्खुं अनुत्तरं ।
एतानि तीणि चक्खूनि, अक्खासि पुरिसुत्तमो ॥

“मंसचक्खुस्स उप्पादो, मग्गो दिब्बस्स चक्खुनो ।
यदा च जाणं उदपादि, पज्जाचक्खुं अनुत्तरं ।
तस्स चक्खुस्स पटिलाभा, सब्बदुक्खा पमुच्चती”ति [इतिवु० ६१ इतिवुत्तके] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “द्वेव चक्खूनी”ति ।

दिब्बचक्खुकथा निड्ढिता ।

३. ततियवग्गो

(२८) ८. दिब्बसोतकथा

३७५. मंससोतं धम्मपत्थद्धं दिब्बसोतं होतीति? आमन्ता । मंससोतं दिब्बसोतं, दिब्बसोतं मंससोतन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

मंससोतं धम्मपत्थद्धं दिब्बसोतं होतीति? आमन्ता । यादिसं मंससोतं तादिसं दिब्बसोतं, यादिसं दिब्बसोतं तादिसं मंससोतन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

मंससोतं धम्मपत्थद्धं दिब्बसोतं होतीति? आमन्ता । तज्जेव मंससोतं तं दिब्बसोतं, तं दिब्बसोतं तं मंससोतन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

मंससोतं धम्मपत्थद्धं दिब्बसोतं होतीति? आमन्ता । यादिसो मंससोतस्स विसयो आनुभावो गोचरो तादिसो दिब्बस्स सोतस्स विसयो आनुभावो गोचरोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

मंससोतं धम्मपत्थद्धं दिब्बसोतं होतीति? आमन्ता । उपादिणं हुत्वा अनुपादिणं होतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

उपादिणं हुत्वा अनुपादिणं होतीति? आमन्ता । कामावचरं हुत्वा रूपावचरं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कामावचरं हुत्वा रूपावचरं होतीति? आमन्ता । रूपावचरं हुत्वा अरूपावचरं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपावचरं हुत्वा अरूपावचरं होतीति? आमन्ता । परियापन्नं हुत्वा अपरियापन्नं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३७६. मंससोतं धम्मपत्थद्धं दिब्बसोतं होतीति? आमन्ता । दिब्बसोतं धम्मपत्थद्धं मंससोतं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मंससोतं धम्मपत्थद्धं दिब्बसोतं होतीति? आमन्ता । एकंयेव सोतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

एकंयेव सोतन्ति? आमन्ता । ननु द्वे सोतानि वुत्तानि भगवता — “मंससोतं, दिब्बसोतं”न्ति? आमन्ता । हज्जि द्वे सोतानि वुत्तानि भगवता — मंससोतं, दिब्बसोतं, नो च वत रे वत्तब्बे — “एकज्जेव सोतं”न्ति ।

दिब्बसोतकथा निड्डिता ।

३. ततियवग्गो

(२९) ९. यथाकम्मूपगतजाणकथा

३७७. यथाकम्मूपगतं जाणं [यथाकम्मूपगतजाणं (स्या० कं०)] दिब्बचक्खुन्ति? आमन्ता । यथाकम्मूपगतञ्च मनसि करोति, दिब्बेन चक्खुना रूपं पस्सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यथाकम्मूपगतञ्च मनसि करोति, दिब्बेन चक्खुना रूपं पस्सतीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यथाकम्मूपगतं जाणं दिब्बचक्खुन्ति? आमन्ता । “इमे वत भोन्तो सत्ता”ति च मनसि करोति, “कायदुच्चरितेन समन्नागता”ति च मनसि करोति, “वचीदुच्चरितेन समन्नागता”ति च मनसि करोति, “मनोदुच्चरितेन समन्नागता”ति च मनसि करोति, “अरियानं उपवादका”ति च मनसि करोति, “मिच्छादिट्टिका”ति च मनसि करोति, “मिच्छादिट्टिकम्मसमादाना”ति च मनसि करोति, “ते कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपन्ना”ति च मनसि करोति, “इमे वा पन भोन्तो सत्ता”ति च मनसि करोति, “कायसुचरितेन समन्नागता”ति च मनसि करोति, “वचीसुचरितेन समन्नागता”ति च मनसि करोति, “मनोसुचरितेन समन्नागता”ति च मनसि करोति, “अरियानं अनुपवादका”ति च मनसि करोति, “सम्मादिट्टिका”ति च मनसि करोति, “सम्मादिट्टिकम्मसम्मादाना”ति च मनसि करोति, “ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना”ति च मनसि करोति, दिब्बेन चक्खुना रूपं पस्सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

“ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपन्ना”ति च मनसि करोति, दिब्बेन चक्खुना रूपं पस्सतीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३७८. यथाकम्मूपगतं जाणं दिब्बचक्खुन्ति? आमन्ता । अत्थि कोचि अदिब्बचक्खुको दिब्बचक्खुं अण्णटिलद्धो अनधिगतो असच्छिकतो यथाकम्मूपगतं जानातीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि कोचि अदिब्बचक्खुको दिब्बचक्खुं अण्णटिलद्धो अनधिगतो असच्छिकतो यथाकम्मूपगतं जानाति, नो च वत रे वत्तब्बे — “यथाकम्मूपगतं जाणं दिब्बचक्खु”न्ति ।

यथाकम्मूपगतं जाणं दिब्बचक्खुन्ति? आमन्ता । आयस्मा सारिपुत्तो यथाकम्मूपगतं जाणं जानातीति? आमन्ता । हज्जि आयस्मा सारिपुत्तो यथाकम्मूपगतं जाणं जानाति, नो च वत रे वत्तब्बे — “यथाकम्मूपगतं जाणं दिब्बचक्खु”न्ति ।

यथाकम्मूपगतं जाणं दिब्बचक्खुन्ति? आमन्ता । आयस्मा सारिपुत्तो यथाकम्मूपगतं जाणं जानातीति? आमन्ता । अत्थायस्मतो सारिपुत्तस्स दिब्बचक्खुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थायस्मतो सारिपुत्तस्स दिब्बचक्खुन्ति? आमन्ता । ननु आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

“नेव पुब्बेनिवासाय, नपि दिब्बस्स चक्खुनो ।
चेतोपरियाय इद्धिया, सोतधातुविसुद्धिया ।
चुत्तिया उपपत्तिया, पणिधि मे न विज्जती”ति [थेरगा० ९९६ थेरगाथायं] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “यथाकम्मूपगतं जाणं दिब्बचक्खु”न्ति ।

यथाकम्मूपगतजाणकथा निट्ठिता ।

३. ततियवग्गो

(३०) १०. संवरकथा

३७९. अत्थि देवेसु संवरोति? आमन्ता । अत्थि देवेसु असंवरोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नत्थि देवेसु असंवरोति? आमन्ता । नत्थि देवेसु संवरोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु असंवरा संवरो सीलं, अत्थि देवेसु संवरोति? आमन्ता । अत्थि देवेसु असंवरो, यम्हा असंवरा संवरो सीलन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

आजानाहि निग्गहं । हज्जि असंवरा संवरो सीलं, अत्थि देवेसु संवरो, तेन वत रे वत्तब्बे — “अत्थि देवेसु असंवरो, यम्हा असंवरा संवरो सील”न्ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो — ‘असंवरा संवरो सीलं, अत्थि देवेसु संवरो,’ नो च वत्तब्बे — ‘अत्थि देवेसु असंवरो, यम्हा असंवरा संवरो सील’”न्ति मिच्छा ।

नो चे पन वत्तब्बे — “अत्थि देवेसु असंवरो, यम्हा असंवरा संवरो सील”न्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “असंवरा संवरो सीलं, अत्थि देवेसु संवरो”ति । यं तत्थ वदेसि — “वत्तब्बे खो ‘असंवरा संवरो सीलं, अत्थि देवेसु संवरो,’ नो च वत्तब्बे — ‘अत्थि देवेसु असंवरो, यम्हा असंवरा संवरो सील’”न्ति मिच्छा ।

अत्थि मनुस्सेसु संवरो, अत्थि तत्थ असंवरोति? आमन्ता । अत्थि देवेसु संवरो, अत्थि तत्थ असंवरोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि देवेसु संवरो, नत्थि तत्थ असंवरोति? आमन्ता । अत्थि मनुस्सेसु संवरो, नत्थि तत्थ असंवरोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३८०. अत्थि देवेसु पाणातिपाता वेरमणीति? आमन्ता । अत्थि देवेसु पाणातिपातोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि देवेसु सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीति? आमन्ता । अत्थि देवेसु सुरामेरयमज्जपमादट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नत्थि देवेसु पाणातिपातोति? आमन्ता । नत्थि देवेसु पाणातिपाता वेरमणीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नत्थि देवेसु सुरामेरयमज्जपमादट्ठानन्ति? आमन्ता । नत्थि देवेसु सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि मनुस्सेसु पाणातिपाता वेरमणि, अत्थि तत्थ पाणातिपातोति? आमन्ता । अत्थि देवेसु पाणातिपाता वेरमणि, अत्थि तत्थ पाणातिपातोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि मनुस्सेसु सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणि, अत्थि तत्थ सुरामेरयमज्जपमादट्ठानन्ति? आमन्ता । अत्थि देवेसु सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणि, अत्थि तत्थ सुरामेरयमज्जपमादट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि देवेसु पाणातिपाता वेरमणि, नत्थि तत्थ पाणातिपातोति? आमन्ता । अत्थि मनुस्सेसु पाणातिपाता वेरमणि, नत्थि तत्थ पाणातिपातोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि देवेसु सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणि, नत्थि तत्थ सुरामेरयमज्जपमादट्ठानन्ति? आमन्ता । अत्थि मनुस्सेसु सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणि, नत्थि तत्थ सुरामेरयमज्जपमादट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नत्थि देवेसु संवरोति? आमन्ता । सब्बे देवा पाणातिपातिनो अदिन्नादायिनो कामेसुमिच्छाचारिनो मुसावादिनो सुरामेरयमज्जपमादट्ठायिनोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि अत्थि देवेसु संवरोति ।

संवरकथा निट्ठिता ।

३. ततियवग्गो

(३१) ११. असज्जकथा

३८१. असज्जसत्तेसु सज्जा अत्थीति? आमन्ता । सज्जाभवो सज्जागति सज्जासत्तावासो सज्जासंसारो सज्जायोनि सज्जत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु असञ्जभवो असञ्जगति असञ्जसत्तावासो असञ्जसंसारो असञ्जयोनि असञ्जत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । हञ्चि असञ्जभवो असञ्जगति असञ्जसत्तावासो असञ्जसंसारो असञ्जयोनि असञ्जत्तभावपटिलाभो, नो च वत रे वत्तब्बे — “असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थी”ति ।

असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थीति? आमन्ता । पञ्चवोकारभवो गति सत्तावासो संसारो योनि अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु एकवोकारभवो गति सत्तावासो संसारो योनि अत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । हञ्चि एकवोकारभवो गति सत्तावासो संसारो योनि अत्तभावपटिलाभो, नो च वत रे वत्तब्बे — “असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थी”ति ।

असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थीति? आमन्ता । ताय सञ्जाय सञ्जाकरणीयं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३८२. मनुस्सेसु सञ्जा अत्थि, सो च सञ्जाभवो सञ्जागति सञ्जासत्तावासो सञ्जासंसारो सञ्जायोनि सञ्जत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थि, सो च सञ्जाभवो सञ्जागति सत्तावासो संसारो योनि अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मनुस्सेसु सञ्जा अत्थि, सो च पञ्चवोकारभवो गति सत्तावासो संसारो योनि अत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थि, सो च पञ्चवोकारभवो गति सत्तावासो संसारो योनि अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मनुस्सेसु सञ्जा अत्थि, ताय सञ्जाय सञ्जाकरणीयं करोतीति? आमन्ता । असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थि, ताय सञ्जाय सञ्जाकरणीयं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थि, सो च असञ्जभवो असञ्जगति असञ्जसत्तावासो असञ्जसंसारो असञ्जयोनि असञ्जत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । मनुस्सेसु सञ्जा अत्थि, सो च असञ्जभवो असञ्जगति...पे०... असञ्जत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थि, सो च एकवोकारभवो गति सत्तावासो संसारो योनि अत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । मनुस्सेसु सञ्जा अत्थि, सो च एकवोकारभवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थि, न च ताय सञ्जाय सञ्जाकरणीयं करोतीति? आमन्ता । मनुस्सेसु सञ्जा अत्थि, न च ताय सञ्जाय सञ्जाकरणीयं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३८३. न वत्तब्बं — “असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थी”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सन्ति, भिक्खवे, असञ्जसत्ता नाम देवा; सञ्जुप्पादा च पन ते देवा तम्हा काया चवन्ती”ति [दी० नि० १.६८]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थीति ।

असञ्जसत्तेसु सञ्जा अत्थीति? किञ्चि [कञ्चि (स्या०)] काले अत्थि, किञ्चि काले नत्थीति । किञ्चि काले

सञ्जसत्ता किञ्चि काले असञ्जसत्ता, किञ्चि काले सञ्जभवो किञ्चि काले असञ्जभवो, किञ्चि काले पञ्चवोकारभवो किञ्चि काले एकवोकारभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

असञ्जसत्तेसु सञ्जा किञ्चि काले अत्थि, किञ्चि काले नत्थीति? आमन्ता । कं कालं अत्थि, कं कालं नत्थीति? चुत्तिकाले उपपत्तिकाले अत्थि, ठितिकाले नत्थीति । चुत्तिकाले उपपत्तिकाले सञ्जसत्ता, ठितिकाले असञ्जसत्ता; चुत्तिकाले उपपत्तिकाले सञ्जभवो, ठितिकाले असञ्जभवो; चुत्तिकाले उपपत्तिकाले पञ्चवोकारभवो, ठितिकाले एकवोकारभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

असञ्जकथा निट्ठिता ।

३. ततियवग्गो

(३२) १२. नेवसञ्जानासञ्जायतनकथा

३८४. नेवसञ्जानासञ्जायतने न वत्तब्बं — “सञ्जा अत्थी”ति? आमन्ता । असञ्जभवो असञ्जगति असञ्जसत्तावासो असञ्जसंसारो असञ्जयोनि असञ्जत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु सञ्जाभवो सञ्जागति सञ्जासत्तावासो सञ्जासंसारो सञ्जायोनि सञ्जत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । हञ्चि सञ्जाभवो सञ्जागति...पे०... सञ्जत्तभावपटिलाभो, नो च वत रे वत्तब्बे — “नेवसञ्जानासञ्जायतने न वत्तब्बं — ‘सञ्जा अत्थी’”ति ।

नेवसञ्जानासञ्जायतने न वत्तब्बं — “सञ्जा अत्थी”ति? आमन्ता । एकवोकारभवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु चतुवोकारभवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । हञ्चि चतुवोकारभवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभो, नो च वत रे वत्तब्बे — “नेवसञ्जानासञ्जायतने न वत्तब्बं — ‘सञ्जा अत्थी’”ति ।

३८५. असञ्जसत्तेसु न वत्तब्बं — “सञ्जा अत्थि”, सो च असञ्जभवो असञ्जगति असञ्जसत्तावासो असञ्जसंसारो असञ्जयोनि असञ्जत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । नेवसञ्जानासञ्जायतने न वत्तब्बं — “सञ्जा अत्थि,” सो च असञ्जभवो असञ्जगति असञ्जसत्तावासो असञ्जसंसारो असञ्जयोनि असञ्जत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

असञ्जसत्तेसु न वत्तब्बं — “सञ्जा अत्थि,” सो च एकवोकारभवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । नेवसञ्जानासञ्जायतने न वत्तब्बं — “सञ्जा अत्थि,” सो च एकवोकारभवो गति सत्तावासो संसारो योनि अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नेवसञ्जानासञ्जायतने न वत्तब्बं — “सञ्जा अत्थि,” सो च सञ्जाभवो सञ्जागति...पे०... सञ्जत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । असञ्जसत्तेसु न वत्तब्बं — “सञ्जा अत्थि,” सो च सञ्जाभवो सञ्जागति...पे०... सञ्जत्तभावपटिलाभोति? न

आमन्ता । ननु नेवसज्जानासज्जायतनन्ति? आमन्ता । हज्जि नेवसज्जानासज्जायतनं, तेन वत रे वत्तब्बे — “नेवसज्जानासज्जायतने न वत्तब्बं — ‘सज्जा अत्थी’ति वा ‘नत्थी’ति वा”ति ।

नेवसज्जानासज्जायतनन्ति कत्वा नेवसज्जानासज्जायतने न वत्तब्बं — “सज्जा अत्थी”ति वा “नत्थी”ति वाति? आमन्ता । अदुक्खमसुखा वेदनाति कत्वा अदुक्खमसुखाय वेदनाय [अदुक्खमसुखा वेदना (सी० क०)] न वत्तब्बं — “वेदना”ति वा “अवेदना”ति वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नेवसज्जानासज्जायतनकथा निट्ठिता ।

ततियवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

बलं साधारणं अरियं, सरागं चित्तं विमुच्चति ।

विमुत्तं विमुच्चमानं, अत्थि चित्तं विमुच्चमानं ॥

अट्टमकस्स पुग्गलस्स, दिट्ठिपरियुद्धानं पहीनं ।

अट्टमकस्स पुग्गलस्स, नत्थि पज्जिन्द्रियानि चक्खुं ॥

सोतं धम्मपत्थद्धं, यथाकम्मपगतं जाणं ।

देवेसु संवरो असज्ज-सत्तेसु सज्जा एवमेव भवगन्ति ॥

४. चतुत्थवग्गो

(३३) १. गिहिस्स अरहातिकथा

३८७. गिहिस्स अरहाति? आमन्ता । अत्थि अरहतो गिहिसंयोजनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नत्थि अरहतो गिहिसंयोजनन्ति? आमन्ता । हज्जि नत्थि अरहतो गिहिसंयोजनं, नो च वत रे वत्तब्बे — “गिहिस्स अरहा”ति ।

गिहिस्स अरहाति? आमन्ता । ननु अरहतो गिहिसंयोजनं पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्कतं आयतिं अनुप्पादधम्मन्ति? आमन्ता । हज्जि अरहतो गिहिसंयोजनं पहीनं उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतं अनभावङ्कतं आयतिं अनुप्पादधम्मं, नो च वत रे वत्तब्बे — “गिहिस्स अरहा”ति ।

गिहिस्स अरहाति? आमन्ता । अत्थि कोचि गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरोति [म० नि० २.१८६] नत्थि । हज्जि नत्थि कोचि गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो, नो च वत रे वत्तब्बे — “गिहिस्स अरहा”ति ।

गिहिस्स अरहाति? आमन्ता । ननु वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच — “अत्थि नु खो, भो गोतम, कोचि

गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा दुक्खस्सन्तकरो'ति? “नत्थि खो, वच्छ, कोचि गिही गिहिसंयोजनं अप्पहाय कायस्स भेदा दुक्खस्सन्तकरो'ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “गिहिस्स अरहा'ति ।

गिहिस्स अरहाति? आमन्ता । अरहा मेथुनं धम्मं पटिसेवेय्य, मेथुनं उप्पादेय्य, पुत्तसम्बाधसयनं अज्झावसेय्य, कासिकचन्दनं पच्चनुभवेय्य, मालागन्धविलेपनं धारेय्य, जातरूपरजतं सादियेय्य, अजेळकं पटिग्गणेय्य, कुक्कुटसूकरं पटिग्गणेय्य, हत्थिगवस्सवळवं पटिग्गणेय्य, तित्तिरवट्टकमोरकपिञ्जरं [... कपिञ्जलं (स्या० कं० पी०)] पटिग्गणेय्य, चित्तवण्डवालमोळिं [पीतवण्डवालमोळिकं (स्या० कं० पी०)] धारेय्य, ओदातानि वत्थानि दीघदसानि धारेय्य, यावजीवं अगारियभूतो अस्साति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “गिहिस्स अरहा'ति? आमन्ता । ननु यसो कुलपुत्तो, उत्तियो गहपति, सेतु माणवो, गिहिव्यञ्जनेन अरहत्तं पत्तोति? आमन्ता । हज्जि यसो कुलपुत्तो, उत्तियो गहपति, सेतु माणवो, गिहिव्यञ्जनेन अरहत्तं पत्तो, तेन वत रे वत्तब्बे — “गिहिस्स अरहा'ति ।

गिहिस्स अरहातिकथा निद्धिता ।

४. चतुत्थवग्गो

(३४) २. उपपत्तिकथा

३८८. सह उपपत्तिया अरहाति? आमन्ता । सह उपपत्तिया सोतापन्नो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सह उपपत्तिया अरहाति? आमन्ता । सह उपपत्तिया सकदागामी होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सह उपपत्तिया अरहाति? आमन्ता । सह उपपत्तिया अनागामी होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सह उपपत्तिया सोतापन्नो न होतीति? आमन्ता । हज्जि सह उपपत्तिया सोतापन्नो न होति, नो च वत रे वत्तब्बे — “सह उपपत्तिया अरहा'ति ।

सह उपपत्तिया सकदागामी न होतीति? आमन्ता । हज्जि सह उपपत्तिया सकदागामी न होति, नो च वत रे वत्तब्बे — “सह उपपत्तिया अरहा'ति ।

सह उपपत्तिया अनागामी न होतीति? आमन्ता । हज्जि सह उपपत्तिया अनागामी न होति, नो च वत रे वत्तब्बे — “सह उपपत्तिया अरहा'ति ।

३८९. सह उपपत्तिया अरहाति? आमन्ता । सारिपुत्तो थेरो सह उपपत्तिया अरहाति? न हेवं वत्तब्बे । महामोग्गल्लानो थेरो ...पे०... महाकस्सपो थेरो...पे०... महाकच्चानो थेरो...पे०... महाकोट्टिको थेरो...पे०... महापन्थको थेरो सह उपपत्तिया अरहाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सारिपुत्तो थेरो न सह उपपत्तिया अरहाति? आमन्ता । हज्जि सारिपुत्तो थेरो न सह उपपत्तिया अरहा, नो च वत रे

वत्तब्बे — “सह उपपत्तिया अरहा”ति ।

महामोग्गल्लानो थेरो...पे०... महाकस्सपो थेरो...पे०... महाकच्चानो थेरो...पे०... महाकोट्टिको थेरो...पे०... महापन्थको थेरो न सह उपपत्तिया अरहाति? आमन्ता । हज्जि महापन्थको थेरो न सह उपपत्तिया अरहा, नो च वत रे वत्तब्बे — “सह उपपत्तिया अरहा”ति ।

३९०. सह उपपत्तिया अरहाति? आमन्ता । उपपत्तेसियेन चित्तेन अरहत्तं सच्छिकरोति लोकियेन सासवेन...पे०... संकिलेसियेनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सह उपपत्तिया अरहाति? आमन्ता । उपपत्तेसियं चित्तं निव्यानिकं खयगामी बोधगामी अपचयगामी अनासवं...पे०... असंकिलेसियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु उपपत्तेसियं चित्तं अनिव्यानिकं न खयगामि न बोधगामि न अपचयगामि सासवं...पे०... संकिलेसियन्ति? आमन्ता । हज्जि उपपत्तेसियं चित्तं अनिव्यानिकं न खयगामि न बोधगामि न अपचयगामि सासवं...पे०... संकिलेसियं, नो च वत रे वत्तब्बे — “सह उपपत्तिया अरहा”ति ।

सह उपपत्तिया अरहाति? आमन्ता । उपपत्तेसियेन चित्तेन रागं पजहति, दोसं पजहति, मोहं पजहति, अनोत्तपं पजहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सह उपपत्तिया अरहाति? आमन्ता । उपपत्तेसियं चित्तं मग्गो... सतिपट्ठानं...पे०... सम्मप्यधानं... इद्धिपादो... इन्द्रियं... बलं... बोज्झङ्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सह उपपत्तिया अरहाति? आमन्ता । उपपत्तेसियेन चित्तेन दुक्खं परिजानाति, समुदयं पजहति, निरोधं सच्छिकरोति, मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... सह उपपत्तिया अरहाति? आमन्ता । चुतिचित्तं मग्गचित्तं उपपत्तेसियं चित्तं फलचित्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

उपपत्तिकथा निड्डिता ।

४. चतुत्थवग्गो

(३५) ३. अनासवकथा

३९१. अरहतो सब्बे धम्मा अनासवाति? आमन्ता । मग्गो फलं निब्बानं, सोतापत्तिमग्गो सोतापत्तिफलं, सकदागामिमग्गो सकदागामिफलं, अनागामिमग्गो अनागामिफलं, अरहत्तमग्गो अरहत्तफलं, सतिपट्ठानं सम्मप्यधानं इद्धिपादो इन्द्रियं बलं बोज्झङ्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहतो सब्बे धम्मा अनासवाति? आमन्ता । अरहतो चक्खुं अनासवन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । अरहतो चक्खुं अनासवन्ति? आमन्ता । मग्गो फलं निब्बानं, सोतापत्तिमग्गो सोतापत्तिफलं...पे०... बोज्झङ्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहतो सोतं...पे०... अरहतो घानं... अरहतो जिह्वा... अरहतो कायो अनासवोति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... अरहतो कायो अनासवोति? आमन्ता । मग्गो फलं निब्बानं, सोतापत्तिमग्गो सोतापत्तिफलं...पे०... बोज्झङ्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहतो कायो अनासवोति? आमन्ता । अरहतो कायो पग्गहनिग्गहुपगो छेदनभेदनुपगो काकेहि गिज्झोहि कुललेहि साधारणोति? आमन्ता । अनासवो धम्मो पग्गहनिग्गहुपगो छेदनभेदनुपगो काकेहि गिज्झोहि कुललेहि साधारणोति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... ।

अरहतो काये विसं कमेय्य, सत्थं कमेय्य, अग्गि कमेय्याति? आमन्ता । अनासवे धम्मे विसं कमेय्य, सत्थं कमेय्य, अग्गि कमेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

लब्भा अरहतो कायो अहुबन्धनेन बन्धितुं, रज्जुबन्धनेन बन्धितुं, सङ्खलिकबन्धनेन बन्धितुं, गामबन्धनेन बन्धितुं, निगमबन्धनेन बन्धितुं, नगरबन्धनेन बन्धितुं, जनपदबन्धनेन बन्धितुं, कण्ठपञ्चमेहि बन्धनेहि बन्धितुन्ति? आमन्ता । लब्भा अनासवो धम्मो अहुबन्धनेन बन्धितुं, रज्जुबन्धनेन बन्धितुं, सङ्खलिकबन्धनेन बन्धितुं, गामनिगमनगरजनपदबन्धनेन बन्धितुं, कण्ठपञ्चमेहि बन्धनेहि बन्धितुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३९२. यदि अरहा पुथुज्जनस्स चीवरं देति, अनासवं हुत्वा सासवं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनासवं हुत्वा सासवं होतीति? आमन्ता । तज्जेव अनासवं तं सासवन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तज्जेव अनासवं तं सासवन्ति? आमन्ता । मग्गो अनासवो हुत्वा सासवो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... फलं... सतिपट्टानं... सम्मप्पधानं... इद्धिपादो... इन्द्रियं... बलं... बोज्झङ्गो अनासवो हुत्वा सासवो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यदि अरहा पुथुज्जनस्स पिण्डपातं देति, सेनासनं देति, गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं देति, अनासवो हुत्वा सासवो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनासवो हुत्वा सासवो होतीति? आमन्ता । तज्जेव अनासवं तं सासवन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तज्जेव अनासवं तं सासवन्ति? आमन्ता । मग्गो अनासवो हुत्वा सासवो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... फलं... सतिपट्टानं... सम्मप्पधानं... इद्धिपादो... इन्द्रियं... बलं... बोज्झङ्गो अनासवो हुत्वा सासवो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यदि पुथुज्जनो अरहतो चीवरं देति, सासवं हुत्वा अनासवं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सासवं हुत्वा अनासवं होतीति? आमन्ता । तज्जेव सासवं तं अनासवन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तज्जेव सासवं तं अनासवन्ति? आमन्ता । रागो सासवो हुत्वा अनासवो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दोसो...पे०... मोहो...पे०... अनोत्तप्यं सासवं हुत्वा अनासवं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यदि पुथुज्जनो अरहतो पिण्डपातं देति, सेनासनं देति, गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं देति, सासवो हुत्वा अनासवो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सासवो हुत्वा अनासवो होतीति? आमन्ता । तज्जेव सासवं तं अनासवन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तज्जेव सासवं तं अनासवन्ति? आमन्ता । रागो सासवो हुत्वा अनासवो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दोसो...पे०... मोहो...पे०... अनोत्तप्यं सासवं हुत्वा अनासवं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “अरहतो सब्बे धम्मा अनासवा”ति? आमन्ता । ननु अरहा अनासवोति? आमन्ता । हज्चि अरहा

अनासवो, तेन वत रे वत्तब्बे — “अरहतो सब्बे धम्मा अनासवा”ति ।

अनासवकथा निड्डिता ।

४. चतुत्थवग्गो

(३६) ४. समन्नागतकथा

३९३. अरहा चतूहि फलेहि समन्नागतोति? आमन्ता । अरहा चतूहि फस्सेहि चतूहि वेदनाहि चतूहि सज्जाहि चतूहि चेतनाहि चतूहि चित्तेहि चतूहि सद्धाहि चतूहि वीरियेहि चतूहि सतीहि चतूहि समाधीहि चतूहि पज्जाहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागामी तीहि फलेहि समन्नागतोति? आमन्ता । अनागामी तीहि फस्सेहि...पे०... तीहि पज्जाहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामी द्वीहि फलेहि समन्नागतोति? आमन्ता । सकदागामी द्वीहि फस्सेहि...पे०... द्वीहि पज्जाहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहा सोतापत्तिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । अरहा सोतापन्नो सत्तक्खत्तुपरमो, कोलङ्कोलो, एकबीजीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहा सकदागामिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । अरहा सकदागामीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... अरहा अनागामिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । अरहा अनागामी, अन्तरापरिनिब्बायी, उपहच्चपरिनिब्बायी, असङ्खारपरिनिब्बायी, ससङ्खारपरिनिब्बायी, उद्धंसोतो अकनिट्ठगामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागामी सोतापत्तिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । अनागामी सोतापन्नो सत्तक्खत्तुपरमो, कोलङ्कोलो, एकबीजीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... अनागामी सकदागामिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । अनागामी सकदागामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामी सोतापत्तिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । सकदागामी सोतापन्नो सत्तक्खत्तुपरमो, कोलङ्कोलो, एकबीजीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३९४. सोतापत्तिफलेन समन्नागतो “सोतापन्नो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । अरहा सोतापत्तिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । स्वेव अरहा, सो सोतापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामिफलेन समन्नागतो “सकदागामी”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । अरहा सकदागामिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । स्वेव अरहा, सो सकदागामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागामिफलेन समन्नागतो “अनागामी”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । अरहा अनागामिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । स्वेव अरहा, सो अनागामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सोतापत्तिफलेन समन्नागतो “सोतापन्नो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । अनागामी सोतापत्तिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । स्वेव अनागामी, सो सोतापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामिफलेन समन्नागतो “सकदागामी”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । अनागामी सकदागामिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । स्वेव अनागामी, सो सकदागामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सोतापत्तिफलेन समन्नागतो “सोतापन्नो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । सकदागामी सोतापत्तिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । स्वेव सकदागामी, सो सोतापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३९५. अरहा सोतापत्तिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । ननु अरहा सोतापत्तिफलं वीतिवत्तोति? आमन्ता । हज्जि अरहा सोतापत्तिफलं वीतिवत्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहा सोतापत्तिफलेन समन्नागतो”ति ।

अरहा सोतापत्तिफलं वीतिवत्तो तेन समन्नागतोति? आमन्ता । अरहा सोतापत्तिमगं वीतिवत्तो, सक्कायदिट्ठिं विचिकिच्छं सीलब्बतपरामासं, अपायगमनीयं रागं, अपायगमनीयं दोसं, अपायगमनीयं मोहं वीतिवत्तो तेन समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहा सकदागामिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । ननु अरहा सकदागामिफलं वीतिवत्तोति? आमन्ता । हज्जि अरहा सकदागामिफलं वीतिवत्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहा सकदागामिफलेन समन्नागतो”ति ।

अरहा सकदागामिफलं वीतिवत्तो तेन समन्नागतोति? आमन्ता । अरहा सकदागामिमगं वीतिवत्तो, ओळारिकं कामरागं, ओळारिकं ब्यापादं वीतिवत्तो तेन समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहा अनागामिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । ननु अरहा अनागामिफलं वीतिवत्तोति? आमन्ता । हज्जि अरहा अनागामिफलं वीतिवत्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहा अनागामिफलेन समन्नागतो”ति ।

अरहा अनागामिफलं वीतिवत्तो तेन समन्नागतोति? आमन्ता । अरहा अनागामिमगं वीतिवत्तो, अणुसहगतं कामरागं, अणुसहगतं ब्यापादं वीतिवत्तो तेन समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागामी सोतापत्तिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । ननु अनागामी सोतापत्तिफलं वीतिवत्तोति? आमन्ता । हज्जि अनागामी सोतापत्तिफलं वीतिवत्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनागामी सोतापत्तिफलेन समन्नागतो”ति ।

अनागामी सोतापत्तिफलं वीतिवत्तो तेन समन्नागतोति? आमन्ता । अनागामी सोतापत्तिमगं वीतिवत्तो, सक्कायदिट्ठिं...पे०... अपायगमनीयं मोहं वीतिवत्तो तेन समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागामी सकदागामिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । ननु अनागामी सकदागामिफलं वीतिवत्तोति? आमन्ता । हज्जि अनागामी सकदागामिफलं वीतिवत्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनागामी सकदागामिफलेन समन्नागतो”ति ।

अनागामी सकदागामिफलं वीतिवत्तो तेन समन्नागतोति? आमन्ता । अनागामी सकदागामिमगं वीतिवत्तो,

ओळारिकं कामरागं, ओळारिकं व्यापादं वीतिवत्तो तेन समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामी सोतापत्तिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । ननु सकदागामी सोतापत्तिफलं वीतिवत्तोति? आमन्ता । हज्जि सकदागामी सोतापत्तिफलं वीतिवत्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “सकदागामी सोतापत्तिफलेन समन्नागतो”ति ।

सकदागामी सोतापत्तिफलं वीतिवत्तो तेन समन्नागतोति? आमन्ता । सकदागामी सोतापत्तिमगं वीतिवत्तो, सक्कायदिट्ठि...पे०... अपायगमनीयं मोहं वीतिवत्तो तेन समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३९६. न वत्तब्बं — “अरहा चतूहि फलेहि समन्नागतो”ति? आमन्ता । ननु अरहता चत्तारि फलानि पटिलद्धानि, तेहि च अपरिहीनोति? आमन्ता । हज्जि अरहता चत्तारि फलानि पटिलद्धानि तेहि च अपरिहीनो, तेन वत रे वत्तब्बे — “अरहा चतूहि फलेहि समन्नागतो”ति ।

न वत्तब्बं — “अनागामी तीहि फलेहि समन्नागतो”ति? आमन्ता । ननु अनागामिना तीणि फलानि पटिलद्धानि, तेहि च अपरिहीनोति? आमन्ता । हज्जि अनागामिना तीणि फलानि पटिलद्धानि तेहि च अपरिहीनो, तेन वत रे वत्तब्बे — “अनागामी तीहि फलेहि समन्नागतो”ति ।

न वत्तब्बं — “सकदागामी द्वीहि फलेहि समन्नागतो”ति? आमन्ता । ननु सकदागामिना द्वे फलानि पटिलद्धानि, तेहि च अपरिहीनोति? आमन्ता । हज्जि सकदागामिना द्वे फलानि पटिलद्धानि तेहि च अपरिहीनो, तेन वत रे वत्तब्बे — “सकदागामी द्वीहि फलेहि समन्नागतो”ति ।

अरहता चत्तारि फलानि पटिलद्धानि तेहि च अपरिहीनोति, अरहा चतूहि फलेहि समन्नागतोति? आमन्ता । अरहता चत्तारो मग्गा पटिलद्धा तेहि च अपरिहीनोति, अरहा चतूहि मग्गेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागामिना तीणि फलानि पटिलद्धानि तेहि च अपरिहीनोति, अनागामी तीहि फलेहि समन्नागतोति? आमन्ता । अनागामिना तयो मग्गा पटिलद्धा तेहि च अपरिहीनोति, अनागामी तीहि मग्गेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामिना द्वे फलानि पटिलद्धानि तेहि च अपरिहीनोति, सकदागामी द्वीहि फलेहि समन्नागतोति? आमन्ता । सकदागामिना द्वे मग्गा पटिलद्धा, तेहि च अपरिहीनोति, सकदागामी द्वीहि मग्गेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समन्नागतकथा निट्ठिता ।

४. चतुत्थवग्गो

(३७) ५. उपेक्खासमन्नागतकथा

३९७. अरहा छहि उपेक्खाहि समन्नागतोति? आमन्ता । अरहा छहि फस्सेहि, छहि वेदनाहि, छहि सज्जाहि...पे०... छहि पज्जाहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहा छहि उपेक्खाहि समन्नागतोति? आमन्ता । अरहा चक्खुना रूपं पस्सन्तो सोतेन सद्धं सुणाति, घानेन गन्धं

घायति, जिह्वाय रसं सायति, कायेन फोड्डब्बं फुसति, मनसा धम्मं विजानाति...पे०... मनसा धम्मं विजानन्तो चक्खुना रूपं पस्सति, सोतेन सद्दं सुणाति, घानेन गन्धं घायति, जिह्वाय रसं सायति, कायेन फोड्डब्बं फुसतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहा छहि उपेक्खाहि समन्नागतोति? आमन्ता । सततं समितं अब्बोकिण्णं छहि उपेक्खाहि समन्नागतो समोहितो [समाहितो (स्या०)], छ उपेक्खायो पच्चुपट्ठिताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “अरहा छहि उपेक्खाहि समन्नागतो”ति? आमन्ता । ननु अरहा छळङ्गुपेक्खोति? आमन्ता । हज्जि अरहा छळङ्गुपेक्खो, तेन वत रे वत्तब्बे — “अरहा छहि उपेक्खाहि समन्नागतो”ति...पे०... ।

उपेक्खासमन्नागतकथा निड्ढिता ।

४. चतुत्थवग्गो

(३८) ६. बोधिया बुद्धोतिकथा

३९८. बोधिया बुद्धोति? आमन्ता । बोधिया निरुद्धाय विगताय पटिपस्सद्वाय अबुद्धो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोधिया बुद्धोति? आमन्ता । अतीताय बोधिया बुद्धोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीताय बोधिया बुद्धोति? आमन्ता । ताय बोधिया बोधिकरणीयं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ताय बोधिया बोधिकरणीयं करोतीति? आमन्ता । ताय बोधिया दुक्खं परिजानाति, समुदयं पजहति, निरोधं सच्छिकरोति, मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोधिया बुद्धोति? आमन्ता । अनागताय बोधिया बुद्धोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागताय बोधिया बुद्धोति? आमन्ता । ताय बोधिया बोधिकरणीयं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ताय बोधिया बोधिकरणीयं करोतीति? आमन्ता । ताय बोधिया दुक्खं परिजानाति...पे०... मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पच्चुप्पन्नाय बोधिया बुद्धो, ताय बोधिया बोधिकरणीयं करोतीति? आमन्ता । अतीताय बोधिया बुद्धो, ताय बोधिया बोधिकरणीयं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पच्चुप्पन्नाय बोधिया बुद्धो, ताय बोधिया दुक्खं परिजानाति, समुदयं पजहति, निरोधं सच्छिकरोति, मग्गं भावेतीति? आमन्ता । अतीताय बोधिया बुद्धो, ताय बोधिया दुक्खं परिजानाति...पे०... मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पच्चुप्पन्नाय बोधिया बुद्धो, ताय बोधिया बोधिकरणीयं करोतीति? आमन्ता । अनागताय बोधिया बुद्धो, ताय बोधिया बोधिकरणीयं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पच्चुप्पन्नाय बोधिया बुद्धो, ताय बोधिया दुक्खं परिजानाति...पे०... मग्गं भावेतीति? आमन्ता । अनागताय बोधिया बुद्धो, ताय बोधिया दुक्खं परिजानाति...पे०... मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीताय बोधिया बुद्धो, न च ताय बोधिया बोधिकरणीयं करोतीति? आमन्ता । पच्चुप्पन्नाय बोधिया बुद्धो, न च ताय बोधिया बोधिकरणीयं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीताय बोधिया बुद्धो, न च ताय बोधिया दुक्खं परिजानाति...पे०... मग्गं भावेतीति? आमन्ता । पच्चुप्पन्नाय बोधिया बुद्धो, न च ताय बोधिया दुक्खं परिजानाति...पे०... मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागताय बोधिया बुद्धो, न च ताय बोधिया बोधिकरणीयं करोतीति? आमन्ता । पच्चुप्पन्नाय बोधिया बुद्धो, न च ताय बोधिया बोधिकरणीयं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागताय बोधिया बुद्धो, न च ताय बोधिया दुक्खं परिजानाति...पे०... मग्गं भावेतीति? आमन्ता । पच्चुप्पन्नाय बोधिया बुद्धो, न च ताय बोधिया दुक्खं परिजानाति...पे०... मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

३९९. अतीताय बोधिया बुद्धो, अनागताय बोधिया बुद्धो, पच्चुप्पन्नाय बोधिया बुद्धोति? आमन्ता । तीहि बोधीहि बुद्धोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

तीहि बोधीहि बुद्धोति? आमन्ता । सततं समितं अब्बोकिण्णं तीहि बोधीहि समन्नागतो समोहितो, तिस्सो बोधियो पच्चुपट्ठिताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “बोधिया बुद्धो”ति? आमन्ता । ननु बोधिपटिलाभा बुद्धोति? आमन्ता । हज्जि बोधिपटिलाभा बुद्धो, तेन वत रे वत्तब्बे — “बोधिया बुद्धो”ति ।

बोधिपटिलाभा बुद्धोति, बोधिया बुद्धोति? आमन्ता । बोधिपटिलाभा बोधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोधिया बुद्धोतिकथा निड्डिता ।

४. चतुत्थवग्गो

(३९) ७. लक्खणकथा

४००. लक्खणसमन्नागतो बोधिसत्तोति? आमन्ता । पदेसलक्खणेहि समन्नागतो पदेसबोधिसत्तोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

लक्खणसमन्नागतो बोधिसत्तोति? आमन्ता । तिभागलक्खणेहि समन्नागतो तिभागबोधिसत्तोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

लक्खणसमन्नागतो बोधिसत्तोति? आमन्ता । उपड्डलक्खणेहि समन्नागतो उपड्डबोधिसत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

लक्खणसमन्नागतो बोधिसत्तोति? आमन्ता । चक्कवत्तिसत्तो लक्खणसमन्नागतो, चक्कवत्तिसत्तो बोधिसत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चक्कवत्तिसत्तो लक्खणसमन्नागतो, चक्कवत्तिसत्तो बोधिसत्तोति? आमन्ता । यादिसो बोधिसत्तस्स पुब्बयोगो पुब्बचरिया धम्मक्खानं धम्मदेसना, तादिसो चक्कवत्तिसत्तस्स पुब्बयोगो पुब्बचरिया धम्मक्खानं धम्मदेसनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४०१. यथा बोधिसत्तस्स जायमानस्स देवा पठमं पटिग्गहन्ति पच्छा मनुस्सा [दी० नि० २.२७; म० नि० ३.२०५ वुत्तं दिस्साय पुच्छति], एवमेवं चक्कवत्तिसत्तस्स जायमानस्स देवा पठमं पटिग्गहन्ति पच्छा मनुस्साति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यथा बोधिसत्तस्स जायमानस्स चत्तारो नं देवपुत्ता पटिग्गहेत्वा मातु पुरतो ठपेन्ति — “अत्तमना, देवि, होहि! महेसक्खो ते पुत्तो उप्पन्नो”ति, एवमेवं चक्कवत्तिसत्तस्स जायमानस्स चत्तारो नं देवपुत्ता पटिग्गहेत्वा मातु पुरतो ठपेन्ति — “अत्तमना, देवि, होहि! महेसक्खो ते पुत्तो उप्पन्नो”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यथा बोधिसत्तस्स जायमानस्स द्वे उदकस्स धारा अन्तलिक्खा पातुभवन्ति — एका सीतस्स, एका उण्हस्स — येन बोधिसत्तस्स उदककिच्चं करोन्ति मातु च, एवमेवं चक्कवत्तिसत्तस्स जायमानस्स द्वे उदकस्स धारा अन्तलिक्खा पातुभवन्ति — एका सीतस्स, एका उण्हस्स — येन चक्कवत्तिसत्तस्स उदककिच्चं करोन्ति मातु चाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यथा सम्पतिजातो बोधिसत्तो समेहि पादेहि पतिट्ठित्वा उत्तरेन अभिमुखो सत्तपदवीतिहारेण गच्छति सेतम्हि छत्ते अनुधारियमाने, सब्बा च दिसा विलोकेति, आसभिज्ज वाचं भासति — “अग्गोहमस्मि लोकस्स, जेट्ठोहमस्मि लोकस्स, सेट्ठोहमस्मि लोकस्स, अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो”ति, एवमेवं सम्पतिजातो चक्कवत्तिसत्तो समेहि पादेहि पतिट्ठित्वा उत्तरेन अभिमुखो सत्तपदवीतिहारेण गच्छति सेतम्हि छत्ते अनुधारियमाने, सब्बा च दिसा विलोकेति, आसभिज्ज वाचं भासति — “अग्गोहमस्मि लोकस्स, जेट्ठोहमस्मि लोकस्स, सेट्ठोहमस्मि लोकस्स, अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यथा बोधिसत्तस्स जायमानस्स महतो आलोकस्स महतो ओभासस्स महतो भूमिचालस्स पातुभावो होति, एवमेवं चक्कवत्तिसत्तस्स जायमानस्स महतो आलोकस्स महतो ओभासस्स महतो भूमिचालस्स पातुभावो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यथा बोधिसत्तस्स पकतिकायो समन्ता ब्यामं ओभासति, एवमेवं चक्कवत्तिसत्तस्स पकतिकायो समन्ता ब्यामं ओभासतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

यथा बोधिसत्तो महासुपिनं पस्सति, एवमेवं चक्कवत्तिसत्तो महासुपिनं पस्सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४०२. न वत्तब्बं — “लक्खणसमन्नागतो बोधिसत्तो”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “द्वत्तिसिमानि, भिक्खवे, महापुरिसस्स महापुरिसलक्खणानि, येहि समन्नागतस्स महापुरिसस्स द्वेव गतियो भवन्ति अनज्जा [न अज्जा (क०)]! सचे अगारं अज्जावसति, राजा होति चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो

सत्तरतनसमन्नागतो । तस्सिमानि सत्त रतनानि भवन्ति, सेय्यथिदं — चक्करतनं, हत्थिरतनं, अस्सरतनं, मणिरतनं, इत्थिरतनं, गहपतिरतनं, परिणायकरतनमेव सत्तमं । परोसहस्सं खो पनस्स पुत्ता भवन्ति सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमद्वना । सो इमं पथविं सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसति । सचे खो पन अगारस्मा अनगारियं पब्बजति, अरहं होति सम्मासम्बुद्धो लोके विवट्छदो”ति [दी० नि० ३.२००] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि लक्खणसमन्नागतो बोधिसत्तोति ।

लक्खणकथा निड्ढिता ।

४. चतुत्थवग्गो

(४०) ८. नियामोक्कन्तिकथा

४०३. बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियोति [म० नि० २.२८२ घटिकारसुत्तं निस्साय पुच्छति]? आमन्ता । बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो सावकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो सावकोति? आमन्ता । सावको हुत्वा बुद्धो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सावको हुत्वा बुद्धो होतीति? आमन्ता । अनुस्सवियोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनुस्सवियोति? आमन्ता । ननु भगवा सयम्भूति? आमन्ता । हज्जि भगवा सयम्भू, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनुस्सवियो”ति ।

बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियोति? आमन्ता । भगवता बोधिया मूले तीणेव सामञ्जफलानि अभिसम्बुद्धानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु भगवता बोधिया मूले चत्तारि सामञ्जफलानि अभिसम्बुद्धानीति? आमन्ता । हज्जि भगवता बोधिया मूले चत्तारि सामञ्जफलानि अभिसम्बुद्धानि, नो च वत रे वत्तब्बे — “बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो”ति ।

४०४. बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियोति? आमन्ता । बोधिसत्तो दुक्करकारियं अकासीति? आमन्ता । दस्सनसम्पन्नो पुग्गलो दुक्करकारियं करेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोधिसत्तो अपरन्तपं [अमरं तपं (सं० नि० १.१३७)] अकासि, अज्जं सत्थारं उद्दिसीति? आमन्ता । दस्सनसम्पन्नो पुग्गलो अज्जं सत्थारं उद्दिसेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

आयस्मा आनन्दो भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो, आयस्मा आनन्दो भगवतो सावकोति? आमन्ता । बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो, बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो सावकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चित्तो गहपति हत्थको आळवको भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो, चित्तो गहपति हत्थको आळवको भगवतो सावकोति? आमन्ता । बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो, बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो सावकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो, न च कस्सपस्स भगवतो सावकोति? आमन्ता । आयस्मा आनन्दो भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो, न च भगवतो सावकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो, न च कस्सपस्स भगवतो सावकोति? आमन्ता । चित्तो गहपति हत्थको आळवको भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो, न च भगवतो सावकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो, न च कस्सपस्स भगवतो सावकोति? आमन्ता । सावको जातिं वीतिवत्तो असावको होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४०५. न वत्तब्बं — “बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “कस्सपे अहं, आनन्द, भगवति ब्रह्मचरियं अचरिं आयतिं सम्बोधाया”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो”ति ।

बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“सब्बाभिभू सव्वविदूहमस्मि,
सव्वेसु धम्मेषु अनुपलित्तो ।
सव्वज्जहो तण्हक्खये विमुत्तो,
सयं अभिज्जाय कमुद्दिसेय्यं ॥

“न मे आचरियो अत्थि, सदिसो मे न विज्जति ।
सदेवकस्मिं लोकस्मिं, नत्थि मे पटिपुगगलो ॥

“अहज्झि अरहा लोके, अहं सत्था अनुत्तरो ।
एकोम्हि सम्मासम्बुद्धो, सीतिभूतोस्मि निब्बुतो ॥

“धम्मचक्कं पवत्तेतुं, गच्छामि कासिनं पुरं ।
अन्धीभूतस्मिं [अन्धभूतस्मिं (सी० स्या० कं० पी०)] लोकस्मिं, आहज्झं [आहज्झिं (क०)] अमतदुन्दुभि”न्ति
[दुद्रभिन्ति (क०)] ॥

“यथा खो त्वं, आवुसो, पटिजानासि, अरहसि अनन्तजिनो”ति?

“मादिसा वे जिना होन्ति, ये पत्ता आसवक्खयं।

जिता मे पापका धम्मा, तस्माहं उपक जिनो”ति [महाव० ११; म० नि० १.२८५; २.३४१]॥

अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि न वत्तब्बं — “बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो”ति।

बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियोति? आमन्ता। ननु वुत्तं भगवता — “इदं दुक्खं अरियसच्चं”न्ति मे, भिक्खवे, पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु चक्खुं उदपादि, जाणं उदपादि, पज्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि। ‘तं खो पनिदं दुक्खं अरियसच्चं परिज्जेय्यं’न्ति मे, भिक्खवे...पे०... परिज्जातन्ति मे, भिक्खवे, पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु चक्खुं उदपादि...पे०... आलोको उदपादि। ‘इदं दुक्खसमुदयं अरियसच्चं’न्ति मे, भिक्खवे...पे०... ‘तं खो पनिदं दुक्खसमुदयं [दुक्खसमुदयो (स्या० कं०)] अरियसच्चं पहातब्बं’न्ति मे, भिक्खवे...पे०... पहीनन्ति मे, भिक्खवे...पे०... ‘इदं दुक्खनिरोधं [दुक्खनिरोधो (स्या० कं०)] अरियसच्चं’न्ति मे, भिक्खवे...पे०... ‘तं खो पनिदं दुक्खनिरोधं अरियसच्चं सच्छिकातब्बं’न्ति मे, भिक्खवे...पे०... सच्छिकतन्ति मे, भिक्खवे...पे०... ‘इदं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं’न्ति मे, भिक्खवे...पे०... ‘तं खो पनिदं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं भावेतब्बं’न्ति मे, भिक्खवे...पे०... भावितन्ति मे, भिक्खवे, पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु चक्खुं उदपादि, जाणं उदपादि, पज्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादी”ति [महाव० १५; सं० नि० ५.१०८१; पटि० म० २.३०]। अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि न वत्तब्बं — “बोधिसत्तो कस्सपस्स भगवतो पावचने ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो”ति।

नियामोक्कन्तिकथा निड्डिता।

४. चतुत्थवग्गो

(४१) ९. अपरापि समन्नागतकथा

४०६. अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो तीहि फलेहि समन्नागतोति? आमन्ता। अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो चतूहि फस्सेहि चतूहि वेदनाहि चतूहि सज्जाहि चतूहि चेतनाहि चतूहि चित्तेहि चतूहि सद्भाहि चतूहि वीरियेहि चतूहि सतीहि चतूहि समाधीहि चतूहि पज्जाहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो द्वीहि फलेहि समन्नागतोति? आमन्ता। अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो तीहि फस्सेहि तीहि वेदनाहि...पे०... तीहि पज्जाहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो सोतापत्तिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता। सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो द्वीहि फस्सेहि द्वीहि वेदनाहि...पे०... द्वीहि पज्जाहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो सोतापत्तिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता। अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो सोतापन्नो सत्तक्खत्तुपरमो, कोलङ्कोलो, एकबीजीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

पुग्गलेन चत्तारो मग्गा पटिलद्धा तेहि च अपरिहीनोति, अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो चतूहि मग्गेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नेन पुग्गलेन द्वे फलानि पटिलद्धानि तेहि च अपरिहीनोति, अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो द्वीहि फलेहि समन्नागतोति? आमन्ता । अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नेन पुग्गलेन तयो मग्गा पटिलद्धा तेहि च अपरिहीनोति, अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो तीहि मग्गेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नेन पुग्गलेन सोतापत्तिफलं पटिलद्धं तेन च अपरिहीनोति, सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो सोतापत्तिफलेन समन्नागतोति? आमन्ता । सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नेन पुग्गलेन द्वे मग्गा पटिलद्धा तेहि च अपरिहीनोति, सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो द्वीहि मग्गेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अपरापि समन्नागतकथा निड्डिता ।

४. चतुत्थवग्गो

(४२) १०. सब्बसंयोजनपहानकथा

४१३. सब्बसंयोजनानं पहानं अरहत्तन्ति? आमन्ता । अरहत्तमग्गेन सब्बे संयोजना पहीयन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहत्तमग्गेन सब्बे संयोजना पहीयन्तीति? आमन्ता । अरहत्तमग्गेन सक्कायदिट्ठिं विचिकिच्छं सीलब्बतपरामासं पजहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहत्तमग्गेन सक्कायदिट्ठिं विचिकिच्छं सीलब्बतपरामासं पजहतीति? आमन्ता । ननु तिण्णं संयोजनानं पहानं सोतापत्तिफलं वुत्तं भगवताति? आमन्ता । हज्जि तिण्णं संयोजनानं पहानं सोतापत्तिफलं वुत्तं भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहत्तमग्गेन सब्बे संयोजना पहीयन्ती”ति ।

४१४. अरहत्तमग्गेन सब्बे संयोजना पहीयन्तीति? आमन्ता । अरहत्तमग्गेन ओळारिकं कामरागं ओळारिकं ब्यापादं पजहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४१५. अरहत्तमग्गेन ओळारिकं कामरागं ओळारिकं ब्यापादं पजहतीति? आमन्ता । ननु कामरागब्यापादानं तनुभावं सकदागामिफलं वुत्तं भगवताति? आमन्ता । हज्जि कामरागब्यापादानं तनुभावं सकदागामिफलं वुत्तं भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहत्तमग्गेन सब्बे संयोजना पहीयन्ती”ति ।

अरहत्तमग्गेन सब्बे संयोजना पहीयन्तीति? आमन्ता । अरहत्तमग्गेन अणुसहगतं कामरागं अणुसहगतं ब्यापादं पजहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४१६. अरहत्तमग्गेन अणुसहगतं कामरागं अणुसहगतं ब्यापादं पजहतीति? आमन्ता । ननु कामरागब्यापादानं अनवसेसप्पहानं अनागामिफलं वुत्तं भगवताति? आमन्ता । हज्जि कामरागब्यापादानं अनवसेसप्पहानं अनागामिफलं वुत्तं भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहत्तमग्गेन सब्बे संयोजना पहीयन्ती”ति ।

अरहत्तमग्गेन सब्बे संयोजना पहीयन्तीति? आमन्ता । ननु रूपरागअरूपरागमानउद्धच्चअविज्जाय अनवसेसप्पहानं अरहत्तं वुत्तं भगवताति? आमन्ता । हज्जि रूपरागअरूपरागमानउद्धच्चअविज्जाय अनवसेसप्पहानं अरहत्तं वुत्तं भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहत्तमग्गेन सब्बे संयोजना पहीयन्ती”ति ।

४१७. न वत्तब्बं — “सब्बसंयोजनानं पहानं अरहत्त”न्ति? आमन्ता । ननु अरहतो सब्बे संयोजना पहीनाति? आमन्ता । हज्जि अरहतो सब्बे संयोजना पहीना, तेन वत रे वत्तब्बे — “सब्बसंयोजनानं पहानं अरहत्त”न्ति ।

सब्बसंयोजनप्पहानकथा निट्ठिता ।

चतुत्थवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

गिहिस्स अरहा, सह उपपत्तिया अरहा, अरहतो सब्बे धम्मा अनासवा, अरहा चतूहि फलेहि समन्नागतो, एवमेवं छहि उपेक्खाहि, बोधिया बुद्धो, सलक्खणसमन्नागतो, बोधिसत्तो ओक्कन्तनियामो चरितब्रह्मचरियो, पटिपन्नको फलेन समन्नागतो, सब्बसंयोजनानं पहानं अरहत्तन्ति ।

५. पञ्चमवग्गो

(४३) १. विमुत्तिकथा

४१८. विमुत्तिजाणं विमुत्तन्ति? आमन्ता । यं किञ्चि विमुत्तिजाणं सब्बं तं विमुत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । विमुत्तिजाणं विमुत्तन्ति? आमन्ता । पच्चवेक्खणजाणं विमुत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

विमुत्तिजाणं विमुत्तन्ति? आमन्ता । गोत्रभुनो पुग्गलस्स विमुत्तिजाणं विमुत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स विमुत्तिजाणं विमुत्तन्ति? आमन्ता । सोतापन्नस्स जाणं, सोतापत्तिफलं पत्तस्स पटिलद्धस्स अधिगतस्स सच्छिकतस्स जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स विमुत्तिजाणं विमुत्तन्ति? आमन्ता । सकदागामिस्स जाणं, सकदागामिफलं पत्तस्स पटिलद्धस्स अधिगतस्स सच्छिकतस्स जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स विमुत्तिजाणं विमुत्तन्ति? आमन्ता । अनागामिस्स जाणं, अनागामिफलं पत्तस्स पटिलद्धस्स अधिगतस्स सच्छिकतस्स जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स विमुत्तिजाणं विमुत्तन्ति? आमन्ता । अरहतो जाणं, अरहत्तं पत्तस्स पटिलद्धस्स अधिगतस्स सच्छिकतस्स जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४१९. सोतापत्तिफलसमङ्गिस्स पुग्गलस्स विमुत्तिजाणं विमुत्तन्ति? आमन्ता । सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय

अनागामिफल... अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स अरहत्ते जाणं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४२३. न वत्तब्बं — “सेखस्स असेखं जाणं अत्थी”ति? आमन्ता । ननु आयस्मा आनन्दो सेखो — “भगवा उळारो”ति जानाति, “सारिपुत्तो थेरो, महामोग्गल्लानो थेरो उळारो”ति जानातीति? आमन्ता । हज्जि आयस्मा आनन्दो सेखो — “भगवा उळारो”ति जानाति, “सारिपुत्तो थेरो, महामोग्गल्लानो थेरो उळारो”ति जानाति, तेन वत रे वत्तब्बे — “सेखस्स असेखं जाणं अत्थी”ति ।

असेखजाणकथा निड्डिता ।

५. पञ्चमवग्गो

(४५) ३. विपरीतकथा

४२४. पथवीकसिणं समापत्तिं [पथवीकसिणसमापत्तिं (सी० क०)] समापन्नस्स विपरीते जाणन्ति? आमन्ता । अनिच्चे निच्चन्ति विपरियेसोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दुक्खे सुखन्ति...पे०... अनत्तनि अत्ताति...पे०... असुभे सुभन्ति विपरियेसोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाणन्ति? आमन्ता । अकुसलन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु कुसलन्ति? आमन्ता । हज्जि कुसलं, नो च वत रे वत्तब्बे — “पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाण”न्ति ।

अनिच्चे निच्चन्ति विपरियेसो, सो च अकुसलोति? आमन्ता । पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाणं, तज्ज अकुसलन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दुक्खे सुखन्ति...पे०... अनत्तनि अत्ताति...पे०... असुभे सुभन्ति विपरियेसो, सो च अकुसलोति? आमन्ता । पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाणं, तज्ज अकुसलन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४२५. पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाणं, तज्ज अकुसलन्ति? आमन्ता । अनिच्चे निच्चन्ति विपरियेसो, सो च कुसलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाणं, तज्ज अकुसलन्ति? आमन्ता । दुक्खे सुखन्ति...पे०... अनत्तनि अत्ताति...पे०... असुभे सुभन्ति विपरियेसो, सो च कुसलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४२६. पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाणन्ति? आमन्ता । अरहा पथवीकसिणं समापत्तिं समापज्जेय्याति? आमन्ता । हज्जि अरहा पथवीकसिणं समापत्तिं समापज्जेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाण”न्ति ।

पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाणं, अरहा पथवीकसिणं समापत्तिं समापज्जेय्याति? आमन्ता । अत्थि अरहतो विपरियेसोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अरहतो विपरियेसोति? आमन्ता । अत्थि अरहतो सज्जाविपरियेसो चित्तविपरियेसो दिट्ठिविपरियेसोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नत्थि अरहतो सज्जाविपरियेसो चित्तविपरियेसो दिट्ठिविपरियेसोति? आमन्ता । हज्जि नत्थि अरहतो सज्जाविपरियेसो चित्तविपरियेसो दिट्ठिविपरियेसो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो विपरियेसो”ति ।

४२७. न वत्तब्बं — पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाणन्ति? आमन्ता । पथवीकसिणं समापत्तिं समापज्जन्तस्स सब्बेव पथवीति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाणन्ति ।

पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाणन्ति? आमन्ता । ननु पथवी अत्थि, अत्थि च कोचि पथविं पथवितो समापज्जतीति? आमन्ता । हज्जि पथवी अत्थि, अत्थि च कोचि पथविं पथवितो समापज्जति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाण”न्ति ।

पथवी अत्थि, पथविं पथवितो समापज्जन्तस्स विपरीतं होतीति? आमन्ता । निब्बानं अत्थि, निब्बानं निब्बानतो समापज्जन्तस्स विपरीतं होतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... तेन हि न वत्तब्बं — “पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स विपरीते जाण”न्ति ।

विपरीतकथा निट्ठिता ।

५. पञ्चमवग्गो

(४६) ४. नियामकथा

४२८. अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि जाणन्ति? आमन्ता । नियतस्स अनियामगमनाय अत्थि जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

नियतस्स अनियामगमनाय नत्थि जाणन्ति? आमन्ता । अनियतस्स नियामगमनाय नत्थि जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि जाणन्ति? आमन्ता । नियतस्स नियामगमनाय अत्थि जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

नियतस्स नियामगमनाय नत्थि जाणन्ति? आमन्ता । अनियतस्स नियामगमनाय नत्थि जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि जाणन्ति? आमन्ता । अनियतस्स अनियामगमनाय अत्थि जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अनियतस्स अनियामगमनाय नत्थि जाणन्ति? आमन्ता । अनियतस्स नियामगमनाय नत्थि जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

४२९. अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि जाणन्ति? आमन्ता । अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि नियामोति? न हेवं

वत्तब्बे...पे०... ।

अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि जाणन्ति? आमन्ता । अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि सतिपट्टाना... सम्मप्पधाना... इद्दिपादा... इन्द्रिया... बला... बोज्झङ्गाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनियतस्स नियामगमनाय नत्थि नियामोति? आमन्ता । हज्जि अनियतस्स नियामगमनाय नत्थि नियामो, नो वत रे वत्तब्बे — “अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि जाण”न्ति ।

अनियतस्स नियामगमनाय नत्थि सतिपट्टाना...पे०... बोज्झङ्गाति? आमन्ता । हज्जि अनियतस्स नियामगमनाय नत्थि बोज्झङ्गा, नो वत रे वत्तब्बे — “अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि जाण”न्ति ।

४३०. अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि जाणन्ति? आमन्ता । गोत्रभुनो पुग्गलस्स सोतापत्तिमग्गे जाणं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स सोतापत्तिफले जाणं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे ... पे०... अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स अरहत्ते जाणं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४३१. न वत्तब्बं — “अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि जाण”न्ति? आमन्ता । ननु भगवा जानाति — “अयं पुग्गलो सम्मत्तनियामं ओक्कमिस्सति, भब्बो अयं पुग्गलो धम्मं अभिसमेतु”न्ति? आमन्ता । हज्जि भगवा जानाति — “अयं पुग्गलो सम्मत्तनियामं ओक्कमिस्सति, भब्बो अयं पुग्गलो धम्मं अभिसमेतु,” तेन वत रे वत्तब्बे — “अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि जाण”न्ति ।

नियामकथा निड्डिता ।

५. पञ्चमवग्गो

(४७) ५. पटिसम्भिदाकथा

४३२. सब्बं जाणं पटिसम्भिदाति? आमन्ता । सम्मुतिजाणं पटिसम्भिदाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मुतिजाणं पटिसम्भिदाति? आमन्ता । ये केचि सम्मुतिं जानन्ति, सब्बे ते पटिसम्भिदापत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बं जाणं पटिसम्भिदाति? आमन्ता । चेतोपरियाये जाणं पटिसम्भिदाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चेतोपरियाये जाणं पटिसम्भिदाति? आमन्ता । ये केचि परचित्तं जानन्ति, सब्बे ते पटिसम्भिदापत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सब्बं जाणं पटिसम्भिदाति? आमन्ता । सब्बा पज्जा पटिसम्भिदाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बा पज्जा पटिसम्भिदाति? आमन्ता । पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स अत्थि पज्जा, सा पज्जा पटिसम्भिदाति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... आपोकसिणं...पे०... तेजोकसिणं...पे०... वायोकसिणं...पे०... नीलकसिणं...पे०... पीतकसिणं...पे०... लोहितकसिणं... पे०... ओदातकसिणं...पे०... आकासानज्जायतनं...पे०... विज्जाणज्जायतनं...पे०... आकिञ्चज्जायतनं...पे०... नेवसज्जानासज्जायतनं समापन्नस्स...पे०... दानं ददन्तस्स...पे०... चीवरं ददन्तस्स...पे०... पिण्डपातं ददन्तस्स...पे०... सेनासनं ददन्तस्स...पे०... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं ददन्तस्स अत्थि पज्जा, सा पज्जा पटिसम्भिदाति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

४३३. न वत्तब्बं — “सब्बं जाणं पटिसम्भिदा”ति? आमन्ता । अत्थि लोकुत्तरा पज्जा, सा पज्जा न पटिसम्भिदाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि सब्बं जाणं पटिसम्भिदाति ।

पटिसम्भिदाकथा निट्ठिता ।

५. पञ्चमवग्गो

(४८) ६. सम्मुतिजाणकथा

४३४. न वत्तब्बं — “सम्मुतिजाणं सच्चारम्मणज्जेव न अज्जारम्मण”न्ति? आमन्ता । ननु पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स अत्थि जाणं, पथवीकसिणञ्च सम्मुतिसच्चम्हीति? आमन्ता । हज्जि पथवीकसिणं समापत्तिं समापन्नस्स अत्थि जाणं, पथवीकसिणञ्च सम्मुतिसच्चम्हि, तेन वत रे वत्तब्बे — “सम्मुतिजाणं सच्चारम्मणज्जेव न अज्जारम्मण”न्ति ।

न वत्तब्बं — “सम्मुतिजाणं सच्चारम्मणज्जेव न अज्जारम्मण”न्ति? आमन्ता...पे०... ननु आपोकसिणं...पे०... तेजोकसिणं...पे०... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं ददन्तस्स अत्थि जाणं, गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारो च सम्मुतिसच्चम्हीति? आमन्ता । हज्जि गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं ददन्तस्स अत्थि जाणं, गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारो च सम्मुतिसच्चम्हि, तेन वत रे वत्तब्बे — “सम्मुतिजाणं सच्चारम्मणज्जेव न अज्जारम्मण”न्ति ।

४३५. सम्मुतिजाणं सच्चारम्मणज्जेव न अज्जारम्मणन्ति? आमन्ता । तेन जाणेन दुक्खं परिजानाति, समुदयं पजहति, निरोधं सच्छिकरोति, मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सम्मुतिजाणकथा निट्ठिता ।

५. पञ्चमवग्गो

(४९) ७. चित्तारम्मणकथा

४३६. चेतोपरियाये जाणं चित्तारम्मणज्जेव न अज्जारम्मणन्ति? आमन्ता । ननु अत्थि कोचि “सरागं चित्तं सरागं चित्त”न्ति पजानातीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि कोचि “सरागं चित्तं सरागं चित्त”न्ति पजानाति, नो च वत रे वत्तब्बे — “चेतोपरियाये जाणं चित्तारम्मणज्जेव न अज्जारम्मण”न्ति ।

ननु अत्थि कोचि वीतरागं चित्तं...पे०... सदोसं चित्तं... वीतदोसं चित्तं... समोहं चित्तं... वीतमोहं चित्तं... संखित्तं चित्तं... विक्खित्तं चित्तं... महग्गतं चित्तं... अमहग्गतं चित्तं... सउत्तरं चित्तं... अनुत्तरं चित्तं... समाहितं चित्तं... असमाहितं चित्तं... विमुत्तं चित्तं...पे०... अविमुत्तं चित्तं “अविमुत्तं चित्त”न्ति पजानातीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि कोचि “अविमुत्तं चित्तं अविमुत्तं चित्त”न्ति पजानाति, नो च वत रे वत्तब्बे — “चेतोपरियाये जाणं चित्तारम्मणज्जेव न अज्जारम्मण”न्ति ।

४३७. फस्सारम्मणे जाणं वत्तब्बं — “चेतोपरियाये जाण”न्ति? आमन्ता । हज्जि फस्सारम्मणे जाणं वत्तब्बं

चेतोपरियाये जाणं, नो च वत रे वत्तब्बे — “चेतोपरियाये जाणं चित्तारम्मणज्जेव न अज्जारम्मण”न्ति । वेदनारम्मणे जाणं...पे०... सज्जारम्मणे जाणं... चेतनारम्मणे जाणं... चित्तारम्मणे जाणं... सद्धारम्मणे जाणं... वीरियारम्मणे जाणं... सतारम्मणे जाणं... समाधारम्मणे जाणं... पज्जारम्मणे जाणं... रागारम्मणे जाणं ... दोसारम्मणे जाणं... मोहारम्मणे जाणं... पे०... अनोत्तप्पारम्मणे जाणं वत्तब्बं — “चेतोपरियाये जाणं”न्ति? आमन्ता । हज्जि अनोत्तप्पारम्मणे जाणं वत्तब्बं चेतोपरियाये जाणं, नो च वत रे वत्तब्बे — “चेतोपरियाये जाणं चित्तारम्मणज्जेव न अज्जारम्मण”न्ति ।

फस्सारम्मणे जाणं न वत्तब्बं — “चेतोपरियाये जाणं”न्ति? आमन्ता । फस्सपरियाये जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदनारम्मणे जाणं...पे०... सज्जारम्मणे जाणं...पे०... अनोत्तप्पारम्मणे जाणं न वत्तब्बं — “चेतोपरियाये जाणं”न्ति? आमन्ता । अनोत्तप्पपरियाये जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४३८. न वत्तब्बं — “चेतोपरियाये जाणं चित्तारम्मणज्जेव न अज्जारम्मण”न्ति? आमन्ता । ननु चेतोपरियाये जाणन्ति? आमन्ता । हज्जि चेतोपरियाये जाणं, तेन वत रे वत्तब्बे — “चेतोपरियाये जाणं चित्तारम्मणज्जेव न अज्जारम्मण”न्ति ।

चित्तारम्मणकथा निद्धिता ।

५. पच्चमवग्गो

(५०) ८. अनागतजाणकथा

४३९. अनागते जाणं अत्थीति? आमन्ता । अनागतं मूलतो जानाति, हेतुतो जानाति, निदानतो जानाति, सम्भवतो जानाति, पभवतो जानाति, समुद्धानतो जानाति, आहारतो जानाति, आरम्मणतो जानाति, पच्चयतो जानाति, समुदयतो जानातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागते जाणं अत्थीति? आमन्ता । अनागतं हेतुपच्चयतं जानाति, आरम्मणपच्चयतं जानाति, अधिपतिपच्चयतं जानाति, अनन्तरपच्चयतं जानाति, समनन्तरपच्चयतं जानातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागते जाणं अत्थीति? आमन्ता । गोत्रभुनो पुग्गलस्स सोतापत्तिमग्गे जाणं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स सोतापत्तिफले जाणं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामि...पे०... अनागामि ...पे०... अरहत्तसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पुग्गलस्स अरहत्ते जाणं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४४०. न वत्तब्बं — “अनागते जाणं अत्थी”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “पाटलिपुत्तस्स खो, आनन्द, तयो अन्तराया भविस्सन्ति — अगितो वा उदकतो वा मिथुभेदा वा”ति [महाव० २८६; दी० नि० २.१५२; उदा० ७६]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अनागते जाणं अत्थीति ।

अनागतजाणकथा निद्धिता ।

५. पञ्चमवग्गो

(५१) ९. पटुप्पन्नकथा

४४१. पटुप्पन्ने [पच्चुप्पन्ने (सी० स्या०)] जाणं अत्थीति? आमन्ता । तेन जाणेन तं जाणं जानातीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... तेन जाणेन तं जाणं जानातीति? आमन्ता । तेन जाणेन तं जाणं “जाण”न्ति जानातीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... तेन जाणेन तं जाणं “जाण”न्ति जानातीति? आमन्ता । तं जाणं तस्स जाणस्स आरम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

तं जाणं तस्स जाणस्स आरम्मणन्ति? आमन्ता । तेन फस्सेन तं फस्सं फुसति, ताय वेदनाय तं वेदनं वेदेति, ताय सज्जाय तं सज्जं सज्जानाति, ताय चेतनाय तं चेतनं चेतति, तेन चित्तेन तं चित्तं चिन्तेति, तेन वितक्केन तं वितक्कं वितक्केति, तेन विचारेन तं विचारं विचारेति, ताय पीतिया तं पीतिं पियायति, ताय सतिया तं सतिं सरति, ताय पज्जाय तं पज्जं पज्जानाति, तेन खग्गेन तं खग्गं छिन्दति, तेन फरसुना तं फरसुं तच्छति, ताय कुधारिया तं कुधारिं तच्छति, ताय वासिया तं वासिं तच्छति, ताय सूचिया तं सूचिं सिब्बेति, तेन अङ्गुलग्गेन तं अङ्गुलग्गं परामसति, तेन नासिकग्गेन तं नासिकग्गं परामसति, तेन मत्थकेन तं मत्थकं परामसति, तेन गूथेन तं गूथं धोवति, तेन मुत्तेन तं मुत्तं धोवति, तेन खेळेन तं खेळं धोवति, तेन पुब्बेन तं पुब्बं धोवति, तेन लोहितेन तं लोहितं धोवतीति? न हेवं वत्तब्बे ... पे०... ।

४४२. न वत्तब्बं — “पटुप्पन्ने जाणं अत्थी”ति? आमन्ता । ननु सब्बसङ्खारे अनिच्चतो दिट्ठे तम्पि जाणं अनिच्चतो दिट्ठं होतीति? आमन्ता । हज्जि सब्बसङ्खारे अनिच्चतो दिट्ठे तम्पि जाणं अनिच्चतो दिट्ठं होति, तेन वत रे वत्तब्बे — “पटुप्पन्ने जाणं अत्थी”ति ।

पटुप्पन्नजाणकथा [पच्चुप्पन्नकथा (सी०)] निड्ढिता ।

५. पञ्चमवग्गो

(५२) १०. फलजाणकथा

४४३. सावकस्स फले जाणं अत्थीति? आमन्ता । सावको फलस्स कतं पज्जापेतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

सावकस्स फले जाणं अत्थीति? आमन्ता । अत्थि सावकस्स फलपरोपरियत्ति इन्द्रियपरोपरियत्ति पुग्गलपरोपरियत्तीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

सावकस्स फले जाणं अत्थीति? आमन्ता । अत्थि सावकस्स खन्धपज्जत्ति आयतनपज्जत्ति धातुपज्जत्ति सच्चपज्जत्ति इन्द्रियपज्जत्ति पुग्गलपज्जत्तीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

सावकस्स फले जाणं अत्थीति? आमन्ता । सावको जिनो सत्था सम्मासम्बुद्धो सब्बज्जू सब्बदस्सावी धम्मस्सामी धम्मप्पटिसरणोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

सावकस्स फले जाणं अत्थीति? आमन्ता । सावको अनुप्पन्नस्स मग्गस्स उप्पादेता असज्जातस्स मग्गस्स सज्जनेता अनक्खातस्स मग्गस्स अक्खाता मग्गज्जू मग्गविदू मग्गकोविदोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

४४४. न वत्तब्बं — “सावकस्स फले जाणं अत्थी”ति? आमन्ता । सावको अज्जाणीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि सावकस्स फले जाणं अत्थीति...पे०... ।

फलजाणकथा निट्ठिता ।

पञ्चमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

विमुत्तिजाणं विमुत्तं, सेखस्स असेखं जाणं, विपरीते जाणं, अनियतस्स नियामगमनाय अत्थि जाणं, सब्बं जाणं पटिसम्भिदाति, सम्मुत्तिजाणं, चेतोपरियाये जाणं, अनागते जाणं, पटुप्पन्ने जाणं, सावकस्स फले जाणन्ति ।

महापण्णासको ।

तस्सापि उद्धानं —

सत्तुपलब्धिं, उपहरतो, बलं, गिहिस्स अरहा च, विमुत्तिपञ्चमन्ति ।

६. छट्ठवग्गो

(५३) १. नियामकथा

४४५. नियामो असङ्खतोति? आमन्ता । निब्बानं ताणं लेणं सरणं परायनं अच्युतं अमतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नियामो असङ्खतो, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

द्वे असङ्खतानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि द्वे लेणानि द्वे सरणानि द्वे परायनानि द्वे अच्युतानि द्वे अमतानि द्वे निब्बानानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

द्वे निब्बानानीति? आमन्ता । अत्थि द्विन्नं निब्बानानं उच्चनीचता हीनपणीतता उक्कंसावकंसो सीमा वा भेदो वा राजि वा अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नियामो असङ्खतोति? आमन्ता । अत्थि केचि नियामं ओक्कमन्ति पटिलभन्ति उप्पादेन्ति समुप्पादेन्ति उट्ठापेन्ति समुट्ठापेन्ति निब्बत्तेन्ति अभिनिब्बत्तेन्ति जनेन्ति सज्जनेन्तीति? आमन्ता । अत्थि केचि असङ्खतं ओक्कमन्ति पटिलभन्ति उप्पादेन्ति समुप्पादेन्ति उट्ठापेन्ति समुट्ठापेन्ति निब्बत्तेन्ति अभिनिब्बत्तेन्ति जनेन्ति सज्जनेन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४४६. नियामो असङ्खतोति? आमन्ता । मग्गो असङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मग्गो सङ्खतोति? आमन्ता । नियामो सङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सोतापत्तिनियामो असङ्घतोति? आमन्ता । सोतापत्तिमग्गो असङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सोतापत्तिमग्गो सङ्घतोति? आमन्ता । सोतापत्तिनियामो सङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामिनियामो...पे०... अनागामिनियामो...पे०... अरहत्तनियामो असङ्घतोति? आमन्ता । अरहत्तमग्गो असङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहत्तमग्गो सङ्घतोति? आमन्ता । अरहत्तनियामो सङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सोतापत्तिनियामो असङ्घतो...पे०... अरहत्तनियामो असङ्घतो, निब्बानं असङ्घतन्ति? आमन्ता । पञ्च असङ्घतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पञ्च असङ्घतानीति? आमन्ता । पञ्च ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नियामो असङ्घतोति? आमन्ता । मिच्छत्तनियामो असङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मिच्छत्तनियामो सङ्घतोति? आमन्ता । सम्मत्तनियामो सङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४४७. न वत्तब्बं — ‘नियामो असङ्घतो’ति? आमन्ता । नियामे उप्पज्ज निरुद्धे अनियतो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । तेन हि नियामो असङ्घतोति । मिच्छत्तनियामे उप्पज्ज निरुद्धे अनियतो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि मिच्छत्तनियामो असङ्घतोति ।

नियामकथा निट्ठिता ।

६. छट्ठवग्गो

(५४) २. पटिच्चसमुप्पादकथा

४४८. पटिच्चसमुप्पादो असङ्घतोति? आमन्ता । निब्बानं ताणं लेणं सरणं परायनं अच्युतं अमत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पटिच्चसमुप्पादो असङ्घतो, निब्बानं असङ्घतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्घतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे असङ्घतानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि द्वे लेणानि द्वे सरणानि द्वे परायनानि द्वे अच्युतानि द्वे अमत्तानि द्वे निब्बानानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे निब्बानानीति? आमन्ता । अत्थि द्विन्नं निब्बानानं उच्चनीचता हीनपणीतता उक्कंसावकंसो सीमा वा भेदो वा राजि वा अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४४९. पटिच्चसमुप्पादो असङ्घतोति? आमन्ता । अविज्जा असङ्घताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अविज्जा सङ्घताति? आमन्ता । पटिच्चसमुप्पादो सङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पटिच्चसमुप्पादो असङ्घतोति? आमन्ता । अविज्जापच्चया सङ्घारा असङ्घताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अविज्जापच्चया सङ्घारा सङ्घताति? आमन्ता । पटिच्चसमुप्पादो सङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पटिच्चसमुप्पादो असङ्घतोति? आमन्ता । सङ्घारपच्चया विज्जाणं असङ्घतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्घारपच्चया विज्जाणं सङ्घतन्ति? आमन्ता । पटिच्चसमुप्पादो सङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पटिच्चसमुप्पादो असङ्घतोति? आमन्ता । विज्जाणपच्चया नामरूपं असङ्घतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... विज्जाणपच्चया नामरूपं सङ्घतन्ति? आमन्ता । पटिच्चसमुप्पादो सङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पटिच्चसमुप्पादो असङ्घतोति? आमन्ता । जातिपच्चया जरामरणं असङ्घतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... जातिपच्चया जरामरणं सङ्घतन्ति? आमन्ता । पटिच्चसमुप्पादो सङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४५०. न वत्तब्बं — “पटिच्चसमुप्पादो असङ्खतो”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “जातिपच्चया, भिक्खवे, जरामरणं । उप्पादा वा तथागतानं अनुप्पादा वा तथागतानं ठिताव सा धातु धम्मट्ठितता धम्मनियामता इदप्पच्चयता । तं तथागतो अभिसम्बुज्झति अभिसमेति । अभिसम्बुज्झित्वा अभिसमेत्वा आचिक्खति देसेति पञ्जापेति पट्टपेति विवरति विभजति उत्तानिं करोति । ‘पस्सथा’ति चाह — जातिपच्चया, भिक्खवे, जरामरणं । भवपच्चया, भिक्खवे, जाति...पे०... अविज्जापच्चया, भिक्खवे, सङ्खारा । उप्पादा वा तथागतानं अनुप्पादा वा तथागतानं ठिताव सा धातु...पे०... ‘पस्सथा’ति चाह — अविज्जापच्चया, भिक्खवे, सङ्खारा । इति खो, भिक्खवे, या तत्र तथता अवितथता अनञ्जथता इदप्पच्चयता — अयं वुच्चति, भिक्खवे, पटिच्चसमुप्पादो”ति [सं० नि० २.२०] । अत्येव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि पटिच्चसमुप्पादो असङ्खतोति ।

४५१. अविज्जापच्चया सङ्खाराति या तत्थ धम्मट्ठितता धम्मनियामता असङ्खता, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे असङ्खतानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अविज्जापच्चया सङ्खाराति या तत्थ धम्मट्ठितता धम्मनियामता असङ्खता, सङ्खारपच्चया विज्जाणन्ति या तत्थ धम्मट्ठितता धम्मनियामता असङ्खता, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । तीणि असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । तीणि असङ्खतानीति? आमन्ता । तीणि ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अविज्जापच्चया सङ्खाराति या तत्थ धम्मट्ठितता धम्मनियामता असङ्खता, सङ्खारपच्चया विज्जाणन्ति या तत्थ धम्मट्ठितता धम्मनियामता असङ्खता...पे०... जातिपच्चया जरामरणन्ति या तत्थ धम्मट्ठितता धम्मनियामता असङ्खता, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । द्वादस असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वादस असङ्खतानीति? आमन्ता । द्वादस ताणानि द्वादस लेणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पटिच्चसमुप्पादकथा निड्डिता ।

६. छट्ठवग्गो

(५५) ३. सच्चकथा

४५२. चत्तारि सच्चानि असङ्खतानीति? आमन्ता । चत्तारि ताणानि चत्तारि लेणानि चत्तारि सरणानि चत्तारि परायणानि चत्तारि अच्युतानि चत्तारि अमत्तानि चत्तारि निब्बानानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चत्तारि निब्बानानीति? आमन्ता । अत्थि चतुन्नं निब्बानानं उच्चनीचता हीनपणीतता उक्कंसावकंसो सीमा वा भेदो वा राजि वा अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दुक्खसच्चं असङ्खतन्ति? आमन्ता । दुक्खं असङ्खतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दुक्खसच्चं असङ्खतन्ति? आमन्ता । कायिकं दुक्खं चेतसिकं दुक्खं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सउपायासा असङ्खताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... समुदयसच्चं असङ्खतन्ति? आमन्ता । समुदयो असङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... समुदयसच्चं असङ्खतन्ति? आमन्ता । कामतण्हा भवतण्हा विभवतण्हा असङ्खताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मग्गसच्चं असङ्खतन्ति? आमन्ता । मग्गो असङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मग्गसच्चं असङ्खतन्ति? आमन्ता । सम्मादिट्ठि...पे०... सम्मासमाधि असङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दुखं सङ्खतन्ति? आमन्ता । दुखसच्चं सङ्खतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कायिकं दुखं चेतसिकं दुखं सोकपरिदेवदुखदोमनस्सउपायासा सङ्खताति? आमन्ता । दुखसच्चं सङ्खतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... समुदयो सङ्खतोति? आमन्ता । समुदयसच्चं सङ्खतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामतण्हा भवतण्हा विभवतण्हा सङ्खताति? आमन्ता । समुदयसच्चं सङ्खतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मग्गो सङ्खतोति? आमन्ता । मग्गसच्चं सङ्खतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मादिट्ठि...पे०... सम्मासमाधि सङ्खतोति? आमन्ता । मग्गसच्चं सङ्खतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४५३. निरोधसच्चं असङ्खतं, निरोधो असङ्खतोति? आमन्ता । दुखसच्चं असङ्खतं, दुखं असङ्खतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... निरोधसच्चं असङ्खतं, निरोधो असङ्खतोति? आमन्ता । समुदयसच्चं असङ्खतं, समुदयो असङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... निरोधसच्चं असङ्खतं, निरोधो असङ्खतोति? आमन्ता । मग्गसच्चं असङ्खतं, मग्गो असङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दुखसच्चं असङ्खतं, दुखं सङ्खतन्ति? आमन्ता । निरोधसच्चं असङ्खतं, निरोधो सङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... समुदयसच्चं असङ्खतं, समुदयो सङ्खतोति? आमन्ता । निरोधसच्चं असङ्खतं, निरोधो सङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मग्गसच्चं असङ्खतं, मग्गो सङ्खतोति? आमन्ता । निरोधसच्चं असङ्खतं, निरोधो सङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४५४. न वत्तब्बं — “चत्तारि सच्चानि असङ्खतानी”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “चत्तारिमानि, भिक्खवे, तथानि अवितथानि अनञ्जथानि! कतमानि चत्तारि? ‘इदं दुखं’न्ति, भिक्खवे, तथमेतं अवितथमेतं अनञ्जथमेतं...पे०... ‘अयं दुखसमुदयो’ति...पे०... ‘अयं दुखनिरोधो’ति...पे०... ‘अयं दुखनिरोधगामिनी पटिपदा’ति तथमेतं अवितथमेतं अनञ्जथमेतं । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि तथानि अवितथानि अनञ्जथानी”ति [सं० नि० ५.१०९०] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि चत्तारि सच्चानि असङ्खतानीति ।

सच्चकथा निड्ठिता ।

६. छट्ठवग्गो

(५६) ४. आरुप्पकथा

४५५. आकासानञ्चायतनं असङ्खतन्ति? आमन्ता । निब्बानं ताणं लेणं सरणं परायनं अच्युतं अमत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... आकासानञ्चायतनं असङ्खतं, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे असङ्खतानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

आकासानञ्चायतनं असङ्खतन्ति? आमन्ता । आकासानञ्चायतनं भवो गति सत्तावासो संसारो योनि विज्जाणड्ढिति अत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । असङ्खतं भवो गति सत्तावासो संसारो योनि विज्जाणड्ढिति अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि आकासानञ्चायतनूपगं कम्मन्ति? आमन्ता । अत्थि असङ्खतूपगं कम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि आकासानञ्चायतनूपगा सत्ताति? आमन्ता । अत्थि असङ्खतूपगा सत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

आकासानञ्चायतने सत्ता जायन्ति जीयन्ति मीयन्ति चवन्ति उपपज्जन्तीति? आमन्ता । असङ्खते सत्ता जायन्ति जीयन्ति मीयन्ति चवन्ति उपपज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... आकासानञ्चायतने अत्थि वेदना सञ्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? आमन्ता । असङ्खते अत्थि वेदना सञ्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... आकासानञ्चायतनं चतुवोकारभवोति? आमन्ता । असङ्खतं चतुवोकारभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४५६. न वत्तब्बं — “चत्तारो आरुप्पा असङ्खता”ति? आमन्ता । ननु चत्तारो आरुप्पा अनेजा वुत्ता भगवताति? आमन्ता । हज्जि चत्तारो आरुप्पा अनेजा वुत्ता भगवता, तेन वत रे वत्तब्बे “चत्तारो आरुप्पा असङ्खता”ति ।

आरुप्पकथा निट्ठिता ।

६. छट्ठवग्गो

(५७) ५. निरोधसमापत्तिकथा

४५७. निरोधसमापत्ति असङ्खताति? आमन्ता । निब्बानं ताणं लेणं सरणं परायणं अच्चुतं अमतन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... निरोधसमापत्ति असङ्खता, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे असङ्खतानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

निरोधसमापत्ति असङ्खताति? आमन्ता । अत्थि केचि निरोधं समापज्जन्ति पटिलभन्ति उप्पादेन्ति समुप्पादेन्ति उट्ठपेन्ति समुट्ठपेन्ति निब्बत्तेन्ति अभिनिब्बत्तेन्ति जनेन्ति सज्जनेन्तीति? आमन्ता । अत्थि केचि असङ्खतं समापज्जन्ति पटिलभन्ति उप्पादेन्ति समुप्पादेन्ति उट्ठपेन्ति समुट्ठपेन्ति निब्बत्तेन्ति अभिनिब्बत्तेन्ति जनेन्ति सज्जनेन्तीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

४५८. निरोधा वोदानं वुट्ठानं पञ्चायतीति? आमन्ता । असङ्खता वोदानं वुट्ठानं पञ्चायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... निरोधं समापज्जन्तस्स पठमं निरुज्झति वचीसङ्खारो, ततो कायसङ्खारो, ततो चित्तसङ्खारोति? आमन्ता । असङ्खतं समापज्जन्तस्स पठमं निरुज्झति वचीसङ्खारो, ततो कायसङ्खारो, ततो चित्तसङ्खारोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... निरोधा वुट्ठहन्तस्स पठमं उप्पज्जति चित्तसङ्खारो, ततो कायसङ्खारो, ततो वचीसङ्खारोति? आमन्ता । असङ्खता वुट्ठहन्तस्स पठमं उप्पज्जति चित्तसङ्खारो, ततो कायसङ्खारो, ततो वचीसङ्खारोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

निरोधा वुट्ठितं तयो फस्सा फुसन्ति — सुज्जतो फस्सो, अनिमित्तो फस्सो, अप्पणिहितो फस्सोति? आमन्ता । असङ्खता वुट्ठितं तयो फस्सा फुसन्ति — सुज्जतो फस्सो, अनिमित्तो फस्सो, अप्पणिहितो फस्सोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

निरोधा वुट्ठितस्स विवेकनिन्नं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपब्भारन्ति? आमन्ता । असङ्खता वुट्ठितस्स विवेकनिन्नं चित्तं होति विवेकपोणं विवेकपब्भारन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४५९. न वत्तब्बं — “निरोधसमापत्ति असङ्खता”ति? आमन्ता । सङ्खताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि निरोधसमापत्ति असङ्खताति ।

निरोधसमापत्तिकथा निद्रिता ।

६. छटुवग्गो

(५८) ६. आकासकथा

४६०. आकासो असङ्घतोति? आमन्ता । निब्बानं ताणं लेणं सरणं परायनं अच्युतं अमत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...
आकासो असङ्घतो, निब्बानं असङ्घतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्घतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । द्वे असङ्घतानीति? आमन्ता ।
द्वे ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

आकासो असङ्घतोति? आमन्ता । अत्थि केचि अनाकासं आकासं करोन्तीति? आमन्ता । अत्थि केचि सङ्घतं
असङ्घतं करोन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि केचि आकासं अनाकासं करोन्तीति? आमन्ता । अत्थि केचि असङ्घतं
सङ्घतं करोन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

आकासे पक्खिनो गच्छन्ति, चन्दिमसूरिया गच्छन्ति, तारकरूपानि गच्छन्ति, इद्दिं विकुब्बन्ति, बाहुं चालेन्ति, पाणिं
चालेन्ति, लेडुं खिपन्ति, लगुळं खिपन्ति, इद्दिं [सत्तिं (?)] खिपन्ति, उसुं खिपन्तीति? आमन्ता । असङ्घते पक्खिनो
गच्छन्ति, चन्दिमसूरिया गच्छन्ति, तारकरूपानि गच्छन्ति, इद्दिं विकुब्बन्ति, बाहुं चालेन्ति, पाणिं चालेन्ति, लेडुं खिपन्ति,
लगुळं खिपन्ति, इद्दिं खिपन्ति, उसुं खिपन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४६१. आकासं परिवारेत्वा घरानि करोन्ति कोट्टानि करोन्तीति? आमन्ता । असङ्घतं परिवारेत्वा घरानि करोन्ति
कोट्टानि करोन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

उदपाने खज्जमाने अनाकासो आकासो होतीति? आमन्ता । सङ्घतं असङ्घतं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

तुच्छउदपाने पूरियमाने, तुच्छकोट्टे पूरियमाने, तुच्छकुम्भिया पूरियमानाय आकासो अन्तरधायतीति? आमन्ता ।
असङ्घतं अन्तरधायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४६२. न वत्तब्बं — “आकासो असङ्घतो”ति? आमन्ता । आकासो सङ्घतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि आकासो
असङ्घतोति ।

आकासकथा निद्रिता ।

६. छटुवग्गो

(५९) ७. आकासो सनिदस्सनोतिकथा

४६३. आकासो सनिदस्सनोति? आमन्ता । रूपं रूपायतनं रूपधातु नीलं पीतकं लोहितकं ओदातं चक्खुविज्जेय्यं
चक्खुस्मिं पटिहज्जति चक्खुस्स आपाथं आगच्छतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

आकासो सनिदस्सनोति? आमन्ता । चक्खुञ्च पटिच्च आकासञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे ... पे०... ।

चक्खुञ्च पटिच्च आकासञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? आमन्ता । “चक्खुञ्च पटिच्च आकासञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव [अत्थि (?)] सुत्तन्तोति? नत्थि । “चक्खुञ्च पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति [म० नि० १.४००; ३.४२१; सं० नि० ४.६०] — अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । हज्जि “चक्खुञ्च पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “चक्खुञ्च पटिच्च आकासञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति ।

४६४. न वत्तब्बं — “आकासो सनिदस्सनो”ति? आमन्ता । ननु पस्सति द्विन्नं रुक्खानं अन्तरं, द्विन्नं थम्भानं अन्तरं, ताळच्छिदं वातपानच्छिदन्ति? आमन्ता । हज्जि पस्सति द्विन्नं रुक्खानं अन्तरं, द्विन्नं थम्भानं अन्तरं, ताळच्छिदं वातपानच्छिदं, तेन वत रे वत्तब्बे — “आकासो सनिदस्सनो”ति ।

आकासो सनिदस्सनोतिकथा निट्ठिता ।

६. छट्ठवग्गो

(६०) ८. पथवीधातु सनिदस्सनातिआदिकथा

४६५. पथवीधातु सनिदस्सनाति? आमन्ता । रूपं रूपायतनं रूपधातु नीलं पीतकं लोहितकं ओदातं चक्खुविज्जेय्यं चक्खुस्मिं पटिहज्जति चक्खुस्स आपाथं आगच्छतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पथवीधातु सनिदस्सनाति? आमन्ता । चक्खुञ्च पटिच्च पथवीधातुञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

चक्खुञ्च पटिच्च पथवीधातुञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? आमन्ता । “चक्खुञ्च पटिच्च पथवीधातुञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । “चक्खुञ्च पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । हज्जि “चक्खुञ्च पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “चक्खुञ्च पटिच्च पथवीधातुञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति ।

४६६. न वत्तब्बं — “पथवीधातु सनिदस्सना”ति? आमन्ता । ननु पस्सति भूमिं पासाणं पब्बतन्ति? आमन्ता । हज्जि पस्सति [पस्ससि (सी० स्या० क०) एवमुपरिपि] भूमिं पासाणं पब्बतं, तेन वत रे वत्तब्बे — “पथवीधातु सनिदस्सना”ति... पे०... ।

न वत्तब्बं — “आपोधातु सनिदस्सना”ति? आमन्ता । ननु पस्सति उदकन्ति? आमन्ता । हज्जि पस्सति उदकं, तेन वत रे वत्तब्बे — “आपोधातु सनिदस्सनाति...पे०... ।

न वत्तब्बं — तेजोधातु सनिदस्सनाति? आमन्ता । ननु पस्सति अग्निं जलन्तन्ति? आमन्ता । हज्जि पस्सति अग्निं

जलन्तं, तेन वत रे वत्तब्बे — “तेजोधातु सनिदस्सना”ति...पे०... ।

न वत्तब्बं — “वायोधातु सनिदस्सना”ति? आमन्ता । ननु पस्सति वातेन रुक्खे सञ्चालियमानेति? आमन्ता । हज्जि पस्सति वातेन रुक्खे सञ्चालियमाने, तेन वत रे वत्तब्बे — “वायोधातु सनिदस्सना”ति...पे०... ।

पथवीधातु सनिदस्सनातिआदिकथा निड्डिता ।

६. छट्ठवग्गो

(६१) ९. चक्खुन्द्रियं सनिदस्सनन्तिआदिकथा

४६७. चक्खुन्द्रियं सनिदस्सनन्ति? आमन्ता । रूपं रूपायतनं रूपधातु...पे०... चक्खुस्स आपाथं आगच्छतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चक्खुन्द्रियं सनिदस्सनन्ति? आमन्ता । चक्खुञ्च पटिच्च चक्खुन्द्रियञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चक्खुञ्च पटिच्च चक्खुन्द्रियञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? आमन्ता । “चक्खुञ्च पटिच्च चक्खुन्द्रियञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । “चक्खुञ्च पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । हज्जि “चक्खुञ्च पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “चक्खुञ्च पटिच्च चक्खुन्द्रियञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति ।

४६८. न वत्तब्बं — “पञ्चिन्द्रियानि सनिदस्सनानी”ति? आमन्ता । ननु पस्सति चक्खुं सोतं घानं जिह्वं कायन्ति? आमन्ता । हज्जि पस्सति चक्खुं सोतं घानं जिह्वं कायं, तेन वत रे वत्तब्बे — “पञ्चिन्द्रियानि सनिदस्सनानी”ति...पे०... ।

चक्खुन्द्रियं सनिदस्सनन्तिआदिकथा निड्डिता ।

६. छट्ठवग्गो

(६२) १०. कायकम्मं सनिदस्सनन्तिकथा

४६९. कायकम्मं सनिदस्सनन्ति? आमन्ता । रूपं रूपायतनं रूपधातु नीलं पीतकं लोहितकं ओदातं चक्खुविज्जेय्यं चक्खुस्मिं पटिहज्जति चक्खुस्स आपाथं आगच्छतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कायकम्मं सनिदस्सनन्ति? आमन्ता । चक्खुञ्च पटिच्च कायकम्मञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चक्खुञ्च पटिच्च कायकम्मञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? आमन्ता । “चक्खुञ्च पटिच्च कायकम्मञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । “चक्खुञ्च पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति

— अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । हज्जि “चक्खुञ्च पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “चक्खुञ्च पटिच्च कायकम्मञ्च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति ।

४७०. न वत्तब्बं — “कायकम्मं सनिदस्सन”न्ति? आमन्ता । ननु पस्सति अभिक्कमन्तं पटिक्कमन्तं आलोकेन्तं विलोकेन्तं समिज्जेन्तं पसारेन्तन्ति? आमन्ता । हज्जि पस्सति अभिक्कमन्तं पटिक्कमन्तं आलोकेन्तं विलोकेन्तं समिज्जेन्तं पसारेन्तं, तेन वत रे वत्तब्बे — “कायकम्मं सनिदस्सन”न्ति ।

कायकम्मं सनिदस्सनन्तिकथा निट्ठिता ।

छट्ठवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

नियमो असङ्खतो, पटिच्चसमुप्पादो असङ्खतो, चत्तारि सच्चानि असङ्खतानि, चत्तारो आरुप्पा असङ्खता, निरोधसमापत्ति असङ्खता, आकासो असङ्खतो, आकासो सनिदस्सनो, चत्तारो महाभूता, पञ्चिन्द्रियानि, तथेव कायकम्मन्ति ।

७. सत्तमवग्गो

(६३) १. सङ्गहितकथा

४७१. नत्थि केचि धम्मा केहिचि धम्मोहि सङ्गहिताति [सङ्गहिताति (पी०)]? आमन्ता । ननु अत्थि केचि धम्मा केहिचि धम्मोहि गणनं गच्छन्ति उद्देसं गच्छन्ति परियापन्नाति? आमन्ता । हज्जि अत्थि केचि धम्मा केहिचि धम्मोहि गणनं गच्छन्ति उद्देसं गच्छन्ति परियापन्ना, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि केचि धम्मा केहिचि धम्मोहि सङ्गहिता”ति ।

चक्खायतनं कतमक्खन्धगणनं [कतमं खन्धगणनं (सी० पी० क०)] गच्छतीति? रूपक्खन्धगणनं गच्छतीति । हज्जि चक्खायतनं रूपक्खन्धगणनं गच्छति, तेन वत रे वत्तब्बे — “चक्खायतनं रूपक्खन्धेन सङ्गहित”न्ति । सोतायतनं...पे०... घानायतनं...पे०... जिह्वायतनं...पे०... कायायतनं कतमक्खन्धगणनं गच्छतीति? रूपक्खन्धगणनं गच्छतीति । हज्जि कायायतनं रूपक्खन्धगणनं गच्छति, तेन वत रे वत्तब्बे — “कायायतनं रूपक्खन्धेन सङ्गहित”न्ति ।

रूपायतनं...पे०... सद्दायतनं...पे०... गन्धायतनं...पे०... रसायतनं...पे०... फोडुब्बायतनं कतमक्खन्धगणनं गच्छतीति? रूपक्खन्धगणनं गच्छतीति । हज्जि फोडुब्बायतनं रूपक्खन्धगणनं गच्छति, तेन वत रे वत्तब्बे — “फोडुब्बायतनं रूपक्खन्धेन सङ्गहित”न्ति ।

सुखा वेदना कतमक्खन्धगणनं गच्छतीति? वेदनाक्खन्धगणनं गच्छतीति । हज्जि सुखा वेदना वेदनाक्खन्धगणनं गच्छति, तेन वत रे वत्तब्बे — “सुखा वेदना वेदनाक्खन्धेन सङ्गहिता”ति । दुक्खा वेदना...पे०... अदुक्खमसुखा वेदना कतमक्खन्धगणनं गच्छतीति? वेदनाक्खन्धगणनं गच्छतीति । हज्जि अदुक्खमसुखा वेदना वेदनाक्खन्धगणनं गच्छति, तेन वत रे वत्तब्बे — “अदुक्खमसुखा वेदना वेदनाक्खन्धेन सङ्गहिता”ति ।

चखुसम्फस्सजा सज्जा कतमखन्धगणनं गच्छतीति? सज्जाखन्धगणनं गच्छतीति । हज्जि चखुसम्फस्सजा सज्जा सज्जाखन्धगणनं गच्छति, तेन वत रे वत्तब्बे — “चखुसम्फस्सजा सज्जा सज्जाखन्धेन सङ्गहिता”ति ।
 सोतसम्फस्सजा सज्जा...पे०... मनोसम्फस्सजा सज्जा कतमखन्धगणनं गच्छतीति? सज्जाखन्धगणनं गच्छतीति । हज्जि मनोसम्फस्सजा सज्जा सज्जाखन्धगणनं गच्छति, तेन वत रे वत्तब्बे — “मनोसम्फस्सजा सज्जा सज्जाखन्धेन सङ्गहिता”ति ।

चखुसम्फस्सजा चेतना...पे०... मनोसम्फस्सजा चेतना कतमखन्धगणनं गच्छतीति? सङ्खारखन्धगणनं गच्छतीति । हज्जि मनोसम्फस्सजा चेतना सङ्खारखन्धगणनं गच्छति, तेन वत रे वत्तब्बे — “मनोसम्फस्सजा चेतना सङ्खारखन्धेन सङ्गहिता”ति ।

चखुविज्जाणं ...पे०... मनोविज्जाणं कतमखन्धगणनं गच्छतीति? विज्जाणखन्धगणनं गच्छतीति । हज्जि मनोविज्जाणं विज्जाणखन्धगणनं गच्छति, तेन वत रे वत्तब्बे — “मनोविज्जाणं विज्जाणखन्धेन सङ्गहित”न्ति ।

४७२. यथा दामेन वा योत्तेन वा द्वे बलिबद्धा सङ्गहिता, सिक्काय पिण्डपातो सङ्गहितो, सा गद्दुलेन सङ्गहितो; एवमेव ते धम्मा तेहि धम्मेहि सङ्गहिताति [सकवादिवचनं (अट्ठकथा पस्सितब्बा)]? हज्जि दामेन वा योत्तेन वा द्वे बलीबद्धा सङ्गहिता, सिक्काय पिण्डपातो सङ्गहितो, सा गद्दुलेन सङ्गहितो, तेन वत रे वत्तब्बे — “अत्थि केचि धम्मा केहिचि धम्मेहि सङ्गहिता”ति [सकवादिवचनं (अट्ठकथा पस्सितब्बा)] ।

सङ्गहितकथा निड्डिता ।

७. सत्तमवग्गो

(६४) २. सम्पयुत्तकथा

४७३. नत्थि केचि धम्मा केहिचि धम्मेहि सम्पयुत्ताति? आमन्ता । ननु अत्थि केचि धम्मा केहिचि धम्मेहि सहगता सहजाता संसट्ठा एकुप्पादा एकनिरोधा एकवत्थुका एकारम्मणाति? आमन्ता । हज्जि अत्थि केचि धम्मा केहिचि धम्मेहि सहगता सहजाता संसट्ठा एकुप्पादा एकनिरोधा एकवत्थुका एकारम्मणा, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि केचि धम्मा केहिचि धम्मेहि सम्पयुत्ता”ति ।

वेदनाखन्धो सज्जाखन्धेन सहजातोति? आमन्ता । हज्जि वेदनाखन्धो सज्जाखन्धेन सहजातो, तेन वत रे वत्तब्बे — “वेदनाखन्धो सज्जाखन्धेन सम्पयुत्तो”ति ।

वेदनाखन्धो सङ्खारखन्धेन... विज्जाणखन्धेन सहजातोति? आमन्ता । हज्जि वेदनाखन्धो विज्जाणखन्धेन सहजातो, तेन वत रे वत्तब्बे — “वेदनाखन्धो विज्जाणखन्धेन सम्पयुत्तो”ति ।

सज्जाखन्धो ... सङ्खारखन्धो... विज्जाणखन्धो वेदनाखन्धेन... सज्जाखन्धेन... सङ्खारखन्धेन सहजातोति? आमन्ता । हज्जि विज्जाणखन्धो सङ्खारखन्धेन सहजातो, तेन वत रे वत्तब्बे — “विज्जाणखन्धो सङ्खारखन्धेन सम्पयुत्तो”ति ।

४७४. यथा तिलम्हि तेलं अनुगतं अनुपविट्ठं, उच्छुम्हि रसो अनुगतो अनुपविट्ठो; एवमेव ते धम्मा तेहि धम्मोहि अनुगता अनुपविट्ठाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सम्पयुत्तकथा निट्ठिता ।

७. सत्तमवग्गो

(६५) ३. चेतसिककथा

४७५. नत्थि चेतसिको धम्मोति? आमन्ता । ननु अत्थि केचि धम्मा चित्तेन सहगता सहजाता संसट्ठा सम्पयुत्ता एकुप्पादा एकनिरोधा एकवत्थुका एकारम्मणाति? आमन्ता । हज्जि अत्थि केचि धम्मा चित्तेन सहगता सहजाता संसट्ठा सम्पयुत्ता एकुप्पादा एकनिरोधा एकवत्थुका एकारम्मणा, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि चेतसिको धम्मो”ति ।

फस्सो चित्तेन सहजातोति? आमन्ता । हज्जि फस्सो चित्तेन सहजातो, तेन वत रे वत्तब्बे — “फस्सो चेतसिको”ति । वेदना...पे०... सज्जा... चेतना... सट्ठा... वीरियं... सति... समाधि... पज्जा... रागो... दोसो... मोहो...पे०... अनोत्तप्यं चित्तेन सहजातन्ति? आमन्ता । हज्जि अनोत्तप्यं चित्तेन सहजातं, तेन वत रे वत्तब्बे — “अनोत्तप्यं चेतसिक”न्ति ।

४७६. चित्तेन सहजाताति कत्वा चेतसिकाति? आमन्ता । फस्सेन सहजाताति कत्वा फस्ससिकाति [फस्सिकाति (पी० अट्ठ०)]? आमन्ता । चित्तेन सहजाताति कत्वा चेतसिकाति? आमन्ता । वेदनाय... सज्जाय... चेतनाय... सट्ठाया... वीरियेन... सतिया... समाधिना... पज्जाय... रागेन... दोसेन... मोहेन...पे०... अनोत्तप्पेन सहजाताति कत्वा अनोत्तप्पासिकाति [अनोत्तप्पिकाति (?)]? आमन्ता ।

४७७. नत्थि चेतसिको धम्मोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“चित्तज्झिदं चेतसिका च धम्मा,
अनत्ततो संविदितस्स होन्ति ।
हीनप्पणीतं तदुभये विदित्वा,
सम्मद्वसो वेदि पलोकधम्म”न्ति ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अत्थि चेतसिको धम्मोति ।

नत्थि चेतसिको धम्मोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “इध, केवट्ट, भिक्खु परसत्तानं परपुग्गलानं चित्तम्पि आदिसति चेतसिकम्पि आदिसति वितक्कितम्पि आदिसति विचारितम्पि आदिसति — ‘एवम्पि ते मनो, इत्थम्पि ते मनो, इतिपि ते चित्त’”न्ति [दी० नि० १.४८५] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अत्थि चेतसिको धम्मोति ।

चेतसिककथा निट्ठिता ।

७. सत्तमवग्गो

(६६) ४. दानकथा

४७८. चेतसिको धम्मो दानन्ति? आमन्ता । लब्धा चेतसिको धम्मो परेसं दातुन्ति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... लब्धा चेतसिको धम्मो परेसं दातुन्ति? आमन्ता । लब्धा फस्सो परेसं दातुन्ति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... लब्धा वेदना...पे०... सज्जा... चेतना... सद्धा... वीरियं... सति... समाधि... पज्जा परेसं दातुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४७९. न वत्तब्बं — चेतसिको धम्मो दानन्ति? आमन्ता । दानं अनिट्ठफलं अकन्तफलं अमनुज्जफलं सेचनकफलं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु दानं इट्ठफलं कन्तफलं मनुज्जफलं असेचनकफलं सुखुद्रयं सुखविपाकन्ति? आमन्ता । हज्जि दानं इट्ठफलं कन्तफलं मनुज्जफलं असेचनकफलं सुखुद्रयं सुखविपाकं, तेन वत रे वत्तब्बे — “चेतसिको धम्मो दान”न्ति ।

दानं इट्ठफलं वुत्तं भगवता, चीवरं दानन्ति [उपरि वुच्चमानाय परवादीपुच्छाय सदिसा, अट्ठकथा ओलोकेतब्बा]? आमन्ता । चीवरं इट्ठफलं कन्तफलं मनुज्जफलं असेचनकफलं सुखुद्रयं सुखविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दानं इट्ठफलं वुत्तं भगवता, पिण्डपातो सेनासनं गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारो दानन्ति? आमन्ता । गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारो इट्ठफलो कन्तफलो मनुज्जफलो असेचनकफलो सुखुद्रयो सुखविपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४८०. न वत्तब्बं — “चेतसिको धम्मो दान”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“सद्धा हिरियं कुसलञ्च दानं,
धम्मा एते सप्पुरिसानुयाता ।
एतज्झि मगं दिवियं वदन्ति,
एतेन हि गच्छति देवलोक”न्ति [अ० नि० ८.३२] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि चेतसिको धम्मो दानन्ति ।

न वत्तब्बं — “चेतसिको धम्मो दान”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “पज्जिमानि, भिक्खवे, दानानि महादानानि अग्गज्जानि रत्तज्जानि वंसज्जानि पोरानानि असङ्किण्णानि असङ्किण्णपुब्बानि, न सङ्कियन्ति न सङ्कियिस्सन्ति, अप्पटिकुट्ठानि समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि! कतमानि पज्ज? इध, भिक्खवे, अरियसावको पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति । पाणातिपाता पटिविरतो, भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणानं सत्तानं अभयं देति अवेरं देति अब्याबज्झं [अब्यापज्झं (स्या० क०)] देति । अपरिमाणानं सत्तानं अभयं दत्त्वा अवेरं दत्त्वा अब्याबज्झं दत्त्वा अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अब्याबज्झस्स भागी होति । इदं, भिक्खवे, पठमं दानं महादानं अग्गज्जं रत्तज्जं वंसज्जं पोरानं असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कियति न सङ्कियिस्सति, अप्पटिकुट्ठं समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि । पुन चपरं, भिक्खवे, अरियसावको अदिन्नादानं पहाय...पे०... कामेसुमिच्छाचारं पहाय...पे०... मुसावादं पहाय...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो, भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणानं सत्तानं अभयं देति अवेरं देति अब्याबज्झं देति । अपरिमाणानं सत्तानं अभयं दत्त्वा अवेरं दत्त्वा अब्याबज्झं दत्त्वा अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अब्याबज्झस्स भागी होति । इदं, भिक्खवे, पज्चमं दानं महादानं अग्गज्जं रत्तज्जं वंसज्जं पोरानं असङ्किण्णं असङ्किण्णपुब्बं, न सङ्कियति न सङ्कियिस्सति, अप्पटिकुट्ठं समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि । इमानि खो,

भिक्षुवे, पञ्च दानानि महादानानि अगगज्जानि रत्तज्जानि वंसज्जानि पोराणानि असङ्किण्णानि असङ्किण्णपुब्बानि, न सङ्कियन्ति न सङ्कियिस्सन्ति, अप्पटिकुट्ठाणि समणोहि ब्राह्मणोहि विज्जूही”ति [अ० नि० ८.३९]। अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि चेतसिको धम्मो दानन्ति।

४८१. न वत्तब्बं — “देय्यधम्मो दान”न्ति? आमन्ता। ननु वुत्तं भगवता — “इधेकच्चो अन्नं देति, पानं देति, वत्थं देति, यानं देति, मालं देति, गन्धं देति, विलेपनं देति, सेय्यं देति, आवसथं देति, पदीपेय्यं देती”ति [सं० नि० ३.३६२-३९१ थोकं विसदिसं]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि देय्यधम्मो दानन्ति।

४८२. देय्यधम्मो दानन्ति? आमन्ता। देय्यधम्मो इट्ठफलो कन्तफलो मनुज्जफलो असेचनकफलो सुखुद्रयो सुखविपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दानं इट्ठफलं वुत्तं भगवता, चीवरं दानन्ति? आमन्ता। चीवरं इट्ठफलं कन्तफलं मनुज्जफलं असेचनकफलं सुखुद्रयं सुखविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दानं इट्ठफलं वुत्तं भगवता, पिण्डपातो दानं... सेनासनं दानं... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारो दानन्ति? आमन्ता। गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारो इट्ठफलो कन्तफलो मनुज्जफलो असेचनकफलो सुखुद्रयो सुखविपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि न वत्तब्बं — “देय्यधम्मो दान”न्ति।

दानकथा निट्ठिता।

७. सत्तमवग्गो

(६७) ५. परिभोगमयपुज्जकथा

४८३. परिभोगमयं पुज्जं वट्ठतीति? आमन्ता। परिभोगमयो फस्सो वट्ठति, वेदना वट्ठति, सज्जा वट्ठति, चेतना वट्ठति, चित्तं वट्ठति, सद्धा वट्ठति, वीरियं वट्ठति, सति वट्ठति, समाधि वट्ठति, पज्जा वट्ठतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

परिभोगमयं पुज्जं वट्ठतीति? आमन्ता। लता विय वट्ठति, मालुवा विय वट्ठति, रुक्खो विय वट्ठति, तिणं विय वट्ठति, मुज्जपुज्जो विय वट्ठतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

४८४. परिभोगमयं पुज्जं वट्ठतीति? आमन्ता। दायको दानं दत्त्वा न समन्नाहरति, होति पुज्जन्ति? आमन्ता। अनावट्ठेन्तस्स [अनावट्ठेन्तस्स (सी० पी० क०), अनावज्झन्तस्स (स्या०)] होति... अनाभोगस्स होति... असमन्नाहरन्तस्स होति... अमनसिकरोन्तस्स होति... अचेतयन्तस्स होति... अपत्थयन्तस्स होति... अप्पणिदहन्तस्स होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु आवट्ठेन्तस्स होति... आभोगस्स होति... समन्नाहरन्तस्स होति... मनसिकरोन्तस्स होति... चेतयन्तस्स होति... पत्थयन्तस्स होति... पणिदहन्तस्स होतीति? आमन्ता। हज्जि आवट्ठेन्तस्स होति... आभोगस्स होति... समन्नाहरन्तस्स होति... मनसिकरोन्तस्स होति... चेतयन्तस्स होति... पत्थयन्तस्स होति... पणिदहन्तस्स होति, नो च वत रे वत्तब्बे — “परिभोगमयं पुज्जं वट्ठती”ति।

४८५. परिभोगमयं पुज्जं वट्ठतीति? आमन्ता। दायको दानं दत्त्वा कामवितक्कं वितक्केति, ब्यापादवितक्कं वितक्केति, विहिंसावितक्कं वितक्केति, होति पुज्जन्ति? आमन्ता। द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? आमन्ता। कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कुसलाकुसला

सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “चत्तारिमानि, भिक्खवे, सुविदूरविदूरानि! कतमानि चत्तारि? नभञ्च, भिक्खवे, पथवी च — इदं पठमं सुविदूरविदूरं । ओरिमञ्च, भिक्खवे, तीरं समुद्दस्स पारिमञ्च तीरं — इदं दुतियं सुविदूरविदूरं । यतो च, भिक्खवे, वेरोचनो अब्भुदेति यत्थ च अत्थमेति — इदं ततियं सुविदूरविदूरं । सतञ्च, भिक्खवे, धम्मो असतञ्च धम्मो — इदं चतुत्थं सुविदूरविदूरं । इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि सुविदूरविदूरानीति ।

“नभञ्च दूरे पथवी च दूरे,
पारं समुद्दस्स तदाहु दूरे ।
यतो च वेरोचनो अब्भुदेति,
पभङ्करो यत्थ च अत्थमेति ॥

“ततो हवे दूरतरं वदन्ति,
सतञ्च धम्मं असतञ्च धम्मं ।
अव्यायिको होति सतं समागमो,
यावम्पि तिट्ठेय्य तथेव होति ॥

“खिप्पज्झि वेति [खिप्पंहवेति (बहूसु)] असतं समागमो ।
तस्मा सतं धम्मो असब्धि आरका”ति [अ० नि० ४.४७] ॥

अत्थेव सुत्तन्तीति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्ती”ति ।

४८६. न वत्तब्बं — “परिभोगमयं पुज्जं वड्ढती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“आरामरोपा वनरोपा, ये जना सेतुकारका ।
पपञ्च उदपानञ्च, ये ददन्ति उपस्सयं ॥

“तेसं दिवा च रत्तो च, सदा पुज्जं पवड्ढति ।
धम्मट्ठा सीलसम्पन्ना, ते जना सग्गगामिनो”ति [सं० नि० १.४७] ॥

अत्थेव सुत्तन्तीति? आमन्ता । तेन हि परिभोगमयं पुज्जं वड्ढतीति ।

न वत्तब्बं — “परिभोगमयं पुज्जं वड्ढती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “चत्तारोमे, भिक्खवे, पुज्जाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा सोवगिका सुखविपाका सग्गसंवत्तनिका इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ति! कतमे चत्तारो? यस्स, भिक्खवे, भिक्खु चीवरं परिभुज्जमानो अप्पमाणं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति, अप्पमाणो तस्स पुज्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति । यस्स, भिक्खवे, भिक्खु पिण्डपातं परिभुज्जमानो...पे०... सेनासनं परिभुज्जमानो...पे०... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं परिभुज्जमानो अप्पमाणं चेतोसमाधिं उपसम्पज्ज विहरति, अप्पमाणो तस्स पुज्जाभिसन्दो

कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवगिको सुखविपाको सग्गसंवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो पुज्जाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा सोवगिका सुखविपाका सग्गसंवत्तनिका इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ती”ति [अ० नि० ४.५१] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि परिभोगमयं पुज्जं वड्ढतीति ।

४८७. परिभोगमयं पुज्जं वड्ढतीति? आमन्ता । दायको दानं देति, पटिग्गाहको पटिग्गाहेत्वा न परिभुज्जति छट्ठेति विस्सज्जेति, होति पुज्जन्ति? आमन्ता । हज्जि दायको दानं देति, पटिग्गाहको पटिग्गाहेत्वा न परिभुज्जति छट्ठेति विस्सज्जेति, होति पुज्जं; नो च वत रे वत्तब्बे — “परिभोगमयं पुज्जं वड्ढती”ति ।

परिभोगमयं पुज्जं वड्ढतीति? आमन्ता । दायको दानं देति, पटिग्गाहके पटिग्गाहिते राजानो वा हरन्ति, चोरा वा हरन्ति, अग्गि वा दहति, उदकं वा वहति, अप्पिया वा दायादा हरन्ति, होति पुज्जन्ति? आमन्ता । हज्जि दायको दानं देति, पटिग्गाहके पटिग्गाहिते राजानो वा हरन्ति, चोरा वा हरन्ति, अग्गि वा दहति, उदकं वा वहति, अप्पिया वा दायादा हरन्ति, होति पुज्जं; नो च वत रे वत्तब्बे — “परिभोगमयं पुज्जं वड्ढती”ति ।

परिभोगमयपुज्जकथा निट्ठिता ।

७. सत्तमवग्गो

(६८) ६. इतोदिन्नकथा

४८८. इतो दिन्नेन तत्थ यापेन्तीति? आमन्ता । इतो चीवरं देन्ति तं चीवरं तत्थ परिभुज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... इतो पिण्डपातं देन्ति, इतो सेनासनं देन्ति, इतो गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं देन्ति, इतो खादनीयं देन्ति, इतो भोजनीयं देन्ति, इतो पानीयं देन्ति; तं पानीयं तत्थ परिभुज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

इतो दिन्नेन तत्थ यापेन्तीति? आमन्ता । अज्जो अज्जस्स कारको परकतं सुखदुक्खं अज्जो करोति, अज्जो पटिसंवेदेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४८९. न वत्तब्बं — “इतो दिन्नेन तत्थ यापेन्ती”ति? आमन्ता । ननु पेता अत्तनो अत्थाय दानं देन्तं अनुमोदेन्ति, चित्तं पसादेन्ति, पीतिं उप्पादेन्ति, सोमनस्सं पटिलभन्तीति? आमन्ता । हज्जि पेता अत्तनो अत्थाय दानं देन्तं अनुमोदेन्ति, चित्तं पसादेन्ति, पीतिं उप्पादेन्ति, सोमनस्सं पटिलभन्ति; तेन वत रे वत्तब्बे — “इतो दिन्नेन तत्थ यापेन्ती”ति ।

४९०. न वत्तब्बं — “इतो दिन्नेन तत्थ यापेन्ती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“उन्नमे उदकं वुट्ठं, यथानिन्नं पवत्तति ।

एवमेव इतो दिन्नं, पेतानं उपकप्पति ॥

“यथा वारिवहा पूरा, परिपूरेन्ति सागरं ।

एवमेव इतो दिन्नं, पेतानं उपकप्पति ॥

“न हि तत्थ कसी अत्थि, गोरक्खेत्थ न विज्जति ।
 वणिज्जा तादिसी नत्थि, हिरज्जेन कयाकयं [कयक्कयं (सी० पी०)] ।
 इतो दिन्नेन यापेन्ति, पेता कालङ्कता तहि”न्ति [खु० पा० ७.६; पे० व० १९] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि इतो दिन्नेन तत्थ यापेन्तीति ।

४९१. न वत्तब्बं — “इतो दिन्नेन तत्थ यापेन्ती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “पञ्चिमानि, भिक्खवे, ठानानि सम्पस्सन्ता मातापितरो पुत्तं इच्छन्ति कुले जायमानं! कतमानि पञ्च? भटो वा नो भरिस्सति, किच्चं वा नो करिस्सति, कुलवंसो चिरं ठस्सति, दायज्जं पटिपज्जिस्सति, अथ वा पन पेतानं कालङ्कतानं दक्खिणं अनुप्पदस्सति — इमानि खो, भिक्खवे, पञ्च ठानानि सम्पस्सन्ता मातापितरो पुत्तं इच्छन्ति कुले जायमान”न्ति ।

“पञ्च ठानानि सम्पस्सं, पुत्तं इच्छन्ति पण्डिता ।
 भटो वा नो भरिस्सति, किच्चं वा नो करिस्सति ॥

“कुलवंसो चिरं तिट्ठे, दायज्जं पटिपज्जति ।
 अथ वा पन पेतानं, दक्खिणं अनुप्पदस्सति ॥

“ठानानेतानि सम्पस्सं, पुत्तं इच्छन्ति पण्डिता ।
 तस्मा सन्तो सप्पुरिसा, कतञ्जू कतवेदिनो ॥

“भरन्ति मातापितरो, पुब्बे कतमनुस्सरं ।
 करोन्ति तेसं किच्चानि, यथा तं पुब्बकारिनं ॥

“ओवादकारी भटपोसी, कुलवंसं अहापयं ।
 सद्धो सीलेन सम्पन्नो, पुत्तो होति पसंसियो”ति [अ० नि० ५.३१] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि इतो दिन्नेन तत्थ यापेन्तीति ।

इतो दिन्नकथा निड्डिता ।

७. सत्तमवग्गो

(६९) ७. पथवी कम्मविपाकोतिकथा

४९२. पथवी कम्मविपाकोति? आमन्ता । सुखवेदनिया दुक्खवेदनिया अदुक्खमसुखवेदनिया, सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, फस्सेन सम्पयुत्ता, वेदनाय सम्पयुत्ता, सज्जाय सम्पयुत्ता, चेतनाय सम्पयुत्ता, चित्तेन सम्पयुत्ता, सारम्मणा; अत्थि ताव आवट्टना [आवज्जना (स्या० कं०)] आभोगो समन्नाहारो मनसिकारो चेतना पत्थना पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ननु न सुखवेदनिया न दुक्खवेदनिया न अदुक्खमसुखवेदनिया, न सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता, न दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता, न अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता,

न फस्सेन सम्पयुत्ता, न वेदनाय सम्पयुत्ता, न सज्जाय सम्पयुत्ता, न चेतनाय सम्पयुत्ता, न चित्तेन सम्पयुत्ता, अनारम्मणा; नत्थि ताय आवट्टना आभोगो समन्नाहारो मनसिकारो चेतना पत्थना पणिधीति? आमन्ता । हज्जि न सुखवेदनिया न दुक्खवेदनिया...पे०... अनारम्मणा; नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “पथवी कम्मविपाको”ति ।

फस्सो कम्मविपाको, फस्सो सुखवेदनियो दुक्खवेदनियो अदुक्खमसुखवेदनियो सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो दुक्खाय... पे०... अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो फस्सेन सम्पयुत्तो वेदनाय सम्पयुत्तो सज्जाय सम्पयुत्तो चेतनाय सम्पयुत्तो चित्तेन सम्पयुत्तो सारम्मणो; अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । पथवी कम्मविपाको, पथवी सुखवेदनिया दुक्खवेदनिया अदुक्खमसुखवेदनिया सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता दुक्खाय...पे०... अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता फस्सेन सम्पयुत्ता वेदनाय सम्पयुत्ता सज्जाय सम्पयुत्ता चेतनाय सम्पयुत्ता चित्तेन सम्पयुत्ता सारम्मणा; अत्थि ताय आवट्टना आभोगो समन्नाहारो मनसिकारो चेतना पत्थना पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... पथवी कम्मविपाको, पथवी न सुखवेदनिया न दुक्खवेदनिया...पे०... अनारम्मणा; नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । फस्सो कम्मविपाको, फस्सो न सुखवेदनियो न दुक्खवेदनियो ...पे०... अनारम्मणो; नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पथवी कम्मविपाकोति? आमन्ता । पथवी पग्गहनिग्गहुपगा छेदनभेदनुपगाति? आमन्ता । कम्मविपाको पग्गहनिग्गहुपगो छेदनभेदनुपगोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

लब्भा पथवी केतुं विक्केतुं आठपेतुं ओचिनिंतुं विचिनिंतुन्ति? आमन्ता । लब्भा कम्मविपाको केतुं विक्केतुं आठपेतुं ओचिनिंतुं विचिनिंतुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४९३. पथवी परेसं साधारणाति? आमन्ता । कम्मविपाको परेसं साधारणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कम्मविपाको परेसं साधारणाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“असाधारणमज्जेसं, अचोरहरणो निधि ।

कयिराथ मच्चो पुज्जानि, सचे सुचरितं चरे”ति [खु० पा० ८.९ खुद्दकपाठे, थोकं विसदिसं] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “कम्मविपाको परेसं साधारणो”ति ।

पथवी कम्मविपाकोति? आमन्ता । पठमं पथवी सण्ठाति, पच्छा सत्ता उप्पज्जन्तीति? आमन्ता । पठमं विपाको उप्पज्जति, पच्छा विपाकपटिलाभाय कम्मं करोन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पथवी सब्बसत्तानं कम्मविपाकोति? आमन्ता । सब्बे सत्ता पथविं परिभुज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बे सत्ता पथविं परिभुज्जन्तीति? आमन्ता । अत्थि केचि पथविं अपरिभुज्जित्वा परिनिब्बायन्तीति? आमन्ता । अत्थि केचि कम्मविपाकं अखेपेत्वा परिनिब्बायन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पथवी चक्कवत्तिसत्तस्स कम्मविपाकोति? आमन्ता । अज्जे सत्ता पथविं परिभुज्जन्तीति? आमन्ता । चक्कवत्तिसत्तस्स कम्मविपाकं अज्जे सत्ता परिभुज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्कवत्तिसत्तस्स कम्मविपाकं अज्जे

सत्ता परिभुञ्जन्तीति? आमन्ता । चक्कवत्तिसत्तस्स फस्सं वेदनं सज्जं चेतनं चित्तं सद्धं वीरियं सतिं समाधिं पज्जं अज्जे सत्ता परिभुञ्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४९४. न वत्तब्बं — “पथवी कम्मविपाको”ति? आमन्ता । ननु अत्थि इस्सरियसंवत्तनियं कम्मं अधिपच्चसंवत्तनियं कम्मन्ति? आमन्ता । हज्जि अत्थि इस्सरियसंवत्तनियं कम्मं अधिपच्चसंवत्तनियं कम्मं, तेन वत रे वत्तब्बे — “पथवी कम्मविपाको”ति ।

पथवी कम्मविपाकोतिकथा निट्ठिता ।

७. सत्तमवग्गो

(७०) ८. जरामरणं विपाकोतिकथा

४९५. जरामरणं विपाकोति? आमन्ता । सुखवेदनियं दुक्खवेदनियं अदुक्खमसुखवेदनियं, सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तं, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, फस्सेन सम्पयुत्तं, वेदनाय सम्पयुत्तं, सज्जाय सम्पयुत्तं, चेतनाय सम्पयुत्तं, चित्तेन सम्पयुत्तं, सारम्मणं; अत्थि तस्स आवट्टना आभोगो समन्नाहारो मनसिकारो चेतना पत्थना पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु न सुखवेदनियं न दुक्खवेदनियं...पे०... अनारम्मणं; नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि न सुखवेदनियं न दुक्खवेदनियं...पे०... अनारम्मणं; नत्थि तस्स आवट्टना ...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “जरामरणं विपाको”ति ।

फस्सो विपाको, फस्सो सुखवेदनियो दुक्खवेदनियो...पे०... सारम्मणो; अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । जरामरणं विपाको, जरामरणं सुखवेदनियं दुक्खवेदनियं...पे०... सारम्मणं; अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

जरामरणं विपाको, जरामरणं न सुखवेदनियं न दुक्खवेदनियं...पे०... अनारम्मणं; नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । फस्सो विपाको, फस्सो न सुखवेदनियो न दुक्खवेदनियो...पे०... अनारम्मणो; नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४९६. अकुसलानं धम्मानं जरामरणं, अकुसलानं धम्मानं विपाकोति? आमन्ता । कुसलानं धम्मानं जरामरणं, कुसलानं धम्मानं विपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलानं धम्मानं जरामरणं, न वत्तब्बं — “कुसलानं धम्मानं विपाको”ति? आमन्ता । अकुसलानं धम्मानं जरामरणं, न वत्तब्बं — “अकुसलानं धम्मानं विपाको”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलानं धम्मानं जरामरणं, अकुसलानं धम्मानं विपाकोति? आमन्ता । अकुसलानं धम्मानं जरामरणं, कुसलानं धम्मानं विपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अकुसलानं धम्मानं जरामरणं, न वत्तब्बं — “कुसलानं धम्मानं विपाको”ति? आमन्ता । कुसलानं धम्मानं जरामरणं,

न वत्तब्बं — “अकुसलानं धम्मानं विपाको”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलानञ्च अकुसलानञ्च धम्मानं जरामरणं, अकुसलानं धम्मानं विपाकोति? आमन्ता । कुसलानञ्च अकुसलानञ्च धम्मानं जरामरणं, कुसलानं धम्मानं विपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलानञ्च अकुसलानञ्च धम्मानं जरामरणं, न वत्तब्बं — “कुसलानं धम्मानं विपाको”ति? आमन्ता ।
कुसलानञ्च अकुसलानञ्च धम्मानं जरामरणं, न वत्तब्बं — “अकुसलानं धम्मानं विपाको”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४९७. न वत्तब्बं — “जरामरणं विपाको”ति? आमन्ता । ननु अत्थि दुब्बणसंवत्तनियं कम्मं अप्पायुकसंवत्तनियं कम्मन्ति? आमन्ता । हज्जि अत्थि दुब्बणसंवत्तनियं कम्मं अप्पायुकसंवत्तनियं कम्मं, तेन वत रे वत्तब्बे — “जरामरणं विपाको”ति ।

जरामरणं विपाकोतिकथा निड्डिता ।

७. सत्तमवग्गो

(७१) ९. अरियधम्मविपाककथा

४९८. नत्थि अरियधम्मविपाकोति? आमन्ता । ननु महप्फलं सामञ्जं महप्फलं ब्रह्मञ्जन्ति? आमन्ता । हज्जि महप्फलं सामञ्जं महप्फलं ब्रह्मञ्जं, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि अरियधम्मविपाको”ति ।

नत्थि अरियधम्मविपाकोति? आमन्ता । ननु अत्थि सोतापत्तिफलन्ति? आमन्ता । हज्जि अत्थि सोतापत्तिफलं, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि अरियधम्मविपाको”ति । ननु अत्थि सकदागामिफलं...पे०... अनागामिफलं...पे०... अरहत्तफलन्ति? आमन्ता । हज्जि अत्थि अरहत्तफलं, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि अरियधम्मविपाको”ति ।

सोतापत्तिफलं न विपाकोति? आमन्ता । दानफलं न विपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतापत्तिफलं न विपाकोति? आमन्ता । सीलफलं...पे०... भावनाफलं न विपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामिफलं...पे०... अनागामिफलं...पे०... अरहत्तफलं न विपाकोति? आमन्ता । दानफलं न विपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहत्तफलं न विपाकोति? आमन्ता । सीलफलं...पे०... भावनाफलं न विपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दानफलं विपाकोति? आमन्ता । सोतापत्तिफलं विपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दानफलं विपाकोति? आमन्ता । सकदागामिफलं...पे०... अनागामिफलं...पे०... अरहत्तफलं विपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सीलफलं...पे०... भावनाफलं विपाकोति? आमन्ता । सोतापत्तिफलं विपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... भावनाफलं विपाकोति? आमन्ता । सकदागामिफलं...पे०... अनागामिफलं...पे०... अरहत्तफलं विपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

४९९. कामावचरं कुसलं सविपाकन्ति? आमन्ता । लोकुत्तरं कुसलं सविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपावचरं कुसलं...पे०... अरूपावचरं कुसलं सविपाकन्ति? आमन्ता । लोकुत्तरं कुसलं सविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

लोकुत्तरं कुसलं अविपाकन्ति? आमन्ता । कामावचरं कुसलं अविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... लोकुत्तरं कुसलं अविपाकन्ति? आमन्ता । रूपावचरं...पे०... अरूपावचरं कुसलं अविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५००. कामावचरं कुसलं सविपाकं आचयगामीति? आमन्ता । लोकुत्तरं कुसलं सविपाकं आचयगामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपावचरं...पे०... अरूपावचरं कुसलं सविपाकं आचयगामीति? आमन्ता । लोकुत्तरं कुसलं सविपाकं आचयगामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

लोकुत्तरं कुसलं सविपाकं अपचयगामीति? आमन्ता । कामावचरं कुसलं सविपाकं अपचयगामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । लोकुत्तरं कुसलं सविपाकं अपचयगामीति? आमन्ता । रूपावचरं...पे०... अरूपावचरं कुसलं सविपाकं अपचयगामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरियधम्मविपाककथा निड्डिता ।

७. सत्तमवगो

(७२) १०. विपाको विपाकधम्मधम्मोतिकथा

५०१. विपाको विपाकधम्मधम्मोति? आमन्ता । तस्स विपाको विपाकधम्मधम्मोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तस्स विपाको विपाकधम्मधम्मोति? आमन्ता । तस्स तस्सेव नत्थि दुक्खस्स अन्तकिरिया नत्थि वट्ठुपच्छेदो नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

विपाको विपाकधम्मधम्मोति? आमन्ता । विपाकोति वा विपाकधम्मधम्मोति वा विपाकधम्मधम्मोति वा विपाकोति वा एसेसे एकट्ठे समे समभागे तज्जातेति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

विपाको विपाकधम्मधम्मोति? आमन्ता । विपाको च विपाकधम्मधम्मो च विपाकधम्मधम्मो च विपाको च सहगता सहजाता संसट्ठा सम्पयुत्ता एकुप्पादा एकनिरोधा एकवत्थुका एकारम्मणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

विपाको विपाकधम्मधम्मोति? आमन्ता । तज्जेव अकुसलं सो अकुसलस्स विपाको, तज्जेव कुसलं सो कुसलस्स विपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

विपाको विपाकधम्मधम्मोति? आमन्ता । येनेव चित्तेन पाणं हनति तेनेव चित्तेन निरये पच्चति, येनेव चित्तेन दानं देति तेनेव चित्तेन सग्गे मोदतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५०२. न वत्तब्बं — “विपाको विपाकधम्मधम्मो”ति? आमन्ता । ननु विपाका चत्तारो खन्धा अरूपिनो अज्जमज्जपच्चयाति? आमन्ता । हज्जि विपाका चत्तारो खन्धा अरूपिनो अज्जमज्जपच्चया, तेन वत रे वत्तब्बे — “विपाको विपाकधम्मधम्मो”ति ।

विपाको विपाकधम्मधम्मोतिकथा निड्डिता ।

सत्तमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

सङ्गहो, सम्पयुत्तो, चेतसिको धम्मो, चेतसिकं दानं, परिभोगमयं पुञ्जं वड्ढति, इतो दिन्नेन तत्थ यापेन्ति, पथवी कम्मविपाको, जरामरणं विपाको, नत्थि अरियधम्मविपाको, विपाको विपाकधम्मधम्मोति ।

८. अट्टमवग्गो

(७३) १. छगतिकथा

५०३. छ गतियोति? आमन्ता । ननु पञ्च गतियो वुत्ता भगवता — निरयो, तिरच्छानयोनि, पेत्तिविसयो, मनुस्सा, देवाति [म० नि० १.१५३]? आमन्ता । हज्जि पञ्च गतियो वुत्ता भगवता — निरयो, तिरच्छानयोनि, पेत्तिविसयो, मनुस्सा, देवा; नो च वत रे वत्तब्बे — “छ गतियो”ति ।

छ गतियोति? आमन्ता । ननु कालकज्जिका [कालकज्जिका (सी० स्या० कं०), काळकज्जिका (पी०)] सुरा पेतानं समानवण्णा समानभोगा समानाहारा समानायुका पेतोहि सह आवाहविवाहं गच्छन्तीति? आमन्ता । हज्जि कालकज्जिका असुरा पेतानं समानवण्णा समानभोगा समानाहारा समानायुका पेतोहि सह आवाहविवाहं गच्छन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “छ गतियो”ति ।

छ गतियोति? आमन्ता । ननु वेपचित्तिपरिसा देवानं समानवण्णा समानभोगा समानाहारा समानायुका देवेहि सह आवाहविवाहं गच्छन्तीति? आमन्ता । हज्जि वेपचित्तिपरिसा देवानं समानवण्णा समानभोगा समानाहारा समानायुका देवेहि सह आवाहविवाहं गच्छन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “छ गतियो”ति ।

छ गतियोति? आमन्ता । ननु वेपचित्तिपरिसा पुब्बदेवाति? आमन्ता । हज्जि वेपचित्तिपरिसा पुब्बदेवा, नो च वत रे वत्तब्बे — “छ गतियो”ति ।

५०४. न वत्तब्बं — “छ गतियो”ति? आमन्ता । ननु अत्थि असुरकायोति, आमन्ता । हज्जि अत्थि असुरकायो, तेन वत रे वत्तब्बे — “छ गतियो”ति ।

छगतिकथा निद्धिता ।

८. अट्टमवग्गो

(७४) २. अन्तराभवकथा

५०५. अत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । कामभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । रूपभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । अरूपभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । कामभवस्स च रूपभवस्स च अन्तरे अत्थि अन्तराभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि

अरूपभवे अत्थि वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? आमन्ता । अन्तराभवे अत्थि वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरूपभवो चतुवोकारभवोति? आमन्ता । अन्तराभवो चतुवोकारभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५०८. अत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । सब्बेसज्जेव सत्तानं अत्थि अन्तराभवोति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... सब्बेसज्जेव सत्तानं नत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । हज्जि सब्बेसज्जेव सत्तानं नत्थि अन्तराभवो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अन्तराभवो”ति ।

अत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । आनन्तरियस्स पुग्गलस्स अत्थि अन्तराभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... आनन्तरियस्स पुग्गलस्स नत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । हज्जि आनन्तरियस्स पुग्गलस्स नत्थि अन्तराभवो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अन्तराभवो”ति ।

न आनन्तरियस्स पुग्गलस्स अत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । आनन्तरियस्स पुग्गलस्स अत्थि अन्तराभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... आनन्तरियस्स पुग्गलस्स नत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । न आनन्तरियस्स पुग्गलस्स नत्थि अन्तराभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... निरूपगस्स पुग्गलस्स...पे०... असज्जसत्तूपगस्स पुग्गलस्स ...पे०... अरूपगस्स पुग्गलस्स अत्थि अन्तराभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरूपगस्स पुग्गलस्स नत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । हज्जि अरूपगस्स पुग्गलस्स नत्थि अन्तराभवो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अन्तराभवो”ति ।

न अरूपगस्स पुग्गलस्स अत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । अरूपगस्स पुग्गलस्स अत्थि अन्तराभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरूपगस्स पुग्गलस्स नत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । न अरूपगस्स पुग्गलस्स नत्थि अन्तराभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५०९. न वत्तब्बं अत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । ननु अन्तरापरिनिब्बायी पुग्गलो अत्थीति? आमन्ता । हज्जि अन्तरापरिनिब्बायी पुग्गलो अत्थि, तेन वत रे [नो च वत रे (सी० क०), नो वत रे (स्या०)] वत्तब्बे — “अत्थि अन्तराभवो”ति ।

अन्तरापरिनिब्बायी पुग्गलो अत्थीति कत्वा अत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । उपहच्चपरिनिब्बायी पुग्गलो अत्थीति कत्वा अत्थि उपहच्चभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अन्तरापरिनिब्बायी पुग्गलो अत्थीति कत्वा अत्थि अन्तराभवोति? आमन्ता । असङ्खारपरिनिब्बायी पुग्गलो...पे०... ससङ्खारपरिनिब्बायी पुग्गलो अत्थीति कत्वा अत्थि ससङ्खारभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अन्तराभवकथा निद्धिता ।

८. अट्टमवग्गो

(७५) ३. कामगुणकथा

५१०. पज्जेव कामगुणा कामधातूति? आमन्ता । ननु अत्थि तप्पटिसज्जुत्तो छन्दोति? आमन्ता । हज्जि अत्थि

तप्पटिसञ्जुत्तो छन्दो, नो च वत रे वत्तब्बे — “पञ्चेव कामगुणा कामधातू”ति । ननु अत्थि तप्पटिसञ्जुत्तो रागो तप्पटिसञ्जुत्तो छन्दो तप्पटिसञ्जुत्तो छन्दरागो तप्पटिसञ्जुत्तो सङ्कप्पो तप्पटिसञ्जुत्तो रागो तप्पटिसञ्जुत्तो सङ्कप्परागो तप्पटिसञ्जुत्ता पीति तप्पटिसञ्जुत्तं सोमनस्सं तप्पटिसञ्जुत्तं पीतिसोमनस्सन्ति? आमन्ता । हज्जि अत्थि तप्पटिसञ्जुत्तं पीतिसोमनस्सं, नो च वत रे वत्तब्बे — “पञ्चेव कामगुणा कामधातू”ति ।

पञ्चेव कामगुणा कामधातूति? आमन्ता । मनुस्सानं चक्खु न कामधातूति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मनुस्सानं सोतं... पे०... मनुस्सानं घानं...पे०... मनुस्सानं जिह्वा...पे०... मनुस्सानं कायो...पे०... मनुस्सानं मनो न कामधातूति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

मनुस्सानं मनो न कामधातूति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“पञ्च कामगुणा लोके, मनोच्छट्ठा पवेदिता ।

एत्थ छन्दं विराजेत्वा, एवं दुक्खा पमुच्चती”ति [सु० नि० १७३; सं० नि० १.३०] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “मनुस्सानं मनो न कामधातू”ति ।

५११. पञ्चेव कामगुणा कामधातूति? आमन्ता । कामगुणा भवो गति सत्तावासो संसारो योनि विज्जाणट्ठिति अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि कामगुणूपगं कम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि कामगुणूपगा सत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामगुणे सत्ता जायन्ति जीयन्ति मीयन्ति चवन्ति उपपज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामगुणे अत्थि रूपं वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामगुणा पञ्चवोकारभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामगुणे सम्मासम्बुद्धा उपपज्जन्ति, पच्चेकसम्बुद्धा उपपज्जन्ति, सावकयुगं उपपज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

कामधातु भवो गति सत्तावासो संसारो योनि विज्जाणट्ठिति अत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । कामगुणा भवो गति सत्तावासो संसारो योनि विज्जाणट्ठिति अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि कामधातूपगं कम्मन्ति? आमन्ता । अत्थि कामगुणूपगं कम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि कामधातूपगा सत्ताति? आमन्ता । अत्थि कामगुणूपगा सत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कामधातुया सत्ता जायन्ति जीयन्ति मीयन्ति चवन्ति उपपज्जन्तीति? आमन्ता । कामगुणे सत्ता जायन्ति जीयन्ति मीयन्ति चवन्ति उपपज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... कामधातुया अत्थि रूपं वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? आमन्ता । कामगुणे अत्थि रूपं वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामधातु पञ्चवोकारभवोति? आमन्ता । कामगुणा पञ्चवोकारभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामधातुया सम्मासम्बुद्धा उपपज्जन्ति, पच्चेकसम्बुद्धा उपपज्जन्ति, सावकयुगं उपपज्जतीति? आमन्ता । कामगुणे सम्मासम्बुद्धा उपपज्जन्ति, पच्चेकसम्बुद्धा उपपज्जन्ति, सावकयुगं उपपज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५१२. न वत्तब्बं — “पञ्चेव कामगुणा कामधातू”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “पज्जिमे, भिक्खवे, कामगुणा! कतमे पञ्च? चक्खुविज्जेय्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोतविज्जेय्या सद्दा...

पे०... घानविज्जेय्या गन्धा...पे०... जिह्वाविज्जेय्या रसा...पे०... कायविज्जेय्या फोडुब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया — इमे खो, भिक्खवे, पञ्च कामगुणा”ति। अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि पञ्चेव कामगुणा कामधातूति।

कामगुणकथा निट्ठिता।

८. अट्टमवग्गो

(७६) ४. कामकथा

५१३. पञ्चेवायतना कामाति? आमन्ता। ननु अत्थि तप्पटिसंयुत्तो छन्दोति? आमन्ता। हज्जि अत्थि तप्पटिसंयुत्तो छन्दो, नो च वत रे वत्तब्बे — “पञ्चेवायतना कामा”ति। ननु अत्थि तप्पटिसंयुत्तो रागो तप्पटिसंयुत्तो छन्दो तप्पटिसंयुत्तो छन्दरागो तप्पटिसंयुत्तो सङ्कप्पो तप्पटिसंयुत्तो रागो तप्पटिसंयुत्तो सङ्कप्परागो तप्पटिसंयुत्ता पीति तप्पटिसंयुत्तं सोमनस्सं तप्पटिसंयुत्तं पीतिसोमनस्सन्ति? आमन्ता। हज्जि अत्थि तप्पटिसंयुत्तं पीतिसोमनस्सं, नो च वत रे वत्तब्बे — “पञ्चेवायतना कामा”ति।

५१४. न वत्तब्बं — “पञ्चेवायतना कामा”ति? आमन्ता। ननु वुत्तं भगवता — “पज्जिमे, भिक्खवे, कामगुणा! कतमे पञ्च? चक्खुविज्जेय्या रूपा...पे०... कायविज्जेय्या फोडुब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया — इमे खो, भिक्खवे, पञ्च कामगुणा”ति। अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि पञ्चेवायतना कामाति।

पञ्चेवायतना कामाति? आमन्ता। ननु वुत्तं भगवता — “पज्जिमे, भिक्खवे, कामगुणा! कतमे पञ्च? चक्खुविज्जेय्या रूपा...पे०... कायविज्जेय्या फोडुब्बा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया — इमे खो, भिक्खवे, पञ्च कामगुणा। अपि च, भिक्खवे, नेते कामा कामगुणा नामेते अरियस्स विनये वुच्च”न्ति —

“सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो,
न ते कामा यानि चित्रानि लोके।
सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो,
तिट्ठन्ति चित्रानि तथेव लोके।
अथेत्थ धीरा विनयन्ति छन्द”न्ति [अ० नि० ६.६३ निब्बेधिकसुत्ते] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि न वत्तब्बं — “पञ्चेवायतना कामा”ति।

कामकथा निट्ठिता।

८. अट्टमवग्गो

(७७) ५. रूपधातुकथा

५१५. रूपिनो धम्मा रूपधातूति? आमन्ता। रूपं भवो गति सत्तावासो संसारो योनि विज्जाणड्ढिति

अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि रूपूपगं कम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि रूपूपगा सत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपे सत्ता जायन्ति जीयन्ति मीयन्ति चवन्ति उपपज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपे अत्थि रूपं वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपं पञ्चवोकारभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपधातु भवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । रूपं भवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि रूपधातूपगं कम्मन्ति? आमन्ता । अत्थि रूपूपगं कम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि रूपधातूपगा सत्ताति? आमन्ता । अत्थि रूपूपगा सत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपधातुया सत्ता जायन्ति जीयन्ति मीयन्ति चवन्ति उपपज्जन्तीति? आमन्ता । रूपे सत्ता जायन्ति जीयन्ति मीयन्ति चवन्ति उपपज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपधातुया अत्थि रूपं वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? आमन्ता । रूपे अत्थि रूपं वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपधातु पञ्चवोकारभवोति? आमन्ता । रूपं पञ्चवोकारभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५१६. रूपिनो धम्मा रूपधातु, कामधातुया अत्थि रूपन्ति? आमन्ता । साव कामधातु, सा रूपधातूति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... साव कामधातु, सा रूपधातूति? आमन्ता । कामभवेन समन्नागतो पुग्गलो द्वीहि भवेहि समन्नागतो होति — कामभवेन च रूपभवेन चाति? न हेवं वत्तब्बे ।

रूपधातुकथा निट्ठिता ।

८. अट्ठमवग्गो

(७८) ६. अरूपधातुकथा

५१७. अरूपिनो धम्मा अरूपधातूति? आमन्ता । वेदना भवो गति सत्तावासो संसारो योनि विज्जाणट्ठिति अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि वेदनूपगं कम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि वेदनूपगा सत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदनाय सत्ता जायन्ति जीयन्ति मीयन्ति चवन्ति उपपज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदनाय अत्थि वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदना चतुवोकारभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरूपधातु भवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । वेदना भवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि अरूपधातूपगं कम्मन्ति? आमन्ता । अत्थि वेदनूपगं कम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि अरूपधातूपगा सत्ताति? आमन्ता । अत्थि वेदनूपगा सत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरूपधातुया सत्ता जायन्ति जीयन्ति मीयन्ति चवन्ति उपपज्जन्तीति? आमन्ता । वेदनाय सत्ता जायन्ति जीयन्ति मीयन्ति चवन्ति उपपज्जन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरूपधातुया अत्थि वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? आमन्ता । वेदनाय अत्थि वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरूपधातु चतुवोकारभवोति? आमन्ता । वेदना चतुवोकारभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५१८. अरूपिनो धम्मा अरूपधातु, कामधातुया अत्थि वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? आमन्ता । साव कामधातु,

सा अरूपधातूति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... साव कामधातु, सा अरूपधातूति? आमन्ता । कामभवेन समन्नागतो पुग्गलो द्वीहि भवेहि समन्नागतो होति — कामभवेन च अरूपभवेन चाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपिनो धम्मा रूपधातु, अरूपिनो धम्मा अरूपधातु, कामधातुया अत्थि रूपं वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणन्ति? आमन्ता । साव कामधातु, सा रूपधातु, सा अरूपधातूति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... साव कामधातु, सा रूपधातु, सा अरूपधातूति? आमन्ता । कामभवेन समन्नागतो पुग्गलो तीहि भवेहि समन्नागतो होति — कामभवेन च रूपभवेन च अरूपभवेन चाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरूपधातुकथा निट्ठिता ।

८. अट्टमवग्गो

(७९) ७. रूपधातुयाआयतनकथा

५१९. अत्थि सञ्जायतनिको अत्तभावो रूपधातुयाति? आमन्ता । अत्थि तत्थ घानायतनन्ति? आमन्ता । अत्थि तत्थ गन्धायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि तत्थ जिह्वायतनन्ति? आमन्ता । अत्थि तत्थ रसायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि तत्थ कायायतनन्ति? आमन्ता । अत्थि तत्थ फोडुब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नत्थि तत्थ गन्धायतनन्ति? आमन्ता । नत्थि तत्थ घानायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नत्थि तत्थ रसायतनन्ति? आमन्ता । नत्थि तत्थ जिह्वायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नत्थि तत्थ फोडुब्बायतनन्ति? आमन्ता । नत्थि तत्थ कायायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५२०. अत्थि तत्थ चक्खायतनं, अत्थि रूपायतनन्ति? आमन्ता । अत्थि तत्थ घानायतनं, अत्थि गन्धायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि तत्थ चक्खायतनं, अत्थि रूपायतनन्ति? आमन्ता । अत्थि तत्थ जिह्वायतनं, अत्थि रसायतनं...पे०... अत्थि तत्थ कायायतनं, अत्थि फोडुब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि तत्थ सोतायतनं, अत्थि सद्दायतनं...पे०... अत्थि तत्थ मनायतनं, अत्थि धम्मायतनन्ति? आमन्ता । अत्थि तत्थ घानायतनं, अत्थि गन्धायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि तत्थ मनायतनं, अत्थि धम्मायतनन्ति? आमन्ता । अत्थि तत्थ जिह्वायतनं, अत्थि रसायतनन्ति...पे०... अत्थि तत्थ कायायतनं, अत्थि फोडुब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि तत्थ घानायतनं, नत्थि गन्धायतनन्ति? आमन्ता । अत्थि तत्थ चक्खायतनं, नत्थि रूपायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि तत्थ घानायतनं, नत्थि गन्धायतनन्ति? आमन्ता । अत्थि तत्थ सोतायतनं, नत्थि सद्दायतनं...पे०... अत्थि तत्थ मनायतनं, नत्थि धम्मायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि तत्थ जिह्वायतनं, नत्थि रसायतनं...पे०... अत्थि तत्थ कायायतनं, नत्थि फोडुब्बायतनन्ति? आमन्ता । अत्थि तत्थ चक्खायतनं, नत्थि रूपायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि तत्थ कायायतनं, नत्थि फोडुब्बायतनन्ति? आमन्ता । अत्थि तत्थ सोतायतनं, नत्थि सद्दायतनं...पे०... अत्थि तत्थ मनायतनं, नत्थि धम्मायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५२१. अत्थि तत्थ चक्खायतनं अत्थि रूपायतनं, तेन चक्खुना तं रूपं पस्सतीति? आमन्ता । अत्थि तत्थ घानायतनं अत्थि गन्धायतनं, तेन घानेन तं गन्धं घायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि तत्थ चक्खायतनं अत्थि रूपायतनं, तेन

चक्खुना तं रूपं पस्सतीति? आमन्ता । अत्थि तत्थ जिह्वायतनं अत्थि रसायतनं, ताय जिह्वाय तं रसं सायति...पे०... अत्थि तत्थ कायायतनं अत्थि फोड्डब्बायतनं, तेन कायेन तं फोड्डब्बं फुसतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि तत्थ सोतायतनं अत्थि सद्दायतनं...पे०... अत्थि तत्थ मनायतनं अत्थि धम्मायतनं, तेन मनेन तं धम्मं विजानातीति? आमन्ता । अत्थि तत्थ घानायतनं अत्थि गन्धायतनं, तेन घानेन तं गन्धं घायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि तत्थ मनायतनं अत्थि धम्मायतनं, तेन मनेन तं धम्मं विजानातीति? आमन्ता । अत्थि तत्थ जिह्वायतनं अत्थि रसायतनं...पे०... अत्थि तत्थ कायायतनं अत्थि फोड्डब्बायतनं, तेन कायेन तं फोड्डब्बं फुसतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि तत्थ घानायतनं अत्थि गन्धायतनं, न च तेन घानेन तं गन्धं घायतीति? आमन्ता । अत्थि तत्थ चक्खायतनं अत्थि रूपायतनं, न च तेन चक्खुना तं रूपं पस्सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि तत्थ घानायतनं अत्थि गन्धायतनं, न च तेन घानेन तं गन्धं घायतीति? आमन्ता । अत्थि तत्थ सोतायतनं अत्थि सद्दायतनं...पे०... अत्थि तत्थ मनायतनं अत्थि धम्मायतनं, न च तेन मनेन तं धम्मं विजानातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि तत्थ जिह्वायतनं अत्थि रसायतनं...पे०... अत्थि तत्थ कायायतनं अत्थि फोड्डब्बायतनं, न च तेन कायेन तं फोड्डब्बं फुसतीति? आमन्ता । अत्थि तत्थ सोतायतनं अत्थि सद्दायतनं...पे०... अत्थि तत्थ मनायतनं अत्थि धम्मायतनं, न च तेन मनेन तं धम्मं विजानातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५२२. अत्थि तत्थ घानायतनं अत्थि गन्धायतनं, तेन घानेन तं गन्धं घायतीति? आमन्ता । अत्थि तत्थ मूलगन्धो सारगन्धो तचगन्धो पत्तगन्धो पुष्पगन्धो फलगन्धो आमगन्धो विस्सगन्धो सुगन्धो दुग्गन्धोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि तत्थ जिह्वायतनं अत्थि रसायतनं, ताय जिह्वाय तं रसं सायतीति? आमन्ता । अत्थि तत्थ मूलरसो खन्धरसो तचरसो पत्तरसो पुप्परसो फलरसो अम्बिलं मधुरं तित्तकं कटुकं लोणियं खारियं लम्बिलं कसावो सादु असादूति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि तत्थ कायायतनं अत्थि फोड्डब्बायतनं, तेन कायेन तं फोड्डब्बं फुसतीति? आमन्ता । अत्थि तत्थ कक्खळं मुदुकं सण्हं फरुसं सुखसम्फस्सं दुक्खसम्फस्सं गरुकं लहुकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५२३. न वत्तब्बं — “सळायतनिको अत्तभावो रूपधातुया”ति? आमन्ता । ननु अत्थि तत्थ घाननिमित्तं जिह्वानिमित्तं कायनिमित्तन्ति? आमन्ता । हज्जि अत्थि तत्थ घाननिमित्तं जिह्वानिमित्तं कायनिमित्तं, तेन वत रे वत्तब्बे — “सळायतनिको अत्तभावो रूपधातुया”ति ।

रूपधातुया आयतनकथा निद्धिता ।

८. अट्टमवग्गो

(८०) ८. अरूपे रूपकथा

५२४. अत्थि रूपं अरूपेसूति? आमन्ता । रूपभवो रूपगति रूपसत्तावासो रूपसंसारो रूपयोनि

रूपत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अरूपभवो अरूपगति अरूपसत्तावासो अरूपसंसारो अरूपयोनि अरूपत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । हज्जि अरूपभवो...पे०... अरूपत्तभावपटिलाभो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि रूपं अरूपेसू”ति ।

अत्थि रूपं अरूपेसूति? आमन्ता । पञ्चवोकारभवो गति सत्तावासो संसारो योनि विज्जाणड्डिति अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु चतुवोकारभवो...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । हज्जि चतुवोकारभवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि रूपं अरूपेसू”ति ।

५२५. अत्थि रूपं रूपधातुया, सो च रूपभवो रूपगति रूपसत्तावासो रूपसंसारो रूपयोनि रूपत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । अत्थि रूपं अरूपेसु, सो च रूपभवो रूपगति...पे०... रूपत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि रूपं रूपधातुया, सो च पञ्चवोकारभवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । अत्थि रूपं अरूपेसु, सो च पञ्चवोकारभवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । अत्थि रूपं अरूपेसु, सो च अरूपभवो अरूपगति अरूपसत्तावासो अरूपसंसारो अरूपयोनि अरूपत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । अत्थि रूपं रूपधातुया [अरूपधातुया (सब्बत्थ)], सो च अरूपभवो अरूपगति...पे०... अरूपत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि रूपं अरूपेसु, सो च चतुवोकारभवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? आमन्ता । अत्थि रूपं रूपधातुया [अरूपधातुया (सब्बत्थ)], सो च चतुवोकारभवो गति...पे०... अत्तभावपटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५२६. अत्थि रूपं अरूपेसूति? आमन्ता । ननु रूपानं निस्सरणं अरूपं [इतिवु० ७२; अ० नि० ५.२००; दी० नि० ३.३२१] वुत्तं भगवताति? आमन्ता । हज्जि रूपानं निस्सरणं अरूपं [इतिवु० ७२; अ० नि० ५.२००; दी० नि० ३.३२१] वुत्तं भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि रूपं अरूपेसू”ति ।

रूपानं निस्सरणं अरूपं वुत्तं भगवता, अत्थि रूपं अरूपेसूति? आमन्ता । कामानं निस्सरणं नेक्खम्मं वुत्तं भगवता, अत्थि नेक्खम्मेसु कामा, अत्थि अनासवेसु आसवा, अत्थि अपरियापन्नेसु परियापन्नाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरूपे रूपकथा निड्डिता ।

८. अट्टमवग्गो

(८१) ९. रूपं कम्मन्तिकथा

५२७. कुसलेन चित्तेन समुद्धितं कायकम्मं रूपं कुसलन्ति? आमन्ता । सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना आभोगो समन्नाहारो मनसिकारो चेतना पत्थना पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना आभोगो समन्नाहारो मनसिकारो चेतना पत्थना पणिधीति? आमन्ता । हज्जि अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति, नो च वत रे वत्तब्बे — “कुसलेन चित्तेन समुद्धितं कायकम्मं रूपं कुसल”न्ति ।

कुसलेन चित्तेन समुद्धितो फस्सो कुसलो सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । कुसलेन चित्तेन समुद्धितं कायकम्मं रूपं कुसलं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कुसलेन चित्तेन समुद्धिता वेदना...पे०... सज्जा... चेतना... सद्धा... वीरियं... सति... समाधि...पे०... पज्जा कुसला सारम्मणा, अत्थि ताया

कुसलेन चित्तेन समुद्रितं रूपायतनं अनारम्भणं फस्सविप्पयुत्तं अब्बाकतन्ति? आमन्ता । कुसलेन चित्तेन समुद्रितं कायकम्मं रूपं अनारम्भणं फस्सविप्पयुत्तं अब्बाकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कुसलेन चित्तेन समुद्रितं सद्दायतनं...पे०... गन्धायतनं... रसायतनं... फोढुब्बायतनं...पे०... पथवीधातु... आपोधातु... तेजोधातु...पे०... वायोधातु अनारम्भणा फस्सविप्पयुत्ता अब्बाकताति? आमन्ता । कुसलेन चित्तेन समुद्रितं कायकम्मं रूपं अनारम्भणं फस्सविप्पयुत्तं अब्बाकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलेन चित्तेन समुद्धितो फस्सो कुसलो सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । कुसलेन चित्तेन समुद्धितं वचीकम्मं रूपं कुसलं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कुसलेन चित्तेन समुद्धिता वेदना...पे०... सज्जा... चेतना... सब्बा... वीरियं... सति... समाधि...पे०... पज्जा कुसला सारम्मणा, अत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । कुसलेन चित्तेन समुद्धितं वचीकम्मं रूपं कुसलं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलेन चित्तेन समुद्रितं वचीकम्मं रूपं कुसलं अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता ।
कुसलेन चित्तेन समुद्रितो फस्सो कुसलो अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...
कुसलेन चित्तेन समुद्रितं वचीकम्मं रूपं कुसलं अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । कुसलेन
चित्तेन समुद्रिता वेदना...पे०... सज्जा... चेतना... सद्भा... वीरियं... सति... समाधि...पे०... पज्जा कुसला अनारम्मणा, नत्थि
ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलेन चित्तेन समुद्धितं वचीकम्मं रूपं कुसलन्ति? आमन्ता । यं किञ्चि कुसलेन चित्तेन समुद्धितं रूपं सब्बं तं कुसलन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... यथा कायकम्मं तथा वचीकम्मन्ति ।

५३३. अकसलेन चित्तेन समुद्धितं कायकम्मं रूपं अकसलन्ति? आमन्ता । सारम्मणं, अत्थि तस्स आवड्ढना

समुद्धितं रूपायतनं अनारम्भणं फस्सविप्पयुत्तं अकुसलन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अकुसलेन चित्तेन समुद्धितं वचीकम्मं रूपं अनारम्भणं फस्सविप्पयुत्तं अकुसलन्ति? आमन्ता । अकुसलेन चित्तेन समुद्धितं सद्दायतनं...पे०... गन्धायतनं... रसायतनं... फोड्डब्बायतनं... पथवीधातु... आपोधातु... तेजोधातु...पे०... वायोधातु असुचि अस्सु लोहितं सेदो अनारम्भणो फस्सविप्पयुत्तो अकुसलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अकुसलेन चित्तेन समुद्धितं रूपायतनं अनारम्भणं फस्सविप्पयुत्तं अब्याकतन्ति? आमन्ता । अकुसलेन चित्तेन समुद्धितं वचीकम्मं रूपं अनारम्भणं फस्सविप्पयुत्तं अब्याकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अकुसलेन चित्तेन समुद्धितं सद्दायतनं...पे०... गन्धायतनं... रसायतनं... फोड्डब्बायतनं... पथवीधातु... आपोधातु... तेजोधातु...पे०... वायोधातु असुचि अस्सु लोहितं सेदो अनारम्भणो फस्सविप्पयुत्तो अब्याकतोति? आमन्ता । अकुसलेन चित्तेन समुद्धितं वचीकम्मं रूपं अनारम्भणं फस्सविप्पयुत्तं अब्याकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५३८. न वत्तब्बं — “रूपं कुसलम्पि अकुसलम्पी”ति? आमन्ता । ननु कायकम्मं वचीकम्मं कुसलम्पि अकुसलम्पीति? आमन्ता । हज्जि कायकम्मं वचीकम्मं कुसलम्पि अकुसलम्पि, तेन वत रे वत्तब्बे — “रूपं कुसलम्पि अकुसलम्पी”ति ।

रूपं कुसलम्पि अकुसलम्पीति? आमन्ता । चक्खायतनं कुसलम्पि अकुसलम्पीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपं कुसलम्पि अकुसलम्पीति? आमन्ता । सोतायतनं...पे०... घानायतनं... जिह्वायतनं... कायायतनं... रूपायतनं... सद्दायतनं... गन्धायतनं... रसायतनं ... फोड्डब्बायतनं... पथवीधातु... आपोधातु... तेजोधातु...पे०... वायोधातु असुचि अस्सु लोहितं सेदो कुसलोपि अकुसलोपीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कायो रूपं, कायकम्मं रूपन्ति? आमन्ता । मनो रूपं, मनोकम्मं रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... मनो अरूपं, मनोकम्मं अरूपन्ति? आमन्ता । कायो अरूपं, कायकम्मं अरूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कायो रूपन्ति, कायकम्मं रूपन्ति? आमन्ता । चक्खायतनं रूपन्ति, चक्खुविज्जाणं रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कायो रूपन्ति, कायकम्मं रूपन्ति? आमन्ता । सोतायतनं रूपन्ति, सोतविज्जाणं रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कायो रूपन्ति, कायकम्मं रूपन्ति? आमन्ता । घानायतनं रूपन्ति, घानविज्जाणं रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कायो रूपन्ति, कायकम्मं रूपन्ति? आमन्ता । जिह्वायतनं रूपन्ति, जिह्वाविज्जाणं रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कायो रूपन्ति, कायकम्मं रूपन्ति? आमन्ता । कायायतनं रूपन्ति, कायविज्जाणं रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५३९. रूपं कम्मन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “चेतनाहं, भिक्खवे, कम्मं वदामि; चेतयित्वा कम्मं करोति कायेन वाचाय मनसा”ति [अ० नि० ६.६३ निब्बेधिकसुत्ते]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “रूपं कम्म”न्ति ।

रूपं कम्मन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “काये वा, आनन्द [हानन्द (सं० नि० २.२५)], सति कायसज्चेतनाहेतु उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं; वाचाय वा, आनन्द [हानन्द (सं० नि० २.२५)], सति वचीसज्चेतनाहेतु उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं; मने वा, आनन्द [हानन्द (सं० नि० २.२५)], सति मनोसज्चेतनाहेतु उप्पज्जति अज्झत्तं सुखदुक्खं”न्ति [सं० नि० २.२५; अ० नि० ४.१७१]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “रूपं कम्म”न्ति ।

रूपं कम्मन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “तिविधा, भिक्खवे, कायसञ्चेतना अकुसलं कायकम्मं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं; चतुब्बिधा, भिक्खवे, वचीसञ्चेतना अकुसलं वचीकम्मं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं; तिविधा, भिक्खवे, मनोसञ्चेतना अकुसलं मनोकम्मं दुक्खुद्रयं दुक्खविपाकं; तिविधा, भिक्खवे, कायसञ्चेतना कुसलं कायकम्मं सुखुद्रयं सुखविपाकं; चतुब्बिधा, भिक्खवे, वचीसञ्चेतना कुसलं वचीकम्मं सुखुद्रयं सुखविपाकं; तिविधा, भिक्खवे, मनोसञ्चेतना कुसलं मनोकम्मं सुखुद्रयं सुखविपाकं”न्ति [अ० नि० १०.२१७ थोकं पन विसदिसं]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “रूपं कम्म”न्ति ।

रूपं कम्मन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सचायं, आनन्द, समिद्धि मोघपुरिसो पाटलिपुत्तस्स [पोतलिपुत्तस्स (म० नि० ३.३००)] परिब्बाजकस्स एवं पुट्ठो एवं ब्याकरेय्य — ‘सञ्चेतनियं, आवुसो पाटलिपुत्त, कम्मं कत्वा कायेन वाचाय मनसा सुखवेदनियं सुखं सो वेदयति; सञ्चेतनियं, आवुसो पाटलिपुत्त, कम्मं कत्वा कायेन वाचाय मनसा दुक्खवेदनियं दुक्खं सो वेदयति; सञ्चेतनियं, आवुसो पाटलिपुत्त, कम्मं कत्वा कायेन वाचाय मनसा अदुक्खमसुखवेदनियं अदुक्खमसुखं सो वेदयती’ति, एवं ब्याकरमानो खो, आनन्द, समिद्धि मोघपुरिसो पाटलिपुत्तस्स परिब्बाजकस्स सम्मा ब्याकरमानो ब्याकरेय्या”ति [म० नि० ३.३००]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “रूपं कम्म”न्ति ।

रूपं कम्मन्तिकथा निद्धिता ।

८. अट्टमवग्गो

(८२) १०. जीवितिन्द्रियकथा

५४०. नत्थि रूपजीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । नत्थि रूपीनं धम्मानं आयु ठिति यपना यापना इरियना वत्तना पालनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि रूपीनं धम्मानं आयु ठिति यपना यापना इरियना वत्तना पालनाति? आमन्ता । हज्जि अत्थि रूपीनं धम्मानं आयु ठिति यपना यापना इरियना वत्तना पालना, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि रूपजीवितिन्द्रिय”न्ति ।

अत्थि अरूपीनं धम्मानं आयु ठिति यपना यापना इरियना वत्तना पालना, अत्थि अरूपजीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि रूपीनं धम्मानं आयु ठिति यपना यापना इरियना वत्तना पालना, अत्थि रूपजीवितिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि रूपीनं धम्मानं आयु ठिति यपना यापना इरियना वत्तना पालना, नत्थि रूपजीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि अरूपीनं धम्मानं आयु ठिति यपना यापना इरियना वत्तना पालना, नत्थि अरूपजीवितिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरूपीनं धम्मानं आयु अरूपजीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । रूपीनं धम्मानं आयु रूपजीवितिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपीनं धम्मानं आयु न वत्तब्बं — “रूपजीवितिन्द्रिय”न्ति? आमन्ता । अरूपीनं धम्मानं आयु न वत्तब्बं — “अरूपजीवितिन्द्रिय”न्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५४१. रूपीनं धम्मानं आयु अरूपजीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अरूपीनं धम्मानं आयु रूपजीवितिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरूपीनं धम्मानं आयु न वत्तब्बं — “रूपजीवितिन्द्रिय”न्ति? आमन्ता । रूपीनं धम्मानं आयु न वत्तब्बं — “अरूपजीवितिन्द्रिय”न्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपीनञ्च अरूपीनञ्च धम्मानं आयु अरूपजीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । रूपीनञ्च अरूपीनञ्च धम्मानं आयु रूपजीवितिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपीनञ्च अरूपीनञ्च धम्मानं आयु न वत्तब्बं — “रूपजीवितिन्द्रिय”न्ति? आमन्ता । रूपीनञ्च अरूपीनञ्च धम्मानं आयु न वत्तब्बं — “अरूपजीवितिन्द्रिय”न्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नत्थि रूपजीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । निरोधं समापन्नस्स नत्थि जीवितिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५४२. निरोधं समापन्नस्स अत्थि जीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । हज्जि निरोधं समापन्नस्स अत्थि जीवितिन्द्रियं, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि रूपजीवितिन्द्रिय”न्ति ।

निरोधं समापन्नस्स अत्थि जीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । कतमक्खन्धपरियापन्नन्ति? सङ्खारक्खन्धपरियापन्नन्ति । निरोधं समापन्नस्स अत्थि सङ्खारक्खन्धोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

निरोधं समापन्नस्स अत्थि सङ्खारक्खन्धोति? आमन्ता । निरोधं समापन्नस्स अत्थि वेदनाक्खन्धो...पे०... सज्जाक्खन्धो...पे०... विज्जाणक्खन्धोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

निरोधं समापन्नस्स अत्थि वेदनाक्खन्धो...पे०... सज्जाक्खन्धो...पे०... विज्जाणक्खन्धोति? आमन्ता । न निरोधं समापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५४३. नत्थि रूपजीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । असज्जसत्तानं नत्थि जीवितिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

असज्जसत्तानं अत्थि जीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । हज्जि असज्जसत्तानं अत्थि जीवितिन्द्रियं, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि रूपजीवितिन्द्रिय”न्ति । असज्जसत्तानं अत्थि जीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । कतमक्खन्धपरियापन्नन्ति? सङ्खारक्खन्धपरियापन्नन्ति । असज्जसत्तानं अत्थि सङ्खारक्खन्धोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

असज्जसत्तानं अत्थि सङ्खारक्खन्धोति? आमन्ता । असज्जसत्तानं अत्थि वेदनाक्खन्धो...पे०... सज्जाक्खन्धो...पे०... विज्जाणक्खन्धोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

असज्जसत्तानं अत्थि वेदनाक्खन्धो...पे०... सज्जाक्खन्धो...पे०... विज्जाणक्खन्धोति? आमन्ता । पञ्चवोकारभवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५४४. उपपत्तेसियेन चित्तेन समुद्धितं जीवितिन्द्रियं उपपत्तेसिये चित्ते भिज्जमाने एकदेसं भिज्जतीति? आमन्ता । उपपत्तेसियेन चित्तेन समुद्धितो फस्सो उपपत्तेसिये चित्ते भिज्जमाने एकदेसो भिज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

उपपत्तेसियेन चित्तेन समुद्धितो फस्सो उपपत्तेसिये चित्ते भिज्जमाने अनवसेसो भिज्जतीति? आमन्ता । उपपत्तेसियेन

चित्तेन समुद्धितं जीवितिन्द्रियं उपपत्तेसिये चित्ते भिज्जमाने अनवसेसं भिज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५४५. द्वे जीवितिन्द्रियानीति? आमन्ता । द्वीहि जीवितेहि जीवति, द्वीहि मरणेहि मीयतीति? आमन्ता [न हेवं वत्तब्बे (स्या० कं० पी०)] ।

जीवितिन्द्रियकथा निड्ढिता ।

८. अट्टमवग्गो

(८३) ११. कम्महेतुकथा

५४६. कम्महेतु अरहा अरहत्ता परिहायतीति? आमन्ता । कम्महेतु सोतापन्नो सोतापत्तिफला परिहायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कम्महेतु अरहा अरहत्ता परिहायतीति? आमन्ता । कम्महेतु सकदागामी...पे०... अनागामी अनागामिफला परिहायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कम्महेतु सोतापन्नो सोतापत्तिफला न परिहायतीति? आमन्ता । कम्महेतु अरहा अरहत्ता न परिहायतीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... कम्महेतु सकदागामी...पे०... अनागामी अनागामिफला न परिहायतीति? आमन्ता । कम्महेतु अरहा अरहत्ता न परिहायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कम्महेतु अरहा अरहत्ता परिहायतीति? आमन्ता । पाणातिपातकम्मस्स हेतूति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अदिन्नादानकम्मस्स हेतु...पे०... कामेसुमिच्छाचारकम्मस्स हेतु... मुसावादकम्मस्स हेतु... पिसुणवाचाकम्मस्स हेतु... फरुसवाचाकम्मस्स हेतु... सम्फप्पलापकम्मस्स हेतु... मातुघातकम्मस्स [मातुघातककम्मस्स (स्या०), मातुघातिकम्मस्स (क०) तथा पितुघातअरहन्तघातकम्मस्सातिपदेसु] हेतु... पितुघातकम्मस्स हेतु... अरहन्तघातकम्मस्स हेतु... रुहिरुप्पादकम्मस्स हेतु...पे०... सङ्खभेदकम्मस्स हेतूति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कतमस्स कम्मस्स हेतूति? हन्द हि अरहन्तानं अब्भाचिक्खतीति । अरहन्तानं अब्भाचिक्खनकम्मस्स हेतु अरहा अरहत्ता परिहायतीति? आमन्ता । ये केचि अरहन्तानं अब्भाचिक्खन्ति, सब्बे ते अरहत्तं सच्छिकरोन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कम्महेतुकथा निड्ढिता ।

अट्टमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

छ गतियो, अन्तराभवो, पञ्चेव कामगुणा कामधातु, पञ्चेव आयतना कामा, रूपिनो धम्मा रूपधातु, अरूपिनो धम्मा अरूपधातु, सळायतनिको अत्तभावो रूपधातुया, अत्थि रूपं अरूपेसु, रूपं कम्मं, रूपं जीवितं, कम्महेतुका परिहायतीति ।

९. नवमवग्गो

(८४) १. आनिसंसदस्सावीकथा

५४७. आनिसंसदस्साविस्स संयोजनानं प्हानन्ति? आमन्ता । ननु सङ्खारे अनिच्चतो मनसिकरोतो संयोजना पहीयन्तीति? आमन्ता । हज्जि सङ्खारे अनिच्चतो मनसिकरोतो संयोजना पहीयन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “आनिसंसदस्साविस्स संयोजनानं प्हान”न्ति ।

ननु सङ्खारे दुक्खतो...पे०... रोगतो... गण्डतो... सल्लतो... अघतो... आबाधतो... परतो... पलोकतो... ईतितो... उपद्ववतो... भयतो... उपसग्गतो... चलतो... पभङ्गुतो... अब्धुवतो... अताणतो... अलेणतो... असरणतो... असरणीभूततो... रिक्ततो... तुच्छतो... सुज्जतो... अनत्ततो... आदीनवतो...पे०... विपरिणामधम्मतो मनसिकरोतो संयोजना पहीयन्तीति? आमन्ता । हज्जि सङ्खारे विपरिणामधम्मतो मनसिकरोतो संयोजना पहीयन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “आनिसंसदस्साविस्स संयोजनानं प्हान”न्ति ।

सङ्खारे च अनिच्चतो मनसि करोति निब्बाने च आनिसंसदस्सावी होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्खारे च अनिच्चतो मनसि करोति निब्बाने च आनिसंसदस्सावी होतीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्खारे च दुक्खतो...पे०... विपरिणामधम्मतो मनसि करोति निब्बाने च आनिसंसदस्सावी होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्खारे च विपरिणामधम्मतो मनसि करोति निब्बाने च आनिसंसदस्सावी होतीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५४८. न वत्तब्बं — “आनिसंसदस्साविस्स संयोजनानं प्हान”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “इध, भिक्खवे, भिक्खु निब्बाने सुखानुपस्सी विहरति सुखसज्जी सुखपटिसंवेदी, सततं समितं अब्बोकिण्णं चेतसा अधिमुच्चमानो पज्जाय परियोगाहमानो”ति [अ० नि० ७.१९]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि आनिसंसदस्साविस्स संयोजनानं प्हानन्ति ।

आनिसंसदस्सावीकथा निट्ठिता ।

९. नवमवग्गो

(८५) २. अमतारम्मणकथा

५४९. अमतारम्मणं संयोजनन्ति? आमन्ता । अमतं संयोजनियं गन्थनियं ओघनियं योगनियं नीवरणियं परामट्टं उपादानियं संकिलेसियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अमतं असंयोजनियं अगन्थनियं...पे०... असंकिलेसियन्ति? आमन्ता । हज्जि अमतं असंयोजनियं...पे०... असंकिलेसियं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अमतारम्मणं संयोजन”न्ति ।

अमतं आरब्ध रागो उप्पज्जतीति? आमन्ता । अमतं रागट्ठानियं रजनियं कमनियं मदनियं बन्धनियं मुच्छनियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अमतं न रागट्ठानियं न रजनियं न कमनियं न मदनियं न बन्धनियं न मुच्छनियन्ति? आमन्ता । हज्जि अमतं न रागट्ठानियं न रजनियं न कमनियं न मदनियं न बन्धनियं न मुच्छनियं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अमतं आरब्ध रागो उप्पज्जती”ति ।

अमतं आरब्ध दोसो उप्पज्जतीति? आमन्ता । अमतं दोसट्ठानियं कोपट्ठानियं पटिघट्ठानियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अमतं न दोसट्ठानियं न कोपट्ठानियं न पटिघट्ठानियन्ति? आमन्ता । हज्चि अमतं न दोसट्ठानियं न कोपट्ठानियं न पटिघट्ठानियं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अमतं आरब्ध दोसो उप्पज्जती”ति ।

अमतं आरब्ध मोहो उप्पज्जतीति? आमन्ता । अमतं मोहट्ठानियं अज्जाणकरणं अचक्खुकरणं पज्जानिरोधियं विघातपक्खियं अनिब्बानसंवत्तनियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अमतं न मोहट्ठानियं न अज्जाणकरणं न अचक्खुकरणं पज्जाबुद्धियं अविघातपक्खियं निब्बानसंवत्तनियन्ति? आमन्ता । हज्चि अमतं न मोहट्ठानियं न अज्जाणकरणं...पे०... निब्बानसंवत्तनियं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अमतं आरब्ध मोहो उप्पज्जती”ति ।

५५०. रूपं आरब्ध संयोजना उप्पज्जन्ति, रूपं संयोजनियं गन्थनियं...पे०... संकिलेसियन्ति? आमन्ता । अमतं आरब्ध संयोजना उप्पज्जन्ति, अमतं संयोजनियं...पे०... संकिलेसियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं आरब्ध रागो उप्पज्जति, रूपं रागट्ठानियं रजनियं कमनियं मदनियं बन्धनियं मुच्छनियन्ति? आमन्ता । अमतं आरब्ध रागो उप्पज्जति, अमतं रागट्ठानियं...पे०... मुच्छनियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं आरब्ध दोसो उप्पज्जति, रूपं दोसट्ठानियं कोपट्ठानियं पटिघट्ठानियन्ति? आमन्ता । अमतं आरब्ध दोसो उप्पज्जति, अमतं दोसट्ठानियं कोपट्ठानियं पटिघट्ठानियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं आरब्ध मोहो उप्पज्जति, रूपं मोहट्ठानियं अज्जाणकरणं...पे०... अनिब्बानसंवत्तनियन्ति? आमन्ता । अमतं आरब्ध मोहो उप्पज्जति, अमतं मोहट्ठानियं अज्जाणकरणं...पे०... अनिब्बानसंवत्तनियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अमतं आरब्ध संयोजना उप्पज्जन्ति, अमतं असंयोजनियं अगन्थनियं अनोधनियं अयोगनियं अनीवरणियं अपरामट्ठं अनुपादानियं असंकिलेसियन्ति? आमन्ता । रूपं आरब्ध संयोजना उप्पज्जन्ति, रूपं असंयोजनियं अगन्थनियं...पे०... असंकिलेसियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अमतं आरब्ध रागो उप्पज्जति, अमतं न रागट्ठानियं न रजनियं न कमनियं न मदनियं न बन्धनियं न मुच्छनियन्ति? आमन्ता । रूपं आरब्ध रागो उप्पज्जति, रूपं न रागट्ठानियं...पे०... न मुच्छनियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अमतं आरब्ध दोसो उप्पज्जति, अमतं न दोसट्ठानियं न कोपट्ठानियं न पटिघट्ठानियन्ति? आमन्ता । रूपं आरब्ध दोसो उप्पज्जति, रूपं न दोसट्ठानियं न कोपट्ठानियं न पटिघट्ठानियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अमतं आरब्ध मोहो उप्पज्जति, अमतं न मोहट्ठानियं न अज्जाणकरणं...पे०... निब्बानसंवत्तनियन्ति? आमन्ता । रूपं आरब्ध मोहो उप्पज्जति, रूपं न मोहट्ठानियं न अज्जाणकरणं...पे०... निब्बानसंवत्तनियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५५१. न वत्तब्बं — “अमतारम्मणं संयोजन”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “निब्बानं निब्बानतो सज्जानाति, निब्बानं निब्बानतो सज्जानित्वा निब्बानं मज्जति, निब्बानस्मिं मज्जति, निब्बानतो मज्जति, निब्बानं मेति मज्जति, निब्बानं अभिनन्दती”ति [म० नि० १.६]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अमतारम्मणं संयोजनन्ति ।

अमतारम्मणकथा निड्डिता ।

९. नवमवग्गो

(८६) ३. रूपं सारम्मणन्तिकथा

५५२. रूपं सारम्मणन्ति? आमन्ता । अत्थि तस्स आवट्टना आभोगो समन्नाहारो मनसिकारो चेतना पत्थना पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु नत्थि तस्स आवट्टना आभोगो...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि नत्थि तस्स आवट्टना आभोगो...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “रूपं सारम्मण”न्ति ।

फस्सो सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना आभोगो...पे०... पणिधीति? आमन्ता । रूपं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना आभोगो...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

वेदना...पे०... सज्जा चेतना चित्तं सद्धा वीरियं सति समाधि पज्जा रागो दोसो मोहो मानो दिट्ठि विचिकिच्छा थिनं उद्धच्चं अहिरिकं...पे०... अनोत्तप्पं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना आभोगो...पे०... पणिधीति? आमन्ता । रूपं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना आभोगो...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं सारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना आभोगो...पे०... पणिधीति? आमन्ता । फस्सो सारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना आभोगो...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं सारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना आभोगो...पे०... पणिधीति? आमन्ता । वेदना...पे०... अनोत्तप्पं सारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना आभोगो...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५५३. न वत्तब्बं — “रूपं सारम्मण”न्ति? आमन्ता । ननु रूपं सप्पच्चयन्ति? आमन्ता । हज्जि रूपं सप्पच्चयं, तेन वत रे वत्तब्बे — “रूपं सारम्मण”न्ति ।

रूपं सारम्मणन्तिकथा निड्डिता ।

९. नवमवग्गो

(८७) ४. अनुसया अनारम्मणकथा

५५४. अनुसया अनारम्मणाति? आमन्ता । रूपं निब्बानं चक्खायतनं...पे०... फोट्टब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कामरागानुसयो अनारम्मणोति? आमन्ता । कामरागो कामरागपरियुट्ठानं कामरागसंयोजनं कामोघो कामयोगो कामच्छन्दनीवरणं अनारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामरागो कामरागपरियुट्ठानं कामरागसंयोजनं कामोघो कामयोगो कामच्छन्दनीवरणं सारम्मणन्ति? आमन्ता । कामरागानुसयो सारम्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कामरागानुसयो अनारम्भणोति? आमन्ता । कतमक्खन्धपरियापन्नोति? सङ्खारक्खन्धपरियापन्नोति । सङ्खारक्खन्धो अनारम्भणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्खारक्खन्धो अनारम्भणोति? आमन्ता । वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो अनारम्भणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कामरागानुसयो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो अनारम्भणोति? आमन्ता । कामरागो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो अनारम्भणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामरागो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो सारम्भणोति? आमन्ता । कामरागानुसयो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो सारम्भणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कामरागानुसयो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो अनारम्भणो, कामरागो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो सारम्भणोति? आमन्ता । सङ्खारक्खन्धो एकदेसो सारम्भणो एकदेसो अनारम्भणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्खारक्खन्धो एकदेसो सारम्भणो एकदेसो अनारम्भणोति? आमन्ता । वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो एकदेसो सारम्भणो एकदेसो अनारम्भणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५५५. पटिघानुसयो मानानुसयो दिट्ठानुसयो विचिकिच्छानुसयो भवरागानुसयो अविज्जानुसयो अनारम्भणोति? आमन्ता । अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जानुसयो अविज्जापरियुट्ठानं अविज्जासंयोजनं अविज्जानीवरणं अनारम्भणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अविज्जा अविज्जोघो...पे०... अविज्जानीवरणं सारम्भणन्ति? आमन्ता । अविज्जानुसयो सारम्भणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अविज्जानुसयो अनारम्भणोति? आमन्ता । कतमक्खन्धपरियापन्नोति? सङ्खारक्खन्धपरियापन्नोति । सङ्खारक्खन्धो अनारम्भणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्खारक्खन्धो अनारम्भणोति? आमन्ता । वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो अनारम्भणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अविज्जानुसयो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो अनारम्भणोति? आमन्ता । अविज्जा सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना अनारम्भणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अविज्जा सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना सारम्भणाति? आमन्ता । अविज्जानुसयो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो सारम्भणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अविज्जानुसयो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो अनारम्भणो, अविज्जा सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना सारम्भणाति? आमन्ता । सङ्खारक्खन्धो एकदेसो सारम्भणो एकदेसो अनारम्भणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्खारक्खन्धो एकदेसो सारम्भणो एकदेसो अनारम्भणोति? आमन्ता । वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो एकदेसो सारम्भणो एकदेसो अनारम्भणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५५६. न वत्तब्बं — “अनुसया अनारम्भणा”ति? आमन्ता । पुथुज्जनो कुसलाब्बाकते चित्ते वत्तमाने सानुसयोति वत्तब्बोति? आमन्ता । अत्थि तेसं अनुसयानं आरम्भणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि अनुसया अनारम्भणाति । पुथुज्जनो कुसलाब्बाकते चित्ते वत्तमाने सरागोति वत्तब्बोति? आमन्ता । अत्थि तस्स रागस्स आरम्भणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । तेन हि रागो अनारम्भणोति ।

अनुसया अनारम्भणातिकथा निट्ठिता ।

९. नवमवग्गो

(८८) ५. जाणं अनारम्मणन्तिकथा

५५७. जाणं अनारम्मणन्ति? आमन्ता । रूपं निब्बानं चक्खायतनं...पे०... फोढुब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... जाणं अनारम्मणन्ति? आमन्ता । पज्जा पज्जिन्द्रियं पज्जाबलं सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो अनारम्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पज्जा पज्जिन्द्रियं पज्जाबलं सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो सारम्मणोति? आमन्ता । जाणं सारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

जाणं अनारम्मणन्ति? आमन्ता । कतमक्खन्धपरियापन्नन्ति? सङ्खारक्खन्धपरियापन्नन्ति । सङ्खारक्खन्धो अनारम्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्खारक्खन्धो अनारम्मणोति? आमन्ता । वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो अनारम्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... जाणं सङ्खारक्खन्धपरियापन्नं अनारम्मणन्ति? आमन्ता । पज्जा सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना अनारम्मणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पज्जा सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना सारम्मणाति? आमन्ता । जाणं सङ्खारक्खन्धपरियापन्नं सारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

जाणं सङ्खारक्खन्धपरियापन्नं अनारम्मणं, पज्जा सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना सारम्मणाति? आमन्ता । सङ्खारक्खन्धो एकदेसो सारम्मणो एकदेसो अनारम्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्खारक्खन्धो एकदेसो सारम्मणो एकदेसो अनारम्मणोति? आमन्ता । वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो विज्जाणक्खन्धो एकदेसो सारम्मणो एकदेसो अनारम्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५५८. न वत्तब्बं — “जाणं अनारम्मण”न्ति? आमन्ता । अरहा चक्खुविज्जाणसमङ्गी जाणीति वत्तब्बोति? आमन्ता । अत्थि तस्स जाणस्स आरम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि जाणं अनारम्मणन्ति । अरहा चक्खुविज्जाणसमङ्गी पज्जवाति वत्तब्बोति? आमन्ता । अत्थि तां पज्जाय आरम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । तेन हि पज्जा अनारम्मणाति ।

जाणं अनारम्मणन्तिकथा निट्ठिता ।

९. नवमवग्गो

(८९) ६. अतीतानागतारम्मणकथा

५५९. अतीतारम्मणं चित्तं अनारम्मणन्ति? आमन्ता । ननु अतीतारम्मणन्ति? आमन्ता । हज्जि अतीतारम्मणं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अतीतारम्मणं चित्तं अनारम्मण”न्ति । अतीतारम्मणं चित्तं अनारम्मणन्ति मिच्छा । हज्जि वा पन अनारम्मणं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अतीतारम्मण”न्ति । अनारम्मणं अतीतारम्मणन्ति मिच्छा ।

अतीतारम्मणं चित्तं अनारम्मणन्ति? आमन्ता । ननु अतीतं आरब्ध अत्थि आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि अतीतं आरब्ध अत्थि आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “अतीतारम्मणं चित्तं अनारम्मण”न्ति ।

५६०. अनागतारम्मणं चित्तं अनारम्मणन्ति? आमन्ता । ननु अनागतारम्मणन्ति? आमन्ता । हज्जि अनागतारम्मणं,

नो च वत रे वत्तब्बे — “अनागतारम्मणं चित्तं अनारम्मण”न्ति । अनागतारम्मणं चित्तं अनारम्मणन्ति मिच्छा । हज्जि वा पन अनारम्मणं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनागतारम्मण”न्ति । अनारम्मणं अनागतारम्मणन्ति मिच्छा ।

अनागतारम्मणं चित्तं अनारम्मणन्ति? आमन्ता । ननु अनागतं आरब्भ अत्थि आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि अनागतं आरब्भ अत्थि आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनागतारम्मणं चित्तं अनारम्मण”न्ति ।

पच्चुप्पन्नं आरब्भ अत्थि आवट्टना...पे०... पणिधि, पच्चुप्पन्नारम्मणं चित्तं सारम्मणन्ति? आमन्ता । अतीतं आरब्भ अत्थि आवट्टना...पे०... पणिधि, अतीतारम्मणं चित्तं सारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पच्चुप्पन्नं आरब्भ अत्थि आवट्टना...पे०... पणिधि, पच्चुप्पन्नारम्मणं चित्तं सारम्मणन्ति? आमन्ता । अनागतं आरब्भ अत्थि आवट्टना...पे०... पणिधि, अनागतारम्मणं चित्तं सारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतं आरब्भ अत्थि आवट्टना...पे०... पणिधि, अतीतारम्मणं चित्तं अनारम्मणन्ति? आमन्ता । पच्चुप्पन्नं आरब्भ अत्थि आवट्टना...पे०... पणिधि, पच्चुप्पन्नारम्मणं चित्तं अनारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनागतं आरब्भ अत्थि आवट्टना...पे०... पणिधि, अनागतारम्मणं चित्तं अनारम्मणन्ति? आमन्ता । पच्चुप्पन्नं आरब्भ अत्थि आवट्टना...पे०... पणिधि, पच्चुप्पन्नारम्मणं चित्तं अनारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५६१. न वत्तब्बं — “अतीतानागतारम्मणं चित्तं अनारम्मण”न्ति? आमन्ता । ननु अतीतानागतं नत्थीति? आमन्ता । हज्जि अतीतानागतं नत्थि, तेन वत रे वत्तब्बे — “अतीतानागतारम्मणं चित्तं अनारम्मण”न्ति...पे०... ।

अतीतानागतारम्मणकथा निट्ठिता ।

९. नवमवग्गो

(९०) ७. वितक्कानुपतितकथा

५६२. सब्बं चित्तं वितक्कानुपतितन्ति? आमन्ता । सब्बं चित्तं विचारानुपतितं पीतानुपतितं सुखानुपतितं दुक्खानुपतितं सोमनस्सानुपतितं दोमनस्सानुपतितं उपेक्खानुपतितं सद्धानुपतितं वीरियानुपतितं सतानुपतितं समाधानुपतितं पञ्चानुपतितं रागानुपतितं दोसानुपतितं...पे०... अनोत्तप्पानुपतितन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सब्बं चित्तं वितक्कानुपतितन्ति? आमन्ता । ननु अत्थि अवितक्को विचारमत्तो समाधीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि अवितक्को विचारमत्तो समाधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बं चित्तं वितक्कानुपतित”न्ति ।

सब्बं चित्तं वितक्कानुपतितन्ति? आमन्ता । ननु अत्थि अवितक्को अविचारो समाधीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि अवितक्को अविचारो समाधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बं चित्तं वितक्कानुपतित”न्ति । सब्बं चित्तं वितक्कानुपतितन्ति? आमन्ता । ननु तयो समाधी वुत्ता भगवता — सवितक्को सविचारो समाधि, अवितक्को विचारमत्तो समाधि, अवितक्को अविचारो समाधीति [दी० नि० ३.३०५, ३५३]? आमन्ता । हज्जि तयो समाधी वुत्ता भगवता — सवितक्को सविचारो समाधि, अवितक्को विचारमत्तो समाधि, अवितक्को अविचारो समाधि, नो च वत रे वत्तब्बे —

“सब्बं चित्तं वितक्कानुपतित”न्ति ।

वितक्कानुपतितकथा निड्डिता ।

९. नवमवग्गो

(९१) ८. वितक्कविप्फारसद्वकथा

५६३. सब्बसो वितक्कयतो विचारयतो वितक्कविप्फारो सद्वोति? आमन्ता । सब्बसो फुसयतो फस्सविप्फारो सद्वो, सब्बसो वेदयतो वेदनाविप्फारो सद्वो, सब्बसो सज्जानतो सज्जाविप्फारो सद्वो, सब्बसो चेतयतो चेतनाविप्फारो सद्वो, सब्बसो चिन्तयतो चित्तविप्फारो सद्वो, सब्बसो सरतो सतिविप्फारो सद्वो, सब्बसो पजानतो पज्जाविप्फारो सद्वोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सब्बसो वितक्कयतो विचारयतो वितक्कविप्फारो सद्वोति? आमन्ता । वितक्कविप्फारो सद्वो सोतविज्जेय्यो सोतस्मिं पटिहज्जति सोतस्स आपाथं आगच्छतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । ननु वितक्कविप्फारो सद्वो न सोतविज्जेय्यो न सोतस्मिं पटिहज्जति न सोतस्स आपाथं आगच्छतीति? आमन्ता । हज्जि वितक्कविप्फारो सद्वो न सोतविज्जेय्यो न सोतस्मिं पटिहज्जति न सोतस्स आपाथं आगच्छति, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बसो वितक्कयतो विचारयतो वितक्कविप्फारो सद्वो”ति ।

वितक्कविप्फारसद्वकथा निड्डिता ।

९. नवमवग्गो

(९२) ९. न यथाचित्तस्स वाचातिकथा

५६४. न यथाचित्तस्स वाचाति? आमन्ता । अफस्सकस्स वाचा अवेदनकस्स वाचा असज्जकस्स वाचा अचेतनकस्स वाचा अचित्तकस्स वाचाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु सफस्सकस्स वाचा सवेदनकस्स वाचा ससज्जकस्स वाचा सचेतनकस्स वाचा सचित्तकस्स वाचाति? आमन्ता । हज्जि सफस्सकस्स वाचा...पे०... सचित्तकस्स वाचा, नो च वत रे वत्तब्बे — “न यथाचित्तस्स वाचा”ति ।

न यथाचित्तस्स वाचाति? आमन्ता । अनावट्टेन्तस्स [अनावट्टन्तस्स (पी०), अनावज्जन्तस्स (सी० स्या० क०) कथा० ४८४ पस्सितब्बं] वाचा...पे०... अनाभोगस्स वाचा...पे०... अप्पणिदहन्तस्स वाचाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु आवट्टेन्तस्स वाचा आभोगस्स वाचा...पे०... पणिदहन्तस्स वाचाति? आमन्ता । हज्जि आवट्टेन्तस्स वाचा आभोगस्स वाचा पणिदहन्तस्स वाचा, नो च वत रे वत्तब्बे — “न यथाचित्तस्स वाचा”ति ।

न यथाचित्तस्स वाचाति? आमन्ता । ननु वाचा चित्तसमुद्धाना चित्तेन सहजाता चित्तेन सह एकुप्पादाति? आमन्ता । हज्जि वाचा चित्तसमुद्धाना चित्तेन सहजाता चित्तेन सह एकुप्पादा, नो च वत रे वत्तब्बे — “न यथाचित्तस्स वाचा”ति ।

न यथाचित्तस्स वाचाति? आमन्ता । न भणितुकामो भणति, न कथेतुकामो कथेति, न आलपितुकामो आलपति, न

वोहरितुकामो वोहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु भणितुकामो भणति, कथेतुकामो कथेति, आलपितुकामो आलपति, वोहरितुकामो वोहरतीति? आमन्ता । हज्जि भणितुकामो भणति, कथेतुकामो कथेति, आलपितुकामो आलपति, वोहरितुकामो वोहरति, नो च वत रे वत्तब्बे — “न यथाचित्तस्स वाचा”ति ।

५६५. न वत्तब्बं — “न यथाचित्तस्स वाचा”ति? आमन्ता । ननु अत्थि कोचि “अज्जं भणिस्सामी”ति अज्जं भणति, “अज्जं कथेस्सामी”ति अज्जं कथेति, “अज्जं आलपिस्सामी”ति अज्जं आलपति, “अज्जं वोहरिस्सामी”ति अज्जं वोहरतीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि कोचि “अज्जं भणिस्सामी”ति अज्जं भणति,...पे०... “अज्जं वोहरिस्सामी”ति अज्जं वोहरति, तेन वत रे वत्तब्बे — “न यथाचित्तस्स वाचा”ति ।

न यथाचित्तस्स वाचातिकथा निड्ढिता ।

९. नवमवग्गो

(९३) १०. न यथाचित्तस्स कायकम्मन्तिकथा

५६६. न यथाचित्तस्स कायकम्मन्ति? आमन्ता । अफस्सकस्स कायकम्मं...पे०... अचित्तकस्स कायकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु सफस्सकस्स कायकम्मं...पे०... सचित्तकस्स कायकम्मन्ति? आमन्ता । हज्जि सफस्सकस्स कायकम्मं...पे०... सचित्तकस्स कायकम्मं, नो च वत रे वत्तब्बे — “न यथाचित्तस्स कायकम्म”न्ति ।

न यथाचित्तस्स कायकम्मन्ति? आमन्ता । अनावट्टेन्तस्स कायकम्मं...पे०... अप्पणिदहन्तस्स कायकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु आवट्टेन्तस्स कायकम्मं...पे०... पणिदहन्तस्स कायकम्मन्ति? आमन्ता । हज्जि आवट्टेन्तस्स कायकम्मं...पे०... पणिदहन्तस्स कायकम्मं, नो च वत रे वत्तब्बे — “न यथाचित्तस्स कायकम्म”न्ति ।

न यथाचित्तस्स कायकम्मन्ति? आमन्ता । ननु कायकम्मं चित्तसमुद्धानं चित्तेन सहजातं चित्तेन सह एकुप्पादन्ति? आमन्ता । हज्जि कायकम्मं चित्तसमुद्धानं चित्तेन सहजातं चित्तेन सह एकुप्पादं, नो च वत रे वत्तब्बे — “न यथाचित्तस्स कायकम्म”न्ति ।

न यथाचित्तस्स कायकम्मन्ति? आमन्ता । न अभिक्कमितुकामो अभिक्कमति, न पटिक्कमितुकामो पटिक्कमति, न आलोकेतुकामो आलोकेति, न विलोकेतुकामो विलोकेति, न समिज्जितुकामो समिज्जेति, न पसारेतुकामो पसारेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । ननु अभिक्कमितुकामो अभिक्कमति, पटिक्कमितुकामो पटिक्कमति, आलोकेतुकामो आलोकेति, विलोकेतुकामो विलोकेति, समिज्जितुकामो समिज्जेति, पसारेतुकामो पसारेतीति? आमन्ता । हज्जि अभिक्कमितुकामो अभिक्कमति...पे०... पसारेतुकामो पसारेति, नो च वत रे वत्तब्बे — “न यथाचित्तस्स कायकम्म”न्ति ।

५६७. न वत्तब्बं — “न यथाचित्तस्स कायकम्म”न्ति? आमन्ता । ननु अत्थि कोचि “अज्जत्र गच्छिस्सामी”ति अज्जत्र गच्छति...पे०... “अज्जं पसारेस्सामी”ति अज्जं पसारेतीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि कोचि “अज्जत्र गच्छिस्सामी”ति अज्जत्र गच्छति...पे०... “अज्जं पसारेस्सामी”ति अज्जं पसारेति, तेन वत रे वत्तब्बे — “न यथाचित्तस्स कायकम्म”न्ति ।

न यथाचित्तस्स कायकम्मन्तिकथा निड्डिता ।

९. नवमवग्गो

(९४) ११. अतीतानागतसमन्नागतकथा

५६८. अतीतेन समन्नागतोति? आमन्ता । ननु अतीतं निरुद्धं विगतं विपरिणतं अत्थङ्गतं अब्भत्थङ्गतन्ति? आमन्ता । हज्जि अतीतं निरुद्धं विगतं विपरिणतं अत्थङ्गतं अब्भत्थङ्गतं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अतीतेन समन्नागतो”ति ।

अनागतेन समन्नागतोति? आमन्ता । ननु अनागतं अजातं अभूतं असज्जातं अनिब्बत्तं अनभिनिब्बत्तं अपातुभूतन्ति? आमन्ता । हज्जि अनागतं अजातं अभूतं असज्जातं अनिब्बत्तं अनभिनिब्बत्तं अपातुभूतं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनागतेन समन्नागतो”ति ।

५६९. अतीतेन रूपक्खन्धेन समन्नागतो, अनागतेन रूपक्खन्धेन समन्नागतो, पच्चुप्पन्नेन रूपक्खन्धेन समन्नागतोति? आमन्ता । तीहि रूपक्खन्धेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीतेहि पच्चहि खन्धेहि समन्नागतो, अनागतेहि पच्चहि खन्धेहि समन्नागतो, पच्चुप्पन्नेहि पच्चहि खन्धेहि समन्नागतोति? आमन्ता । पन्नरसहि खन्धेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतेन चक्खयायतनेन समन्नागतो, अनागतेन चक्खयायतनेन समन्नागतो, पच्चुप्पन्नेन चक्खयायतनेन समन्नागतोति? आमन्ता । तीहि चक्खयायतनेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीतेहि द्वादसहि आयतनेहि समन्नागतो, अनागतेहि द्वादसहि आयतनेहि समन्नागतो, पच्चुप्पन्नेहि द्वादसहि आयतनेहि समन्नागतोति? आमन्ता । छत्तिंसायतनेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीताय चक्खुधातुया समन्नागतो, अनागताय चक्खुधातुया समन्नागतो, पच्चुप्पन्नाय चक्खुधातुया समन्नागतोति? आमन्ता । तीहि चक्खुधातूहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीताहि अट्टारसहि धातूहि समन्नागतो, अनागताहि अट्टारसहि धातूहि समन्नागतो, पच्चुप्पन्नाहि अट्टारसहि धातूहि समन्नागतोति? आमन्ता । चतुपज्जासधातूहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतेन चक्खुन्द्रियेन समन्नागतो, अनागतेन चक्खुन्द्रियेन समन्नागतो, पच्चुप्पन्नेन चक्खुन्द्रियेन समन्नागतोति? आमन्ता । तीहि चक्खुन्द्रियेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीतेहि बावीसतिन्द्रियेहि समन्नागतो, अनागतेहि बावीसतिन्द्रियेहि समन्नागतो, पच्चुप्पन्नेहि बावीसतिन्द्रियेहि समन्नागतोति? आमन्ता । छसट्ठिन्द्रियेहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५७०. न वत्तब्बं — “अतीतानागतेहि समन्नागतो”ति? आमन्ता । ननु अत्थि अट्ठविमोक्खझायी चतुन्नं ज्ञानानं निकामलाभी नवन्नं अनुपुब्बविहारसमापत्तीनं लाभीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि अट्ठविमोक्खझायी चतुन्नं ज्ञानानं निकामलाभी नवन्नं अनुपुब्बविहारसमापत्तीनं लाभी, तेन वत रे वत्तब्बे — “अतीतानागतेहि समन्नागतो”ति ।

अतीतानागतसमन्नागतकथा निड्डिता ।

नवमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

आनिसंसदस्साविस्स संयोजनानं पहानं, अमतारम्मणं संयोजनं, रूपं सारम्मणं, अनुसया अनारम्मणा, एवमेवं जाणं, अतीतानागतारम्मणं चित्तं, सब्बं चित्तं वितक्कानुपतितं, सब्बसो वितक्कयतो विचारयतो वितक्कविप्फारो सद्दो, न यथाचित्तस्स वाचा, तथेव कायकम्मं अतीतानागतेहि समन्नागतोति ।

१०. दसमवग्गो

(९५) १. निरोधकथा

५७१. उपपत्तेसिये पञ्चक्खन्धे अनिरुद्धे किरिया पञ्चक्खन्धा उप्पज्जन्तीति? आमन्ता । दसन्नं खन्धानं समोधानं होति, दस खन्धा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दसन्नं खन्धानं समोधानं होति, दस खन्धा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

उपपत्तेसिये पञ्चक्खन्धे अनिरुद्धे किरिया चत्तारो खन्धा उप्पज्जन्तीति? आमन्ता । नवन्नं खन्धानं समोधानं होति, नव खन्धा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नवन्नं खन्धानं समोधानं होति, नव खन्धा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

उपपत्तेसिये पञ्चक्खन्धे अनिरुद्धे किरियाजाणं उप्पज्जतीति? आमन्ता । छन्नं खन्धानं समोधानं होति, छ खन्धा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... छन्नं खन्धानं समोधानं होति, छ खन्धा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५७२. उपपत्तेसिये पञ्चक्खन्धे निरुद्धे मग्गो उप्पज्जतीति? आमन्ता । मतो मग्गं भावेति, कालङ्कतो मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

निरोधकथा निड्डिता ।

१०. दसमवग्गो

(९६) २. रूपं मग्गोत्तिकथा

५७३. मग्गसमङ्गिस्स रूपं मग्गोति? आमन्ता । सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना आभोगो समन्नाहारो मनसिकारो चेतना पत्थना पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधि; नो च वत रे वत्तब्बे — “मग्गसमङ्गिस्स रूपं मग्गो”ति ।

सम्मावाचा मग्गोति? आमन्ता । सारम्मणा, अत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अनारम्मणा, नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि अनारम्मणा, नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधि; नो च वत रे वत्तब्बे — “सम्मावाचा मग्गो”ति ।

सम्माकम्मन्तो ...पे०... सम्माआजीवो मग्गोति? आमन्ता । सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधि; नो च वत रे वत्तब्बे — “सम्माआजीवो मग्गो”ति ।

५७४. सम्मादिट्ठि मग्गो, सा च सारम्मणा, अत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । सम्मावाचा मग्गो, सा च सारम्मणा, अत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... सम्मादिट्ठि मग्गो, सा च सारम्मणा, अत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । सम्माकम्मन्तो...पे०... सम्माआजीवो मग्गो, सो च सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मासङ्कप्पो...पे०... सम्मावायामो...पे०... सम्मासति...पे०... ।

सम्मासमाधि मग्गो, सो च सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । सम्मावाचा मग्गो, सा च सारम्मणा, अत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मासमाधि मग्गो, सो च सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । सम्माकम्मन्तो...पे०... सम्माआजीवो मग्गो, सो च सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सम्मावाचा मग्गो, सा च अनारम्मणा, नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । सम्मादिट्ठि मग्गो, सा च अनारम्मणा, नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मावाचा मग्गो, सा च अनारम्मणा, नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । सम्मासङ्कप्पो...पे०... सम्मावायामो... सम्मासति ... सम्मासमाधि मग्गो, सो च अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सम्माकम्मन्तो ...पे०... सम्माआजीवो मग्गो, सो च अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । सम्मादिट्ठि... सम्मासङ्कप्पो... सम्मावायामो... सम्मासति...पे०... सम्मासमाधि मग्गो, सो च अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५७५. न वत्तब्बं — “मग्गसमङ्गिस्स रूपं मग्गो”ति? आमन्ता । ननु सम्मावाचा सम्माकम्मन्तो सम्माआजीवो मग्गोति? आमन्ता । हज्जि सम्मावाचा सम्माकम्मन्तो सम्माआजीवो मग्गो, तेन वत रे वत्तब्बे — “मग्गसमङ्गिस्स रूपं मग्गो”ति ।

रूपं मग्गोतिकथा निट्ठिता ।

१०. दसमवग्गो

(९७) ३. पञ्चविज्जाणसमङ्गिस्स मग्गकथा

५७६. पञ्चविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावनाति? आमन्ता । ननु पञ्चविज्जाणा उप्पन्नवत्थुका

उपन्नारम्मणाति? आमन्ता । हञ्चि पञ्चविज्जाणा उपन्नवत्थुका उपन्नारम्मणा, नो च वत रे वत्तब्बे —
“पञ्चविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावना”ति ।

ननु पञ्चविज्जाणा पुरेजातवत्थुका पुरेजातारम्मणा अज्झत्तिकवत्थुका बाहिरारम्मणा असम्भिन्नवत्थुका
असम्भिन्नारम्मणा नानावत्थुका नानारम्मणा न अज्जमज्जस्स गोचरविसयं पच्चनुभोन्ति, न असमन्नाहारा उपपज्जन्ति, न
अमनसिकारा उपपज्जन्ति, न अब्बोकिण्णा उपपज्जन्ति, न अपुब्बं अचरिमं उपपज्जन्ति, न अज्जमज्जस्स समनन्तरा
उपपज्जन्ति, ननु पञ्चविज्जाणा अनाभोगाति? आमन्ता । हञ्चि पञ्चविज्जाणा अनाभोगा, नो च वत रे वत्तब्बे —
“पञ्चविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावना”ति ।

५७७. चक्खुविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावनाति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं सुज्जतं आरब्भ उपपज्जतीति? न
हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खुविज्जाणं सुज्जतं आरब्भ उपपज्जतीति? आमन्ता । चक्खुञ्च पटिच्च सुज्जतञ्च उपपज्जति
चक्खुविज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खुञ्च पटिच्च सुज्जतञ्च उपपज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? आमन्ता ।
“चक्खुञ्च पटिच्च सुज्जतञ्च उपपज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । “चक्खुञ्च पटिच्च रूपे च
उपपज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । हञ्चि “चक्खुञ्च पटिच्च रूपे च उपपज्जति
चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “चक्खुञ्च पटिच्च सुज्जतञ्च उपपज्जति
चक्खुविज्जाण”न्ति ।

५७८. चक्खुविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावनाति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं अतीतानागतं आरब्भ
उपपज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खुविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावनाति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं फस्सं
आरब्भ...पे०... वेदनं आरब्भ... सज्जं आरब्भ ... चेतनं आरब्भ... चित्तं आरब्भ... चक्खुं आरब्भ... कायं आरब्भ...पे०... सद्दं
आरब्भ...पे०... फोट्ठब्बं आरब्भ उपपज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मनोविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावना, मनोविज्जाणं सुज्जतं आरब्भ उपपज्जतीति? आमन्ता ।
चक्खुविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावना, चक्खुविज्जाणं सुज्जतं आरब्भ उपपज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...
मनोविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावना, मनोविज्जाणं अतीतानागतं आरब्भ उपपज्जतीति? आमन्ता ।
चक्खुविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावना, चक्खुविज्जाणं अतीतानागतं आरब्भ उपपज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...
मनोविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावना, मनोविज्जाणं फस्सं आरब्भ... वेदनं आरब्भ...पे०... फोट्ठब्बं आरब्भ
उपपज्जतीति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावना, चक्खुविज्जाणं फस्सं आरब्भ... वेदनं आरब्भ...
पे०... फोट्ठब्बं आरब्भ उपपज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५७९. न वत्तब्बं — “पञ्चविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावना”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “इध,
भिक्षवे, भिक्षु चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तगाही होति नानुब्यञ्जनगाही...पे०... सोतेन सद्दं सुत्वा...पे०... घानेन गन्धं
घायित्वा...पे०... जिह्वाय रसं सायित्वा...पे०... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा न निमित्तगाही होति नानुब्यञ्जनगाही”ति! [म०
नि० १.३४९; अ० नि० ४.३७] अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि पञ्चविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावनाति ।

पञ्चविज्जाणसमङ्गिस्स मग्गकथा निट्ठिता ।

१०. दसमवग्गो

(१८) ४. पञ्चविज्जाणा कुसलापि अकुसलापीतिकथा

५८०. पञ्चविज्जाणा कुसलापि अकुसलापीति? आमन्ता । ननु पञ्चविज्जाणा उप्पन्नवत्थुका उप्पन्नारम्मणाति? आमन्ता । हज्जि पञ्चविज्जाणा उप्पन्नवत्थुका उप्पन्नारम्मणा, नो च वत रे वत्तब्बे — “पञ्चविज्जाणा कुसलापि अकुसलापी”ति । ननु पञ्चविज्जाणा पुरेजातवत्थुका पुरेजातारम्मणा अज्झत्तिकवत्थुका बाहिरारम्मणा असम्भिन्नवत्थुका असम्भिन्नारम्मणा नानावत्थुका नानारम्मणा न अज्जमज्जस्स गोचरविसयं पच्चनुभोन्ति, न असमन्नाहारा उप्पज्जन्ति, न अमनसिकारा उप्पज्जन्ति, न अब्बोकिण्णा उप्पज्जन्ति, न अपुब्बं अचरिमं उप्पज्जन्ति, न अज्जमज्जस्स समनन्तरा उप्पज्जन्ति, ननु पञ्चविज्जाणा अनाभोगाति? आमन्ता । हज्जि पञ्चविज्जाणा अनाभोगा, नो च वत रे वत्तब्बे — “पञ्चविज्जाणा कुसलापि अकुसलापी”ति ।

५८१. चक्खुविज्जाणं कुसलन्ति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं सुज्जतं आरब्भ उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खुविज्जाणं सुज्जतं आरब्भ उप्पज्जतीति? आमन्ता । चक्खुज्ज पटिच्च सुज्जतज्ज उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे । चक्खुज्ज पटिच्च सुज्जतज्ज उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? आमन्ता । चक्खुज्ज पटिच्च सुज्जतज्ज उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । “चक्खुज्ज पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । हज्जि “चक्खुज्ज पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “चक्खुज्ज पटिच्च सुज्जतज्ज उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति ।

५८२. चक्खुविज्जाणं कुसलम्पि अकुसलम्पीति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं अतीतानागतं आरब्भ उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । चक्खुविज्जाणं कुसलम्पि अकुसलम्पीति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं फस्सं आरब्भ...पे०... चित्तं आरब्भ... चक्खुं आरब्भ...पे०... कायं आरब्भ... सद्दं आरब्भ...पे०... फोड्डब्बं आरब्भ उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मनोविज्जाणं कुसलम्पि अकुसलम्पि, मनोविज्जाणं सुज्जतं आरब्भ उप्पज्जतीति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं कुसलम्पि अकुसलम्पि, चक्खुविज्जाणं सुज्जतं आरब्भ उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मनोविज्जाणं कुसलम्पि अकुसलम्पि, मनोविज्जाणं अतीतानागतं आरब्भ उप्पज्जतीति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं कुसलम्पि अकुसलम्पि, चक्खुविज्जाणं अतीतानागतं आरब्भ उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मनोविज्जाणं कुसलम्पि अकुसलम्पि, मनोविज्जाणं फस्सं आरब्भ...पे०... चित्तं आरब्भ...पे०... कायं आरब्भ ... सद्दं आरब्भ ...पे०... फोड्डब्बं आरब्भ उप्पज्जतीति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं कुसलम्पि अकुसलम्पि, चक्खुविज्जाणं फस्सं आरब्भ...पे०... फोड्डब्बं आरब्भ उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५८३. न वत्तब्बं — “पञ्चविज्जाणा कुसलापि अकुसलापी”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तग्गाही होति...पे०... न निमित्तग्गाही होति...पे०... सोतेन सद्दं सुत्वा...पे०... कायेन फोड्डब्बं फुसित्वा निमित्तग्गाही होति...पे०... न निमित्तग्गाही होती”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि पञ्चविज्जाणा कुसलापि अकुसलापीति ।

पञ्चविज्जाणा कुसलापि अकुसलापीतिकथा निद्धिता ।

१०. दसमवग्गो

(९९) ५. साभोगातिकथा

५८४. पञ्चविज्जाणा साभोगाति? आमन्ता । ननु पञ्चविज्जाणा उप्पन्नवत्थुका उप्पन्नारम्मणाति? आमन्ता । हज्जि पञ्चविज्जाणा उप्पन्नवत्थुका उप्पन्नारम्मणा, नो च वत रे वत्तब्बे — “पञ्चविज्जाणा साभोगा”ति । ननु पञ्चविज्जाणा पुरेजातवत्थुका पुरेजातारम्मणा अज्झत्तिकवत्थुका बाहिरारम्मणा असम्भिन्नवत्थुका असम्भिन्नारम्मणा नानावत्थुका नानारम्मणा न अज्जमज्जस्स गोचरविसयं पच्चनुभोन्ति, न असमन्नाहारा उप्पज्जन्ति, न अमनसिकारा उप्पज्जन्ति, न अब्बोकिण्णा उप्पज्जन्ति, न अपुब्बं अचरिमं उप्पज्जन्ति, ननु पञ्चविज्जाणा न अज्जमज्जस्स समनन्तरा उप्पज्जन्तीति? आमन्ता । हज्जि पञ्चविज्जाणा न अज्जमज्जस्स समनन्तरा उप्पज्जन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पञ्चविज्जाणा साभोगा”ति ।

५८५. चक्खुविज्जाणं साभोगन्ति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं सुज्जतं आरब्भ उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खुविज्जाणं सुज्जतं आरब्भ उप्पज्जतीति? आमन्ता । चक्खुज्ज पटिच्च सुज्जतज्ज उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खुज्ज पटिच्च सुज्जतज्ज उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? आमन्ता । “चक्खुज्ज पटिच्च सुज्जतज्ज उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि...पे०... “चक्खुज्ज पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । हज्जि “चक्खुज्ज पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “चक्खुज्ज पटिच्च सुज्जतज्ज उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति ।

चक्खुविज्जाणं साभोगन्ति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं अतीतानागतं आरब्भ उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खुविज्जाणं साभोगन्ति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं फस्सं आरब्भ...पे०... फोड्डब्बं आरब्भ उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मनोविज्जाणं साभोगं, मनोविज्जाणं सुज्जतं आरब्भ उप्पज्जतीति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं साभोगं, चक्खुविज्जाणं सुज्जतं आरब्भ उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मनोविज्जाणं साभोगं, मनोविज्जाणं अतीतानागतं आरब्भ उप्पज्जतीति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं साभोगं, चक्खुविज्जाणं अतीतानागतं आरब्भ उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मनोविज्जाणं साभोगं, मनोविज्जाणं फस्सं आरब्भ...पे०... फोड्डब्बं आरब्भ उप्पज्जतीति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं साभोगं, चक्खुविज्जाणं फस्सं आरब्भ...पे०... फोड्डब्बं आरब्भ उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५८६. न वत्तब्बं — “पञ्चविज्जाणा साभोगा”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तग्गाही होति...पे०... न निमित्तग्गाही होति...पे०... कायेन फोड्डब्बं फुसित्वा निमित्तग्गाही होति...पे०... न निमित्तग्गाही होती”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि पञ्चविज्जाणा साभोगाति...पे०... ।

साभोगातिकथा निद्धिता ।

१०. दसमवग्गो

(१००) ६. द्वीहि सीलेहि कथा

५८७. मग्गसमङ्गी द्वीहि सीलेहि समन्नागतोति? आमन्ता । मग्गसमङ्गी द्वीहि फस्सेहि द्वीहि वेदनाहि द्वीहि सज्जाहि

द्वीहि चेतनाहि द्वीहि चित्तेहि द्वीहि सद्भाहि द्वीहि वीरियेहि द्वीहि सतीहि द्वीहि समाधीहि द्वीहि पज्जाहि समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मग्गसमङ्गी लोकियेन सीलेन समन्नागतोति? आमन्ता । मग्गसमङ्गी लोकियेन फस्सेन लोकियाय वेदनाय लोकियाय पज्जाय लोकियाय चेतनाय लोकियेन चित्तेन लोकियाय सद्भाय लोकियेन वीरियेन लोकियाय सतिया लोकियेन समाधिना लोकियाय पज्जाय समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मग्गसमङ्गी लोकियेन च लोकुत्तरेन च सीलेन समन्नागतोति? आमन्ता । मग्गसमङ्गी लोकियेन च लोकुत्तरेन च फस्सेन समन्नागतो...पे०... लोकियाय च लोकुत्तराय च पज्जाय समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मग्गसमङ्गी लोकियेन सीलेन समन्नागतोति? आमन्ता । मग्गसमङ्गी पुथुज्जनोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५८८. मग्गसमङ्गी लोकियाय सम्मावाचाय समन्नागतोति? आमन्ता । मग्गसमङ्गी लोकियाय सम्मादिट्ठिया समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मग्गसमङ्गी लोकियाय सम्मावाचाय समन्नागतोति? आमन्ता । मग्गसमङ्गी लोकियेन सम्मासङ्कप्पेन...पे०... लोकियेन सम्मावायामेन...पे०... लोकियाय सम्मासतिया...पे०... लोकियेन सम्मासमाधिना समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मग्गसमङ्गी लोकियेन सम्माकम्मन्तेन...पे०... लोकियेन सम्माआजीवेन समन्नागतोति? आमन्ता । मग्गसमङ्गी लोकियाय सम्मादिट्ठिया...पे०... लोकियेन सम्मासमाधिना समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मग्गसमङ्गी लोकियाय च लोकुत्तराय च सम्मावाचाय समन्नागतोति? आमन्ता । मग्गसमङ्गी लोकियाय च लोकुत्तराय च सम्मादिट्ठिया समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मग्गसमङ्गी लोकियाय च लोकुत्तराय च सम्मावाचाय समन्नागतोति? आमन्ता । मग्गसमङ्गी लोकियेन च लोकुत्तरेन च सम्मासङ्कप्पेन...पे०... लोकियेन च लोकुत्तरेन च सम्मावायामेन ...पे०... लोकियाय च लोकुत्तराय च सम्मासतिया...पे०... लोकियेन च लोकुत्तरेन च सम्मासमाधिना समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मग्गसमङ्गी लोकियेन च लोकुत्तरेन च सम्माकम्मन्तेन...पे०... सम्माआजीवेन समन्नागतोति? आमन्ता । मग्गसमङ्गी लोकियाय च लोकुत्तराय च सम्मादिट्ठिया समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मग्गसमङ्गी लोकियेन च लोकुत्तरेन च सम्माआजीवेन समन्नागतोति? आमन्ता । मग्गसमङ्गी लोकियेन च लोकुत्तरेन च सम्मासङ्कप्पेन...पे०... लोकियेन च लोकुत्तरेन च सम्मासमाधिना समन्नागतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५८९. न वत्तब्बं — “मग्गसमङ्गी द्वीहि सीलेहि समन्नागतो”ति? आमन्ता । लोकिये सीले निरुद्धे मग्गो उप्पज्जतीति? आमन्ता । दुस्सीलो खण्डसीलो छिन्नसीलो मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... तेन हि मग्गसमङ्गी द्वीहि सीलेहि समन्नागतोति ।

द्वीहिसीलेहिकथा निड्ठिता ।

१०. दसमवग्गो

(१०१) ७. सीलं अचेतसिकन्तिकथा

५९०. सीलं अचेतसिकन्ति? आमन्ता । रूपं...पे०... निब्बानं...पे०... चक्खायतनं ...पे०... कायायतनं... रूपायतनं... पे०... फोडुब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सीलं अचेतसिकन्ति? आमन्ता । फस्सो अचेतसिकोति? न हेवं वत्तब्बे ... पे०... सीलं अचेतसिकन्ति? आमन्ता । वेदना...पे०... सज्जा...पे०... चेतना...पे०... सद्भा...पे०... वीरियं...पे०... सति...पे०... समाधि...पे०... पज्जा अचेतसिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

फस्सो चेतसिकोति? आमन्ता । सीलं चेतसिकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदना...पे०... सज्जा...पे०... चेतना...पे०... सद्भा...पे०... वीरियं...पे०... सति...पे०... समाधि...पे०... पज्जा चेतसिकाति? आमन्ता । सीलं चेतसिकन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

५९१. सीलं अचेतसिकन्ति? आमन्ता । अनिदुफलन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु इदुफलन्ति? आमन्ता । हज्जि इदुफलं, नो च वत रे वत्तब्बे — “सीलं अचेतसिक”न्ति ।

सद्भा इदुफला, सद्भा चेतसिकाति? आमन्ता । सीलं इदुफलं, सीलं चेतसिकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वीरियं...पे०... सति...पे०... समाधि...पे०... पज्जा इदुफला, पज्जा चेतसिकाति? आमन्ता । सीलं इदुफलं, सीलं चेतसिकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सीलं इदुफलं, सीलं अचेतसिकन्ति? आमन्ता । सद्भा इदुफला, सद्भा अचेतसिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सीलं इदुफलं, सीलं अचेतसिकन्ति? आमन्ता । वीरियं...पे०... सति...पे०... समाधि...पे०... पज्जा इदुफला, पज्जा अचेतसिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५९२. सीलं अचेतसिकन्ति? आमन्ता । अफलं अविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु सफलं सविपाकन्ति? आमन्ता । हज्जि सफलं सविपाकं, नो च वत रे वत्तब्बे — “सीलं अचेतसिक”न्ति...पे०... ।

चक्खायतनं अचेतसिकं अविपाकन्ति? आमन्ता । सीलं अचेतसिकं अविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतायतनं... पे०... कायायतनं ...पे०... रूपायतनं...पे०... फोडुब्बायतनं अचेतसिकं अविपाकन्ति? आमन्ता । सीलं अचेतसिकं अविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सीलं अचेतसिकं सविपाकन्ति? आमन्ता । चक्खायतनं अचेतसिकं सविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सीलं अचेतसिकं सविपाकन्ति? आमन्ता । सोतायतनं...पे०... कायायतनं... रूपायतनं...पे०... फोडुब्बायतनं अचेतसिकं सविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५९३. सम्मावाचा अचेतसिकाति? आमन्ता । सम्मादिट्ठि अचेतसिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मावाचा अचेतसिकाति? आमन्ता । सम्मासङ्कप्पो...पे०... सम्मावायामो...पे०... सम्मासति...पे०... सम्मासमाधि अचेतसिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्माकम्मन्तो...पे०... सम्माआजीवो अचेतसिकोति? आमन्ता । सम्मादिट्ठि अचेतसिकाति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... सम्माआजीवो अचेतसिकोति? आमन्ता । सम्मासङ्कप्पो... सम्मावायामो... सम्मासति... सम्मासमाधि अचेतसिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सम्मादिट्ठि चेतसिकाति? आमन्ता । सम्मावाचा चेतसिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मादिट्ठि चेतसिकाति?

आमन्ता । सम्माकम्मन्तो...पे०... सम्माआजीवो चेतसिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मासङ्कप्पो...पे०...
सम्मावायामो...पे०... सम्मासति...पे०... सम्मासमाधि चेतसिकोति? आमन्ता । सम्मावाचा चेतसिकाति? न हेवं वत्तब्बे...
पे०... सम्मासमाधि चेतसिकोति? आमन्ता । सम्माकम्मन्तो...पे०... सम्माआजीवो चेतसिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५९४. न वत्तब्बं — “सीलं अचेतसिक”न्ति? आमन्ता । सीले उप्पज्जित्वा निरुद्धे दुस्सीलो होतीति? न हेवं वत्तब्बे ।
तेन हि सीलं अचेतसिकन्ति ।

सीलं अचेतसिकन्तिकथा निट्ठिता ।

१०. दसमवग्गो

(१०२) ८. सीलं न चित्तानुपरिवर्त्तीतिकथा

५९५. सीलं न चित्तानुपरिवर्त्तीति? आमन्ता । रूपं... निब्बानं... चक्खवायतनं...पे०... फोट्टुब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...
पे०... सीलं न चित्तानुपरिवर्त्तीति? आमन्ता । फस्सो न चित्तानुपरिवर्त्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सीलं न चित्तानुपरिवर्त्तीति?
आमन्ता । वेदना...पे०... सज्जा... चेतना... सद्भा... वीरियं... सति... समाधि...पे०... पज्जा न चित्तानुपरिवर्त्तीति? न हेवं
वत्तब्बे...पे०... ।

फस्सो चित्तानुपरिवर्त्तीति? आमन्ता । सीलं चित्तानुपरिवर्त्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदना...पे०... सज्जा... चेतना ...
सद्भा... वीरियं... सति... समाधि...पे०... पज्जा चित्तानुपरिवर्त्तीति? आमन्ता । सीलं चित्तानुपरिवर्त्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५९६. सम्मावाचा न चित्तानुपरिवर्त्तीति? आमन्ता । सम्मादिट्ठि न चित्तानुपरिवर्त्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मावाचा
न चित्तानुपरिवर्त्तीति? आमन्ता । सम्मासङ्कप्पो... सम्मावायामो... सम्मासति...पे०... सम्मासमाधि न चित्तानुपरिवर्त्तीति? न
हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सम्माकम्मन्तो...पे०... सम्माआजीवो न चित्तानुपरिवर्त्तीति? आमन्ता । सम्मादिट्ठि न चित्तानुपरिवर्त्तीति? न हेवं
वत्तब्बे...पे०... सम्माआजीवो न चित्तानुपरिवर्त्तीति? आमन्ता । सम्मासङ्कप्पो... सम्मावायामो... सम्मासति...पे०...
सम्मासमाधि न चित्तानुपरिवर्त्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सम्मादिट्ठि चित्तानुपरिवर्त्तीति? आमन्ता । सम्मावाचा चित्तानुपरिवर्त्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मादिट्ठि
चित्तानुपरिवर्त्तीति? आमन्ता । सम्माकम्मन्तो...पे०... सम्माआजीवो चित्तानुपरिवर्त्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सम्मासङ्कप्पो ... सम्मावायामो... सम्मासति...पे०... सम्मासमाधि चित्तानुपरिवर्त्तीति? आमन्ता । सम्मावाचा
चित्तानुपरिवर्त्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मासमाधि चित्तानुपरिवर्त्तीति? आमन्ता । सम्माकम्मन्तो...पे०... सम्माआजीवो
चित्तानुपरिवर्त्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५९७. न वत्तब्बं — “सीलं न चित्तानुपरिवर्त्ती”ति? आमन्ता । सीले उप्पज्जित्वा निरुद्धे दुस्सीलो होतीति? न हेवं
वत्तब्बे । तेन हि सीलं न चित्तानुपरिवर्त्तीति ।

सीलं न चित्तानुपरिवर्तितिकथा निद्धिता ।

१०. दसमवग्गो

(१०३) ९. समादानहेतुकथा

५९८. समादानहेतुकं सीलं वड्ढतीति? आमन्ता । समादानहेतुको फस्सो वड्ढति, वेदना वड्ढति, सज्जा वड्ढति, चेतना वड्ढति, चित्तं वड्ढति, सद्धा वड्ढति, वीरियं वड्ढति, सति वड्ढति, समाधि वड्ढति, पज्जा वड्ढतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समादानहेतुकं सीलं वड्ढतीति? आमन्ता । लता विय वड्ढति, मालुवा विय वड्ढति, रुक्खो विय वड्ढति, तिणं विय वड्ढति, मुज्जपुज्जो विय वड्ढतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

५९९. समादानहेतुकं सीलं वड्ढतीति? आमन्ता । सीलं समादियित्वा कामवितक्कं वितक्केन्तस्स ब्यापादवितक्कं वितक्केन्तस्स विहिंसावितक्कं वितक्केन्तस्स सीलं वड्ढतीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? आमन्ता । कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “चत्तारिमानि, भिक्खवे, सुविदूरविदूरानि! कतमानि चत्तारि? नभञ्च, भिक्खवे, पथवी च — इदं पठमं सुविदूरविदूरं...पे०... तस्मा सतं धम्मो असब्धि आरका”ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्ती”ति ।

६००. न वत्तब्बं — “समादानहेतुकं सीलं वड्ढती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “आरामरोपा वनरोपा...पे०... धम्मट्ठा सीलसम्पन्ना ते जना सग्गगामिनो”ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि समादानहेतुकं सीलं वड्ढतीति ।

समादानहेतुकथा निद्धिता ।

१०. दसमवग्गो

(१०४) १०. विज्जति सीलन्तिकथा

६०१. विज्जति सीलन्ति? आमन्ता । पाणातिपाता वेरमणीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अदिन्नादाना वेरमणीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामेसुमिच्छाचारा वेरमणीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मुसावादा वेरमणीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अभिवादनं सीलं, पच्चुट्ठानं सीलं, अज्जलिकम्मं सीलं, सामीचिकम्मं सीलं, आसनाभिहारो सीलं, सेय्याभिहारो सीलं, पादोदकाभिहारो सीलं, पादकथलिकाभिहारो सीलं, न्हाने पिट्ठिपरिकम्मं सीलन्ति? आमन्ता । पाणातिपाता वेरमणीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६०२. न वत्तब्बं — “विज्जति सील”न्ति? आमन्ता । दुस्सिल्यन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि विज्जति सीलन्ति ।

विज्जति सीलन्तिकथा निड्ढिता ।

१०. दसमवग्गो

(१०५) ११. अविज्जति दुस्सिल्यन्तिकथा

६०३. अविज्जति दुस्सिल्यन्ति? आमन्ता । पाणातिपातोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अदिन्नादानन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... कामेसुमिच्छाचारोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मुसावादोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सुरामेरयमज्जपमादट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पापकम्मं समादियित्वा दानं ददन्तस्स पुज्जञ्च अपुज्जञ्च उभो वड्ढन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पुज्जञ्च अपुज्जञ्च उभो वड्ढन्तीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? आमन्ता । कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “चत्तारिमानि, भिक्खवे, सुविदूरविदूरानि! कतमानि चत्तारि? नभञ्च, भिक्खवे, पथवी च — इदं पठमं सुविदूरविदूरं...पे०... तस्मा सतं धम्मो असब्धि आरका”ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्ती”ति ।

६०४. न वत्तब्बं — “अविज्जति दुस्सिल्य”न्ति? आमन्ता । ननु पापकम्मं समादिन्नो आसीति? आमन्ता । हज्जि पापकम्मं समादिन्नो आसि, तेन वत रे वत्तब्बे — “अविज्जति दुस्सिल्य”न्ति ।

अविज्जति दुस्सिल्यन्तिकथा निड्ढिता ।

दसमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

उपपत्तेसिये पञ्चक्खन्धे अनिरुद्धे किरिया पञ्चक्खन्धा उप्पज्जन्ति, मग्गसमङ्गिस्स रूपं मग्गो, पञ्चविज्जाणसमङ्गिस्स अत्थि मग्गभावना, पञ्चविज्जाणा कुसलापि अकुसलापि, पञ्चविज्जाणा साभोगा, मग्गसमङ्गी द्वीहि सीलेहि समन्नागतो, सीलं अचेतसिकं, सीलं न चित्तानुपरिवत्ति, समादानहेतुकं सीलं वड्ढतीति, विज्जत्तिसीलं अविज्जति दुस्सिल्यन्ति ।

दुतियो पण्णासको ।

तस्सुद्धानं —

नियामसङ्ग्रहगतानिसंसता च निरोधोति [नियाम सङ्ग्रहगतानिसंसता अत्थि पञ्चवोकारभवो निरोधो मग्गसमङ्गिस्स पञ्चवोकारभवोति (सी० स्या० क०), नियाम सङ्ग्रह गतानिसंसता अत्थि पञ्चवोकारभवो मग्गसमङ्गिस्स नो पञ्चवोकारभवो (पी०)] ।

११. एकादसमवग्गो

(१०६-१०८) १-३. तिस्सोपि अनुसयकथा

६०५. अनुसया अब्याकतोति? आमन्ता । विपाकाब्याकता किरियाब्याकता रूपं निब्बानं चक्खायतनं...पे०... फोट्टुब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कामरागानुसयो अब्याकतोति? आमन्ता । कामरागो कामरागपरियुट्ठानं कामरागसंयोजनं कामोघो कामयोगो कामच्छन्दनीवरणं अब्याकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामरागो कामरागपरियुट्ठानं...पे०... कामच्छन्दनीवरणं अकुसलन्ति? आमन्ता । कामरागानुसयो अकुसलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पटिधानुसयो अब्याकतोति? आमन्ता । पटिघं पटिघपरियुट्ठानं पटिघसंयोजनं अब्याकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पटिघं पटिघपरियुट्ठानं पटिघसंयोजनं अकुसलन्ति? आमन्ता । पटिधानुसयो अकुसलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मानानुसयो अब्याकतोति? आमन्ता । मानो मानपरियुट्ठानं मानसंयोजनं अब्याकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... मानो मानपरियुट्ठानं मानसंयोजनं अकुसलन्ति? आमन्ता । मानानुसयो अकुसलोति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... ।

दिट्ठानुसयो अब्याकतोति? आमन्ता । दिट्ठि दिट्ठोघो दिट्ठियोगो दिट्ठिपरियुट्ठानं दिट्ठिसंयोजनं अब्याकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दिट्ठि दिट्ठोघो दिट्ठियोगो दिट्ठिपरियुट्ठानं दिट्ठिसंयोजनं अकुसलन्ति? आमन्ता । दिट्ठानुसयो अकुसलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

विचिकिच्छानुसयो अब्याकतोति? आमन्ता । विचिकिच्छा विचिकिच्छापरियुट्ठानं विचिकिच्छासंयोजनं विचिकिच्छानीवरणं अब्याकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... विचिकिच्छा विचिकिच्छापरियुट्ठानं विचिकिच्छासंयोजनं विचिकिच्छानीवरणं अकुसलन्ति? आमन्ता । विचिकिच्छानुसयो अकुसलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

भवरागानुसयो अब्याकतोति? आमन्ता । भवरागो भवरागपरियुट्ठानं भवरागसंयोजनं अब्याकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... भवरागो भवरागपरियुट्ठानं भवरागसंयोजनं अकुसलन्ति? आमन्ता । भवरागानुसयो अकुसलोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अविज्जानुसयो अब्याकतोति? आमन्ता । अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जापरियुट्ठानं अविज्जासंयोजनं अविज्जानीवरणं अब्याकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जापरियुट्ठानं अविज्जासंयोजनं अविज्जानीवरणं अकुसलन्ति? आमन्ता । अविज्जानुसयो अकुसलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६०६. न वत्तब्बं — “अनुसया अब्याकता”ति? आमन्ता । पुथुज्जनो कुसलाब्याकते चित्ते वत्तमाने “सानुसयो”ति

वत्तब्बोति? आमन्ता । कुसलाकुसला धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि अनुसया अब्बाकताति । पुथुज्जनो कुसलाब्बाकते चित्ते वत्तमाने “सरागो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । कुसलाकुसला धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि रागो अब्बाकताति ।

६०७. अनुसया अहेतुकाति? आमन्ता । रूपं निब्बानं चक्खायतनं...पे०... फोडुब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कामरागानुसयो अहेतुकोति? आमन्ता । कामरागो कामरागपरियुद्धानं कामरागसंयोजनं कामच्छन्दनीवरणं अहेतुकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामरागो कामरागपरियुद्धानं...पे०... कामच्छन्दनीवरणं सहेतुकन्ति? आमन्ता । कामरागानुसयो सहेतुकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पटिघानुसयो...पे०... मानानुसयो... दिट्ठानुसयो... विचिकिच्छानुसयो... भवरागानुसयो... अविज्जानुसयो अहेतुकोति? आमन्ता । अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जापरियुद्धानं अविज्जासंयोजनं अविज्जानीवरणं अहेतुकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अविज्जा अविज्जोघो...पे०... अविज्जानीवरणं सहेतुकन्ति? आमन्ता । अविज्जानुसयो सहेतुकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६०८. न वत्तब्बं — “अनुसया अहेतुका”ति? आमन्ता । पुथुज्जनो कुसलाब्बाकते चित्ते वत्तमाने “सानुसयो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । अनुसया तेन हेतुना सहेतुकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि अनुसया अहेतुकाति । पुथुज्जनो कुसलाब्बाकते चित्ते वत्तमाने “सरागो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । रागो तेन हेतुना सहेतुकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि रागो अहेतुकोति ।

६०९. अनुसया चित्तविप्पयुत्ताति? आमन्ता । रूपं निब्बानं चक्खायतनं...पे०... फोडुब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कामरागानुसयो चित्तविप्पयुत्ताति? आमन्ता । कामरागो कामरागपरियुद्धानं कामरागसंयोजनं कामोघो कामयोगो कामच्छन्दनीवरणं चित्तविप्पयुत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामरागो कामरागपरियुद्धानं...पे०... कामच्छन्दनीवरणं चित्तसम्पयुत्तन्ति? आमन्ता । कामरागानुसयो चित्तसम्पयुत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६१०. कामरागानुसयो चित्तविप्पयुत्ताति? आमन्ता । कतमक्खन्धपरियापन्नोति? सङ्खारक्खन्धपरियापन्नोति । सङ्खारक्खन्धो चित्तविप्पयुत्ताति? न हेवं वत्तब्बे । सङ्खारक्खन्धो चित्तविप्पयुत्ताति? आमन्ता । वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो चित्तविप्पयुत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कामरागानुसयो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो चित्तविप्पयुत्ताति? आमन्ता । कामरागो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो चित्तविप्पयुत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामरागो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो चित्तसम्पयुत्ताति? आमन्ता । कामरागानुसयो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो चित्तसम्पयुत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कामरागानुसयो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो चित्तविप्पयुत्तो, कामरागो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो चित्तसम्पयुत्ताति? आमन्ता । सङ्खारक्खन्धो एकदेसो चित्तसम्पयुत्तो एकदेसो चित्तविप्पयुत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सङ्खारक्खन्धो एकदेसो चित्तसम्पयुत्तो एकदेसो चित्तविप्पयुत्ताति? आमन्ता । वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो एकदेसो चित्तसम्पयुत्तो एकदेसो चित्तविप्पयुत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६११. पटिधानुसयो मानानुसयो दिट्ठानुसयो विचिकिच्छानुसयो भवरागानुसयो अविज्जानुसयो चित्तविप्पयुत्तोति? आमन्ता । अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जानीवरणं चित्तविप्पयुत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जानीवरणं चित्तसम्पयुत्तन्ति? आमन्ता । अविज्जानुसयो चित्तसम्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६१२. अविज्जानुसयो चित्तविप्पयुत्तोति? आमन्ता । कतमक्खन्धपरियापन्नोति? सङ्खारक्खन्धपरियापन्नोति । सङ्खारक्खन्धो चित्तविप्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे । सङ्खारक्खन्धो चित्तविप्पयुत्तोति? आमन्ता । वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो चित्तविप्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अविज्जानुसयो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो चित्तविप्पयुत्तोति? आमन्ता । अविज्जा सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना चित्तविप्पयुत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अविज्जा सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना चित्तसम्पयुत्ताति? आमन्ता । अविज्जानुसयो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो चित्तसम्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अविज्जानुसयो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो चित्तविप्पयुत्तो, अविज्जासङ्खारक्खन्धपरियापन्ना चित्तसम्पयुत्ताति? आमन्ता । सङ्खारक्खन्धो एकदेसो चित्तसम्पयुत्तो एकदेसो चित्तविप्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे ।

सङ्खारक्खन्धो एकदेसो चित्तसम्पयुत्तो एकदेसो चित्तविप्पयुत्तोति? आमन्ता । वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो एकदेसो चित्तसम्पयुत्तो एकदेसो चित्तविप्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६१३. न वत्तब्बं — “अनुसया चित्तविप्पयुत्ता”ति? आमन्ता । पुथुज्जनो कुसलाब्बाकते चित्ते वत्तमाने “सानुसयो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । अनुसया तेन चित्तेन सम्पयुत्ताति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि अनुसया चित्तविप्पयुत्ताति । पुथुज्जनो कुसलाब्बाकते चित्ते वत्तमाने “सरागो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । रागो तेन चित्तेन सम्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि रागो चित्तविप्पयुत्तोति ।

तिस्सोपि अनुसयकथा निट्ठिता ।

११. एकादसमवग्गो

(१०९) ४. जाणकथा

६१४. अज्जाणे विगते जाणविप्पयुत्ते चित्ते वत्तमाने न वत्तब्बं — “जाणी”ति? आमन्ता । रागे विगते न वत्तब्बं — “वीतरागो”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अज्जाणे विगते जाणविप्पयुत्ते चित्ते वत्तमाने न वत्तब्बं — “जाणी”ति? आमन्ता । दोसे विगते... मोहे विगते... किलेसे विगते न वत्तब्बं — “निक्किलेसो”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रागे विगते वत्तब्बं — “वीतरागो”ति? आमन्ता । अज्जाणे विगते जाणविप्पयुत्ते चित्ते वत्तमाने वत्तब्बं — “जाणी”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दोसे विगते... मोहे विगते... किलेसे विगते वत्तब्बं — “निक्किलेसो”ति? आमन्ता । अज्जाणे विगते जाणविप्पयुत्ते चित्ते वत्तमाने वत्तब्बं — “जाणी”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६१५. अज्जाणे विगते जाणविप्पयुत्ते चित्ते वत्तमाने वत्तब्बं — “जाणी”ति? आमन्ता । अतीतेन जाणेन जाणी निरुद्धेन विगतेन पटिपस्सद्धेन जाणेन जाणीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

जाणकथा निट्ठिता ।

११. एकादसमवगो

(११०) ५. जाणं चित्तविप्पयुत्तन्तिकथा

६१६. जाणं चित्तविप्पयुत्तन्ति? आमन्ता । रूपं निब्बानं चक्खायतनं...पे०... फोट्टुब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... जाणं चित्तविप्पयुत्तन्ति? आमन्ता । पज्जा पज्जिन्द्रियं पज्जाबलं सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो चित्तविप्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पज्जा पज्जिन्द्रियं पज्जाबलं सम्मादिट्ठि धम्मविचयसम्बोज्झङ्गो चित्तसम्पयुत्तोति? आमन्ता । जाणं चित्तसम्पयुत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

जाणं चित्तविप्पयुत्तन्ति? आमन्ता । कतमक्खन्धपरियापन्नन्ति? सङ्खारक्खन्धपरियापन्नन्ति । सङ्खारक्खन्धो चित्तविप्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्खारक्खन्धो चित्तविप्पयुत्तोति? आमन्ता । वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो चित्तविप्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... जाणं सङ्खारक्खन्धपरियापन्नं चित्तविप्पयुत्तन्ति? आमन्ता । पज्जा सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना चित्तविप्पयुत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पज्जा सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना चित्तसम्पयुत्ताति? आमन्ता । जाणं सङ्खारक्खन्धपरियापन्नं चित्तसम्पयुत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... जाणं सङ्खारक्खन्धपरियापन्नं चित्तविप्पयुत्तं, पज्जा सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना चित्तसम्पयुत्ताति? आमन्ता । सङ्खारक्खन्धो एकदेसो चित्तसम्पयुत्तो एकदेसो चित्तविप्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्खारक्खन्धो एकदेसो चित्तसम्पयुत्तो एकदेसो चित्तविप्पयुत्तोति? आमन्ता । वेदनाक्खन्धो सज्जाक्खन्धो एकदेसो चित्तसम्पयुत्तो एकदेसो चित्तविप्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६१७. न वत्तब्बं — “जाणं चित्तविप्पयुत्त”न्ति? आमन्ता । अरहा चक्खुविज्जाणसमङ्गी “जाणी”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । जाणं तेन चित्तेन सम्पयुत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि जाणं चित्तविप्पयुत्तन्ति ।

अरहा चक्खुविज्जाणसमङ्गी “पज्जवा”ति वत्तब्बोति [सकवादीपुच्छा विय दिस्सति]? आमन्ता । पज्जा तेन चित्तेन सम्पयुत्ताति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि पज्जा चित्तविप्पयुत्ताति ।

जाणं चित्तविप्पयुत्तन्तिकथा निट्ठिता ।

११. एकादसमवगो

(१११) ६. इदं दुक्खन्तिकथा

६१८. “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । “अयं दुक्खसमुदयो”ति वाचं भासतो “अयं दुक्खसमुदयो”ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । “अयं दुक्खनिरोधो”ति वाचं भासतो “अयं दुक्खनिरोधो”ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । “अयं मग्गो”ति वाचं भासतो

“अयं मग्गो”ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

“अयं समुदयो”ति वाचं भासतो न च “अयं समुदयो”ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो न च “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... “अयं निरोधो”ति... “अयं मग्गो”ति वाचं भासतो न च “अयं मग्गो”ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो न च “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६१९. “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । “रूपं अनिच्च”न्ति वाचं भासतो “रूपं अनिच्च”न्ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । वेदना... सज्जा... सङ्खारा... “विज्जाणं अनिच्च”न्ति वाचं भासतो “विज्जाणं अनिच्च”न्ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

“इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । “रूपं अनत्ता”ति वाचं भासतो “रूपं अनत्ता”ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । वेदना ... सज्जा... सङ्खारा... “विज्जाणं अनत्ता”ति वाचं भासतो “विज्जाणं अनत्ता”ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

“रूपं अनिच्च”न्ति वाचं भासतो न च “रूपं अनिच्च”न्ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो न च “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदना... सज्जा... सङ्खारा... “विज्जाणं अनिच्च”न्ति वाचं भासतो न च “विज्जाणं अनिच्च”न्ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो न च “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

“रूपं अनत्ता”ति वाचं भासतो न च “रूपं अनत्ता”ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो न च “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदना... सज्जा... सङ्खारा... “विज्जाणं अनत्ता”ति वाचं भासतो न च “विज्जाणं अनत्ता”ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो न च “दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६२०. “इदं दुक्ख”न्ति वाचं भासतो “इदं दुक्ख”न्ति जाणं पवत्ततीति? आमन्ता । “इ”ति [ईति (स्या० पी०)] च “द”न्ति च “दु”ति [दूति (स्या० पी०)] च “ख”न्ति च जाणं पवत्ततीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

इदं दुक्खन्तिकथा निड्ढिता ।

११. एकादसमवग्गो

(११२) ७. इद्धिबलकथा

६२१. इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्याति? आमन्ता । इद्धिमयिको सो आयु, इद्धिमयिका सा गति, इद्धिमयिको सो अत्तभावप्पटिलाभोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्याति? आमन्ता । अतीतं कप्पं तिठ्ठेय्य, अनागतं कप्पं तिठ्ठेय्याति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्याति? आमन्ता । द्वे कप्पे तिठ्ठेय्य, तयो कप्पे तिठ्ठेय्य, चत्तारो कप्पे तिठ्ठेय्याति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्याति? आमन्ता । सति जीविते जीवितावसेसे तिठ्ठेय्य, असति जीविते जीवितावसेसे तिठ्ठेय्याति? सति जीविते जीवितावसेसे तिठ्ठेय्याति । हज्जि सति जीविते जीवितावसेसे तिठ्ठेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्या”ति । असति जीविते जीवितावसेसे तिठ्ठेय्याति, मतो तिठ्ठेय्य, कालङ्कतो तिठ्ठेय्याति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

६२२. इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्याति? आमन्ता । उप्पन्नो फस्सो मा निरुज्झीति लब्भा इद्धिया पग्गहेतुन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... उप्पन्ना वेदना... पे०... उप्पन्ना सज्जा ... पे०... उप्पन्ना चेतना... पे०... उप्पन्नं चित्तं... उप्पन्ना सद्भा... उप्पन्नं वीरियं... उप्पन्ना सति... उप्पन्नो समाधि ... पे०... उप्पन्ना पज्जा मा निरुज्झीति लब्भा इद्धिया पग्गहेतुन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्याति? आमन्ता । रूपं निच्चं होतूति लब्भा इद्धिया पग्गहेतुन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... वेदना... पे०... सज्जा... सङ्खारा... विज्जाणं निच्चं होतूति लब्भा इद्धिया पग्गहेतुन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्याति? आमन्ता । जातिधम्मा सत्ता मा जायिंसूति लब्भा इद्धिया पग्गहेतुन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... जराधम्मा सत्ता मा जीरिंसूति... पे०... ब्याधिधम्मा सत्ता मा ब्याधियिंसूति... पे०... मरणधम्मा सत्ता मा मीयिंसूति लब्भा इद्धिया पग्गहेतुन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

६२३. न वत्तब्बं — “इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्या”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “यस्स कस्सचि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुद्धिता परिचिता सुसमारब्धा, सो आकङ्खमानो कप्पं वा तिठ्ठेय्य कप्पावसेसं वा”ति [दी० नि० २.१६६; सं० नि० ५.८२२; उदा० ५१]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्याति ।

६२४. इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्याति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “चतुन्नं, भिक्खवे, धम्मानं नत्थि कोचि पाटिभोगो समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं! कतमेसं चतुन्नं? जराधम्मो “मा जीरी”ति नत्थि कोचि पाटिभोगो समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं । ब्याधिधम्मो “मा ब्याधियी”ति... पे०... मरणधम्मो “मा मीयी”ति... पे०... यानि खो पन तानि पुब्बे कतानि पापकानि कम्मनि संकिलेसिकानि पोनोब्भविकानि [पोनोभविकानि (सी० पी०)] सदरानि [निस्सारानि (सी० पी० क०), दुक्खुद्रयानि (स्या०)] दुक्खविपाकानि आयतिं जातिजरामरणियानि तेसं विपाको “मा निब्बत्ती”ति नत्थि कोचि पाटिभोगो समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं । इमेसं खो, भिक्खवे, चतुन्नं धम्मानं नत्थि कोचि पाटिभोगो समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मिं”न्ति [अ० नि० ४.१८२] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्या”ति ।

इद्धिबलकथा निद्धिता ।

११. एकादसमवग्गो

(११३) ८. समाधिकथा

६२५. चित्तसन्तति समाधीति? आमन्ता । अतीता चित्तसन्तति समाधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चित्तसन्तति समाधीति? आमन्ता । अनागता चित्तसन्तति समाधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चित्तसन्तति समाधीति? आमन्ता । ननु अतीतं निरुद्धं अनागतं अजातन्ति? आमन्ता । हञ्चि अतीतं निरुद्धं अनागतं अजातं, नो च वत रे वत्तब्बे — “चित्तसन्तति समाधी”ति ।

६२६. एकचित्तक्खणिको समाधीति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणसमङ्गी समापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतविज्जाणसमङ्गी...पे०... घानविज्जाणसमङ्गी... जिह्वाविज्जाणसमङ्गी... कायविज्जाणसमङ्गी...पे०... अकुसलचित्तसमङ्गी...पे०... रागसहगतचित्तसमङ्गी...पे०... दोससहगतचित्तसमङ्गी...पे०... मोहसहगतचित्तसमङ्गी...पे०... अनोत्तप्पसहगतचित्तसमङ्गी समापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चित्तसन्तति समाधीति? आमन्ता । अकुसलचित्तसन्तति समाधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रागसहगता...पे०... दोससहगता...पे०... मोहसहगता...पे०... अनोत्तप्पसहगता चित्तसन्तति समाधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “चित्तसन्तति समाधी”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “अहं खो, आवुसो निगण्ठा, प्होमि अनिज्जमानो कायेन, अभासमानो वाचं, सत्त रत्तिन्दिवानि [रत्तिदिवानि (क०)] एकन्तसुखं पटिसंवेदी विहरितु”न्ति [म० नि० १.१८०]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि चित्तसन्तति समाधीति ।

समाधिकथा निड्डिता ।

११. एकादसमवग्गो

(११४) ९. धम्मट्ठितताकथा

६२७. धम्मट्ठितता परिनिष्फन्नाति? आमन्ता । ताय ठितता परिनिष्फन्नाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ताय ठितता परिनिष्फन्नाति? आमन्ता । ताय तायेव नत्थि दुक्खस्सन्तकिरिया, नत्थि वट्ठुपच्छेदो, नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपस्स ठितता परिनिष्फन्नाति? आमन्ता । ताय ठितता परिनिष्फन्नाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ताय ठितता परिनिष्फन्नाति? आमन्ता । ताय तायेव नत्थि दुक्खस्सन्तकिरिया, नत्थि वट्ठुपच्छेदो, नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

वेदनाय ठितता...पे०... सञ्जाय ठितता...पे०... सङ्खारानं ठितता...पे०... विज्जाणस्स ठितता परिनिष्फन्नाति? आमन्ता । ताय ठितता परिनिष्फन्नाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ताय ठितता परिनिष्फन्नाति? आमन्ता । ताय तायेव नत्थि दुक्खस्सन्तकिरिया, नत्थि वट्ठुपच्छेदो, नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

धम्मट्ठितताकथा निड्डिता ।

११. एकादसमवगो

(११५) १०. अनिच्चताकथा

६२८. अनिच्चता परिनिष्फन्नाति? आमन्ता । ताय अनिच्चताय अनिच्चता परिनिष्फन्नाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ताय अनिच्चताय अनिच्चता परिनिष्फन्नाति? आमन्ता । ताय तायेव नत्थि दुक्खस्सन्तकिरिया, नत्थि वट्ठुपच्छेदो, नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे ।

जरा परिनिष्फन्नाति? आमन्ता । ताय जराय जरा परिनिष्फन्नाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ताय जराय जरा परिनिष्फन्नाति? आमन्ता । ताय तायेव नत्थि दुक्खस्सन्तकिरिया, नत्थि वट्ठुपच्छेदो, नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मरणं परिनिष्फन्नाति? आमन्ता । तस्स मरणस्स मरणं परिनिष्फन्नाति? न हेवं वत्तब्बे । तस्स मरणस्स मरणं परिनिष्फन्नाति? आमन्ता । तस्स तस्सेव नत्थि दुक्खस्सन्तकिरिया, नत्थि वट्ठुपच्छेदो, नत्थि अनुपादापरिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६२९. रूपं परिनिष्फन्नं, रूपस्स अनिच्चता अत्थीति? आमन्ता । अनिच्चता परिनिष्फन्ना, अनिच्चताय अनिच्चता अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपं परिनिष्फन्नं, रूपस्स जरा अत्थीति? आमन्ता । जरा परिनिष्फन्ना, जराय जरा अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं परिनिष्फन्नं, रूपस्स भेदो अत्थि, अन्तरधानं अत्थीति? आमन्ता । मरणं परिनिष्फन्नं, मरणस्स भेदो अत्थि, अन्तरधानं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

वेदना ...पे०... सज्जा... सङ्खारा...पे०... विज्जाणं परिनिष्फन्नं, विज्जाणस्स अनिच्चता अत्थीति? आमन्ता । अनिच्चता परिनिष्फन्ना, अनिच्चताय अनिच्चता अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... विज्जाणं परिनिष्फन्नं, विज्जाणस्स जरा अत्थीति? आमन्ता । जरा परिनिष्फन्ना, जराय जरा अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

विज्जाणं परिनिष्फन्नं, विज्जाणस्स भेदो अत्थि, अन्तरधानं अत्थीति? आमन्ता । मरणं परिनिष्फन्नं, मरणस्स भेदो अत्थि, अन्तरधानं अत्थीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनिच्चताकथा निट्ठिता ।

एकादसमवगो ।

तस्सुद्धानं —

अनुसया अब्बाकता, अहेतुका, चित्तविप्पयुत्ता, अज्जाणे विगते जाणी, जाणं चित्तविप्पयुत्तं, यत्थ सद्दे [यत्थ सद्दे (सी०), यथासदं (?)] जाणं पवत्तति, इद्धिबलेन समन्नागतो कप्पं तिठ्ठेय्य, चित्तसन्तति समाधि, धम्मट्ठितता, अनिच्चताति ।

१२. द्वादसमवग्गो

(११६) १. संवरो कम्मन्तिकथा

६३०. संवरो कम्मन्ति? आमन्ता । चक्खुन्द्रियसंवरो चक्खुकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतिन्द्रियसंवरो...पे०... घानिन्द्रियसंवरो...पे०... जिह्मिन्द्रियसंवरो...पे०... कायिन्द्रियसंवरो कायकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कायिन्द्रियसंवरो कायकम्मन्ति? आमन्ता । चक्खुन्द्रियसंवरो चक्खुकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कायिन्द्रियसंवरो कायकम्मन्ति? आमन्ता । सोतिन्द्रियसंवरो...पे०... घानिन्द्रियसंवरो...पे०... जिह्मिन्द्रियसंवरो जिह्माकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मनिन्द्रियसंवरो मनोकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मनिन्द्रियसंवरो मनोकम्मन्ति? आमन्ता । चक्खुन्द्रियसंवरो चक्खुकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मनिन्द्रियसंवरो मनोकम्मन्ति? आमन्ता । सोतिन्द्रियसंवरो...पे०... घानिन्द्रियसंवरो... जिह्मिन्द्रियसंवरो...पे०... कायिन्द्रियसंवरो कायकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६३१. असंवरो कम्मन्ति? आमन्ता । चक्खुन्द्रियअसंवरो चक्खुकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतिन्द्रियअसंवरो...पे०... घानिन्द्रियअसंवरो...पे०... जिह्मिन्द्रियअसंवरो... कायिन्द्रियअसंवरो कायकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कायिन्द्रियअसंवरो कायकम्मन्ति? आमन्ता । चक्खुन्द्रियअसंवरो चक्खुकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कायिन्द्रियअसंवरो कायकम्मन्ति? आमन्ता । सोतिन्द्रियअसंवरो...पे०... घानिन्द्रियअसंवरो...पे०... जिह्मिन्द्रियअसंवरो जिह्माकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मनिन्द्रियअसंवरो मनोकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मनिन्द्रियअसंवरो मनोकम्मन्ति? आमन्ता । चक्खुन्द्रियअसंवरो चक्खुकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मनिन्द्रियअसंवरो मनोकम्मन्ति? आमन्ता । सोतिन्द्रियअसंवरो...पे०... घानिन्द्रियअसंवरो...पे०... जिह्मिन्द्रियअसंवरो...पे०... कायिन्द्रियअसंवरो कायकम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६३२. न वत्तब्बं — “संवरोपि असंवरोपि कम्म”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तग्गाही होति...पे०... न निमित्तग्गाही होति, सोतेन सदं सुत्वा...पे०... मनसा धम्मं विज्जाय निमित्तग्गाही होति...पे०... न निमित्तग्गाही होती”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि संवरोपि असंवरोपि कम्मन्ति ।

संवरो कम्मन्तिकथा निड्ढिता ।

१२. द्वादसमवग्गो

(११७) २. कम्मकथा

६३३. सब्बं कम्मं सविपाकन्ति? आमन्ता । सब्बा चेतना सविपाकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बा चेतना सविपाकाति? आमन्ता । विपाकाब्बाकता चेतना सविपाकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बा चेतना सविपाकाति? आमन्ता ।

किरियाब्याकता चेतना सविपाकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सब्बा चेतना सविपाकाति? आमन्ता । कामावचरा विपाकाब्याकता चेतना सविपाकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बा चेतना सविपाकाति? आमन्ता । रूपावचरा अरूपावचरा अपरियापन्ना विपाकाब्याकता चेतना सविपाकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सब्बा चेतना सविपाकाति? आमन्ता । कामावचरा किरियाब्याकता चेतना सविपाकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बा चेतना सविपाकाति? आमन्ता । रूपावचरा अरूपावचरा किरियाब्याकता चेतना सविपाकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६३४. विपाकाब्याकता चेतना अविपाकाति? आमन्ता । हज्जि विपाकाब्याकता चेतना अविपाका, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बा चेतना सविपाका”ति ।

किरियाब्याकता चेतना अविपाकाति? आमन्ता । हज्जि किरियाब्याकता चेतना अविपाका, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बा चेतना सविपाका”ति ।

कामावचरा रूपावचरा अरूपावचरा अपरियापन्ना विपाकाब्याकता चेतना अविपाकाति? आमन्ता । हज्जि अपरियापन्ना विपाकाब्याकता चेतना अविपाका, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बा चेतना सविपाका”ति ।

कामावचरा रूपावचरा अरूपावचरा किरियाब्याकता चेतना अविपाकाति? आमन्ता । हज्जि अरूपावचरा किरियाब्याकता चेतना अविपाका, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बा चेतना सविपाका”ति ।

६३५. न वत्तब्बं — “सब्बं कम्मं सविपाक”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “नाहं, भिक्खवे, सज्चेतनिकानं कम्मनं कतानं उपचितानं अप्पटिसंविदित्वा ब्यन्तिभावं वदामि, तज्ज खो दिट्ठेव धम्मो उपपज्जे [उपपज्जं (अ० नि० १०.१७)] वा अपरे वा परियाये”ति [अ० नि० १०.२१७]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि सब्बं कम्मं सविपाकन्ति ।

कम्मकथा निड्डिता ।

१२. द्वादसमवग्गो

(११८) ३. सद्दो विपाकोतिकथा

६३६. सद्दो विपाकोति? आमन्ता । सुखवेदनियो दुक्खवेदनियो अदुक्खमसुखवेदनियो, सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तो, अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तो, फस्सेन सम्पयुत्तो, वेदनाय सम्पयुत्तो, सज्जाय सम्पयुत्तो, चेतनाय सम्पयुत्तो, चित्तेन सम्पयुत्तो, सारम्मणो; अत्थि तस्स आवट्टना आभोगो समन्नाहारो मनसिकारो चेतना पत्थना पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु न सुखवेदनियो न दुक्खवेदनियो...पे०... अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि न सुखवेदनियो...पे०... अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “सद्दो विपाको”ति ।

फस्सो विपाको, फस्सो सुखवेदनियो...पे०... सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । सद्दो

विपाको, सद्दो सुखवेदनियो...पे०... सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सद्दो विपाको, सद्दो न सुखवेदनियो...पे०... अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । फस्सो विपाको, फस्सो न सुखवेदनियो, न दुक्खवेदनियो...पे०... अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६३७. न वत्तब्बं — “सद्दो विपाको”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सो तस्स कम्मस्स कतत्ता उपचितत्ता उस्सन्नत्ता विपुलत्ता ब्रह्मस्सरो होति करविकभाणी”ति [\[दीघनिकाये\]](#)! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि सद्दो विपाकोति ।

सद्दो विपाकोतिकथा निड्डिता ।

१२. द्वादसमवगो

(११९) ४. सळायतनकथा

६३८. चक्खायतनं विपाकोति? आमन्ता । सुखवेदनियं दुक्खवेदनियं...पे०... सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु न सुखवेदनियं...पे०... अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि न सुखवेदनियं...पे०... अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “चक्खायतनं विपाको”ति...पे०... ।

फस्सो विपाको, फस्सो सुखवेदनियो...पे०... सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । चक्खायतनं विपाको, चक्खायतनं सुखवेदनियं...पे०... सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चक्खायतनं विपाको, चक्खायतनं न सुखवेदनियं...पे०... अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । फस्सो विपाको, फस्सो न सुखवेदनियो...पे०... अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६३९. सोतायतनं...पे०... घानायतनं...पे०... जिह्वायतनं...पे०... कायायतनं विपाकोति? आमन्ता । सुखवेदनियं...पे०... सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... ननु न सुखवेदनियं...पे०... अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि न सुखवेदनियं...पे०... अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “कायायतनं विपाको”ति ।

फस्सो विपाको, फस्सो सुखवेदनियो...पे०... सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । कायायतनं विपाको, कायायतनं सुखवेदनियं...पे०... सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... कायायतनं विपाको, कायायतनं न सुखवेदनियं...पे०... अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । फस्सो विपाको, फस्सो न सुखवेदनियो...पे०... अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं

वत्तब्बे...पे०... ।

६४०. न वत्तब्बं — “सळायतनं विपाको”ति? आमन्ता । ननु सळायतनं कम्मस्स कतत्ता उप्पन्नन्ति? आमन्ता । हज्जि सळायतनं कम्मस्स कतत्ता उप्पन्नं, तेन वत रे वत्तब्बे — “सळायतनं विपाको”ति ।

सळायतनकथा निड्डिता ।

१२. द्वादसमवगो

(१२०) ५. सत्तक्खत्तुपरमकथा

६४१. सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतोति? आमन्ता । माता जीविता वोरोपिता... पिता जीविता वोरोपितो... अरहा जीविता वोरोपितो... दुट्ठेन चित्तेन तथागतस्स लोहितं उप्पादितं... सङ्खो भिन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतोति? आमन्ता । अभब्बो अन्तरा धम्मं अभिसमेतुन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... । अभब्बो अन्तरा धम्मं अभिसमेतुन्ति? आमन्ता । माता जीविता वोरोपिता... पिता जीविता वोरोपितो... अरहा जीविता वोरोपितो... दुट्ठेन चित्तेन तथागतस्स लोहितं उप्पादितं... सङ्खो भिन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६४२. सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतोति? आमन्ता । अत्थि सो नियमो येन नियमेन सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि ते सतिपट्ठाना...पे०... सम्मप्पधाना... इन्द्रिया... बला... बोज्झङ्गा येहि बोज्झङ्गेहि सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६४३. नत्थि सो नियमो येन नियमेन सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतोति? आमन्ता । हज्जि नत्थि सो नियमो येन नियमेन सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतो, नो च वत रे वत्तब्बे — “सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतो”ति ।

नत्थि ते सतिपट्ठाना... बोज्झङ्गा येहि बोज्झङ्गेहि सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतोति? आमन्ता । हज्जि नत्थि ते बोज्झङ्गा येहि बोज्झङ्गेहि सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतो, नो च वत रे वत्तब्बे — “सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतो”ति ।

६४४. सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतोति? आमन्ता । सकदागामिनियमेनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनागामिनियमेनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहत्तनियमेनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कतमेन नियमेनाति? सोतापत्तिनियमेनाति । सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतोति? आमन्ता । ये केचि सोतापत्तिनियामं ओक्कमन्ति, सब्बे ते सत्तक्खत्तुपरमतानियताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६४५. न वत्तब्बं — “सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतो”ति? आमन्ता । ननु सो सत्तक्खत्तुपरमोति? आमन्ता । हज्जि सो सत्तक्खत्तुपरमो, तेन वत रे वत्तब्बे — “सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमतानियतो”ति ।

सत्तखत्तुपरमकथा निट्ठिता ।

१२. द्वादसमवग्गो

(१२१) ६. कोलङ्कोलकथा

६४६. न वत्तब्बं — “कोलङ्कोलो पुग्गलो कोलङ्कोलतानियतो”ति? आमन्ता । ननु सो कोलङ्कोलोति? आमन्ता । हज्जि सो कोलङ्कोलो, तेन वत रे वत्तब्बे — “कोलङ्कोलो पुग्गलो कोलङ्कोलतानियतो”ति ।

कोलङ्कोलकथा निट्ठिता ।

१२. द्वादसमवग्गो

(१२२) ७. एकबीजीकथा

६४७. न वत्तब्बं — “एकबीजी पुग्गलो एकबीजितानियतो”ति? आमन्ता । ननु सो एकबीजीति? आमन्ता । हज्जि सो एकबीजी, तेन वत रे वत्तब्बे — “एकबीजी पुग्गलो एकबीजितानियतो”ति ।

एकबीजीकथा निट्ठिता ।

१२. द्वादसमवग्गो

(१२३) ८. जीविता वोरपेय्याकथा

६४८. दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सज्जिच्च पाणं जीविता वोरपेय्याति? आमन्ता । दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सज्जिच्च मातरं जीविता वोरपेय्य...पे०... पितरं जीविता वोरपेय्य ...पे०... अरहन्तं जीविता वोरपेय्य...पे०... दुट्ठेन चित्तेन तथागतस्स लोहितं उप्पादेय्य...पे०... सङ्गं भिन्देय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सज्जिच्च पाणं जीविता वोरपेय्याति? आमन्ता । दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सत्थरि अगारवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... धम्मे...पे०... सङ्गे...पे०... सिक्खाय अगारवोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ननु दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सत्थरि सगारवोति? आमन्ता । हज्जि दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सत्थरि सगारवो, नो च वत रे वत्तब्बे — “दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सज्जिच्च पाणं जीविता वोरपेय्या”ति । ननु दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो धम्मे...पे०... सङ्गे...पे०... सिक्खाय सगारवोति? आमन्ता । हज्जि दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सिक्खाय सगारवो, नो च वत रे वत्तब्बे — “दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सज्जिच्च पाणं जीविता वोरपेय्या”ति ।

६४९. दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सत्थरि अगारवोति? आमन्ता । दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो बुद्धथूपे ओहदेय्य ओमुत्तेय्य निट्ठुभेय्य बुद्धथूपे अपब्बामतो [असब्बाकतो (सी० क०)] करेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सज्जिच्च पाणं जीविता वोरपेय्याति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सेय्यथापि, भिक्खवे,

महासमुद्रो ठितधम्मो वेलं नातिवत्तति; एवमेव खो, भिक्खवे, यं मया सावकानं सिक्खापदं पज्जत्तं तं मम सावका जीवितहेतुपि नातिक्कमन्ती”ति [चूळव० ३८५; अ० नि० ८.२०; उदा० ४५]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता। तेन हि न वत्तब्बं — “दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेय्या”ति।

जीविता वोरोपनकथा निड्ढिता।

१२. द्वादसमवग्गो

(१२४) ९. दुग्गतिकथा

६५०. दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गतीति? आमन्ता। दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो आपायिके रूपे रज्जेय्याति? आमन्ता। हञ्चि दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो आपायिके रूपे रज्जेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गती”ति।

दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गतीति? आमन्ता। दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो आपायिके सद्दे...पे०... गन्धे... रसे... फोड्डब्बे...पे०... अमनुस्सिस्थिया तिरच्छानगतिस्थिया नागकज्जाय मेथुनं धम्मं पटिसेवेय्य, अजेळकं पटिग्गणहेय्य, कुक्कुटसूकरं पटिग्गणहेय्य, हत्थिगवस्सवळवं पटिग्गणहेय्य... तित्तिरवट्टकमोरकपिज्जरं [... कपिज्जलं (स्या० कं० पी०)] पटिग्गणहेय्याति? आमन्ता। हञ्चि दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो तित्तिरवट्टकमोरकपिज्जरं पटिग्गणहेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गती”ति।

६५१. दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गति, दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो आपायिके रूपे रज्जेय्याति? आमन्ता। अरहतो पहीना दुग्गति, अरहा आपायिके रूपे रज्जेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गति, दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो आपायिके सद्दे... गन्धे... रसे... फोड्डब्बे...पे०... तित्तिरवट्टकमोरकपिज्जरं पटिग्गणहेय्याति? आमन्ता। अरहतो पहीना दुग्गति, अरहा तित्तिरवट्टकमोरकपिज्जरं पटिग्गणहेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

अरहतो पहीना दुग्गति, न च अरहा आपायिके रूपे रज्जेय्याति? आमन्ता। दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गति, न च दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो आपायिके रूपे रज्जेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहतो पहीना दुग्गति, न च अरहा आपायिके सद्दे...पे०... गन्धे...पे०... रसे...पे०... फोड्डब्बे...पे०... अमनुस्सिस्थिया तिरच्छानगतिस्थिया नागकज्जाय मेथुनं धम्मं पटिसेवेय्य, अजेळकं पटिग्गणहेय्य, कुक्कुटसूकरं पटिग्गणहेय्य, हत्थिगवस्सवळवं पटिग्गणहेय्य...पे०... तित्तिरवट्टकमोरकपिज्जरं पटिग्गणहेय्याति? आमन्ता। दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गति, न च दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो तित्तिरवट्टकमोरकपिज्जरं पटिग्गणहेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...।

६५२. [अट्ठकथानुलोमं परवादीपुच्छालक्खणं। तथापायं पुच्छा सकवादस्स, पुरिमायो च इमिस्सं दुग्गतिकथायं परवादस्साति गहेतब्बा विय दिस्सन्ति] न वत्तब्बं — “दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गती”ति? आमन्ता। दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो निरयं उपपज्जेय्य...पे०... तिरच्छानयोनिं उपपज्जेय्य... पेत्तिविसयं उपपज्जेय्याति? न हेवं वत्तब्बे। तेन हि दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गतीति।

दुग्गतिकथा निड्ढिता।

१२. द्वादसमवगो

(१२५) १०. सत्तमभविककथा

६५३. न वत्तब्बं “सत्तमभविकस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गती”ति? आमन्ता । सत्तमभविको पुग्गलो निरयं उपपज्जेय्य, तिरच्छानयोनिं उपपज्जेय्य, पेत्तिविसयं उपपज्जेय्याति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि सत्तमभविकस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गतीति ।

सत्तमभविककथा निड्ढिता ।

द्वादसमवगो ।

तस्सुद्धानं —

संवरो कम्मं तथेव असंवरो, सब्बकम्मं सविपाकं, सद्दो विपाको, सळायतनं विपाको, सत्तखत्तुपरमो पुग्गलो सत्तखत्तुपरमतानियतो, कोलङ्कोलपुग्गलो कोलङ्कोलतानियतो, एकबीजी पुग्गलो एकबीजितानियतो, दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सञ्चिच्च पाणं जीविता वोरोपेय्य, दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना दुग्गति, तथेव सत्तमभविकस्साति ।

१३. तेरसमवगो

(१२६) १. कप्पडुकथा

६५४. कप्पडो कप्पं तिड्ढेय्याति? आमन्ता । कप्पो च सण्ठाति बुद्धो च लोके उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । कप्पडो कप्पं तिड्ढेय्याति? आमन्ता । कप्पो च सण्ठाति सङ्गो च भिज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कप्पडो कप्पं तिड्ढेय्याति? आमन्ता । कप्पो च सण्ठाति कप्पडो च कप्पडियं कम्मं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कप्पडो कप्पं तिड्ढेय्याति? आमन्ता । कप्पो च सण्ठाति कप्पडो च पुग्गलो कालं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६५५. कप्पडो कप्पं तिड्ढेय्याति? आमन्ता । अतीतं कप्पं तिड्ढेय्य, अनागतं कप्पं तिड्ढेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कप्पडो कप्पं तिड्ढेय्याति? आमन्ता । द्वे कप्पे तिड्ढेय्य... तयो कप्पे तिड्ढेय्य... चत्तारो कप्पे तिड्ढेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६५६. कप्पडो कप्पं तिड्ढेय्याति? आमन्ता । कप्पडो कप्पे ड्य्हन्ते कत्थ गच्छतीति? अज्जं लोकधातुं गच्छतीति । मतो गच्छति, वेहासं गच्छतीति? मतो गच्छतीति । कप्पडियं कम्मं अपरापरियवेपक्कन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... [वेहासं गच्छतीति (?) अयं हि परवादस्स पटिज्जायेव, कथा० ६२१-६२३ नवमपन्तियं विय] वेहासं गच्छतीति? आमन्ता [वेहासं गच्छतीति (?) अयं हि परवादस्स पटिज्जायेव, कथा० ६२१-६२३ नवमपन्तियं विय] । कप्पडो इड्ढिमाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कप्पडो इड्ढिमाति? आमन्ता । कप्पडेन छन्दिड्ढिपादो भावितो वीरियिड्ढिपादो भावितो चित्तिड्ढिपादो भावितो वीमंसिड्ढिपादो भावितोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६५७. न वत्तब्बं — “कप्पडो कप्पं तिड्ढेय्या”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“आपायिको नेरयिको, कप्पट्टो सङ्गभेदको ।

वग्गरतो अधम्मट्टो, योगक्खेमा पधंसति ।

सङ्गं समगं भेत्वान [भिन्दित्वा (सी० क०)], कप्पं निरयम्हि पच्चती”ति [चूळव० ३५४; अ० नि० १०.३९; इतिवु० १८] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि कप्पट्टो कप्पं तिड्ढेय्याति ।

कप्पट्टकथा निड्डिता ।

१३. तेरसमवग्गो

(१२७) २. कुसलपटिलाभकथा

६५८. कप्पट्टो कुसलं चित्तं न पटिलभेय्याति? आमन्ता । कप्पट्टो दानं ददेय्याति? आमन्ता । हज्जि कप्पट्टो दानं ददेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “कप्पट्टो कुसलं चित्तं न पटिलभेय्या”ति ।

कप्पट्टो कुसलं चित्तं न पटिलभेय्याति? आमन्ता । कप्पट्टो चीवरं ददेय्य...पे०... पिण्डपातं ददेय्य...पे०... सेनासनं ददेय्य...पे०... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं ददेय्य ... खादनीयं ददेय्य... भोजनीयं ददेय्य... पानीयं ददेय्य... चेतियं वन्देय्य... चेतिये मालं आरोपेय्य... गन्धं आरोपेय्य... विलेपनं आरोपेय्य...पे०... चेतियं अभिदक्खिणं [पदक्खिणं (पी०)] करेय्याति? आमन्ता । हज्जि कप्पट्टो चेतियं अभिदक्खिणं करेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “कप्पट्टो कुसलं चित्तं न पटिलभेय्या”ति... पे०... ।

६५९. कप्पट्टो कुसलं चित्तं पटिलभेय्याति? आमन्ता । ततो वुट्ठानं कुसलं चित्तं पटिलभेय्याति? आमन्ता । रूपावचरं...पे०... अरूपावचरं...पे०... लोकुत्तरं कुसलं चित्तं पटिलभेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलपटिलाभकथा निड्डिता ।

१३. तेरसमवग्गो

(१२८) ३. अनन्तरापयुत्तकथा

६६०. अनन्तरापयुत्तो पुग्गलो सम्मत्तनियामं ओक्कमेय्याति? आमन्ता । मिच्छत्तनियामञ्च सम्मत्तनियामञ्च उभो ओक्कमेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनन्तरापयुत्तो पुग्गलो सम्मत्तनियामं ओक्कमेय्याति? आमन्ता । ननु तं कम्मं पयुत्तं कुक्कुच्चं उप्पादितं विप्पटिसारियं जनितन्ति? आमन्ता । हज्जि तं कम्मं पयुत्तं कुक्कुच्चं उप्पादितं विप्पटिसारियं जनितं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनन्तरापयुत्तो पुग्गलो सम्मत्तनियामं ओक्कमेय्या”ति ।

६६१. अनन्तरापयुत्तो पुग्गलो अभब्बो सम्मत्तनियामं ओक्कमितुन्ति? आमन्ता । माता जीविता वोरोपिता... पिता जीविता वोरोपितो... अरहा जीविता वोरोपितो... दुट्ठेन चित्तेन तथागतस्स लोहितं उप्पादितं... सङ्गो भिन्नोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अनन्तरापयुत्तो पुग्गलो तं कम्मं पटिसंहरित्वा कुक्कुच्चं पटिविनोदेत्वा विप्पटिसारियं पटिविनेत्वा [पटिविनोदेत्वा (सी० पी० क०)] अभब्बो सम्मत्तनियामं ओक्कमितुन्ति? आमन्ता । माता जीविता वोरोपिता... पिता जीविता वोरोपितो... पे०... सङ्गो भिन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अनन्तरापयुत्तो पुग्गलो तं कम्मं पटिसंहरित्वा कुक्कुच्चं पटिविनोदेत्वा विप्पटिसारियं पटिविनेत्वा अभब्बो सम्मत्तनियामं ओक्कमितुन्ति? आमन्ता । ननु तं कम्मं पटिसंहटं कुक्कुच्चं पटिविनोदितं विप्पटिसारियं पटिविनीतन्ति? आमन्ता । हज्जि तं कम्मं पटिसंहटं कुक्कुच्चं पटिविनोदितं विप्पटिसारियं पटिविनीतं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनन्तरापयुत्तो पुग्गलो तं कम्मं पटिसंहरित्वा कुक्कुच्चं पटिविनोदेत्वा विप्पटिसारियं पटिविनेत्वा अभब्बो सम्मत्तनियामं ओक्कमितु”न्ति ।

६६२. अनन्तरापयुत्तो पुग्गलो सम्मत्तनियामं ओक्कमेय्याति? आमन्ता । ननु तं कम्मं पयुत्तो आसीति? आमन्ता । हज्जि तं कम्मं पयुत्तो आसि, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनन्तरापयुत्तो पुग्गलो सम्मत्तनियामं ओक्कमेय्या”ति ।

अनन्तरापयुत्तकथा निड्ढिता ।

१३. तेरसमवग्गो

(१२९) ४. नियतस्स नियामकथा

६६३. नियतो नियामं ओक्कमतीति? आमन्ता । मिच्छत्तनियतो सम्मत्तनियामं ओक्कमति, सम्मत्तनियतो मिच्छत्तनियामं ओक्कमतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नियतो नियामं ओक्कमतीति? आमन्ता । पुब्बे मग्गं भावेत्वा पच्छा नियामं ओक्कमतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पुब्बे सोतापत्तिमग्गं भावेत्वा पच्छा सोतापत्तिनियामं ओक्कमतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पुब्बे सकदागामि...पे०... अनागामि... पे०... अरहत्तमग्गं भावेत्वा पच्छा अरहत्तनियामं ओक्कमतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पुब्बे सत्तिपट्टानं...पे०... सम्मप्पधानं... इद्धिपादं... इन्द्रियं... बलं... बोज्झङ्गं भावेत्वा पच्छा नियामं ओक्कमतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६६४. न वत्तब्बं — “नियतो नियामं ओक्कमती”ति? आमन्ता । भब्बो बोधिसत्तो ताव जातिया धम्मं नाभिसमेतुन्ति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि नियतो नियामं ओक्कमतीति ।

नियतस्स नियामकथा निड्ढिता ।

१३. तेरसमवग्गो

(१३०) ५. निवुत्तकथा

६६५. निवुत्तो नीवरणं जहतीति? आमन्ता । रत्तो रागं जहति, दुट्ठो दोसं जहति, मूळ्हो मोहं जहति, किलिडो किलेसे

जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रागेन रागं जहति, दोसेन दोसं जहति, मोहेन मोहं जहति, किलेसेहि किलेसे जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रागो चित्तसम्पयुत्तो, मग्गो चित्तसम्पयुत्तोति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रागो अकुसलो, मग्गो कुसलोति? आमन्ता । कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६६६. कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “चत्तारिमानि, भिक्खवे, सुविदूरविदूरानि! कतमानि चत्तारि? नभञ्च, भिक्खवे, पथवी च — इदं पठमं सुविदूरविदूरं...पे०... तस्मा सतं धम्मो असब्धि आरका”ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “कुसलाकुसला...पे०... सम्मुखीभावं आगच्छन्ती”ति ।

निवुतो नीवरणं जहतीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते आसवानं खयजाणाय चित्तं अभिनिन्नामेती”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “निवुतो नीवरणं जहती”ति...पे०... ।

६६७. न वत्तब्बं — “निवुतो नीवरणं जहती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “तस्स एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवापि चित्तं विमुच्चति...पे०... अविज्जासवापि चित्तं विमुच्चती”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि निवुतो नीवरणं जहतीति ।

निवुतकथा निद्धिता ।

१३. तेरसमवग्गो

(१३१) ६. सम्मुखीभूतकथा

६६८. सम्मुखीभूतो संयोजनं जहतीति? आमन्ता । रत्तो रागं जहति, दुट्ठो दोसं जहति, मूळ्हो मोहं जहति, किलिड्डो किलेसे जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रागेन रागं जहति, दोसेन दोसं जहति, मोहेन मोहं जहति, किलेसेहि किलेसे जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रागो चित्तसम्पयुत्तो, मग्गो चित्तसम्पयुत्तोति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रागो अकुसलो, मग्गो कुसलोति? आमन्ता । कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६६९. कुसलाकुसला...पे०... सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “चत्तारिमानि, भिक्खवे, सुविदूरविदूरानि! कतमानि चत्तारि? नभञ्च, भिक्खवे, पथवी च — इदं पठमं सुविदूरविदूरं...पे०... तस्मा सतं धम्मो असब्धि आरका”ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “कुसलाकुसला...पे०... सम्मुखीभावं आगच्छन्ती”ति ।

सम्मुखीभूतो संयोजनं जहतीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सो एवं समाहिते चित्ते...पे०... आसवानं खयजाणाय चित्तं अभिनिन्नामेती”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “सम्मुखीभूतो संयोजनं जहती”ति ।

६७०. न वत्तब्बं — “सम्मुखीभूतो संयोजनं जहती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “तस्स एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवापि चित्तं विमुच्चति...पे०... अविज्जासवापि चित्तं विमुच्चती”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि सम्मुखीभूतो संयोजनं जहतीति ।

सम्मुखीभूतकथा निड्ढिता ।

१३. तेरसमवग्गो

(१३२) ७. समापन्नो अस्सादेतिकथा

६७१. समापन्नो अस्सादेति, ज्ञाननिकन्ति ज्ञानारम्मणाति? आमन्ता । तं ज्ञानं तस्स ज्ञानस्स आरम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तं ज्ञानं तस्स ज्ञानस्स आरम्मणन्ति? आमन्ता । तेन फस्सेन तं फस्सं फुसति, ताय वेदनाय तं वेदनं वेदेति, ताय सज्जाय तं सज्जं सज्जानाति, ताय चेतनाय तं चेतनं चेतेति, तेन चित्तेन तं चित्तं चिन्तेति, तेन वितक्केन तं वितक्कं वितक्केति, तेन विचारेन तं विचारं विचारेति, ताय पीतिया तं पीति पियायति, ताय सतिया तं सतिं सरति, ताय पज्जाय तं पज्जं पज्जानातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ज्ञाननिकन्ति चित्तसम्पयुत्ता, ज्ञानं चित्तसम्पयुत्तन्ति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ज्ञाननिकन्ति अकुसलं, ज्ञानं कुसलन्ति? आमन्ता । कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६७२. कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “चत्तारिमानि, भिक्खवे, सुविदूरविदूरानि! कतमानि चत्तारि? नभज्ज, भिक्खवे, पथवी च — इदं पठमं सुविदूरविदूरं...पे०... तस्मा सतं धम्मो असब्भि आरका”ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्ती”ति ।

६७३. न वत्तब्बं — “समापन्नो अस्सादेति, ज्ञाननिकन्ति ज्ञानारम्मणा”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, सो तं अस्सादेति तं निकामेति तेन च वित्तिं आपज्जति; वितक्कविचारानं वूपसमा...पे०... दुतियं ज्ञानं...पे०... ततियं ज्ञानं...पे०... चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति, सो तं अस्सादेति तं निकामेति तेन च वित्तिं आपज्जती”ति [अ० नि० ४.१२३]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि समापन्नो अस्सादेति, ज्ञाननिकन्ति ज्ञानारम्मणाति ।

समापन्नो अस्सादेतिकथा निड्ढिता ।

१३. तेरसमवग्गो

(१३३) ८. असातरागकथा

६७४. अत्थि असातरागोति? आमन्ता । दुक्खाभिनन्दिनो सत्ता, अत्थि केचि दुक्खं पत्थेन्ति पिहेन्ति एसन्ति गवेसन्ति परियेसन्ति, दुक्खं अज्झोसाय तिट्ठन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु सुखाभिनन्दिनो सत्ता, अत्थि केचि सुखं पत्थेन्ति पिहेन्ति एसन्ति गवेसन्ति परियेसन्ति, सुखं अज्झोसाय तिट्ठन्तीति? आमन्ता । हज्जि सुखाभिनन्दिनो सत्ता, अत्थि केचि सुखं पत्थेन्ति पिहेन्ति एसन्ति गवेसन्ति परियेसन्ति, सुखं अज्झोसाय तिट्ठन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि असातरागो”ति ।

अत्थि असातरागोति? आमन्ता । दुक्खाय वेदनाय रागानुसयो अनुसेति, सुखाय वेदनाय पटिघानुसयो अनुसेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु सुखाय वेदनाय रागानुसयो अनुसेति, दुक्खाय वेदनाय पटिघानुसयो अनुसेतीति? आमन्ता । हज्जि सुखाय वेदनाय रागानुसयो अनुसेति, दुक्खाय वेदनाय पटिघानुसयो अनुसेति, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि असातरागो”ति ।

६७५. न वत्तब्बं — “अत्थि असातरागो”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सो एवं अनुरोधविरोधं समापन्नो यं किञ्चि वेदनं वेदयति सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा, सो तं वेदनं अभिनन्दति अभिवदति अज्झोसाय तिट्ठती”ति [म० नि० ३.४०९ महातण्हासङ्ख्ये]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अत्थि असातरागोति ।

असातरागकथा निट्ठिता ।

१३. तेरसमवग्गो

(१३४) ९. धम्मतण्हा अब्याकतातिकथा

६७६. धम्मतण्हा अब्याकताति? आमन्ता । विपाकाव्याकता किरियाव्याकता रूपं निब्बानं चक्खायतनं...पे०... फोड्ढब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

धम्मतण्हा अब्याकताति? आमन्ता । रूपतण्हा अब्याकताति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... धम्मतण्हा अब्याकताति? आमन्ता । सद्दतण्हा...पे०... गन्धतण्हा...पे०... रसतण्हा...पे०... फोड्ढब्बतण्हा अब्याकताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपतण्हा अकुसलाति? आमन्ता । धम्मतण्हा अकुसलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सद्दतण्हा...पे०... फोड्ढब्बतण्हा अकुसलाति? आमन्ता । धम्मतण्हा अकुसलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६७७. धम्मतण्हा अब्याकताति? आमन्ता । ननु तण्हा अकुसला वुत्ता भगवताति? आमन्ता । हज्जि तण्हा अकुसला वुत्ता भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “धम्मतण्हा अब्याकता”ति ।

धम्मतण्हा अब्याकताति? आमन्ता । ननु लोभो अकुसलो वुत्तो भगवता, धम्मतण्हा लोभोति? आमन्ता । हज्जि लोभो अकुसलो वुत्तो भगवता, धम्मतण्हा लोभो, नो च वत रे वत्तब्बे — “धम्मतण्हा अब्याकता”ति ।

६७८. धम्मतण्हा लोभो अब्याकतोति? आमन्ता । रूपतण्हा लोभो अब्याकतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... धम्मतण्हा लोभो अब्याकतोति? आमन्ता । सद्दतण्हा...पे०... फोड्डब्बतण्हा लोभो अब्याकतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपतण्हा लोभो अकुसलोति? आमन्ता । धम्मतण्हा लोभो अकुसलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सद्दतण्हा...पे०... फोड्डब्बतण्हा लोभो अकुसलोति? आमन्ता । धम्मतण्हा लोभो अकुसलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६७९. धम्मतण्हा अब्याकताति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “यायं तण्हा पो नोब्भविका नन्दीरागसहगता तत्रतत्राभिनन्दिनी, सेय्यथिदं — कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा”ति [महाव० १४; दी० नि० २.४००]! अत्येव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “धम्मतण्हा अब्याकता”ति ।

६८०. न वत्तब्बं — “धम्मतण्हा अब्याकता”ति? आमन्ता । ननु सा धम्मतण्हाति? आमन्ता । हज्जि सा धम्मतण्हा, तेन वत रे वत्तब्बे — “धम्मतण्हा अब्याकता”ति ।

धम्मतण्हा अब्याकतातिकथा निड्डिता ।

१३. तेरसमवग्गो

(१३५) १०. धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयोतिकथा

६८१. धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयोति? आमन्ता । रूपतण्हा न दुक्खसमुदयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयोति? आमन्ता । सद्दतण्हा...पे०... गन्धतण्हा...पे०... रसतण्हा...पे०... फोड्डब्बतण्हा न दुक्खसमुदयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपतण्हा दुक्खसमुदयोति? आमन्ता । धम्मतण्हा दुक्खसमुदयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सद्दतण्हा...पे०... गन्धतण्हा...पे०... रसतण्हा...पे०... फोड्डब्बतण्हा दुक्खसमुदयोति? आमन्ता । धम्मतण्हा दुक्खसमुदयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६८२. धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयोति? आमन्ता । ननु तण्हा दुक्खसमुदयो वुत्तो भगवताति? आमन्ता । हज्जि तण्हा दुक्खसमुदयो वुत्तो भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयो”ति । धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयोति? आमन्ता । ननु लोभो दुक्खसमुदयो वुत्तो भगवता, धम्मतण्हा लोभोति? आमन्ता । हज्जि लोभो दुक्खसमुदयो वुत्तो भगवता, धम्मतण्हा लोभो, नो च वत रे वत्तब्बे — “धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयो”ति ।

६८३. धम्मतण्हा लोभो, न दुक्खसमुदयोति? आमन्ता । रूपतण्हा लोभो, न दुक्खसमुदयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... धम्मतण्हा लोभो, न दुक्खसमुदयोति? आमन्ता । सद्दतण्हा...पे०... गन्धतण्हा...पे०... रसतण्हा...पे०... फोड्डब्बतण्हा लोभो, न दुक्खसमुदयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपतण्हा लोभो दुक्खसमुदयोति? आमन्ता । धम्मतण्हा लोभो दुक्खसमुदयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सद्दतण्हा...पे०... फोड्डब्बतण्हा लोभो दुक्खसमुदयोति? आमन्ता । धम्मतण्हा लोभो दुक्खसमुदयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६८४. धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “यायं तण्हा पो नोब्भविका नन्दीरागसहगता

तत्रतत्राभिनन्दिनी, सेय्यथिदं — कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा’ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयो”ति ।

६८५. न वत्तब्बं — “धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयो”ति? आमन्ता । ननु सा धम्मतण्हाति? आमन्ता । हज्जि सा धम्मतण्हा, तेन वत रे वत्तब्बे — “धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयो”ति ।

धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयोतिकथा निद्धिता ।

तेरसमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

कप्पट्ठो कप्पं तिट्ठेय्य, कप्पट्ठो कुसलं चित्तं न पटिलभेय्य, अनन्तरापयुत्तो पुग्गलो सम्मत्तनियामं ओक्कमेय्य, नियतो नियामं ओक्कमति, निवुत्तो नीवरणं जहति, सम्मुखीभूतो संयोजनं जहति, ज्ञाननिकन्ति, असातरागो, धम्मतण्हा अब्बाकता, धम्मतण्हा न दुक्खसमुदयोति ।

१४. चुद्धसमवग्गो

(१३६) १. कुसलाकुसलपटिसन्दहनकथा

६८६. अकुसलमूलं पटिसन्दहति कुसलमूलन्ति? आमन्ता । या अकुसलस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव कुसलस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अकुसलमूलं पटिसन्दहति कुसलमूलं, न वत्तब्बं — “या अकुसलस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव कुसलस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधी”ति? आमन्ता । कुसलं अनावट्टेन्तस्स [अनावट्टेन्तस्स (सी० पी० क०), अनावज्जन्तस्स (स्या० क०)] उप्पज्जति ...पे०... अप्पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु कुसलं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? आमन्ता । हज्जि कुसलं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जति, नो च वत रे वत्तब्बे — “अकुसलमूलं पटिसन्दहति कुसलमूल”न्ति ।

६८७. अकुसलमूलं पटिसन्दहति कुसलमूलन्ति? आमन्ता । अकुसलमूलं अयोनिस्सो मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? आमन्ता । कुसलं अयोनिस्सो मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु कुसलं योनिस्सो मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? आमन्ता । हज्जि कुसलं योनिस्सो मनसिकरोतो उप्पज्जति, नो च वत रे वत्तब्बे — “अकुसलमूलं पटिसन्दहति कुसलमूल”न्ति ।

अकुसलमूलं पटिसन्दहति कुसलमूलन्ति? आमन्ता । कामसज्जाय अनन्तरा नेक्खम्मसज्जा उप्पज्जति, ब्यापादसज्जाय अनन्तरा अब्यापादसज्जा उप्पज्जति, विहिंसासज्जाय अनन्तरा अविहिंसासज्जा उप्पज्जति, ब्यापादस्स अनन्तरा मेत्ता उप्पज्जति, विहिंसाय अनन्तरा करुणा उप्पज्जति, अरतिया अनन्तरा मुदिता उप्पज्जति, पटिघस्स अनन्तरा उपेक्खा उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६८८. कुसलमूलं पटिसन्दहति अकुसलमूलन्ति? आमन्ता । या कुसलस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव अकुसलस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलमूलं पटिसन्दहति अकुसलमूलं, न वत्तब्बं — “या कुसलस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव अकुसलस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधी”ति? आमन्ता । अकुसलं अनावट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... अप्पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अकुसलं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? आमन्ता । हज्जि अकुसलं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जति, नो च वत रे वत्तब्बे — “कुसलमूलं पटिसन्दहति अकुसलमूल”न्ति ।

६८९. कुसलमूलं पटिसन्दहति अकुसलमूलन्ति? आमन्ता । कुसलं योनिसो मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? आमन्ता । अकुसलं योनिसो मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अकुसलं अयोनिसो मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? आमन्ता । हज्जि अकुसलं अयोनिसो मनसिकरोतो उप्पज्जति, नो च वत रे वत्तब्बे — “कुसलमूलं पटिसन्दहति अकुसलमूल”न्ति ।

कुसलमूलं पटिसन्दहति अकुसलमूलन्ति? आमन्ता । नेक्खम्मसज्जाय अनन्तरा कामसज्जा उप्पज्जति, अब्बापादसज्जाय अनन्तरा ब्यापादसज्जा उप्पज्जति, अविहिंसासज्जाय अनन्तरा विहिंसासज्जा उप्पज्जति, मेत्ताय अनन्तरा ब्यापादो उप्पज्जति, करुणाय अनन्तरा विहिंसा उप्पज्जति, मुदिताय अनन्तरा अरति उप्पज्जति, उपेक्खाय अनन्तरा पटिघं उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६९०. न वत्तब्बं — “अकुसलमूलं पटिसन्दहति कुसलमूलं, कुसलमूलं पटिसन्दहति अकुसलमूल”न्ति? आमन्ता । ननु यस्मिंयेव वत्थुस्मिं रज्जति तस्मिज्जेव वत्थुस्मिं विरज्जति, यस्मिंयेव वत्थुस्मिं विरज्जति तस्मिज्जेव वत्थुस्मिं रज्जतीति? आमन्ता । हज्जि यस्मिज्जेव वत्थुस्मिं रज्जति तस्मिज्जेव वत्थुस्मिं विरज्जति, यस्मिज्जेव वत्थुस्मिं विरज्जति तस्मिज्जेव वत्थुस्मिं रज्जति, तेन वत रे वत्तब्बे — “अकुसलमूलं पटिसन्दहति कुसलमूलं, कुसलमूलं पटिसन्दहति अकुसलमूल”न्ति ।

कुसलाकुसलपटिसन्दहनकथा निट्ठिता ।

१४. चुद्धसमवगो

(१३७) २. सळायतनुप्पत्तिकथा

६९१. सळायतनं अपुब्बं अचरिमं मातुकुच्छिस्मिं सण्ठातीति? आमन्ता । सब्बङ्गपच्चङ्गी अहीनिन्द्रियो मातुकुच्छिस्मिं ओक्कमतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

उपपत्तेसियेन चित्तेन चक्खायतनं सण्ठातीति? आमन्ता । उपपत्तेसियेन चित्तेन हत्था सण्ठन्ति, पादा सण्ठन्ति, सीसं सण्ठाति, कण्णो सण्ठाति, नासिका सण्ठाति, मुखं सण्ठाति, दन्ता सण्ठन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

उपपत्तेसियेन चित्तेन सोतायतनं...पे०... घानायतनं...पे०... जिह्वायतनं सण्ठातीति? आमन्ता । उपपत्तेसियेन चित्तेन

हत्था सण्ठन्ति, पादा सण्ठन्ति, सीसं सण्ठाति, कण्णो सण्ठाति, नासिका सण्ठाति, मुखं सण्ठाति, दन्ता सण्ठन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६९२. मातुकुच्छिगतस्स पच्छा चक्खायतनं उप्पज्जतीति? आमन्ता । मातुकुच्छिस्मिं चक्खुपटिलाभाय कम्मं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... मातुकुच्छिगतस्स पच्छा सोतायतनं...पे०... घानायतनं...पे०... जिह्वायतनं उप्पज्जतीति? आमन्ता । मातुकुच्छिस्मिं जिह्वापटिलाभाय कम्मं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

मातुकुच्छिगतस्स पच्छा केसा लोमा नखा दन्ता अट्ठी उप्पज्जन्तीति? आमन्ता । मातुकुच्छिस्मिं अट्ठिपटिलाभाय कम्मं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “मातुकुच्छिगतस्स पच्छा केसा लोमा नखा दन्ता अट्ठी उप्पज्जन्ती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“पठमं कललं होति, कलला होति अब्बुदं ।

अब्बुदा जायते पेसि [पेसी (स्या० कं० पी०)], पेसि निब्बत्तते [निब्बत्तती (सी० स्या०, सं० नि० १.२३५), निब्बत्तति (पी० क०)] घनो ।

घना पसाखा जायन्ति, केसा लोमा नखापि च ॥

“यच्चस्स भुज्जति माता, अन्नं पानञ्च भोजनं ।

तेन सो तत्थ यापेति, मातुकुच्छिगतो नरो”ति [सं० नि० १.२३५] ॥

अत्थेव सुत्तन्तीति? आमन्ता । तेन हि मातुकुच्छिगतस्स पच्छा केसा लोमा नखा दन्ता अट्ठी उप्पज्जन्तीति ।

सळायतनुप्पत्तिकथा निड्ढिता ।

१४. चुट्टसमवगो

(१३८) ३. अनन्तरपच्चयकथा

६९३. चक्खुविज्जाणस्स अनन्तरा सोतविज्जाणं उप्पज्जतीति? आमन्ता । या चक्खुविज्जाणस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव सोतविज्जाणस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चक्खुविज्जाणस्स अनन्तरा सोतविज्जाणं उप्पज्जति, न वत्तब्बं — “या चक्खुविज्जाणस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव सोतविज्जाणस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । सोतविज्जाणं अनावट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... अप्पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । ननु सोतविज्जाणं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति, आमन्ता । हज्जि सोतविज्जाणं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जति, नो च वत रे वत्तब्बे — “चक्खुविज्जाणस्स अनन्तरा सोतविज्जाणं उप्पज्जती”ति ।

६९४. चक्खुविज्जाणस्स अनन्तरा सोतविज्जाणं उप्पज्जतीति? आमन्ता । चक्खुविज्जाणं रूपनिमित्तं मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? आमन्ता । सोतविज्जाणं रूपनिमित्तं मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चक्खुविज्जाणं रूपारम्भणज्जेव न अज्जारम्भणन्ति? आमन्ता । सोतविज्जाणं रूपारम्भणज्जेव न अज्जारम्भणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चक्खुज्ज पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाणन्ति? आमन्ता । चक्खुज्ज पटिच्च रूपे च उप्पज्जति सोतविज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चक्खुज्ज पटिच्च रूपे च उप्पज्जति सोतविज्जाणन्ति? आमन्ता । “चक्खुज्ज पटिच्च रूपे च उप्पज्जति सोतविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । “चक्खुज्ज पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । हज्जि “चक्खुज्ज पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “चक्खुज्ज पटिच्च रूपे च उप्पज्जति सोतविज्जाण”न्ति ।

चक्खुविज्जाणस्स अनन्तरा सोतविज्जाणं उप्पज्जतीति? आमन्ता । तज्जेव चक्खुविज्जाणं तं सोतविज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६९५. सोतविज्जाणस्स अनन्तरा घानविज्जाणं उप्पज्जति...पे०... घानविज्जाणस्स अनन्तरा जिह्वाविज्जाणं उप्पज्जति...पे०... जिह्वाविज्जाणस्स अनन्तरा कायविज्जाणं उप्पज्जतीति? आमन्ता । या जिह्वाविज्जाणस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव कायविज्जाणस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... जिह्वाविज्जाणस्स अनन्तरा कायविज्जाणं उप्पज्जति, न वत्तब्बं — “या जिह्वाविज्जाणस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव कायविज्जाणस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधी”ति? आमन्ता । कायविज्जाणं अनावट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... अप्पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु कायविज्जाणं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? आमन्ता । हज्जि कायविज्जाणं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जति, नो च वत रे वत्तब्बे — “जिह्वाविज्जाणस्स अनन्तरा कायविज्जाणं उप्पज्जती”ति ।

६९६. जिह्वाविज्जाणस्स अनन्तरा कायविज्जाणं उप्पज्जतीति? आमन्ता । जिह्वाविज्जाणं रसनिमित्तं मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? आमन्ता । कायविज्जाणं रसनिमित्तं मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

जिह्वाविज्जाणं रसारम्भणज्जेव न अज्जारम्भणन्ति? आमन्ता । कायविज्जाणं रसारम्भणज्जेव न अज्जारम्भणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

जिह्वज्ज पटिच्च रसे च उप्पज्जति जिह्वाविज्जाणन्ति? आमन्ता । जिह्वज्ज पटिच्च रसे च उप्पज्जति कायविज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

जिह्वज्ज पटिच्च रसे च उप्पज्जति कायविज्जाणन्ति? आमन्ता । “जिह्वज्ज पटिच्च रसे च उप्पज्जति कायविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । “जिह्वज्ज पटिच्च रसे च उप्पज्जति जिह्वाविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । हज्जि “जिह्वज्ज पटिच्च रसे च उप्पज्जति जिह्वाविज्जाण”न्ति — अत्थेव सुत्तन्तोति, नो च वत रे वत्तब्बे — “जिह्वज्ज पटिच्च रसे च उप्पज्जति कायविज्जाण”न्ति ।

जिह्वाविज्जाणस्स अनन्तरा कायविज्जाणं उप्पज्जतीति? आमन्ता । तज्जेव जिह्वाविज्जाणं तं कायविज्जाणन्ति? न

हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६९७. न वत्तब्बं — “पञ्चविज्जाणा अज्जमज्जस्स समनन्तरा उप्पज्जन्ती”ति? आमन्ता । ननु अत्थि कोचि नच्चति गायति वादेति, रूपञ्च पस्सति, सद्दञ्च सुणाति, गन्धञ्च घायति, रसञ्च सायति, फोड्डब्बञ्च फुसतीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि कोचि नच्चति गायति वादेति, रूपञ्च पस्सति, सद्दञ्च सुणाति, गन्धञ्च घायति, रसञ्च सायति, फोड्डब्बञ्च फुसति, तेन वत रे वत्तब्बे — “पञ्चविज्जाणा अज्जमज्जस्स समनन्तरा उप्पज्जन्ती”ति ।

अनन्तरपच्चयकथा निड्ढिता ।

१४. चुद्धसमवग्गो

(१३९) ४. अरियरूपकथा

६९८. अरियरूपं महाभूतानं उपादायाति? आमन्ता । अरियरूपं कुसलन्ति? आमन्ता । महाभूता कुसलाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... महाभूता अब्बाकताति? आमन्ता । अरियरूपं अब्बाकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरियरूपं महाभूतानं उपादायाति? आमन्ता । अरियरूपं अनासवं असंयोजनियं अगन्थनियं अनोघनियं अयोगनियं अनीवरणियं अपरामट्ठं अनुपादानियं असंकिलेसियन्ति? आमन्ता । महाभूता अनासवा...पे०... असंकिलेसियाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... महाभूता सासवा संयोजनिया...पे०... संकिलेसियाति? आमन्ता । अरियरूपं सासवं संयोजनियं...पे०... संकिलेसियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

६९९. न वत्तब्बं — “अरियरूपं महाभूतानं उपादाया”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “यं किज्जि, भिक्खवे, रूपं चत्तारि महाभूतानि चतुन्नञ्च महाभूतानं उपादायरूप”न्ति [म० नि० १.३४७; अ० नि० ११.१५]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अरियरूपं महाभूतानं उपादायाति ।

अरियरूपकथा निड्ढिता ।

१४. चुद्धसमवग्गो

(१४०) ५. अज्जो अनुसयोत्तिकथा

७००. अज्जो कामरागानुसयो अज्जं कामरागपरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । अज्जो कामरागो अज्जं कामरागपरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... स्वेव कामरागो तं कामरागपरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । स्वेव कामरागानुसयो तं कामरागपरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अज्जो पटिघानुसयो अज्जं पटिघपरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । अज्जं पटिघं अज्जं पटिघपरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तज्जेव पटिघं तं पटिघपरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । स्वेव पटिघानुसयो तं पटिघपरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अज्जो मानानुसयो अज्जं मानपरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । अज्जो मानो अज्जं मानपरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... स्वेव मानो तं मानपरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । स्वेव मानानुसयो तं मानपरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अज्जो दिट्ठानुसयो अज्जं दिट्ठिपरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । अज्जा दिट्ठि अज्जं दिट्ठिपरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... साव दिट्ठि तं दिट्ठिपरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । स्वेव दिट्ठानुसयो तं दिट्ठिपरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अज्जो विचिकिच्छानुसयो अज्जं विचिकिच्छापरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । अज्जा विचिकिच्छा अज्जं विचिकिच्छापरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... साव विचिकिच्छा तं विचिकिच्छापरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । स्वेव विचिकिच्छानुसयो तं विचिकिच्छापरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अज्जो भवरागानुसयो अज्जं भवरागपरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । अज्जो भवरागो अज्जं भवरागपरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... स्वेव भवरागो तं भवरागपरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । स्वेव भवरागानुसयो तं भवरागपरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अज्जो अविज्जानुसयो अज्जं अविज्जापरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । अज्जा अविज्जा अज्जं अविज्जापरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... साव अविज्जा तं अविज्जापरियुट्ठानन्ति? आमन्ता । स्वेव अविज्जानुसयो तं अविज्जापरियुट्ठानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७०१. न वत्तब्बं — “अज्जो अनुसयो अज्जं परियुट्ठान”न्ति? आमन्ता । पुथुज्जनो कुसलाब्बाकते चित्ते वत्तमाने “सानुसयो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । “परियुट्ठितो”ति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि अज्जो अनुसयो अज्जं परियुट्ठानन्ति । पुथुज्जनो कुसलाब्बाकते चित्ते वत्तमाने “सरागो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । “परियुट्ठितो”ति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि अज्जो रागो अज्जं परियुट्ठानन्ति ।

अज्जो अनुसयोतिकथा निट्ठिता ।

१४. चुट्टसमवग्गो

(१४१) ६. परियुट्ठानं चित्तविप्पयुत्तन्तिकथा

७०२. परियुट्ठानं चित्तविप्पयुत्तन्ति? आमन्ता । रूपं निब्बानं चक्खायतनं...पे०... फोड्ढब्बायतनं? न हेवं वत्तब्बे... पे०... परियुट्ठानं चित्तविप्पयुत्तन्ति? आमन्ता । नत्थि सरागं चित्तं सदोसं चित्तं समोहं चित्तं...पे०... अकुसलं चित्तं संकिलिडं चित्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अत्थि सरागं चित्तं सदोसं चित्तं समोहं चित्तं...पे०... अकुसलं चित्तं संकिलिडं चित्तन्ति? आमन्ता । हज्जि अत्थि सरागं चित्तं सदोसं चित्तं समोहं चित्तं...पे०... अकुसलं चित्तं संकिलिडं चित्तं, नो च वत रे वत्तब्बे — “परियुट्ठानं चित्तविप्पयुत्त”न्ति ।

परियुट्ठानं चित्तविप्पयुत्तन्तिकथा निट्ठिता ।

१४. चुट्टसमवग्गो

(१४२) ७. परियापन्नकथा

७०३. रूपरागो रूपधातुं अनुसेति, रूपधातुपरियापन्नोति? आमन्ता । समापत्तेसियो उपपत्तेसियो

१४. चुद्दसमवगो

(१४३) ८. अब्याकतकथा

७०६. दिट्ठिगतं अब्याकतन्ति? आमन्ता । विपाकाब्याकतं किरियाब्याकतं रूपं निब्बानं चक्खायतनं...पे०... फोडुब्बायतनन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दिट्ठिगतं अब्याकतन्ति? आमन्ता । दिट्ठिगतसम्पयुत्तो फस्सो अब्याकतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दिट्ठिगतं अब्याकतन्ति? आमन्ता । दिट्ठिगतसम्पयुत्ता वेदना...पे०... सज्जा...पे०... चेतना...पे०... चित्तं अब्याकतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दिट्ठिगतसम्पयुत्तो फस्सो अकुसलोति? आमन्ता । दिट्ठिगतं अकुसलन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दिट्ठिगतसम्पयुत्ता वेदना सज्जा चेतना चित्तं अकुसलन्ति? आमन्ता । दिट्ठिगतं अकुसलन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७०७. दिट्ठिगतं अब्याकतन्ति? आमन्ता । अफलं अविपाकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु सफलं सविपाकन्ति? आमन्ता । हज्जि सफलं सविपाकं, नो च वत रे वत्तब्बे — “दिट्ठिगतं अब्याकत”न्ति ।

दिट्ठिगतं अब्याकतन्ति? आमन्ता । ननु मिच्छादिट्ठिपरमानि वज्जानि [अङ्गुत्तरनिकाये] वुत्तानि भगवताति? आमन्ता । हज्जि मिच्छादिट्ठिपरमानि वज्जानि वुत्तानि भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “दिट्ठिगतं अब्याकत”न्ति ।

दिट्ठिगतं अब्याकतन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “मिच्छादिट्ठि खो, वच्छ, अकुसला [अकुसलं (म० नि० २.१९४)], सम्मादिट्ठि कुसला” [कुसलं (म० नि० २.१०४)] ति [म० नि० २.१९४]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “दिट्ठिगतं अब्याकत”न्ति ।

दिट्ठिगतं अब्याकतन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “मिच्छादिट्ठिस्स खो अहं, पुण्ण, द्विन्नं गतीनं अज्जतरं गतिं वदामि — निरयं वा तिरच्छानयोनिं वा”ति [म० नि० २.७९]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “दिट्ठिगतं अब्याकत”न्ति ।

७०८. न वत्तब्बं — “दिट्ठिगतं अब्याकत”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सस्सतो लोको”ति खो, वच्छ, अब्याकतमेतं, ‘असस्सतो लोको’ति खो, वच्छ, अब्याकतमेतं, ‘अन्तवा लोको’ति खो, वच्छ, अब्याकतमेतं, ‘अनन्तवा लोको’ति खो, वच्छ...पे०... ‘तं जीवं तं सरीर’न्ति खो, वच्छ...पे०... ‘अज्जं जीवं अज्जं सरीर’न्ति खो, वच्छ...पे०... ‘होति तथागतो परं मरणा’ति खो, वच्छ...पे०... ‘न होति तथागतो परं मरणा’ति खो, वच्छ...पे०... ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ति खो, वच्छ...पे०... ‘नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा’ति खो, वच्छ, अब्याकतमेत”न्ति [सं० नि० ४.४१६, थोकं पन विसदिसं]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि दिट्ठिगतं अब्याकतन्ति ।

दिट्ठिगतं अब्याकतन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “मिच्छादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, पुरिसपुगलस्स यज्जेव कायकम्मं यथादिट्ठिसमत्तं समादिन्नं, यज्ज वचीकम्मं...पे०... यज्ज मनोकम्मं, या च चेतना, या च पत्थना, यो च पणिधि, ये च सङ्गारा, सब्बे ते धम्मा अनिड्ढाय अकन्ताय अमनापाय अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ती”ति [अ० नि० १.३०६]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “दिट्ठिगतं अब्याकत”न्ति ।

अव्याकतकथा निद्धिता ।

१४. चुद्धसमवग्गो

(१४४) ९. अपरियापन्नकथा

७०९. दिट्ठिगतं अपरियापन्नन्ति? आमन्ता । मग्गो फलं निब्बानं, सोतापत्तिमग्गो सोतापत्तिफलं, सकदागामिमग्गो सकदागामिफलं, अनागामिमग्गो अनागामिफलं, अरहत्तमग्गो अरहत्तफलं, सतिपट्ठानं सम्मप्पधानं इद्धिपादो इन्द्रियं बलं बोज्झङ्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७१०. न वत्तब्बं — “दिट्ठिगतं अपरियापन्न”न्ति? आमन्ता । पुथुज्जनो “कामेसु वीतरागो”ति वत्तब्बोति? आमन्ता । “विगतदिट्ठियो”ति वत्तब्बोति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि दिट्ठिगतं अपरियापन्नन्ति ।

अपरियापन्नकथा निद्धिता ।

चुद्धसमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

अकुसलमूलं पटिसन्दहति कुसलमूलं, कुसलमूलं पटिसन्दहति अकुसलमूलं, सळायतनं छविज्जाणकाया, अरियरूपं महाभूतानं उपादाय, स्वेव अनुसयो तं परियुट्ठानं, परियुट्ठानं चित्तविप्पयुत्तं, यथाधातु तज्जेव अनुसेति, दिट्ठिगतं अव्याकतं, दिट्ठिगतं अपरियापन्नन्ति ।

१५. पन्नरसमवग्गो

(१४५) १. पच्चयताकथा

७११. पच्चयता ववत्थिताति? आमन्ता । ननु वीमंसा हेतु, सो च अधिपतीति? आमन्ता । हज्जि वीमंसा हेतु, सो च अधिपति, तेन वत रे वत्तब्बे — “हेतुपच्चयेन पच्चयो, अधिपतिपच्चयेन पच्चयो”ति ।

ननु छन्दाधिपति सहजातानं धम्मनं अधिपतीति? आमन्ता । हज्जि छन्दाधिपति सहजातानं धम्मनं अधिपति, तेन वत रे वत्तब्बे — “अधिपतिपच्चयेन पच्चयो, सहजातपच्चयेन पच्चयो”ति ।

७१२. ननु वीरियाधिपति सहजातानं धम्मनं अधिपतीति? आमन्ता । हज्जि वीरियाधिपति सहजातानं धम्मनं अधिपति, तेन वत रे वत्तब्बे — “अधिपतिपच्चयेन पच्चयो, सहजातपच्चयेन पच्चयो”ति ।

ननु वीरियाधिपति सहजातानं धम्मनं अधिपति, तज्ज इन्द्रियन्ति? आमन्ता । हज्जि वीरियाधिपति सहजातानं धम्मनं अधिपति, तज्ज इन्द्रियं, तेन वत रे वत्तब्बे — “अधिपतिपच्चयेन पच्चयो, इन्द्रियपच्चयेन पच्चयो”ति ।

७१७. न वत्तब्बं — “पच्चयता ववत्थिता”ति? आमन्ता । हेतुपच्चयेन पच्चयो होति, आरम्भणपच्चयेन पच्चयो होति, अनन्तरपच्चयेन पच्चयो होति, समनन्तरपच्चयेन पच्चयो होतीति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि पच्चयता ववत्थिताति ।

पच्चयताकथा निट्ठिता ।

१५. पन्नरसमवग्गो

(१४६) २. अज्जमज्जपच्चयकथा

७१८. अविज्जापच्चयाव सङ्खारा, न वत्तब्बं — “सङ्खारपच्चयापि अविज्जा”ति? आमन्ता । ननु अविज्जा सङ्खारेण सहजाताति? आमन्ता । हज्जि अविज्जा सङ्खारेण सहजाता, तेन वत रे वत्तब्बे — “अविज्जापच्चयापि सङ्खारा, सङ्खारपच्चयापि अविज्जा”ति ।

तण्हापच्चयाव उपादानं, न वत्तब्बं — “उपादानपच्चयापि तण्हा”ति? आमन्ता । ननु तण्हा उपादानेन सहजाताति? आमन्ता । हज्जि तण्हा उपादानेन सहजाता, तेन वत रे वत्तब्बे — “तण्हापच्चयापि उपादानं, उपादानपच्चयापि तण्हा”ति ।

७१९. “जरामरणपच्चया, भिक्खवे, जाति, जातिपच्चया भवो”ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । तेन हि अविज्जापच्चयाव सङ्खारा, न वत्तब्बं — “सङ्खारपच्चयापि अविज्जा”ति । तण्हापच्चयाव उपादानं, न वत्तब्बं — “उपादानपच्चयापि तण्हा”ति ।

“विज्जाणपच्चया, भिक्खवे, नामरूपं, नामरूपपच्चयापि विज्जाण”न्ति [दी० नि० २.५८, थोकं पन विसदिसं] — अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अविज्जापच्चयापि सङ्खारा, सङ्खारपच्चयापि अविज्जा; तण्हापच्चयापि उपादानं, उपादानपच्चयापि तण्हाति ।

अज्जमज्जपच्चयकथा निट्ठिता ।

१५. पन्नरसमवग्गो

(१४७) ३. अद्धाकथा

७२०. अद्धा परिनिष्फन्नोति? आमन्ता । रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदना...पे०... सज्जा...पे०... सङ्खारा...पे०... विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीतो अद्धा परिनिष्फन्नोति? आमन्ता । रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदना...पे०... सज्जा...पे०... सङ्खारा...पे०... विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनागतो अद्धा परिनिष्फन्नोति? आमन्ता । रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदना...पे०... सज्जा...पे०... सङ्खारा...पे०... विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पच्चुप्पन्नो अद्धा परिनिष्फन्नोति? आमन्ता । रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदना...पे०... सज्जा...पे०... सङ्खारा...पे०... विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतं रूपं वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणं अतीतो अद्धाति? आमन्ता । अतीता पञ्चद्धाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनागतं रूपं वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणं अनागतो अद्धाति? आमन्ता । अनागता पञ्चद्धाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...

पचुप्पन्नं रूपं वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाणं पचुप्पन्नो अद्धाति? आमन्ता । पचुप्पन्ना पञ्चद्धाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीता पञ्चक्खन्धा अतीतो अद्धा, अनागता पञ्चक्खन्धा अनागतो अद्धा, पचुप्पन्ना पञ्चक्खन्धा पचुप्पन्नो अद्धाति? आमन्ता । पन्नरसद्धाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतानि द्वादसायतनानि अतीतो अद्धा, अनागतानि द्वादसायतनानि अनागतो अद्धा, पचुप्पन्नानि द्वादसायतनानि पचुप्पन्नो अद्धाति? आमन्ता । छत्तिंस अद्धाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीता अट्ठारस धातुयो अतीतो अद्धा, अनागता अट्ठारस धातुयो अनागतो अद्धा, पचुप्पन्ना अट्ठारस धातुयो पचुप्पन्नो अद्धाति? आमन्ता । चतुपज्जास अद्धाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अतीतानि बावीसतिन्द्रियानि अतीतो अद्धा, अनागतानि बावीसतिन्द्रियानि अनागतो अद्धा, पचुप्पन्नानि बावीसतिन्द्रियानि पचुप्पन्नो अद्धाति? आमन्ता । छसट्ठि अद्धाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७२१. न वत्तब्बं — “अद्धा परिनिष्फन्नोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “तीणिमानि, भिक्खवे, कथावत्थूनि! कतमानि तीणि? अतीतं वा, भिक्खवे, अद्धानं आरब्भ कथं कथेय्य — ‘एवं अहोसि अतीतमद्धानं’न्ति; अनागतं वा, भिक्खवे, अद्धानं आरब्भ कथं कथेय्य — ‘एवं भविस्सति अनागतमद्धानं’न्ति; एतरहि वा, भिक्खवे, पचुप्पन्नं अद्धानं आरब्भ कथं कथेय्य — ‘एवं होति एतरहि पचुप्पन्नं’न्ति । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि कथावत्थूनी’ति [अ० नि० ३.६८; दी० नि० ३.३०५] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अद्धा परिनिष्फन्नोति ।

अद्धाकथा निट्ठिता ।

१५. पन्नरसमवगो

(१४८) ४. खणलयमुहुत्तकथा

७२२. खणो परिनिष्फन्नो, लयो परिनिष्फन्नो, मुहुत्तं परिनिष्फन्नन्ति? आमन्ता । रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदना... सज्जा... सङ्खारा... विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७२३. न वत्तब्बं — “मुहुत्तं परिनिष्फन्नन्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “तीणिमानि, भिक्खवे, कथावत्थूनि! कतमानि तीणि? अतीतं वा, भिक्खवे, अद्धानं आरब्भ कथं कथेय्य — ‘एवं अहोसि अतीतमद्धानं’न्ति; अनागतं वा, भिक्खवे, अद्धानं आरब्भ कथं कथेय्य — ‘एवं भविस्सति अनागतमद्धानं’न्ति; एतरहि वा, भिक्खवे, पचुप्पन्नं अद्धानं आरब्भ कथं कथेय्य — ‘एवं होति एतरहि पचुप्पन्नं’न्ति । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि कथावत्थूनी’ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि मुहुत्तं परिनिष्फन्नन्ति ।

खणलयमुहुत्तकथा निट्ठिता ।

१५. पन्नरसमवगो

(१४९) ५. आसवकथा

७२४. चत्तारो आसवा अनासवाति? आमन्ता । मग्गो फलं निब्बानं, सोतापत्तिमग्गो सोतापत्तिफलं... पे०...
बोज्झङ्गोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

७२५. न वत्तब्बं — “चत्तारो आसवा अनासवाति? आमन्ता । अत्थज्जेव आसवा येहि आसवेहि ते आसवा सासवा
होन्तीति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि चत्तारो आसवा अनासवाति ।

आसवकथा निट्ठिता ।

१५. पन्नरसमवग्गो

(१५०) ६. जरामरणकथा

७२६. लोकुत्तरानं धम्मनं जरामरणं लोकुत्तरन्ति? आमन्ता । मग्गो फलं निब्बानं, सोतापत्तिमग्गो सोतापत्तिफलं...
पे०... बोज्झङ्गोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... सोतापत्तिमग्गस्स जरामरणं सोतापत्तिमग्गोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०...
सोतापत्तिमग्गस्स जरामरणं सोतापत्तिमग्गोति? आमन्ता । सोतापत्तिफलस्स जरामरणं सोतापत्तिफलन्ति? न हेवं वत्तब्बे ...
पे०... सकदागामिमग्गस्स... पे०... सकदागामिफलस्स... पे०... अनागामिमग्गस्स... पे०... अनागामिफलस्स... पे०...
अरहत्तमग्गस्स जरामरणं अरहत्तमग्गोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... अरहत्तमग्गस्स जरामरणं अरहत्तमग्गोति? आमन्ता ।
अरहत्तफलस्स जरामरणं अरहत्तफलन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... सतिपट्ठानानं... सम्मप्पधानानं... इद्धिपादानं... इन्द्रियानं...
बलानं... बोज्झङ्गानं जरामरणं बोज्झङ्गोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

७२७. न वत्तब्बं — “लोकुत्तरानं धम्मनं जरामरणं लोकुत्तरन्ति? आमन्ता । लोकियन्ति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि
लोकुत्तरन्ति ।

जरामरणकथा निट्ठिता ।

१५. पन्नरसमवग्गो

(१५१) ७. सज्जावेदयितकथा

७२८. सज्जावेदयितनिरोधसमापत्ति लोकुत्तराति? आमन्ता । मग्गो फलं निब्बानं, सोतापत्तिमग्गो सोतापत्तिफलं...
पे०... बोज्झङ्गोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

७२९. न वत्तब्बं — “सज्जावेदयितनिरोधसमापत्ति लोकुत्तराति? आमन्ता । लोकियाति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि
लोकुत्तराति ।

सज्जावेदयितकथा निट्ठिता ।

१५. पन्नरसमवग्गो

(१५२) ८. दुतियसज्जावेदयितकथा

७३०. सज्जावेदयितनिरोधसमापत्तिं लोकियाति? आमन्ता । रूपन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदना... सज्जा... सङ्खारा... विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कामावचराति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपावचराति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरूपावचराति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७३१. न वत्तब्बं — “सज्जावेदयितनिरोधसमापत्तिं लोकियाति? आमन्ता । लोकुत्तराति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि लोकियाति ।

दुतियसज्जावेदयितकथा निट्ठिता ।

१५. पन्नरसमवग्गो

(१५३) ९. ततियसज्जावेदयितकथा

७३२. सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नो कालं करेय्याति? आमन्ता । अत्थि सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स मारणन्तियो फस्सो, मारणन्तिया वेदना, मारणन्तिया सज्जा, मारणन्तिया चेतना, मारणन्तियं चित्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... नत्थि सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स मारणन्तियो फस्सो, मारणन्तिया वेदना, मारणन्तिया सज्जा, मारणन्तिया चेतना, मारणन्तियं चित्तन्ति? आमन्ता । हज्जि नत्थि सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स मारणन्तियो फस्सो, मारणन्तिया वेदना, मारणन्तिया सज्जा, मारणन्तिया चेतना, मारणन्तियं चित्तं, नो च वत रे वत्तब्बे — “सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नो कालं करेय्या”ति ।

सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नो कालं करेय्याति? आमन्ता । अत्थि सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स फस्सो वेदना सज्जा चेतना चित्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नत्थि सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स फस्सो वेदना सज्जा चेतना चित्तन्ति? आमन्ता । अफस्सकस्स कालं किरिया, अवेदनकस्स कालं किरिया...पे०... अचित्तकस्स कालं किरियाति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ननु सफस्सकस्स कालं किरिया...पे०... सचित्तकस्स कालं किरियाति? आमन्ता । हज्जि सफस्सकस्स कालं किरिया...पे०... सचित्तकस्स कालं किरिया, नो च वत रे वत्तब्बे — “सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नो कालं करेय्या”ति ।

सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नो कालं करेय्याति? आमन्ता । सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स काये विसं कमेय्य, सत्थं कमेय्य, अग्नि कमेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स काये विसं न कमेय्य, सत्थं न कमेय्य, अग्नि न कमेय्याति? आमन्ता । हज्जि सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स काये विसं न कमेय्य, सत्थं न कमेय्य, अग्नि न कमेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नो कालं करेय्या”ति ।

सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नो कालं करेय्याति? आमन्ता । सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स काये विसं कमेय्य, सत्थं कमेय्य, अग्नि कमेय्याति? आमन्ता । न निरोधं समापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७३३. सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नो न कालं करेय्याति? आमन्ता । अत्थि सो नियामो येन नियामेन नियतो

सञ्जावेदयितनिरोधं समापन्नो न कालं करेय्याति? नत्थि । हज्जि नत्थि सो नियामो येन नियामेन नियतो सञ्जावेदयितनिरोधं समापन्नो न कालं करेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “सञ्जावेदयितनिरोधं समापन्नो न कालं करेय्याति ।

७३४. चक्खुविज्जाणसमङ्गी न कालं करेय्याति? आमन्ता । अत्थि सो नियामो येन नियामेन नियतो चक्खुविज्जाणसमङ्गी न कालं करेय्याति? नत्थि । हज्जि नत्थि सो नियामो येन नियामेन नियतो चक्खुविज्जाणसमङ्गी न कालं करेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “चक्खुविज्जाणसमङ्गी न कालं करेय्या”ति ।

ततियसञ्जावेदयितकथा निट्ठिता ।

१५. पन्नरसमवगो

(१५४) १०. असञ्जसत्तुपिककथा

७३५. सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्ति असञ्जसत्तुपिकाति? आमन्ता । अत्थि सञ्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स अलोभो कुसलमूलं, अदोसो कुसलमूलं, अमोहो कुसलमूलं, सद्भा वीरियं सति समाधि पज्जाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नत्थि सञ्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स अलोभो कुसलमूलं, अदोसो कुसलमूलं...पे०... पज्जाति? आमन्ता । हज्जि नत्थि सञ्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स अलोभो कुसलमूलं, अदोसो कुसलमूलं, अमोहो कुसलमूलं, सद्भा वीरियं सति समाधि पज्जा, नो च वत रे वत्तब्बे — “सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्ति असञ्जसत्तुपिका”ति ।

सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्ति असञ्जसत्तुपिकाति? आमन्ता । अत्थि सञ्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स फस्सो वेदना सञ्जा चेतना चित्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नत्थि सञ्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स फस्सो वेदना सञ्जा चेतना चित्तन्ति? आमन्ता । अफस्सकस्स मग्गभावना...पे०... अचित्तकस्स मग्गभावनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु सफस्सकस्स मग्गभावना...पे०... सचित्तकस्स मग्गभावनाति? आमन्ता । हज्जि सफस्सकस्स मग्गभावना...पे०... सचित्तकस्स मग्गभावना, नो च वत रे वत्तब्बे — “सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्ति असञ्जसत्तुपिका”ति ।

सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्ति असञ्जसत्तुपिकाति? आमन्ता । ये केचि सञ्जावेदयितनिरोधं समापज्जन्ति, सब्बे ते असञ्जसत्तुपिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७३६. न वत्तब्बं — “सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्ति असञ्जसत्तुपिका”ति? आमन्ता । ननु इधापि असञ्जी तत्रापि असञ्जीति? आमन्ता । हज्जि इधापि असञ्जी तत्रापि असञ्जी, तेन वत रे वत्तब्बे — “सञ्जावेदयितनिरोधसमापत्ति असञ्जसत्तुपिका”ति ।

असञ्जसत्तुपिककथा निट्ठिता ।

१५. पन्नरसमवगो

(१५५) ११. कम्मपचयकथा

७३७. अज्जं कम्मं अज्जो कम्मूपचयोति? आमन्ता । अज्जो फस्सो, अज्जो फस्सूपचयो; अज्जा वेदना, अज्जो वेदनूपचयो; अज्जा सज्जा, अज्जो सज्जूपचयो; अज्जा चेतना, अज्जो चेतनूपचयो; अज्जं चित्तं, अज्जो चित्तूपचयो; अज्जा सद्धा, अज्जो सद्धूपचयो; अज्जं वीरियं, अज्जो वीरियूपचयो; अज्जा सति, अज्जो सतूपचयो; अज्जो समाधि, अज्जो समाधूपचयो; अज्जा पज्जा, अज्जो पज्जूपचयो; अज्जो रागो, अज्जो रागूपचयो...पे०... अज्जं अनोत्तपं, अज्जो अनोत्तपूपचयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७३८. अज्जं कम्मं, अज्जो कम्मूपचयोति? आमन्ता । कम्मूपचयो कम्मेन सहजातोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कम्मूपचयो कम्मेन सहजातोति, आमन्ता । कुसलेन कम्मेन सहजातो कम्मूपचयो कुसलोति, न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलेन कम्मेन सहजातो कम्मूपचयो कुसलोति? आमन्ता । सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेन कम्मेन सहजातो कम्मूपचयो सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दुक्खाय वेदनाय...पे०... अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेन कम्मेन सहजातो कम्मूपचयो अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७३९. कम्मूपचयो कम्मेन सहजातोति? आमन्ता । अकुसलेन कम्मेन सहजातो कम्मूपचयो अकुसलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अकुसलेन कम्मेन सहजातो कम्मूपचयो अकुसलोति? आमन्ता । सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेन कम्मेन सहजातो कम्मूपचयो सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दुक्खाय वेदनाय...पे०... अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेन कम्मेन सहजातो कम्मूपचयो अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७४०. कम्मं चित्तेन सहजातं, कम्मं सारम्मणन्ति? आमन्ता । कम्मूपचयो चित्तेन सहजातो, कम्मूपचयो सारम्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कम्मूपचयो चित्तेन सहजातो, कम्मूपचयो अनारम्मणोति? आमन्ता । कम्मं चित्तेन सहजातं, कम्मं अनारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कम्मं चित्तेन सहजातं, चित्तं भिज्जमानं कम्मं भिज्जतीति? आमन्ता । कम्मूपचयो चित्तेन सहजातो, चित्तं भिज्जमानं कम्मूपचयो भिज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कम्मूपचयो चित्तेन सहजातो, चित्तं भिज्जमानं कम्मूपचयो न भिज्जतीति? आमन्ता । कम्मं चित्तेन सहजातं, चित्तं भिज्जमानं कम्मं न भिज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७४१. कम्महि कम्मूपचयोति? आमन्ता । तज्जेव कम्मं सो कम्मूपचयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कम्महि कम्मूपचयो, कम्मूपचयो विपाको निब्बत्ततीति? आमन्ता । तज्जेव कम्मं, सो कम्मूपचयो, सो कम्मविपाकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कम्महि कम्मूपचयो, कम्मूपचयो विपाको निब्बत्तति, विपाको सारम्मणोति? आमन्ता । कम्मूपचयो सारम्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कम्मूपचयो अनारम्मणोति? आमन्ता । विपाको अनारम्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७४२. अज्जं कम्मं अज्जो कम्मपूचयोति, आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “इध, पुण्ण, एकच्चो सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि [सव्यापज्झम्पि अब्यापज्झम्पि (क०) म० नि० २.८१ पस्सितब्बं] कायसङ्खारं अभिसङ्खारोति, सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि वचीसङ्खारं...पे०... मनोसङ्खारं अभिसङ्खारोति, सो सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि कायसङ्खारं अभिसङ्खारित्वा, सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि वचीसङ्खारं...पे०... मनोसङ्खारं अभिसङ्खारित्वा सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि लोकं उपपज्जति । तमेनं सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि लोकं उपपन्नं समानं सव्याबज्झापि अब्याबज्झापि फस्सा फुसन्ति । सो सव्याबज्झेहिपि अब्याबज्झेहिपि फस्सेहि फुट्ठो समानो सव्याबज्झम्पि अब्याबज्झम्पि वेदनं वेदेति वोकिण्णसुखदुक्खं, सेय्यथापि मनुस्सा एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका । इति खो, पुण्ण, भूता भूतस्स उपपत्तिं होति, यं करोति तेन उपपज्जति, उपपन्नमेतं फस्सा फुसन्ति । एवम्माहं, पुण्ण, ‘कम्मदायादा सत्ता’ति वदामी’ति [म० नि० २.८१] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “अज्जं कम्मं, अज्जो कम्मपूचयो”ति ।

कम्मपूचयकथा निट्ठिता ।

पन्नरसमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

पच्चयता ववत्थिता, पटिच्चसमुप्पादो, अद्धा, खणो लयो मुहुत्तं, चत्तारो आसवा अनासवा, लोकुत्तरानं धम्मानं जरामरणं लोकुत्तरा, सज्जावेदयितनिरोधसमापत्तिं लोकुत्तरा, सज्जावेदयितनिरोधसमापत्तिं लोकिया, सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नो कालं करेय्य, स्वेव मग्गो असज्जसत्तुपत्तिया, अज्जं कम्मं अज्जो कम्मपूचयोति ।

ततियो पण्णासको ।

तस्सुद्धानं —

अनुसया, संवरो, कप्पो, मूलञ्च ववत्थिताति ।

१६. सोळसमवग्गो

(१५६) १. निग्गहकथा

७४३. परो परस्स चित्तं निग्गण्हातीति? आमन्ता । परो परस्स चित्तं “मा रज्जि”, “मा दुस्सि”, “मा मुहि”, “मा किलिस्सी”ति निग्गण्हातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... परो परस्स चित्तं निग्गण्हातीति? आमन्ता । परो परस्स उप्पन्नो फस्सो “मा निरुज्झी”ति निग्गण्हातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... परो परस्स उप्पन्ना वेदना...पे०... उप्पन्ना सज्जा... उप्पन्ना चेतना... उप्पन्नं चित्तं... उप्पन्ना सद्धा... उप्पन्नं वीरियं ... उप्पन्ना सति... उप्पन्नो समाधि...पे०... उप्पन्ना पज्जा “मा निरुज्झी”ति निग्गण्हातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परो परस्स चित्तं निग्गण्हातीति? आमन्ता । परो परस्स अत्थाय रागं पजहति... दोसं पजहति...पे०... अनोत्तप्यं पजहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परो परस्स चित्तं निग्गण्हातीति? आमन्ता । परो परस्स अत्थाय मग्गं भावेति... सतिपट्टानं भावेति... पे०... बोज्झङ्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

परो परस्स चित्तं निग्गण्हातीति? आमन्ता । परो परस्स अत्थाय दुक्खं परिजानाति, समुदयं पजहति, निरोधं सच्छिकरोति, मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

परो परस्स चित्तं निग्गण्हातीति? आमन्ता । अज्जो अज्जस्स कारको, परङ्कतं सुखं दुक्खं अज्जो करोति अज्जो पटिसंवेदेतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

परो परस्स चित्तं निग्गण्हातीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“अत्तनाव कतं पापं, अत्तना संकिलिस्सति ।

अत्तना अकतं पापं, अत्तनाव विसुज्झति ।

सुद्धि असुद्धि पच्चत्तं, नाज्जो अज्जं विसोधये”ति [ध० प० १६५] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “परो परस्स चित्तं निग्गण्हाती”ति ।

७४४. न वत्तब्बं — “परो परस्स चित्तं निग्गण्हाती”ति? आमन्ता । ननु अत्थि बलप्पत्ता, अत्थि वसीभूताति? आमन्ता । हज्जि अत्थि बलप्पत्ता, अत्थि वसीभूता, तेन वत रे वत्तब्बे — “परो परस्स चित्तं निग्गण्हाती”ति ।

निग्गहकथा निड्ढिता ।

१६. सोळसमवग्गो

(१५७) २. पग्गहकथा

७४५. परो परस्स चित्तं पग्गण्हातीति? आमन्ता । परो परस्स चित्तं “मा रज्जि,” “मा दुस्सि,” “मा मुद्दि,” “मा किलिस्सी”ति पग्गण्हातीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... परो परस्स चित्तं पग्गण्हातीति? आमन्ता । परो परस्स अलोभं कुसलमूलं जनेति... अदोसं कुसलमूलं जनेति... अमोहं कुसलमूलं जनेति... सद्धं जनेति... वीरियं जनेति... सतिं जनेति... समाधिं जनेति... पज्जं जनेतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... परो परस्स चित्तं पग्गण्हातीति? आमन्ता । परो परस्स उप्पन्नो फस्सो “मा निरुज्झी”ति पग्गण्हातीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... परो परस्स उप्पन्ना वेदना... पे०... उप्पन्ना पज्जा “मा निरुज्झी”ति पग्गण्हातीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

परो परस्स चित्तं पग्गण्हातीति? आमन्ता । परो परस्स अत्थाय रागं पजहति... दोसं पजहति... मोहं पजहति... पे०... अनोत्तप्यं पजहतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

परो परस्स चित्तं पग्गण्हातीति? आमन्ता । परो परस्स अत्थाय मग्गं भावेति... सतिपट्टानं भावेति... पे०... बोज्झङ्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

परो परस्स चित्तं पग्गणहातीति? आमन्ता । परो परस्स अत्थाय दुक्खं परिजानाति...पे०... मग्गं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परो परस्स चित्तं पग्गणहातीति? आमन्ता । अज्जो अज्जस्स कारको, परङ्कतं सुखं दुक्खं अज्जो करोति अज्जो पटिसंवेदेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

परो परस्स चित्तं पग्गणहातीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “अत्तनाव कतं पापं...पे०... नाज्जो अज्जं विसोधये”ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “परो परस्स चित्तं पग्गणहाती”ति ।

७४६. न वत्तब्बं — “परो परस्स चित्तं पग्गणहाती”ति? आमन्ता । ननु अत्थि बलप्पत्ता, अत्थि वसीभूताति? आमन्ता । हज्जि अत्थि बलप्पत्ता, अत्थि वसीभूता, तेन वत रे वत्तब्बे — “परो परस्स चित्तं पग्गणहाती”ति ।

पग्गहकथा निड्डिता ।

१६. सोळसमवग्गो

(१५८) ३. सुखानुप्पदानकथा

७४७. परो परस्स सुखं अनुप्पदेतीति? आमन्ता । परो परस्स दुक्खं अनुप्पदेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... परो परस्स दुक्खं न अनुप्पदेतीति? आमन्ता । परो परस्स सुखं न अनुप्पदेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... परो परस्स सुखं अनुप्पदेतीति? आमन्ता । परो परस्स अत्तनो सुखं अनुप्पदेति, अज्जेसं सुखं अनुप्पदेति, तस्स सुखं अनुप्पदेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... परो परस्स नेवत्तनो, न अज्जेसं, न तस्स सुखं अनुप्पदेतीति? आमन्ता । हज्जि परो परस्स नेवत्तनो, न अज्जेसं, न तस्स सुखं अनुप्पदेति, नो च वत रे वत्तब्बे — “परो परस्स सुखं अनुप्पदेती”ति ।

परो परस्स सुखं अनुप्पदेतीति? आमन्ता । अज्जो अज्जस्स कारको, परङ्कतं सुखं दुक्खं अज्जो करोति अज्जो पटिसंवेदेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७४८. न वत्तब्बं — “परो परस्स सुखं अनुप्पदेती”ति? आमन्ता । ननु आयस्मा उदायी एतदवोच — “बहूनं वत नो भगवा दुक्खधम्मानं अपहत्ता, बहूनं वत नो भगवा सुखधम्मानं उपहत्ता, बहूनं वत नो भगवा अकुसलानं धम्मानं अपहत्ता, बहूनं वत नो भगवा कुसलानं धम्मानं उपहत्ता”ति [म० नि० २.१४८ लटुक्किपोपमे]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि परो परस्स सुखं अनुप्पदेतीति ।

सुखानुप्पदानकथा निड्डिता ।

१६. सोळसमवग्गो

(१५९) ४. अधिगह्ममनसिकारकथा

७४९. अधिगह्म मनसि करोतीति? आमन्ता । तेन चित्तेन तं चित्तं पजानातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन चित्तेन तं

पच्युप्पन्नं “पच्युप्पन्न”न्ति मनसिकरोन्तो, अनागतं “अनागत”न्ति मनसि करोतीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं... पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पच्युप्पन्नं “पच्युप्पन्न”न्ति मनसिकरोन्तो, अतीतं “अतीत”न्ति मनसि करोति, अनागतं “अनागत”न्ति मनसि करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पच्युप्पन्नं “पच्युप्पन्न”न्ति मनसिकरोन्तो, अतीतं “अतीत”न्ति मनसि करोति, अनागतं “अनागत”न्ति मनसि करोतीति? आमन्ता । तिण्णं फस्सानं...पे०... तिण्णं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७५३. न वत्तब्बं — “अधिगय्ह मनसि करोती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“सब्बे सङ्खारा अनिच्चाति, यदा पज्जाय पस्सति ।

अथ निब्बिन्दति दुक्खे, एस मग्गो विसुद्धिया ॥

“सब्बे सङ्खारा दुक्खाति, यदा पज्जाय पस्सति ।

अथ निब्बिन्दति दुक्खे, एस मग्गो विसुद्धिया ॥

“सब्बे धम्मा अनत्ताति, यदा पज्जाय पस्सति ।

अथ निब्बिन्दति दुक्खे, एस मग्गो विसुद्धिया”ति [ध० प० २७७-२७९] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अधिगय्ह मनसि करोतीति ।

अधिगय्हमनसिकारकथा निट्ठिता ।

१६. सोळसमवग्गो

(१६०) ५. रूपं हेतूतिकथा

७५४. रूपं हेतूति? आमन्ता । अलोभो हेतूति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अदोसो हेतु...पे०... अमोहो हेतु... लोभो हेतु... दोसो हेतु... मोहो हेतूति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं हेतूति? आमन्ता । सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “रूपं हेतू”ति ।

७५५. अलोभो हेतु सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । रूपं हेतु सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अदोसो हेतु... अमोहो हेतु... लोभो हेतु... दोसो हेतु... मोहो हेतु सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । रूपं हेतु सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं हेतु अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । अलोभो हेतु अनारम्मणो, नत्थि तस्स

आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपं हेतु अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । अदोसो हेतु... अमोहो हेतु... लोभो हेतु... दोसो हेतु... मोहो हेतु अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७५६. न वत्तब्बं — “रूपं हेतू”ति? आमन्ता । ननु महाभूता उपादायरूपानं [उपादारूपानं (सी० पी० क०)] उपादायहेतूति? आमन्ता । हज्जि महाभूता उपादायरूपानं उपादायहेतु, तेन वत रे वत्तब्बे — “रूपं हेतू”ति ।

रूपं हेतूतिकथा निड्डिता ।

१६. सोळसमवगो

(१६१) ६. रूपं सहेतुकन्तिकथा

७५७. रूपं सहेतुकन्ति? आमन्ता । अलोभहेतुनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अदोसहेतुनाति ...पे०... अमोहहेतुनाति... पे०... लोभहेतुना...पे०... दोसहेतुना...पे०... मोहहेतुनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं सहेतुकन्ति? आमन्ता । सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “रूपं सहेतुक”न्ति ।

७५८. अलोभो सहेतुको सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । रूपं सहेतुकं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अदोसो सहेतुको...पे०... अमोहो... सद्भा... वीरियं... सति... समाधि... पञ्चा... लोभो... दोसो... मोहो... मानो... दिट्ठि... विचिकिच्छा... थिनं... उद्धच्चं... अहिरिकं... अनोत्तप्यं सहेतुकं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । रूपं सहेतुकं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं सहेतुकं अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । अलोभो सहेतुको अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपं सहेतुकं अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । अदोसो सहेतुको...पे०... अनोत्तप्यं सहेतुकं अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

७५९. न वत्तब्बं — “रूपं सहेतुक”न्ति? आमन्ता । ननु रूपं सप्पच्चयन्ति? आमन्ता । हज्जि रूपं सप्पच्चयं, तेन वत रे वत्तब्बे — “रूपं सहेतुक”न्ति ।

रूपं सहेतुकन्तिकथा निड्डिता ।

१६. सोळसमवगो

(१६२) ७. रूपं कुसलाकुसलन्तिकथा

७६०. रूपं कुसलन्ति? आमन्ता । सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “रूपं कुसल”न्ति ।

७६१. अलोभो कुसलो सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । रूपं कुसलं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अदोसो कुसलो...पे०... अमोहो कुसलो...पे०... सद्धा... वीरियं... सति... समाधि...पे०... पज्जा कुसला सारम्मणा, अत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । रूपं कुसलं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं कुसलं अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । अलोभो कुसलो अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं कुसलं अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । अदोसो कुसलो...पे०... पज्जा कुसला अनारम्मणा, नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७६२. रूपं अकुसलन्ति? आमन्ता । सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “रूपं अकुसल”न्ति...पे०... ।

७६३. लोभो अकुसलो सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । रूपं अकुसलं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दोसो... मोहो... मानो...पे०... अनोत्तपं अकुसलं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । रूपं अकुसलं सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं अकुसलं अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । लोभो अकुसलो अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपं अकुसलं अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । दोसो... मोहो...पे०... अनोत्तपं अकुसलं अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७६४. न वत्तब्बं — “रूपं कुसलम्पि अकुसलम्पी”ति? आमन्ता । ननु कायकम्मं वचीकम्मं कुसलम्पि अकुसलम्पीति? आमन्ता । हज्जि कायकम्मं वचीकम्मं कुसलम्पि अकुसलम्पि, तेन वत रे वत्तब्बे — “रूपं कुसलम्पि अकुसलम्पी”ति ।

रूपं कुसलाकुसलन्तिकथा निद्धिता ।

१६. सोळसमवग्गो

(१६३) ८. रूपं विपाकोतिकथा

७६५. रूपं विपाकोति? आमन्ता । रूपं सुखवेदनियं दुःखवेदनियं अदुःखमसुखवेदनियं, सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, दुःखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, अदुःखमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तं, फस्सेन सम्पयुत्तं...पे०... चित्तेन सम्पयुत्तं, सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु न सुखवेदनियं न दुःखवेदनियं...पे०... अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि न सुखवेदनियं न दुःखवेदनियं...पे०... अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “रूपं विपाको”ति ।

७६६. फस्सो विपाको, फस्सो सुखवेदनियो दुःखवेदनियो...पे०... सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । रूपं विपाको, रूपं सुखवेदनियं दुःखवेदनियं...पे०... सारम्मणं, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपं विपाको, रूपं न सुखवेदनियं न दुःखवेदनियं...पे०... अनारम्मणं, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । फस्सो विपाको, फस्सो न सुखवेदनियो न दुःखवेदनियो...पे०... अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७६७. न वत्तब्बं — “रूपं विपाको”ति? आमन्ता । ननु कम्मस्स कतत्ता उप्पन्ना चित्तचेतसिका धम्मा विपाकोति? आमन्ता । हज्जि कम्मस्स कतत्ता उप्पन्ना चित्तचेतसिका धम्मा विपाको, तेन वत रे वत्तब्बे — “कम्मस्स कतत्ता उप्पन्नं रूपं विपाको”ति ।

रूपं विपाकोतिकथा निवृत्ता ।

१६. सोळसमवग्गो

(१६४) ९. रूपं रूपावचरारूपावचरन्तिकथा

७६८. अत्थि रूपं रूपावचरन्ति? आमन्ता । समापत्तेसियं उपपत्तेसियं दिट्ठधम्मसुखविहारं, समापत्तेसियेन चित्तेन उपपत्तेसियेन चित्तेन दिट्ठधम्मसुखविहारेन चित्तेन सहगतं सहजातं संसट्ठं सम्पयुत्तं एकुप्पादं एकनिरोधं एकवत्थुकं एकारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु न समापत्तेसियं न उपपत्तेसियं न दिट्ठधम्मसुखविहारं, न समापत्तेसियेन चित्तेन न उपपत्तेसियेन चित्तेन न दिट्ठधम्मसुखविहारेन चित्तेन सहगतं सहजातं संसट्ठं सम्पयुत्तं एकुप्पादं एकनिरोधं एकवत्थुकं एकारम्मणन्ति? आमन्ता । हज्जि न समापत्तेसियं न उपपत्तेसियं न दिट्ठधम्मसुखविहारं, न समापत्तेसियेन चित्तेन...पे०... एकारम्मणं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि रूपं रूपावचर”न्ति ।

७६९. अत्थि रूपं अरूपावचरन्ति? आमन्ता । समापत्तेसियं उपपत्तेसियं दिट्ठधम्मसुखविहारं, समापत्तेसियेन चित्तेन उपपत्तेसियेन चित्तेन दिट्ठधम्मसुखविहारेन चित्तेन सहगतं सहजातं संसट्ठं सम्पयुत्तं एकुप्पादं एकनिरोधं एकवत्थुकं एकारम्मणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु न समापत्तेसियं न उपपत्तेसियं न दिट्ठधम्मसुखविहारं, न समापत्तेसियेन चित्तेन ... पे०... एकारम्मणन्ति? आमन्ता । हज्जि न समापत्तेसियं न उपपत्तेसियं...पे०... एकवत्थुकं एकारम्मणं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि रूपं अरूपावचर”न्ति ।

७७०. न वत्तब्बं — “अत्थि रूपं रूपावचरं, अत्थि रूपं अरूपावचर”न्ति? आमन्ता । ननु कामावचरकम्मस्स कतत्ता रूपं कामावचरन्ति? आमन्ता । हज्जि कामावचरकम्मस्स कतत्ता रूपं कामावचरं, तेन वत रे वत्तब्बे — “रूपावचरकम्मस्स कतत्ता रूपं रूपावचरं, अरूपावचरकम्मस्स कतत्ता रूपं अरूपावचर”न्ति ।

रूपं रूपावचरारूपावचरन्तिकथा निड्ढिता ।

१६. सोळसमवग्गो

(१६५) १०. रूपारूपधातुपरियापन्नकथा

७७१. रूपरागो रूपधातुपरियापन्नोति? आमन्ता । समापत्तेसियो उपपत्तेसियो दिट्ठधम्मसुखविहारो, समापत्तेसियेन चित्तेन उपपत्तेसियेन चित्तेन दिट्ठधम्मसुखविहारेन चित्तेन सहगतो सहजातो संसद्दो सम्पयुत्तो एकुप्पादो एकनिरोधो एकवत्थुको एकारम्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु न समापत्तेसियो न उपपत्तेसियो न दिट्ठधम्मसुखविहारो, न समापत्तेसियेन चित्तेन...पे०... एकवत्थुको एकारम्मणोति? आमन्ता । हज्जि न समापत्तेसियो न उपपत्तेसियो न दिट्ठधम्मसुखविहारो, न समापत्तेसियेन चित्तेन...पे०... एकवत्थुको एकारम्मणो, नो च वत रे वत्तब्बे — “रूपरागो रूपधातुपरियापन्नो”ति ।

७७२. रूपरागो रूपधातुपरियापन्नोति? आमन्ता । सद्वरागो सद्वधातुपरियापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... रूपरागो रूपधातुपरियापन्नोति? आमन्ता । गन्धरागो...पे०... रसरगो...पे०... फोड्डब्बरागो फोड्डब्बधातुपरियापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सद्वरागो न वत्तब्बं — “सद्वधातुपरियापन्नो”ति? आमन्ता । रूपरागो न वत्तब्बं — “रूपधातुपरियापन्नो”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... गन्धरागो...पे०... रसरगो...पे०... फोड्डब्बरागो न वत्तब्बं — “फोड्डब्बधातुपरियापन्नो”ति? आमन्ता । रूपरागो न वत्तब्बं — “रूपधातुपरियापन्नो”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७७३. अरूपरागो अरूपधातुपरियापन्नोति? आमन्ता । अरूपरागो न वत्तब्बं — “अरूपधातुपरियापन्नो”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरूपरागो अरूपधातुपरियापन्नोति? आमन्ता । समापत्तेसियो उपपत्तेसियो दिट्ठधम्मसुखविहारो, समापत्तेसियेन चित्तेन उपपत्तेसियेन चित्तेन दिट्ठधम्मसुखविहारेन चित्तेन सहगतो सहजातो संसद्दो सम्पयुत्तो एकुप्पादो एकनिरोधो एकवत्थुको एकारम्मणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु न समापत्तेसियो न उपपत्तेसियो न दिट्ठधम्मसुखविहारो, न समापत्तेसियेन चित्तेन...पे०... एकवत्थुको एकारम्मणोति? आमन्ता । हज्जि न समापत्तेसियो न उपपत्तेसियो न दिट्ठधम्मसुखविहारो, न समापत्तेसियेन चित्तेन न उपपत्तेसियेन चित्तेन न दिट्ठधम्मसुखविहारेन चित्तेन सहगतो सहजातो संसद्दो सम्पयुत्तो एकुप्पादो एकनिरोधो एकवत्थुको एकारम्मणो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरूपरागो अरूपधातुपरियापन्नो”ति ।

७७४. अरूपरागो अरूपधातुपरियापन्नोति? आमन्ता । सद्वरागो सद्वधातुपरियापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरूपरागो अरूपधातुपरियापन्नोति? आमन्ता । गन्धरागो...पे०... रसरगो...पे०... फोड्डब्बरागो फोड्डब्बधातुपरियापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सदरागो न वत्तब्बं — “सदधातुपरियापन्नो”ति? आमन्ता । अरूपरागो न वत्तब्बं — “अरूपधातुपरियापन्नो”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... गन्धरागो...पे०... रसररागो...पे०... फोड्डब्बरागो न वत्तब्बं — “फोड्डब्बधातुपरियापन्नो”ति? आमन्ता । अरूपरागो न वत्तब्बं — “अरूपधातुपरियापन्नो”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७७५. न वत्तब्बं — “रूपरागो रूपधातुपरियापन्नो, अरूपरागो अरूपधातुपरियापन्नो”ति? आमन्ता । ननु कामरागो कामधातुपरियापन्नोति? आमन्ता । हज्जि कामरागो कामधातुपरियापन्नो, तेन वत रे वत्तब्बे — “रूपरागो रूपधातुपरियापन्नो, अरूपरागो अरूपधातुपरियापन्नो”ति ।

रूपरागो रूपधातुपरियापन्नो अरूपरागो अरूपधातुपरियापन्नोतिकथा निड्डिता ।

रूपारूपधातुपरियापन्नकथा निड्डिता ।

सोळसमवगो ।

तस्सुद्धानं —

चित्तनिग्गहो, चित्तपग्गहो, सुखानुप्पदानं, अधिगग्ग मनसिकारो, रूपं हेतु, रूपं सहेतुकं, रूपं कुसलम्पि अकुसलम्पि, रूपं विपाको, अत्थि रूपं रूपावचरं अत्थि रूपं अरूपावचरं, सब्बे किलेसा कामधातुपरियापन्नाति ।

१७. सत्तरसमवगो

(१६६) १. अरहतो पुञ्जूपचयकथा

७७६. अत्थि अरहतो पुञ्जूपचयोति? आमन्ता । अत्थि अरहतो अपुञ्जूपचयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नत्थि अरहतो अपुञ्जूपचयोति? आमन्ता । नत्थि अरहतो पुञ्जूपचयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७७७. अत्थि अरहतो पुञ्जूपचयोति? आमन्ता । अरहा पुज्जाभिसङ्गारं अभिसङ्गरोति, आनेज्जाभिसङ्गारं अभिसङ्गरोति, गतिसंवत्तनियं कम्मं करोति, भवसंवत्तनियं कम्मं करोति, इस्सरियसंवत्तनियं कम्मं करोति, अधिपच्चसंवत्तनियं [आधिपच्चसंवत्तनिकं (?)] कम्मं करोति, महाभोगसंवत्तनियं कम्मं करोति, महापरिवारसंवत्तनियं कम्मं करोति, देवसोभग्यसंवत्तनियं कम्मं करोति, मनुस्ससोभग्यसंवत्तनियं कम्मं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७७८. अत्थि अरहतो पुञ्जूपचयोति? आमन्ता । अरहा आचिनातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहा अपचिनातीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... अरहा पजहतीति...पे०... अरहा उपादियतीति...पे०... अरहा विसिनेतीति...पे०... अरहा उस्सिनेतीति...पे०... अरहा विधूपेतीति ...पे०... अरहा सन्धूपेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अरहा नेवाचिनाति न अपचिनाति अपचिनित्वा ठितोति? आमन्ता । हज्जि अरहा नेवाचिनाति नापचिनाति अपचिनित्वा ठितो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो पुञ्जूपचयो”ति ।

ननु अरहा नेव पजहति न उपादियति पजहित्वा ठितो, नेव विसिनेति न उस्सिनेति विसिनेत्वा ठितो, नेव विधूपेति न

सन्धूपेति विधूपेत्वा ठितोति? आमन्ता । हज्जि अरहा नेव विधूपेति न सन्धूपेति विधूपेत्वा ठितो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अरहतो पुज्जूपचयो”ति ।

७७९. नत्थि अरहतो पुज्जूपचयोति? आमन्ता । अरहा दानं ददेय्याति? आमन्ता । हज्जि अरहा दानं ददेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि अरहतो पुज्जूपचयो”ति ।

अरहा चीवरं ददेय्य... पे०... पिण्डपातं ददेय्य... सेनासनं ददेय्य... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं ददेय्य... खादनीयं ददेय्य... भोजनीयं ददेय्य... पानीयं ददेय्य... चेतियं वन्देय्य... चेतिये मालं आरोपेय्य... गन्धं आरोपेय्य... विलेपनं आरोपेय्य... पे०... चेतियं अभिदक्खिणं [पदक्खिणं (?)] करेय्याति? आमन्ता । हज्जि अरहा चेतियं अभिदक्खिणं करेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि अरहतो पुज्जूपचयो”ति ।

अत्थि अरहतो पुज्जूपचयोतिकथा निट्ठिता ।

१७. सत्तरसमवग्गो

(१६७) २. नत्थि अरहतो अकालमच्चूतिकथा

७८०. नत्थि अरहतो अकालमच्चूति? आमन्ता । नत्थि अरहन्तघातकोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... अत्थि अरहन्तघातकोति? आमन्ता । अत्थि अरहतो अकालमच्चूति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... नत्थि अरहतो अकालमच्चूति? आमन्ता । यो अरहन्तं जीविता वोरोपेति, सति जीविते जीवितावसेसे जीविता वोरोपेति, असति जीविते जीवितावसेसे जीविता वोरोपेतीति? सति जीविते जीवितावसेसे जीविता वोरोपेतीति । हज्जि सति जीविते जीवितावसेसे जीविता वोरोपेति, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि अरहतो अकालमच्चू”ति । असति जीविते जीवितावसेसे जीविता वोरोपेतीति, नत्थि अरहन्तघातकोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

७८१. नत्थि अरहतो अकालमच्चूति? आमन्ता । अरहतो काये विसं न कमेय्य, सत्थं न कमेय्य, अग्नि न कमेय्याति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ननु अरहतो काये विसं कमेय्य, सत्थं कमेय्य, अग्नि कमेय्याति? आमन्ता । हज्जि अरहतो काये विसं कमेय्य, सत्थं कमेय्य, अग्नि कमेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि अरहतो अकालमच्चू”ति ।

अरहतो काये विसं न कमेय्य, सत्थं न कमेय्य, अग्नि न कमेय्याति? आमन्ता । नत्थि अरहन्तघातकोति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

७८२. अत्थि अरहतो अकालमच्चूति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “नाहं, भिक्खवे, सज्चेतनिकानं कम्मानं कतानं उपचितानं अप्पटिसंवेदित्वा ब्यन्तीभावं वदामि; तज्ज खो दिट्ठेव धम्मो उपपज्जं वा अपरे वा परियाये”ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि नत्थि अरहतो अकालमच्चूति ।

नत्थि अरहतो अकालमच्चूतिकथा निट्ठिता ।

१७. सत्तरसमवग्गो

(१६८) ३. सब्बमिदं कम्मतोतिकथा

७८३. सब्बमिदं कम्मतोति? आमन्ता । कम्ममि कम्मतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बमिदं कम्मतोति? आमन्ता । सब्बमिदं पुब्बेकतहेतूति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बमिदं कम्मतोति? आमन्ता । सब्बमिदं कम्मविपाकतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७८४. सब्बमिदं कम्मविपाकतोति? आमन्ता । कम्मविपाकेन पाणं हनेय्याति? आमन्ता । पाणातिपातो सफलोति? आमन्ता । कम्मविपाको सफलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कम्मविपाको अफलोति? आमन्ता । पाणातिपातो अफलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कम्मविपाकेन अदिन्नं आदियेय्य...पे०... मुसा भण्येय्य... पिसुणं भण्येय्य... फरुसं भण्येय्य... सम्फं पलपेय्य... सन्धिं छिन्देय्य... निल्लोपं हरेय्य... एकागारिकं करेय्य... परिपन्थे तिठेय्य... परदारं गच्छेय्य... गामघातकं करेय्य... निगमघातकं करेय्य... कम्मविपाकेन दानं ददेय्य... चीवरं ददेय्य ... पिण्डपातं ददेय्य... सेनासनं ददेय्य... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं ददेय्याति? आमन्ता । गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारो सफलोति? आमन्ता । कम्मविपाको सफलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कम्मविपाको अफलोति? आमन्ता । गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारो अफलोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७८५. न वत्तब्बं — “सब्बमिदं कम्मतो”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“कम्मना वत्तती [वत्तति (पी० क०, म० नि० २.४६०), वत्तते (?)] लोको, कम्मना वत्तती [वत्तति (पी० क०, म० नि० २.४६०), वत्तते (?)] पजा ।

कम्मनिबन्धना सत्ता, रथस्साणीव यायतो [म० नि० २.४६०; सु० नि० ६५९] ॥

“कम्मेन कित्तिं लभते पसंसं,
कम्मेन जानिञ्च वधञ्च बन्धं ।
तं कम्मं नानाकरणं विदित्वा,
कस्मा वदे नत्थि कम्मन्ति लोके”ति ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि “सब्बमिदं कम्मतो”ति ।

सब्बमिदं कम्मतोतिकथा निट्ठिता ।

१७. सत्तरसमवगो

(१६९) ४. इन्द्रियबद्धकथा

७८६. इन्द्रियबद्धञ्जेव दुक्खन्ति? आमन्ता । इन्द्रियबद्धञ्जेव अनिच्चं सङ्खतं पटिच्चसमुप्पन्नं खयधम्मं वयधम्मं विरागधम्मं निरोधधम्मं विपरिणामधम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अनिन्द्रियबद्धं अनिच्चं सङ्खतं पटिच्चसमुप्पन्नं खयधम्मं वयधम्मं विरागधम्मं निरोधधम्मं विपरिणामधम्मन्ति? आमन्ता । हञ्चि अनिन्द्रियबद्धं अनिच्चं सङ्खतं

पटिच्चसमुप्पन्नं खयधम्मं वयधम्मं विरागधम्मं निरोधधम्मं विपरिणामधम्मं, नो च वत रे वत्तब्बे — “इन्द्रियबद्धज्जेव दुक्खं”न्ति ।

अनिन्द्रियबद्धं अनिच्चं सङ्खतं पटिच्चसमुप्पन्नं...पे०... विपरिणामधम्मं, तज्ज न दुक्खन्ति? आमन्ता । इन्द्रियबद्धं अनिच्चं सङ्खतं...पे०... विपरिणामधम्मं, तज्ज न दुक्खन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

इन्द्रियबद्धं अनिच्चं सङ्खतं...पे०... विपरिणामधम्मं, तज्ज दुक्खन्ति [इदं-पुच्छाद्वयेन पुरिमपुच्छाद्वयस्स पुरतो भवितव्वं]? आमन्ता । अनिन्द्रियबद्धं अनिच्चं सङ्खतं...पे०... विपरिणामधम्मं, तज्ज दुक्खन्ति [इदं-पुच्छाद्वयेन पुरिमपुच्छाद्वयस्स पुरतो भवितव्वं]? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७८७. इन्द्रियबद्धज्जेव दुक्खन्ति? आमन्ता । ननु यदनिच्चं तं दुक्खं [सं० नि० ३.१५] वुत्तं भगवता — “अनिन्द्रियबद्धं अनिच्चं”न्ति? आमन्ता । हज्जि यदनिच्चं तं दुक्खं [सं० नि० ३.१५] वुत्तं भगवता — अनिन्द्रियबद्धं अनिच्चं, नो च वत रे वत्तब्बे — “इन्द्रियबद्धज्जेव दुक्खं”न्ति ।

७८८. न वत्तव्वं — “इन्द्रियबद्धज्जेव दुक्खं”न्ति? आमन्ता । यथा इन्द्रियबद्धस्स दुक्खस्स परिज्जाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सति, एवमेवं अनिन्द्रियबद्धस्स दुक्खस्स परिज्जाय भगवति ब्रह्मचरियं वुस्सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... यथा इन्द्रियबद्धं दुक्खं परिज्जातं न पुन उप्पज्जति, एवमेवं अनिन्द्रियबद्धं दुक्खं परिज्जातं न पुन उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि इन्द्रियबद्धज्जेव दुक्खन्ति ।

इन्द्रियबद्धकथा निड्ढिता ।

१७. सत्तरसमवग्गो

(१७०) ५. ठपेत्वा अरियमग्गन्तिकथा

७८९. ठपेत्वा अरियमग्गं अवसेसा सङ्खारा दुक्खाति? आमन्ता । दुक्खसमुदयोपि दुक्खोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दुक्खसमुदयोपि दुक्खोति? आमन्ता । तीणेव अरियसच्चानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तीणेव अरियसच्चानीति? आमन्ता । ननु चत्तारि अरियसच्चानि वुत्तानि भगवता — दुक्खं, दुक्खसमुदयो, दुक्खनिरोधो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदाति? आमन्ता । हज्जि चत्तारि अरियसच्चानि वुत्तानि भगवता — दुक्खं, दुक्खसमुदयो, दुक्खनिरोधो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा; नो च वत रे वत्तब्बे — “तीणेव अरियसच्चानी”ति ।

दुक्खसमुदयोपि दुक्खोति? आमन्ता । केनट्ठेनाति? अनिच्चट्ठेन । अरियमग्गो अनिच्चोति? आमन्ता । अरियमग्गो दुक्खोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरियमग्गो अनिच्चो, सो च न दुक्खोति? आमन्ता । दुक्खसमुदयो अनिच्चो, सो च न दुक्खोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दुक्खसमुदयो अनिच्चो, सो च दुक्खोति? आमन्ता । अरियमग्गो अनिच्चो, सो च दुक्खोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

७९०. न वत्तव्वं — “ठपेत्वा अरियमग्गं अवसेसा सङ्खारा दुक्खा”ति? आमन्ता । ननु सा दुक्खनिरोधगामिनी

पटिपदाति? आमन्ता । हञ्चि सा दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा, तेन वत रे वत्तब्बे — “ठपेत्वा अरियमग्गं अवसेसा सङ्घारा दुक्खा”ति ।

ठपेत्वा अरियमग्गन्तिकथा निड्ढिता ।

१७. सत्तरसमवग्गो

(१७१) ६. न वत्तब्बं सङ्घो दक्खिणं पटिग्गणहातिकथा

७९१. न वत्तब्बं — “सङ्घो दक्खिणं पटिग्गणहाती”ति? आमन्ता । ननु सङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्साति? आमन्ता । हञ्चि सङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्घो दक्खिणं पटिग्गणहाती”ति ।

न वत्तब्बं — “सङ्घो दक्खिणं पटिग्गणहाती”ति? आमन्ता । ननु चत्तारो पुरिसयुगा अट्ठपुरिसपुग्गला दक्खिणेय्या वुत्ता भगवताति? आमन्ता । हञ्चि चत्तारो पुरिसयुगा अट्ठ पुरिसपुग्गला दक्खिणेय्या वुत्ता भगवता, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्घो दक्खिणं पटिग्गणहाती”ति ।

न वत्तब्बं — “सङ्घो दक्खिणं पटिग्गणहाती”ति? आमन्ता । ननु अत्थि केचि सङ्घस्स दानं देन्तीति? आमन्ता । हञ्चि अत्थि केचि सङ्घस्स दानं देन्ति, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्घो दक्खिणं पटिग्गणहाती”ति । ननु अत्थि केचि सङ्घस्स चीवरं देन्ति...पे०... पिण्डपातं देन्ति... सेनासनं देन्ति... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं देन्ति... खादनीयं देन्ति... भोजनीयं देन्ति... पे०... पानीयं देन्तीति? आमन्ता । हञ्चि अत्थि केचि सङ्घस्स पानीयं देन्ति, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्घो दक्खिणं पटिग्गणहाती”ति ।

न वत्तब्बं — “सङ्घो दक्खिणं पटिग्गणहाती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“आहुतिं जातवेदोव, महामेघं व मेदनी ।

सङ्घो समाधिसम्पन्नो, पटिग्गणहाति दक्खिण”न्ति ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि सङ्घो दक्खिणं पटिग्गणहातीति ।

७९२. सङ्घो दक्खिणं पटिग्गणहातीति? आमन्ता । मग्गो पटिग्गणहाति, फलं पटिग्गणहातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं सङ्घो दक्खिणं पटिग्गणहातीतिकथा निड्ढिता ।

१७. सत्तरसमवग्गो

(१७२) ७. न वत्तब्बं सङ्घो दक्खिणं विसोधेतीतिकथा

७९३. न वत्तब्बं — “सङ्घो दक्खिणं विसोधेती”ति? आमन्ता । ननु सङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो

अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खेतं लोकस्साति? आमन्ता । हञ्चि सङ्घो आहुनेय्यो...पे०... अनुत्तरं पुञ्जक्खेतं लोकस्स, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्घो दक्खिणं विसोधेती”ति ।

न वत्तब्बं — “सङ्घो दक्खिणं विसोधेती”ति? आमन्ता । ननु चत्तारो पुरिसयुगा अट्ठ पुरिसपुग्गला दक्खिणेय्या वुत्ता भगवताति? आमन्ता । हञ्चि चत्तारो पुरिसयुगा अट्ठ पुरिसपुग्गला दक्खिणेय्या वुत्ता भगवता, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्घो दक्खिणं विसोधेती”ति ।

न वत्तब्बं — “सङ्घो दक्खिणं विसोधेती”ति? आमन्ता । ननु अत्थि केचि सङ्घस्स दानं दत्त्वा दक्खिणं आराधेन्तीति? आमन्ता । हञ्चि अत्थि केचि सङ्घस्स दानं दत्त्वा दक्खिणं आराधेन्ति, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्घो दक्खिणं विसोधेती”ति ।

ननु अत्थि केचि सङ्घस्स चीवरं दत्त्वा...पे०... पिण्डपातं दत्त्वा...पे०... सेनासनं दत्त्वा... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं दत्त्वा... खादनीयं दत्त्वा... भोजनीयं दत्त्वा...पे०... पानीयं दत्त्वा दक्खिणं आराधेन्तीति? आमन्ता । हञ्चि अत्थि केचि सङ्घस्स पानीयं दत्त्वा दक्खिणं आराधेन्ति, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्घो दक्खिणं विसोधेती”ति ।

७९४. सङ्घो दक्खिणं विसोधेतीति? आमन्ता । मग्गो विसोधेति, फलं विसोधेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं सङ्घो दक्खिणं विसोधेतीतिकथा निट्ठिता ।

१७. सत्तरसमवग्गो

(१७३) ८. न वत्तब्बं सङ्घो भुज्जतीतिकथा

७९५. न वत्तब्बं — “सङ्घो भुज्जति पिवति खादति सायती”ति? आमन्ता । ननु अत्थि केचि सङ्घभत्तानि करोन्ति, उद्देसभत्तानि करोन्ति, यागुपानानि करोन्तीति? आमन्ता । हञ्चि अत्थि केचि सङ्घभत्तानि करोन्ति, उद्देसभत्तानि करोन्ति, यागुपानानि करोन्ति, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्घो भुज्जति पिवति खादति सायती”ति ।

न वत्तब्बं — “सङ्घो भुज्जति पिवति खादति सायती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “गणभोजनं परम्परभोजनं अतिरिक्तभोजनं अनतिरिक्तभोजनं”न्ति? आमन्ता । हञ्चि वुत्तं भगवता — “गणभोजनं परम्परभोजनं अतिरिक्तभोजनं अनतिरिक्तभोजनं”, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्घो भुज्जति पिवति खादति सायती”ति ।

न वत्तब्बं — “सङ्घो भुज्जति पिवति खादति सायती”ति? आमन्ता । ननु अट्ठ पानानि वुत्तानि भगवता — अम्बपानं, जम्बुपानं, चोचपानं, मोचपानं, मधुकपानं, [मधुपानं (सी० स्या० कं० पी०) महाव० ३०० पन पस्सितब्बं] मुद्दिकपानं, सालुकपानं, फारुसकपानन्ति? आमन्ता । हञ्चि अट्ठ पानानि वुत्तानि भगवता — अम्बपानं, जम्बुपानं, चोचपानं, मोचपानं, मधुकपानं, मुद्दिकपानं, सालुकपानं, फारुसकपानं, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्घो भुज्जति पिवति खादति सायती”ति ।

७९६. सङ्घो भुज्जति पिवति खादति सायतीति? आमन्ता । मग्गो भुज्जति पिवति खादति सायति, फलं भुज्जति पिवति खादति सायतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं सङ्घो भुज्जतीतिकथा निट्ठिता ।

१७. सत्तरसमवग्गो

(१७४) ९. न वत्तब्बं सङ्खस्स दिन्नं महप्फलन्तिकथा

७९७. न वत्तब्बं — “सङ्खस्स दिन्नं महप्फल”न्ति? आमन्ता । ननु सङ्खो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्साति? आमन्ता । हज्जि सङ्खो आहुनेय्यो...पे... अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्खस्स दिन्नं महप्फल”न्ति ।

न वत्तब्बं — “सङ्खस्स दिन्नं महप्फल”न्ति? आमन्ता । ननु चत्तारो पुरिसयुगा अट्ठ पुरिसपुग्गला दक्खिणेय्या वुत्ता भगवताति? आमन्ता । हज्जि चत्तारो पुरिसयुगा अट्ठ पुरिसपुग्गला दक्खिणेय्या वुत्ता भगवता, तेन वत रे वत्तब्बे — “सङ्खस्स दिन्नं महप्फल”न्ति ।

७९८. न वत्तब्बं — “सङ्खस्स दिन्नं महप्फल”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सङ्खे, गोतमि, देहि, सङ्खे ते दिन्ने अहज्जेव पूजितो भविस्सामि सङ्खो चा”ति [म० नि० ३.३७६] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि सङ्खस्स दिन्नं महप्फलन्ति ।

न वत्तब्बं — “सङ्खस्स दिन्नं महप्फल”न्ति? आमन्ता । ननु सक्को देवानमिन्दो भगवन्तं एतदवोच —

“यजमानानं मनुस्सानं, पुञ्जपेक्खान पाणिनं ।
करोतं ओपधिकं पुञ्जं, कत्थ दिन्नं महप्फलन्ति ॥

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।
एस सङ्खो उज्जुभूतो, पञ्जासीलसमाहितो ॥

“यजमानानं मनुस्सानं, पुञ्जपेक्खान पाणिनं ।
करोतं ओपधिकं पुञ्जं, सङ्खे दिन्नं महप्फल”न्ति [सं० नि० १.२६२; वि० व० ६४२, ७५१] ॥

“एसो हि सङ्खो विपुलो महग्गतो,
एसप्पमेय्यो उदधीव सागरो ।
एते हि सेट्ठा नरवीरसावका [नरसीहसावका (क०)],
पभङ्करा धम्ममुदीरयन्ति ॥

“तेसं सुदिन्नं सुहुतं सुयिट्ठं,
ये सङ्खमुद्दिस्स ददन्ति दानं ।
सा दक्खिणा सङ्खगता पतिट्ठिता,
महप्फला लोकविदून् वणिग्गता ॥

“एतादिसं यज्जमनुस्सरन्ता,

ये वेदजाता विचरन्ति [विहरन्ति (सी० क०)] लोके ।
 विनेय्य मच्छेरमलं समूलं,
 अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठान”न्ति [वि० व० ६४५, ७५४] ॥

अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि सङ्खस्स दिन्नं महप्फलन्ति ।

न वत्तब्बं सङ्खस्स दिन्नं महप्फलन्तिकथा निट्ठिता ।

१७. सत्तरसमवग्गो

(१७५) १०. न वत्तब्बं बुद्धस्स दिन्नं महप्फलन्तिकथा

७९९. न वत्तब्बं — “बुद्धस्स दिन्नं महप्फल”न्ति? आमन्ता । ननु भगवा द्विपदानं अग्गो, द्विपदानं सेट्ठो, द्विपदानं पमोक्खो, द्विपदानं उत्तमो, द्विपदानं पवरो असमो असमसमो अप्पटिसमो अप्पटिभागो अप्पटिपुग्गलोति? आमन्ता । हज्जि भगवा द्विपदानं अग्गो, द्विपदानं सेट्ठो, द्विपदानं पमोक्खो, द्विपदानं उत्तमो, द्विपदानं पवरो असमो असमसमो अप्पटिसमो अप्पटिभागो अप्पटिपुग्गलो, तेन वत रे वत्तब्बे — “बुद्धस्स दिन्नं महप्फल”न्ति ।

न वत्तब्बं — “बुद्धस्स दिन्नं महप्फल”न्ति? आमन्ता । अत्थि कोचि बुद्धेन समसमो — सीलेन समाधिना पज्जायाति? नत्थि । हज्जि नत्थि कोचि बुद्धेन समसमो — सीलेन समाधिना पज्जाय, तेन वत रे वत्तब्बे — “बुद्धस्स दिन्नं महप्फल”न्ति ।

न वत्तब्बं — “बुद्धस्स दिन्नं महप्फल”न्ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“नयिमस्मिं वा लोके परस्मिं वा पन,
 बुद्धेन सेट्ठो च समो च विज्जति ।
 यमाहुनेय्यानं अग्गतं गतो,
 पुज्जत्थिकानं विपुलप्फलेसिन”न्ति [वि० व० १०४७] ॥

अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि बुद्धस्स दिन्नं महप्फलन्ति ।

न वत्तब्बं बुद्धस्स दिन्नं महप्फलन्तिकथा निट्ठिता ।

१७. सत्तरसमवग्गो

(१७६) ११. दक्खिणाविसुद्धिकथा

८००. दायकतोव दानं विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतोति? आमन्ता । ननु अत्थि केचि पटिग्गाहका आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अज्जलिकरणीया अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्साति? आमन्ता । हज्जि अत्थि केचि पटिग्गाहका आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अज्जलिकरणीया अनुत्तरं पुज्जक्खेत्तं लोकस्स, नो च वत रे वत्तब्बे — “दायकतोव दानं

विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो'ति ।

दायकतोव दानं विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतोति? आमन्ता । ननु चत्तारो पुरिसयुगा अट्ठ पुरिसपुग्गला दक्खिण्य्या वुत्ता भगवताति? आमन्ता । हज्जि चत्तारो पुरिसयुगा अट्ठ पुरिसपुग्गला दक्खिण्य्या वुत्ता भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “दायकतोव दानं विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो'ति ।

दायकतोव दानं विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतोति? आमन्ता । ननु अत्थि केचि सोतापन्ने दानं दत्त्वा दक्खिणं आराधेन्तीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि केचि सोतापन्ने दानं दत्त्वा दक्खिणं आराधेन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “दायकतोव दानं विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो'ति ।

ननु अत्थि केचि सकदागामिस्स...पे०... अनागामिस्स...पे०... अरहतो दानं दत्त्वा दक्खिणं आराधेन्तीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि केचि अरहतो दानं दत्त्वा दक्खिणं आराधेन्ति, नो च वत रे वत्तब्बे — “दायकतोव दानं विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो'ति ।

८०१. पटिग्गाहकतो दानं विसुज्झतीति? आमन्ता । अज्जो अज्जस्स कारको, परकतं सुखदुक्खं, अज्जो करोति अज्जो पटिसंवेदेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दायकतोव दानं विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “चतस्सो खो इमा, आनन्द, दक्खिणा विसुद्धियो! कतमा चतस्सो? अत्थानन्द, दक्खिणा दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो; अत्थानन्द, दक्खिणा पटिग्गाहकतो विसुज्झति, नो दायकतो; अत्थानन्द, दक्खिणा दायकतो चेव विसुज्झति पटिग्गाहकतो च; अत्थानन्द, दक्खिणा नेव दायकतो विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो । इमा खो, आनन्द, चतस्सो दक्खिणा विसुद्धियो'ति [म० नि० ३.३८१] । अत्थेव सुत्तन्तीति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “दायकतोव दानं विसुज्झति, नो पटिग्गाहकतो'ति ।

दक्खिणाविसुद्धिकथा निट्ठिता ।

सत्तरसमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

अत्थि अरहतो पुज्जपचयो, नत्थि अरहतो अकालमच्चु, सब्बमिदं कम्मतो, इन्द्रियबद्धज्जेव दुक्खं, ठपेत्वा अरियमगं अवसेसा सङ्खारा दुक्खा, सङ्खो दक्खिणं पटिग्गणाति, सङ्खो दक्खिणं विसोधेति, सङ्खो भुज्जति पिवति खादति सायति, सङ्खस्स दिन्नं महप्फलं, अत्थि दानं विसुद्धियाति [विसुज्झतीति (स्या०)] ।

१८. अट्ठारसमवग्गो

(१७७) १. मनुस्सलोककथा

८०२. न वत्तब्बं — “बुद्धो भगवा मनुस्सलोके अट्ठासी'ति? आमन्ता । ननु अत्थि बुद्धवुत्थानि चेतियानि

आरामविहारगामनिगमनगरानि रट्टानि जनपदानीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि बुद्धवुत्थानि चेतियानि आरामविहारगामनिगमनगरानि रट्टानि जनपदानि, तेन वत रे वत्तब्बे — “बुद्धो भगवा मनुस्सलोके अट्टासी”ति ।

न वत्तब्बं — “बुद्धो भगवा मनुस्सलोके अट्टासी”ति? आमन्ता । ननु भगवा लुम्बिनिया जातो, बोधिया मूले अभिसम्बुद्धो, बाराणसियं भगवता धम्मचक्कं पवत्तितं, चापाले चेतिये आयुसङ्खारो ओस्सट्ठो, कुसिनारायं भगवा परिनिब्बुतोति? आमन्ता । हज्जि भगवा लुम्बिनिया जातो...पे०... कुसिनारायं भगवा परिनिब्बुतो, तेन वत रे वत्तब्बे — “बुद्धो भगवा मनुस्सलोके अट्टासी”ति ।

न वत्तब्बं — “बुद्धो भगवा मनुस्सलोके अट्टासी”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “एकमिदाहं, भिक्खवे, समयं उक्कट्टायं विहरामि सुभगवने सालराजमूले”ति [दी० नि० २.११]; “एकमिदाहं, भिक्खवे, समयं उरुवेलायं विहरामि अजपालनिग्रोधे पठमाभिसम्बुद्धो”ति [अ० नि० ४.२१]; “एकमिदाहं, भिक्खवे, समयं राजगहे विहरामि वेळुवने कळन्दकनिवापे”ति [दी० नि० २.१८०]; “एकमिदाहं, भिक्खवे, समयं सावत्थियं विहरामि जेतवने अनार्थपिण्डिकस्स आरामे”ति; “एकमिदाहं, भिक्खवे, समयं वेसालियं विहरामि महावने कूटागारसालाय”न्ति [दी० नि० ३.११]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि बुद्धो भगवा मनुस्सलोके अट्टासीति ।

८०३. बुद्धो भगवा मनुस्सलोके अट्टासीति? आमन्ता । ननु भगवा लोके जातो, लोके संवट्ठो, लोकं अभिभुय्य विहरति अनुपलित्तो लोकेनाति [अ० नि० ४.३६]? आमन्ता । हज्जि भगवा लोके जातो, लोके संवट्ठो, लोकं अभिभुय्य विहरति अनुपलित्तो लोकेन, नो च वत रे वत्तब्बे — “बुद्धो भगवा मनुस्सलोके अट्टासी”ति ।

मनुस्सलोककथा निट्ठिता ।

१८. अट्टारसमवग्गो

(१७८) २. धम्मदेसनाकथा

८०४. न वत्तब्बं — “बुद्धेन भगवता धम्मो देसितो”ति? आमन्ता । केन देसितोति? अभिनिम्मितेन देसितोति । अभिनिम्मितो जिनो सत्था सम्मासम्बुद्धो सब्बज्जू सब्बदस्सावी धम्मस्सामी धम्मप्पटिसरणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

न वत्तब्बं — “बुद्धेन भगवता धम्मो देसितो”ति? आमन्ता । केन देसितोति? आयस्मता आनन्देन देसितोति । आयस्मा आनन्दो जिनो सत्था सम्मासम्बुद्धो सब्बज्जू सब्बदस्सावी धम्मस्सामी धम्मप्पटिसरणोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८०५. न वत्तब्बं — “बुद्धेन भगवता धम्मो देसितो”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “संखित्तेनपि खो अहं, सारिपुत्त, धम्मं देसेय्यं; वित्थारेनपि खो अहं, सारिपुत्त, धम्मं देसेय्यं; संखित्तवित्थारेनपि खो अहं, सारिपुत्त, धम्मं देसेय्यं; अज्जातारो च दुल्लभा”ति [अ० नि० ३.३३ सारिपुत्तसुत्ते]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि बुद्धेन भगवता धम्मो देसितोति ।

८०६. न वत्तब्बं — “बुद्धेन भगवता धम्मो देसितो”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “अभिज्जायाहं, भिक्खवे, धम्मं देसेमि, नो अनभिज्जाय; सनिदानाहं, भिक्खवे, धम्मं देसेमि, नो अनिदानं; सप्पाटिहारियाहं, भिक्खवे, धम्मं देसेमि,

नो अप्पाटिहारियं; तस्स [यच्चस्स (सी० पी० क०)] मय्हं, भिक्खवे, अभिज्जाय धम्मं देसयतो नो अनभिज्जाय, सनिदानं धम्मं देसयतो नो अनिदानं, सप्पाटिहारियं धम्मं देसयतो नो अप्पाटिहारियं करणीयो ओवादो करणीया अनुसासनी; अलच्च पन वो, भिक्खवे, तुट्ठिया अलं अत्तमनताय अलं सोमनस्साय — सम्मासम्बुद्धो भगवा, स्वाक्खातो धम्मो, सुप्पटिपन्नो सङ्गो’ति । इमस्मिच्च पन वेय्याकरणस्मिं भज्जमाने दससहस्सिलोकधातु अकम्पित्था’ति [अ० नि० ३.१२६]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि बुद्धेन भगवता धम्मो देसितोति ।

धम्मदेसनाकथा निट्ठिता ।

१८. अट्टारसमवग्गो

(१७९) ३. करुणाकथा

८०७. नत्थि बुद्धस्स भगवतो करुणाति? आमन्ता । नत्थि बुद्धस्स भगवतो मेत्ताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नत्थि बुद्धस्स भगवतो करुणाति? आमन्ता । नत्थि बुद्धस्स भगवतो मुदिता...पे०... उपेक्खाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि बुद्धस्स भगवतो मेत्ताति? आमन्ता । अत्थि बुद्धस्स भगवतो करुणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि बुद्धस्स भगवतो मुदिता...पे०... उपेक्खाति? आमन्ता । अत्थि बुद्धस्स भगवतो करुणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

नत्थि बुद्धस्स भगवतो करुणाति? आमन्ता । भगवा अकारुणिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु भगवा कारुणिको लोकहितो लोकानुकम्पको लोकत्थचरोति? आमन्ता । हज्जि भगवा कारुणिको लोकहितो लोकानुकम्पको लोकत्थचरो, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि बुद्धस्स भगवतो करुणा’ति...पे०... ।

नत्थि बुद्धस्स भगवतो करुणाति? आमन्ता । ननु भगवा महाकरुणासमापत्तिं समापज्जीति? आमन्ता । हज्जि भगवा महाकरुणासमापत्तिं समापज्जि, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि बुद्धस्स भगवतो करुणा’ति ।

८०८. अत्थि बुद्धस्स भगवतो करुणाति? आमन्ता । भगवा सरागोति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि नत्थि बुद्धस्स भगवतो करुणाति ।

करुणाकथा निट्ठिता ।

१८. अट्टारसमवग्गो

(१८०) ४. गन्धजातिकथा

८०९. बुद्धस्स भगवतो उच्चारपस्सावो अतिविय अज्जे गन्धजाते अधिगगणहातीति? आमन्ता । भगवा गन्धभोजीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु भगवा ओदनकुम्मासं भुज्जतीति? आमन्ता । हज्जि भगवा ओदनकुम्मासं भुज्जति, नो च वत रे वत्तब्बे — “बुद्धस्स भगवतो उच्चारपस्सावो अतिविय अज्जे गन्धजाते अधिगगणहाती’ति ।

बुद्धस्स भगवतो उच्चारपस्सावो अतिविय अज्जे गन्धजाते अधिगगणहातीति? आमन्ता । अत्थि केचि बुद्धस्स

भगवतो उच्चारपस्सावं न्हायन्ति विलिम्पन्ति उच्छादेन्ति [उच्चारन्ति (सी० पी० क०)] पेळाय पटिसामेन्ति करण्डाय निक्खिपन्ति आपणे पसारेन्ति, तेन च गन्धेन गन्धकरणीयं करोन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

गन्धजातिकथा निड्डिता ।

१८. अट्टारसमवग्गो

(१८१) ५. एकमग्गकथा

८१०. एकेन अरियमग्गेन चत्तारि सामञ्जफलानि सच्छिकरोतीति? आमन्ता । चतुन्नं फस्सानं...पे०... चतुन्नं सञ्जानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... एकेन अरियमग्गेन चत्तारि सामञ्जफलानि सच्छिकरोतीति? आमन्ता । सोतापत्तिमग्गेनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सकदागामि...पे०... अनागामिमग्गेनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कतमेन मग्गेनाति? अरहत्तमग्गेनाति । अरहत्तमग्गेन सक्कायदिट्ठिं विचिकिच्छं सीलब्बतपरामासं जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहत्तमग्गेन सक्कायदिट्ठिं विचिकिच्छं सीलब्बतपरामासं जहतीति? आमन्ता । ननु तिण्णं संयोजनानं पहानं सोतापत्तिफलं वुत्तं भगवताति? आमन्ता । हज्जि तिण्णं संयोजनानं पहानं सोतापत्तिफलं वुत्तं भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहत्तमग्गेन सक्कायदिट्ठिं विचिकिच्छं सीलब्बतपरामासं जहती”ति ।

अरहत्तमग्गेन ओळारिकं कामरागं ओळारिकं ब्यापादं जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहत्तमग्गेन ओळारिकं कामरागं ओळारिकं ब्यापादं जहतीति? आमन्ता । ननु कामरागब्यापादानं तनुभावं सकदागामिफलं वुत्तं भगवताति? आमन्ता । हज्जि कामरागब्यापादानं तनुभावं सकदागामिफलं वुत्तं भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहत्तमग्गेन ओळारिकं कामरागं ओळारिकं ब्यापादं जहती”ति ।

अरहत्तमग्गेन अणुसहगतं कामरागं अणुसहगतं ब्यापादं जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहत्तमग्गेन अणुसहगतं कामरागं अणुसहगतं ब्यापादं जहतीति? आमन्ता । ननु कामरागब्यापादानं अनवसेसप्पहानं अनागामिफलं वुत्तं भगवताति? आमन्ता । हज्जि कामरागब्यापादानं अनवसेसप्पहानं अनागामिफलं वुत्तं भगवता, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहत्तमग्गेन अणुसहगतं कामरागं अणुसहगतं ब्यापादं जहती”ति ।

८११. न वत्तब्बं — “एकेन अरियमग्गेन चत्तारि सामञ्जफलानि सच्छिकरोती”ति? आमन्ता । भगवता सोतापत्तिमग्गो भावितोति? आमन्ता । भगवा सोतापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... भगवता सकदागामि...पे०... अनागामिमग्गो भावितोति? आमन्ता । भगवा अनागामीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८१२. भगवा एकेन अरियमग्गेन चत्तारि सामञ्जफलानि सच्छिकरोति, सावका चतूहि अरियमग्गेहि चत्तारि सामञ्जफलानि सच्छिकरोन्तीति? आमन्ता । सावका बुद्धस्स भगवतो अदिट्ठं दक्खन्ति अनधिगतं अधिगच्छन्ति असच्छिकतं सच्छिकरोन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

एकमग्गकथा निड्डिता ।

१८. अट्टारसमवग्गो

(१८२) ६. ज्ञानसङ्कमतिकथा

८१३. ज्ञाना ज्ञानं सङ्कमतीति? आमन्ता । पठमा ज्ञाना ततियं ज्ञानं सङ्कमतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ज्ञाना ज्ञानं सङ्कमतीति? आमन्ता । दुतिया ज्ञाना चतुत्थं ज्ञानं सङ्कमतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पठमा ज्ञाना दुतियं ज्ञानं सङ्कमतीति? आमन्ता । या पठमस्स ज्ञानस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव दुतियस्स ज्ञानस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पठमा ज्ञाना दुतियं ज्ञानं सङ्कमति, न वत्तब्बं — “या पठमस्स ज्ञानस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव दुतियस्स ज्ञानस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधी”ति? आमन्ता । दुतियं ज्ञानं अनावट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... अप्पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु दुतियं ज्ञानं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? आमन्ता । हज्जि दुतियं ज्ञानं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जति, नो च वत रे वत्तब्बे — “पठमा ज्ञाना दुतियं ज्ञानं सङ्कमती”ति...पे०... ।

पठमा ज्ञाना दुतियं ज्ञानं सङ्कमतीति? आमन्ता । पठमं ज्ञानं कामे आदीनवतो मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? आमन्ता । दुतियं ज्ञानं कामे आदीनवतो मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पठमं ज्ञानं सवितक्कं सविचारन्ति? आमन्ता । दुतियं ज्ञानं सवितक्कं सविचारन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पठमा ज्ञाना दुतियं ज्ञानं सङ्कमतीति? आमन्ता । तज्जेव पठमं ज्ञानं तं दुतियं ज्ञानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८१४. दुतिया ज्ञाना ततियं ज्ञानं सङ्कमतीति? आमन्ता । या दुतियस्स ज्ञानस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव ततियस्स ज्ञानस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दुतिया ज्ञाना ततियं ज्ञानं सङ्कमति, न वत्तब्बं — “या दुतियस्स ज्ञानस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव ततियस्स ज्ञानस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधी”ति? आमन्ता । ततियं ज्ञानं अनावट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... अप्पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु ततियं ज्ञानं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? आमन्ता । हज्जि ततियं ज्ञानं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जति, नो च वत रे वत्तब्बे — “दुतिया ज्ञाना ततियं ज्ञानं सङ्कमती”ति ।

दुतिया ज्ञाना ततियं ज्ञानं सङ्कमतीति? आमन्ता । दुतियं ज्ञानं वितक्कविचारे आदीनवतो मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? आमन्ता । ततियं ज्ञानं वितक्कविचारे आदीनवतो मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दुतियं ज्ञानं सप्पीतिकन्ति? आमन्ता । ततियं ज्ञानं सप्पीतिकन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... दुतिया ज्ञाना ततियं ज्ञानं सङ्कमतीति? आमन्ता । तज्जेव दुतियं ज्ञानं तं ततियं ज्ञानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८१५. ततिया ज्ञाना चतुत्थं ज्ञानं सङ्कमतीति? आमन्ता । या ततियस्स ज्ञानस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि,

साव चतुर्थस्स ज्ञानस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ततिया ज्ञाना चतुर्थं ज्ञानं सङ्कमति, न वत्तब्बं — “या ततियस्स ज्ञानस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधि, साव चतुर्थस्स ज्ञानस्स उप्पादाय आवट्टना...पे०... पणिधी”ति? आमन्ता । चतुर्थं ज्ञानं अनावट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... अप्पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु चतुर्थं ज्ञानं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जतीति? आमन्ता । हज्जि चतुर्थं ज्ञानं आवट्टेन्तस्स उप्पज्जति...पे०... पणिदहन्तस्स उप्पज्जति, नो च वत रे वत्तब्बे — “ततिया ज्ञाना चतुर्थं ज्ञानं सङ्कमती”ति ।

ततिया ज्ञाना चतुर्थं ज्ञानं सङ्कमतीति? आमन्ता । ततियं ज्ञानं पीतिं आदीनवतो मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? आमन्ता । चतुर्थं ज्ञानं पीतिं आदीनवतो मनसिकरोतो उप्पज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ततियं ज्ञानं सुखसहगतन्ति? आमन्ता । चतुर्थं ज्ञानं सुखसहगतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ततिया ज्ञाना चतुर्थं ज्ञानं सङ्कमतीति? आमन्ता । तज्जेव ततियं ज्ञानं तं चतुर्थं ज्ञानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८१६. न वत्तब्बं — “ज्ञाना ज्ञानं सङ्कमती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि...पे०... चतुर्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरती”ति [अ० नि० २.१३; ४.१६३]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि ज्ञाना ज्ञानं सङ्कमतीति ।

ज्ञानसङ्कन्तिकथा निट्ठिता ।

१८. अट्टारसमवग्गो

(१८३) ७. ज्ञानन्तरिककथा

८१७. अत्थि ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । अत्थि फस्सन्तरिका...पे०... अत्थि सज्जन्तरिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । दुतियस्स च ज्ञानस्स ततियस्स च ज्ञानस्स अन्तरे अत्थि ज्ञानन्तरिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । ततियस्स च ज्ञानस्स चतुर्थस्स च ज्ञानस्स अन्तरे अत्थि ज्ञानन्तरिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दुतियस्स च ज्ञानस्स ततियस्स च ज्ञानस्स अन्तरे नत्थि ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । हज्जि दुतियस्स च ज्ञानस्स ततियस्स च ज्ञानस्स अन्तरे नत्थि ज्ञानन्तरिका, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि ज्ञानन्तरिका”ति ।

ततियस्स च ज्ञानस्स चतुर्थस्स च ज्ञानस्स अन्तरे नत्थि ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । हज्जि ततियस्स च ज्ञानस्स चतुर्थस्स च ज्ञानस्स अन्तरे नत्थि ज्ञानन्तरिका, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि ज्ञानन्तरिका”ति ।

८१८. पठमस्स च ज्ञानस्स दुतियस्स च ज्ञानस्स अन्तरे अत्थि ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । दुतियस्स च ज्ञानस्स

ततियस्स च ज्ञानस्स अन्तरे अत्थि ज्ञानन्तरिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पठमस्स च ज्ञानस्स दुतियस्स च ज्ञानस्स अन्तरे अत्थि ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । ततियस्स च ज्ञानस्स चतुत्थस्स च ज्ञानस्स अन्तरे अत्थि ज्ञानन्तरिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दुतियस्स च ज्ञानस्स ततियस्स च ज्ञानस्स अन्तरे नत्थि ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । पठमस्स च ज्ञानस्स दुतियस्स च ज्ञानस्स अन्तरे नत्थि ज्ञानन्तरिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

ततियस्स च ज्ञानस्स चतुत्थस्स च ज्ञानस्स अन्तरे नत्थि ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । पठमस्स च ज्ञानस्स दुतियस्स च ज्ञानस्स अन्तरे नत्थि ज्ञानन्तरिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८१९. अवितक्को विचारमत्तो समाधि ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । सवितक्को सविचारो समाधि ज्ञानन्तरिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अवितक्को विचारमत्तो समाधि ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । अवितक्को अविचारो समाधि ज्ञानन्तरिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सवितक्को सविचारो समाधि न ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । अवितक्को विचारमत्तो समाधि न ज्ञानन्तरिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अवितक्को अविचारो समाधि न ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । अवितक्को विचारमत्तो समाधि न ज्ञानन्तरिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८२०. द्विन्नं ज्ञानानं पटुप्पन्नानमन्तरे अवितक्को विचारमत्तो समाधीति? आमन्ता । ननु अवितक्के विचारमत्ते समाधिम्हि वत्तमाने पठमं ज्ञानं निरुद्धं दुतियं ज्ञानं पटुप्पन्नन्ति? आमन्ता । हज्जि अवितक्के विचारमत्ते समाधिम्हि वत्तमाने पठमं ज्ञानं निरुद्धं दुतियं ज्ञानं पटुप्पन्नं, नो च वत रे वत्तब्बे — “द्विन्नं ज्ञानानं पटुप्पन्नानमन्तरे अवितक्को विचारमत्तो समाधि ज्ञानन्तरिकाति ।

८२१. अवितक्को विचारमत्तो समाधि न ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । अवितक्को विचारमत्तो समाधि पठमं ज्ञानं... पे०... दुतियं ज्ञानं... पे०... ततियं ज्ञानं... पे०... चतुत्थं ज्ञानन्ति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि अवितक्को विचारमत्तो समाधि ज्ञानन्तरिकाति ।

८२२. अवितक्को विचारमत्तो समाधि ज्ञानन्तरिकाति? आमन्ता । ननु तयो समाधी वुत्ता भगवता — सवितक्को सविचारो समाधि, अवितक्को विचारमत्तो समाधि, अवितक्को अविचारो समाधीति [दी० नि० ३.३०५, ३५३]? आमन्ता । हज्जि तयो समाधी वुत्ता भगवता — सवितक्को...पे०... अविचारो समाधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “अवितक्को विचारमत्तो समाधि ज्ञानन्तरिका”ति ।

ज्ञानन्तरिककथा निड्डिता ।

१८. अट्टारसमवग्गो

(१८४) ८. सद्दं सुणातीतिकथा

८२३. समापन्नो सद्दं सुणातीति? आमन्ता । समापन्नो चक्खुना रूपं पस्सति...पे०... सोतेन...पे०... घानेन...पे०... जिह्वाय...पे०... कायेन फोड्डब्बं फुसतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

समापन्नो सद्दं सुणातीति? आमन्ता । सोतविज्जाणसमङ्गी समापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे । ननु समाधि मनोविज्जाणसमङ्गिस्सति? आमन्ता । हज्जि समाधि मनोविज्जाणसमङ्गिस्स, नो च वत रे वत्तब्बे — “समापन्नो सद्दं सुणाती”ति ।

समाधि मनोविज्जाणसमङ्गिस्स, सोतविज्जाणसमङ्गी सद्दं सुणातीति? आमन्ता । हज्जि समाधि मनोविज्जाणसमङ्गिस्स, सोतविज्जाणसमङ्गी सद्दं सुणाति, नो च वत रे वत्तब्बे — “समापन्नो सद्दं सुणाती”ति । समाधि मनोविज्जाणसमङ्गिस्स, सोतविज्जाणसमङ्गी सद्दं सुणातीति? आमन्ता । द्विन्नं फस्सानं...पे०... द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८२४. न वत्तब्बं — “समापन्नो सद्दं सुणाती”ति? आमन्ता । ननु पठमस्स ज्ञानस्स सद्दो कण्टको वुत्तो भगवताति? आमन्ता । हज्जि पठमस्स ज्ञानस्स सद्दो कण्टको वुत्तो भगवता, तेन वत रे वत्तब्बे — “समापन्नो सद्दं सुणाती”ति ।

८२५. पठमस्स ज्ञानस्स सद्दो कण्टको वुत्तो भगवताति, समापन्नो सद्दं सुणातीति? आमन्ता । दुतियस्स ज्ञानस्स वितक्को विचारो कण्टको वुत्तो भगवता, अत्थि तस्स वितक्कविचाराति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पठमस्स ज्ञानस्स सद्दो कण्टको वुत्तो भगवताति, समापन्नो सद्दं सुणातीति? आमन्ता । ततियस्स ज्ञानस्स पीति कण्टको...पे०... चतुत्थस्स ज्ञानस्स अस्सासपस्सासो कण्टको ... आकासानज्जायतनं समापन्नस्स रूपसज्जा कण्टको... विज्जाणज्जायतनं समापन्नस्स आकासानज्जायतनसज्जा कण्टको... आकिञ्चज्जायतनं समापन्नस्स विज्जाणज्जायतनसज्जा कण्टको... नेवसज्जानासज्जायतनं समापन्नस्स आकिञ्चज्जायतनसज्जा कण्टको... सज्जावेदयितनिरोधं समापन्नस्स सज्जा च वेदना च कण्टको वुत्तो भगवता, अत्थि तस्स सज्जा च वेदना चाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सद्दं सुणातीतिकथा निट्ठिता ।

१८. अट्टारसमवग्गो

(१८५) ९. चक्खुना रूपं पस्सतीतिकथा

८२६. चक्खुना रूपं पस्सतीति? आमन्ता । रूपेन रूपं पस्सतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपेन रूपं पस्सतीति? आमन्ता । रूपेन रूपं पटिविजानातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपेन रूपं पटिविजानातीति? आमन्ता । रूपं मनोविज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खुना रूपं पस्सतीति? आमन्ता । अत्थि चक्खुस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु नत्थि चक्खुस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि नत्थि चक्खुस्स आवट्टना...पे०...

पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “चक्खुना रूपं पस्सती”ति ।

सोतेन सद्दं सुणातीति...पे०... घानेन गन्धं घायतीति...पे०... जिह्वाय रसं सायतीति...पे०... कायेन फोडुब्बं फुसतीति? आमन्ता । रूपेन रूपं फुसतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रूपेन रूपं फुसतीति? आमन्ता । रूपेन रूपं पटिविजानातीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपेन रूपं पटिविजानातीति? आमन्ता । रूपं मनोविज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... कायेन फोडुब्बं फुसतीति? आमन्ता । अत्थि कायस्स आवट्टना... पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु नत्थि कायस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि नत्थि कायस्स आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “कायेन फोडुब्बं फुसती”ति...पे०... ।

८२७. न वत्तब्बं — “चक्खुना रूपं पस्सती”ति...पे०... “कायेन फोडुब्बं फुसती”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुना रूपं पस्सति...पे०... कायेन फोडुब्बं फुसती”ति [म० नि० १.३४९; अ० नि० ४.३७ (अट्ठकथा पस्सितब्बा)]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि चक्खुना रूपं पस्सति...पे०... कायेन फोडुब्बं फुसतीति ।

चक्खुना रूपं पस्सतीतिकथा निट्ठिता ।

अट्ठारसमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

बुद्धो भगवा मनुस्सलोके अट्ठासि, बुद्धेन भगवता धम्मो देसितो, नत्थि बुद्धस्स भगवतो करुणा, बुद्धस्स भगवतो उच्चारपस्सावो अतिविय अज्जे गन्धजाते अधिगण्हाति, एकेन अरियमग्गेन चत्तारि सामञ्जफलानि सच्छिकरोति, ज्ञाना ज्ञानं सङ्गमति, अत्थि ज्ञानन्तरिका, समापन्नो सद्दं सुणाति, चक्खुना रूपं पस्सति कायेन फोडुब्बं फुसति ।

१९. एकूनवीसतिमवग्गो

(१८६) १. किलेसजहनकथा

८२८. अतीते किलेसे जहतीति? आमन्ता । निरुद्धं निरोधेति, विगतं विगमेति, खीणं खेपेति, अत्थङ्गतं अत्थङ्गमेति, अब्भत्थङ्गतं अब्भत्थङ्गमेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अतीते किलेसे जहतीति? आमन्ता । ननु अतीतं निरुद्धन्ति? आमन्ता । हज्जि अतीतं निरुद्धं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अतीते किलेसे जहती”ति । अतीते किलेसे जहतीति? आमन्ता । ननु अतीतं नत्थीति? आमन्ता । हज्जि अतीतं नत्थि, नो च वत रे वत्तब्बे — “अतीते किलेसे जहती”ति ।

८२९. अनागते किलेसे जहतीति? आमन्ता । अजातं अजनेति, असज्जातं असज्जनेति, अनिब्बत्तं अनिब्बत्तेति, अपातुभूतं अपातुभावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनागते किलेसे जहतीति? आमन्ता । ननु अनागतं अजातन्ति? आमन्ता । हज्जि अनागतं अजातं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनागते किलेसे जहती”ति । अनागते किलेसे जहतीति? आमन्ता । ननु अनागतं नत्थीति? आमन्ता । हज्जि अनागतं नत्थि, नो च वत रे वत्तब्बे — “अनागते किलेसे जहती”ति ।

८३०. पच्चुप्पन्ने किलेसे जहतीति? आमन्ता । रत्तो रागं जहति, दुट्ठो दोसं जहति, मूळ्हो मोहं जहति, किलिड्डो किलेसे जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रागेन रागं जहति, दोसेन दोसं जहति, मोहेन मोहं जहति, किलेसेहि किलेसे जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रागो चित्तसम्पयुत्तो, मग्गो चित्तसम्पयुत्तोति? आमन्ता । द्विन्नं चित्तानं समोधानं होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

रागो अकुसलो, मग्गो कुसलोति? आमन्ता । कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कुसलाकुसला सावज्जानवज्जा हीनपणीता कण्हसुक्कसप्पटिभागा धम्मा सम्मुखीभावं आगच्छन्तीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “चत्तारिमानि, भिक्खवे, सुविदूरविदूरानि! कतमानि चत्तारि? नभञ्च, भिक्खवे, पथवी च — इदं पठमं सुविदूरविदूरं...पे०... तस्मा सतं धम्मो असब्धि आरका”ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “कुसलाकुसला...पे०... सम्मुखीभावं आगच्छन्ती”ति ।

८३१. न वत्तब्बं — “अतीते किलेसे जहति, अनागते किलेसे जहति, पच्चुप्पन्ने किलेसे जहती”ति? आमन्ता । नत्थि किलेसे जहतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... तेन हि अतीते किलेसे जहति, अनागते किलेसे जहति, पच्चुप्पन्ने किलेसे जहतीति ।

किलेसजहनकथा निड्डिता ।

१९. एकूनवीसतिमवग्गो

(१८७) २. सुज्जताकथा

८३२. सुज्जता सङ्खारक्खन्धपरियापन्नाति? आमन्ता । अनिमित्तं सङ्खारक्खन्धपरियापन्नन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सुज्जता सङ्खारक्खन्धपरियापन्नाति? आमन्ता । अप्पणिहितो सङ्खारक्खन्धपरियापन्नोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अनिमित्तं न वत्तब्बं — “सङ्खारक्खन्धपरियापन्न”न्ति? आमन्ता । सुज्जता न वत्तब्बा — “सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अप्पणिहितो न वत्तब्बो — “सङ्खारक्खन्धपरियापन्नो”ति? आमन्ता । सुज्जता न वत्तब्बा — “सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सुज्जता सङ्खारक्खन्धपरियापन्नाति? आमन्ता । सङ्खारक्खन्धो न अनिच्चो न सङ्खतो न पटिच्चसमुप्पन्नो न खयधम्मो न वयधम्मो न विरागधम्मो न निरोधधम्मो न विपरिणामधम्मोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु सङ्खारक्खन्धो अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्नो खयधम्मो वयधम्मो विरागधम्मो निरोधधम्मो विपरिणामधम्मोति? आमन्ता । हज्जि सङ्खारक्खन्धो अनिच्चो...पे०... विपरिणामधम्मो, नो च वत रे वत्तब्बे — “सुज्जता सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना”ति ।

८३३. रूपक्खन्धस्स सुज्जता सङ्खारक्खन्धपरियापन्नाति? आमन्ता । सङ्खारक्खन्धस्स सुज्जता रूपक्खन्धपरियापन्नाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... वेदनाक्खन्धस्स...पे०... सज्जाक्खन्धस्स... विज्जाणक्खन्धस्स सुज्जता सङ्खारक्खन्धपरियापन्नाति? आमन्ता । सङ्खारक्खन्धस्स सुज्जता विज्जाणक्खन्धपरियापन्नाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सङ्खारक्खन्धस्स सुज्जता न वत्तब्बा — “रूपक्खन्धपरियापन्ना”ति? आमन्ता । रूपक्खन्धस्स सुज्जता न वत्तब्बा — “सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सङ्खारक्खन्धस्स सुज्जता न वत्तब्बा — “वेदनाक्खन्धपरियापन्ना... पे०... सज्जाक्खन्धपरियापन्ना... विज्जाणक्खन्धपरियापन्ना”ति? आमन्ता । विज्जाणक्खन्धस्स सुज्जता न वत्तब्बा — “सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना”ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८३४. न वत्तब्बं — सुज्जता सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सुज्जमिदं, भिक्खवे, सङ्खारा अत्तेन वा अत्तनियेन वा”ति [म० नि० ३.६९ आनेज्जसप्पाये]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि सुज्जता सङ्खारक्खन्धपरियापन्नाति ।

सुज्जताकथा निट्ठिता ।

१९. एकूनवीसतिमवग्गो

(१८८) ३ सामज्जफलकथा

८३५. सामज्जफलं असङ्खतन्ति? आमन्ता । निब्बानं ताणं लेणं सरणं परायणं अच्चुतं अमतन्ति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... सामज्जफलं असङ्खतं, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे असङ्खतानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८३६. सामज्जफलं असङ्खतन्ति? आमन्ता । सामज्जं असङ्खतन्ति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... सामज्जं सङ्खतन्ति? आमन्ता । सामज्जफलं सङ्खतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सोतापत्तिफलं असङ्खतन्ति? आमन्ता । सोतापत्तिमग्गो असङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सोतापत्तिमग्गो सङ्खतोति? आमन्ता । सोतापत्तिफलं सङ्खतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सकदागामिफलं...पे०... अनागामिफलं...पे०... अरहत्तफलं असङ्खतन्ति? आमन्ता । अरहत्तमग्गो असङ्खतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहत्तमग्गो सङ्खतोति? आमन्ता । अरहत्तफलं सङ्खतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सोतापत्तिफलं असङ्खतं, सकदागामिफलं...पे०... अनागामिफलं ...पे०... अरहत्तफलं असङ्खतं, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । पञ्च असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पञ्च असङ्खतानीति? आमन्ता । पञ्च ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सामज्जफलकथा निट्ठिता ।

१९. एकूनवीसतिमवग्गो

(१८९) ४. पत्तिक्कथा

८३७. पत्ति असङ्खतोति? आमन्ता । निब्बानं ताणं लेणं सरणं परायणं अच्चुतं अमतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पत्ति

असङ्खता, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे असङ्खतानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८३८. चीवरस्स पत्ति असङ्खताति? आमन्ता । निब्बानं...पे०... अमत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चीवरस्स पत्ति असङ्खता, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे असङ्खतानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पिण्डपातस्स...पे०... सेनासनस्स...पे०... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारस्स पत्ति असङ्खताति? आमन्ता । निब्बानं...पे०... अच्युतं अमत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारस्स पत्ति असङ्खता, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे असङ्खतानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

चीवरस्स पत्ति असङ्खता...पे०... पिण्डपातस्स...पे०... सेनासनस्स...पे०... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारस्स पत्ति असङ्खता, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । पञ्च असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पञ्च असङ्खतानीति? आमन्ता । पञ्च ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८३९. पठमस्स ज्ञानस्स पत्ति असङ्खता (एवं सब्बं वित्थारेतब्बं) दुतियस्स ज्ञानस्स... ततियस्स ज्ञानस्स... चतुत्थस्स ज्ञानस्स... आकासानज्जायतनस्स... विज्जाणज्जायतनस्स... आकिञ्चज्जायतनस्स... नेवसज्जानासज्जायतनस्स... सोतापत्तिमग्गस्स... सोतापत्तिफलस्स... सकदागामिमग्गस्स... सकदागामिफलस्स... अनागामिमग्गस्स... अनागामिफलस्स... अरहत्तमग्गस्स... अरहत्तफलस्स पत्ति असङ्खताति? आमन्ता । निब्बानं...पे०... अच्युतं अमत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अरहत्तफलस्स पत्ति असङ्खता, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे असङ्खतानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सोतापत्तिमग्गस्स पत्ति असङ्खता... सोतापत्तिफलस्स पत्ति असङ्खता... अरहत्तमग्गस्स पत्ति असङ्खता... अरहत्तफलस्स पत्ति असङ्खता... निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । नव असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नव असङ्खतानीति? आमन्ता । नव ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८४०. न वत्तब्बं — पत्ति असङ्खताति? आमन्ता । पत्ति रूपं ... वेदना... सज्जा... सङ्खारा... विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि पत्ति असङ्खताति ।

पत्तिकथा निड्डिता ।

१९. एकूनवीसतिमवग्गो

(१९०) ५. तथताकथा

८४१. सब्बधम्मनं तथता असङ्खताति? आमन्ता । निब्बानं...पे०... अमत्तन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बधम्मनं तथता असङ्खता, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे असङ्खतानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८४२. रूपस्स रूपता, ननु रूपता असङ्खताति? आमन्ता । निब्बानं...पे०... अमतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... रूपस्स रूपता, ननु रूपता असङ्खता, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । द्वे असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वे असङ्खतानीति? आमन्ता । द्वे ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

वेदनाय वेदनता, ननु वेदनता...पे०... सज्जाय सज्जता, ननु सज्जता...पे०... सङ्खारानं सङ्खारता, ननु सङ्खारता...पे०... विज्जाणस्स विज्जाणता, ननु विज्जाणता असङ्खताति? आमन्ता । निब्बानं...पे०... अमतन्ति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... ।

रूपस्स रूपता, ननु रूपता...पे०... विज्जाणस्स विज्जाणता, ननु विज्जाणता असङ्खता, निब्बानं असङ्खतन्ति? आमन्ता । छ असङ्खतानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... छ असङ्खतानीति? आमन्ता । छ ताणानि...पे०... अन्तरिका वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८४३. न वत्तब्बं — “सब्बधम्मानं तथता असङ्खता”ति? आमन्ता । सब्बधम्मानं तथता रूपं... वेदना... सज्जा... सङ्खारा... विज्जाणन्ति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि सब्बधम्मानं तथता असङ्खताति ।

तथताकथा निद्विता ।

१९. एकूनवीसतिमवगो

(१९१) ६. कुसलकथा

८४४. निब्बानधातु कुसलाति? आमन्ता । सारम्मणा, अत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अनारम्मणा, नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । हज्जि अनारम्मणा, नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “निब्बानधातु कुसला”ति ।

८४५. अलोभो कुसलो सारम्मणो, अत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । निब्बानधातु कुसला सारम्मणा, अत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... अदोसो कुसलो...पे०... अमोहो कुसलो...पे०... सद्धा... वीरियं... सति... समाधि...पे०... पज्जा कुसला सारम्मणा, अत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । निब्बानधातु कुसला सारम्मणा, अत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

निब्बानधातु कुसला अनारम्मणा, नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । अलोभो कुसलो अनारम्मणो, नत्थि तस्स आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... निब्बानधातु कुसला अनारम्मणा, नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? आमन्ता । अदोसो कुसलो...पे०... अमोहो कुसलो...पे०... सद्धा... वीरियं... सति... समाधि...पे०... पज्जा कुसला अनारम्मणा, नत्थि ताय आवट्टना...पे०... पणिधीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८४६. न वत्तब्बं — “निब्बानधातु कुसला”ति? आमन्ता । ननु निब्बानधातु अनवज्जाति? आमन्ता । हज्जि निब्बानधातु अनवज्जा, तेन वत रे वत्तब्बे — “निब्बानधातु कुसला”ति ।

कुसलकथा निद्विता ।

१९. एकूनवीसतिमवग्गो

(१९२) ७. अच्चन्तनियामकथा

८४७. अत्थि पुथुज्जनस्स अच्चन्तनियामताति? आमन्ता । मातुघातको अच्चन्तनियतो, पितुघातको...पे०... अरहन्तघातको...पे०... रुहिरुप्पादको ...पे०... सङ्गभेदको अच्चन्तनियतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८४८. अत्थि पुथुज्जनस्स अच्चन्तनियामताति? आमन्ता । अच्चन्तनियतस्स पुग्गलस्स विचिकिच्छा उप्पज्जेय्याति? आमन्ता । हज्जि अच्चन्तनियतस्स पुग्गलस्स विचिकिच्छा उप्पज्जेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि पुथुज्जनस्स अच्चन्तनियामता”ति ।

अच्चन्तनियतस्स पुग्गलस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जेय्याति? आमन्ता । पहीनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पहीनाति? आमन्ता । सोतापत्तिमग्गेनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सकदागामिमग्गेन ...पे०... अनागामिमग्गेन...पे०... अरहत्तमग्गेनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कतमेन मग्गेनाति? अकुसलेन मग्गेनाति । अकुसलो मग्गो निय्यानिको खयगामी बोधगामी अनासवो...पे०... असंकिलेसिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अकुसलो मग्गो अनिय्यानिको...पे०... संकिलेसिकोति? आमन्ता । हज्जि अकुसलो मग्गो अनिय्यानिको...पे०... संकिलेसिको, नो च वत रे वत्तब्बे — “अच्चन्तनियतस्स पुग्गलस्स विचिकिच्छा अकुसलेन मग्गेन पहीना”ति ।

८४९. सस्सतदिट्ठिया नियतस्स पुग्गलस्स उच्छेददिट्ठि उप्पज्जेय्याति? आमन्ता । हज्जि सस्सतदिट्ठिया नियतस्स पुग्गलस्स उच्छेददिट्ठि उप्पज्जेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि पुथुज्जनस्स अच्चन्तनियामता”ति ।

सस्सतदिट्ठिया नियतस्स पुग्गलस्स उच्छेददिट्ठि नुप्पज्जेय्याति? आमन्ता । पहीनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पहीनाति? आमन्ता । सोतापत्तिमग्गेनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सकदागामिमग्गेन...पे०... अनागामिमग्गेन...पे०... अरहत्तमग्गेनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कतमेन मग्गेनाति? अकुसलेन मग्गेन । अकुसलो मग्गो...पे०... नो च वत रे वत्तब्बे — “सस्सतदिट्ठिया नियतस्स पुग्गलस्स उच्छेददिट्ठि अकुसलेन मग्गेन पहीना”ति ।

८५०. उच्छेददिट्ठिया नियतस्स पुग्गलस्स सस्सतदिट्ठि उप्पज्जेय्याति? आमन्ता । हज्जि उच्छेददिट्ठिया नियतस्स पुग्गलस्स सस्सतदिट्ठि उप्पज्जेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि पुथुज्जनस्स अच्चन्तनियामता”ति ।

उच्छेददिट्ठिया नियतस्स पुग्गलस्स सस्सतदिट्ठि नुप्पज्जेय्याति? आमन्ता । पहीनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पहीनाति? आमन्ता । सोतापत्तिमग्गेनाति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... सकदागामिमग्गेन...पे०... अनागामिमग्गेन...पे०... अरहत्तमग्गेनाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

कतमेन मग्गेनाति? अकुसलेन मग्गेनाति । अकुसलो मग्गो...पे०... नो च वत रे वत्तब्बे — “उच्छेददिट्ठिया नियतस्स

पुगलस्स सस्सतदिट्ठि अकुसलेन मग्गेन पहीना”ति ।

८५१. न वत्तब्बं — “अत्थि पुथुज्जनस्स अच्चन्तनियामता”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो समन्नागतो होति एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्महि, सो [एवं खो भिक्खवे पुगगलो (अ० नि० ७.१५)] सकिं निमुग्गो निमुग्गोव होती”ति [अ० नि० ७.१५]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अत्थि पुथुज्जनस्स अच्चन्तनियामताति ।

८५२. वुत्तं भगवता — “इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो समन्नागतो होति एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्महि, सो सकिं निमुग्गो निमुग्गोव होती”ति कत्वा तेन च कारणेन अत्थि पुथुज्जनस्स अच्चन्तनियामताति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जती”ति [अ० नि० ७.१५]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । सब्बकालं उम्मुज्जित्वा निमुज्जतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

वुत्तं भगवता — “इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो समन्नागतो होति एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्महि, सो सकिं निमुग्गो निमुग्गोव होती”ति — कत्वा तेन च कारणेन अत्थि पुथुज्जनस्स अच्चन्तनियामताति? आमन्ता । वुत्तं भगवता — “इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगगलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति, उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति, उम्मुज्जित्वा पतरति, उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होती”ति [अ० नि० ७.१५]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । सब्बकालं उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अच्चन्तनियामकथा निट्ठिता ।

१९. एकूनवीसतिमवग्गो

(१९३) ८. इन्द्रियकथा

८५३. नत्थि लोकियं सद्धिन्द्रियन्ति? आमन्ता । नत्थि लोकिया सद्धाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नत्थि लोकियं वीरियिन्द्रियं...पे०... सतिन्द्रियं...पे०... समाधिन्द्रियं...पे०... पज्जिन्द्रियन्ति? आमन्ता । नत्थि लोकिया पज्जाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि लोकिया सद्धाति? आमन्ता । अत्थि लोकियं सद्धिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि लोकियं वीरियं...पे०... सति...पे०... समाधि...पे०... पज्जाति? आमन्ता । अत्थि लोकियं पज्जिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि लोकियो मनो, अत्थि लोकियं मनिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि लोकिया सद्धा, अत्थि लोकियं सद्धिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि लोकियो मनो, अत्थि लोकियं मनिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि लोकिया पज्जा, अत्थि लोकियं पज्जिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि लोकियं सोमनस्सं, अत्थि लोकियं सोमनस्सिन्द्रियं...पे०... अत्थि लोकियं जीवितं, अत्थि लोकियं जीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि लोकिया सद्धा, अत्थि लोकियं सद्धिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि लोकियं जीवितं, अत्थि लोकियं जीवितिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि लोकिया पज्जा, अत्थि लोकियं पज्जिन्द्रियन्ति? न हेवं

वत्तब्बे...पे०... ।

८५४. अत्थि लोकिया सद्भा, नत्थि लोकियं सद्भिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि लोकियो मनो, नत्थि लोकियं मनिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि लोकिया पज्जा, नत्थि लोकियं पज्जिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि लोकियो मनो, नत्थि लोकियं मनिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि लोकिया सद्भा, नत्थि लोकियं सद्भिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि लोकियं सोमनस्सं, नत्थि लोकियं सोमनस्सिन्द्रियन्ति... अत्थि लोकियं जीवितं, नत्थि लोकियं जीवितिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि लोकिया पज्जा, नत्थि लोकियं पज्जिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि लोकियो मनो, नत्थि लोकियं मनिन्द्रियन्ति...पे०... अत्थि लोकियं जीवितं, नत्थि लोकियं जीवितिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८५५. अत्थि लोकुत्तरा सद्भा, अत्थि लोकुत्तरं सद्भिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि लोकिया सद्भा, अत्थि लोकियं सद्भिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि लोकुत्तरं वीरियं...पे०... अत्थि लोकुत्तरा पज्जा, अत्थि लोकुत्तरं पज्जिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि लोकिया पज्जा, अत्थि लोकियं पज्जिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि लोकिया सद्भा, नत्थि लोकियं सद्भिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि लोकुत्तरा सद्भा, नत्थि लोकुत्तरं सद्भिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि लोकियं वीरियं...पे०... अत्थि लोकिया पज्जा, नत्थि लोकियं पज्जिन्द्रियन्ति? आमन्ता । अत्थि लोकुत्तरा पज्जा, नत्थि लोकुत्तरं पज्जिन्द्रियन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८५६. नत्थि लोकियानि पज्जिन्द्रियानीति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “अदसं खो अहं, भिक्खवे, बुद्धचक्खुना लोकं वोलोकेन्तो सत्ते अप्परजक्खे महारजक्खे, तिक्खिन्द्रिये मुदिन्द्रिये, स्वाकारे, सुविज्जापये, अप्पेक्कच्चे परलोकवज्जभयदस्साविनो विहरन्ते”ति [म० नि० १.२८३ तत्थ “द्वाकारे दुविज्जापये” इच्चादीनिपि पदानि दिस्सन्ति]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अत्थि लोकियानि पज्जिन्द्रियानीति ।

इन्द्रियकथा निट्ठिता ।

एकूनवीसतिमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

अतीते किलेसे जहति अनागते किलेसे जहति पच्चुप्पन्ने किलेसे जहति, सुज्जता सङ्खारक्खन्धपरियापन्ना, सामज्जफलं असङ्खतं, पत्ति असङ्खता, सब्बधम्मानं तथता असङ्खता, निब्बानधातु कुसला, अत्थि पुथुज्जनस्स अच्चन्तनियामता, नत्थि लोकियानि पज्जिन्द्रियानीति ।

२०. वीसतिमवग्गो

(१९४) १. असज्जिच्चकथा

८५७. असञ्चिच्च मातरं जीविता वोरोपेत्वा आनन्तरिको होतीति? आमन्ता । असञ्चिच्च पाणं हन्त्वा पाणातिपाती होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... असञ्चिच्च मातरं जीविता वोरोपेत्वा आनन्तरिको होतीति? आमन्ता । असञ्चिच्च अदिन्नं आदियित्वा...पे०... मुसा भणित्वा मुसावादी होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

असञ्चिच्च पाणं हन्त्वा पाणातिपाती न होतीति? आमन्ता । असञ्चिच्च मातरं जीविता वोरोपेत्वा आनन्तरिको न होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... असञ्चिच्च अदिन्नं आदियित्वा...पे०... मुसा भणित्वा मुसावादी न होतीति? आमन्ता । असञ्चिच्च मातरं जीविता वोरोपेत्वा आनन्तरिको न होतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८५८. असञ्चिच्च मातरं जीविता वोरोपेत्वा आनन्तरिको होतीति? आमन्ता । “असञ्चिच्च मातरं जीविता वोरोपेत्वा आनन्तरिको होती”ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । “सञ्चिच्च मातरं जीविता वोरोपेत्वा आनन्तरिको होती”ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । हञ्चि “सञ्चिच्च मातरं जीविता वोरोपेत्वा आनन्तरिको होती”ति — अत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “असञ्चिच्च मातरं जीविता वोरोपेत्वा आनन्तरिको होती”ति ।

८५९. न वत्तब्बं — “मातुघातको आनन्तरिको”ति? आमन्ता । ननु माता जीविता वोरोपिताति? आमन्ता । हञ्चि माता जीविता वोरोपिता, तेन वत रे वत्तब्बे — “मातुघातको आनन्तरिको”ति ।

न वत्तब्बं — “पितुघातको आनन्तरिको”ति? आमन्ता । ननु पिता जीविता वोरोपितोति? आमन्ता । हञ्चि पिता जीविता वोरोपितो, तेन वत रे वत्तब्बे — “पितुघातको आनन्तरिको”ति ।

न वत्तब्बं — “अरहन्तघातको आनन्तरिको”ति? आमन्ता । ननु अरहा जीविता वोरोपितोति? आमन्ता । हञ्चि अरहा जीविता वोरोपितो, तेन वत रे वत्तब्बे — “अरहन्तघातको आनन्तरिको”ति ।

न वत्तब्बं — “रुहिरुप्पादको आनन्तरिको”ति? आमन्ता । ननु तथागतस्स लोहितं उप्पादितन्ति? आमन्ता । हञ्चि तथागतस्स लोहितं उप्पादितं, तेन वत रे वत्तब्बे — “रुहिरुप्पादको आनन्तरिको”ति ।

८६०. सङ्खभेदको आनन्तरिकोति? आमन्ता । सब्बे सङ्खभेदका आनन्तरिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सब्बे सङ्खभेदका आनन्तरिकाति? आमन्ता । धम्मसञ्जी सङ्खभेदको आनन्तरिकोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८६१. धम्मसञ्जी सङ्खभेदको आनन्तरिकोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “अत्थुपालि, सङ्खभेदको आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो; अत्थुपालि, सङ्खभेदको न आपायिको न नेरयिको न कप्पट्ठो न अतेकिच्छो”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “धम्मसञ्जी सङ्खभेदको आनन्तरिको”ति ।

८६२. न वत्तब्बं — “धम्मसञ्जी सङ्खभेदको आनन्तरिको”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“आपायिको नेरयिको, कप्पट्ठो सङ्खभेदको ।

वग्गरतो अधम्मट्ठो, योगक्खेमा पधंसति ।

सङ्खं समगं भेत्वान, कप्पं निरयम्हि पच्चती”ति [चूळव० ३५४; अ० नि० १०.३९; इतिवु० १८] ॥

अथेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि सङ्गभेदको आनन्तरिकोति ।

असञ्चिच्चकथा निद्धिता ।

२०. वीसतिमवगो

(१९५) २. जाणकथा

८६३. नत्थि पुथुज्जनस्स जाणन्ति? आमन्ता । नत्थि पुथुज्जनस्स पज्जा पजानना विचयो पविचयो धम्मविचयो सल्लक्खणा उपलक्खणा पच्चुपलक्खणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अत्थि पुथुज्जनस्स पज्जा पजानना विचयो...पे०... पच्चुपलक्खणाति? आमन्ता । हज्जि अत्थि पुथुज्जनस्स पज्जा पजानना विचयो...पे०... पच्चुपलक्खणा, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि पुथुज्जनस्स जाण”न्ति ।

८६४. नत्थि पुथुज्जनस्स जाणन्ति? आमन्ता । पुथुज्जनो पठमं ज्ञानं समापज्जेय्याति? आमन्ता । हज्जि पुथुज्जनो पठमं ज्ञानं समापज्जेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “नत्थि पुथुज्जनस्स जाण”न्ति ।

पुथुज्जनो दुतियं ज्ञानं...पे०... ततियं ज्ञानं...पे०... चतुत्थं ज्ञानं...पे०... आकासानज्जायतनं समापज्जेय्य, विज्जाणज्जायतनं आकिञ्चज्जायतनं नेवसज्जानासज्जायतनं समापज्जेय्य, पुथुज्जनो दानं ददेय्य ...पे०... चीवरं ददेय्य, पिण्डपातं ददेय्य, सेनासनं ददेय्य, गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं ददेय्याति? आमन्ता । हज्जि पुथुज्जनो गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं ददेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — नत्थि पुथुज्जनस्स जाण”न्ति ।

८६५. अत्थि पुथुज्जनस्स जाणन्ति? आमन्ता । पुथुज्जनो तेन जाणेन दुक्खं परिजानाति, समुदयं पजहति, निरोधं सच्छिकरोति, मगं भावेतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

जाणकथा निद्धिता ।

२०. वीसतिमवगो

(१९६) ३. निरयपालकथा

८६६. नत्थि निरयेसु निरयपालाति? आमन्ता । नत्थि निरयेसु कम्मकारणाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि निरयेसु कम्मकारणाति? आमन्ता । अत्थि निरयेसु निरयपालाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि मनुस्सेसु कम्मकारणा, अत्थि च कारणिकाति? आमन्ता । अत्थि निरयेसु कम्मकारणा, अत्थि च कारणिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि निरयेसु कम्मकारणा, नत्थि च कारणिकाति? आमन्ता । अत्थि मनुस्सेसु कम्मकारणा, नत्थि च कारणिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८६७. अत्थि निरयेसु निरयपालाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“न वेस्सभू नोपि च पेत्तिराजा,
सोमो यमो वेस्सवणो च राजा ।
सकानि कम्मनि हनन्ति तत्थ, इतो पणुन्नं [पणुणं (स्या० क०), पनुन्नं (सी०)] परलोकपत्तं”न्ति ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि नत्थि निरयेसु निरयपालाति ।

८६८. नत्थि निरयेसु निरयपालाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “तमेनं, भिक्खवे, निरयपाला पञ्चविधबन्धनं नाम कारणं कारेन्ति [करोन्ति (म० नि० ३.२५०; अ० नि० ३.३६)] — तत्तं अयोखीलं हत्थे गमेन्ति, तत्तं अयोखीलं दुतिये हत्थे गमेन्ति, तत्तं अयोखीलं पादे गमेन्ति, तत्तं अयोखीलं दुतिये पादे गमेन्ति, तत्तं अयोखीलं मज्झेउरस्मिं गमेन्ति; सो तत्थ दुक्खा तिब्बा कटुका वेदना वेदेति; न च ताव कालं करोति याव न तं पापकम्मं ब्यन्तीहोती”ति [म० नि० ३.२५०; अ० नि० ३.३६]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अत्थि निरयेसु निरयपालाति ।

नत्थि निरयेसु निरयपालाति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “तमेनं, भिक्खवे, निरयपाला संवेसेत्वा कुठारीहि [कुधारीहि (सब्बत्थ)] तच्छन्ति...पे०... तमेनं, भिक्खवे, निरयपाला उद्धम्पादं अधोसिरं ठपेत्वा वासीहि तच्छन्ति...पे०... तमेनं, भिक्खवे, निरयपाला रथे योजेत्वा आदिताय पथविया सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय [सज्जोतिभूताय (स्या०)] सारेन्तिपि पच्चासारेन्तिपि...पे०... तमेनं, भिक्खवे, निरयपाला महन्तं अङ्गारपब्बतं आदित्तं सम्पज्जलितं सजोतिभूतं आरोपेन्तिपि ओरोपेन्तिपि...पे०... तमेनं, भिक्खवे, निरयपाला उद्धम्पादं अधोसिरं गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया पक्खिपन्ति आदिताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय । सो तत्थ फेणुद्देहकं पच्चति, सो तत्थ फेणुद्देहकं पच्चमानो सकिम्पि उद्धं गच्छति, सकिम्पि अधो गच्छति, सकिम्पि तिरियं गच्छति । सो तत्थ दुक्खा तिब्बा कटुका वेदना वेदयति, न च ताव कालं करोति याव न तं पापकम्मं ब्यन्तीहोति । तमेनं, भिक्खवे, निरयपाला महानिरये पक्खिपन्ति! सो खो पन, भिक्खवे, महानिरयो —

“चतुक्कण्णो चतुद्धारो, विभत्तो भागसो मितो ।
अयोपाकारपरियन्तो, अयसा पटिकुज्जितो ॥

“तस्स अयोमया भूमि, जलिता तेजसा युता ।
समन्ता योजनसतं, फरित्वा तिष्ठति सब्बदा”ति [म० नि० ३.२५०; अ० नि० ३.३६; पे० व० ७१] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अत्थि निरयेसु निरयपालाति ।

निरयपालकथा निड्ढिता ।

२०. वीसतिमवगगो

(१९७) ४. तिरच्छानकथा

८६९. अत्थि देवेसु तिरच्छानगताति? आमन्ता । अत्थि तिरच्छानगतेसु देवाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि देवेसु तिरच्छानगताति? आमन्ता । देवलोको तिरच्छानयोनीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि देवेसु तिरच्छानगताति? आमन्ता ।

अत्थि तत्थ कीटा पटङ्गा मकसा मक्खिका अही विच्छिका सतपदी गण्डुप्पादाति [गण्डुपादाति (स्या० कं० पी०)]? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८७०. नत्थि देवेसु तिरच्छानगताति? आमन्ता । ननु अत्थि तत्थ एरावणो नाम हत्थिनागो सहस्सयुत्तं दिब्बं यानन्ति? आमन्ता । हज्जि अत्थि तत्थ एरावणो नाम हत्थिनागो सहस्सयुत्तं दिब्बं यानं, तेन वत रे वत्तब्बे — “अत्थि देवेसु तिरच्छानगता”ति ।

८७१. अत्थि देवेसु तिरच्छानगताति? आमन्ता । अत्थि तत्थ हत्थिबन्धा अस्सबन्धा [हत्थिभण्डा अस्सभण्डा (?)] यावसिका कारणिका भत्तकारकाति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि नत्थि देवेसु तिरच्छानगताति ।

तिरच्छानकथा निड्डिता ।

२०. वीसतिमवगो

(१९८) ५. मग्गकथा

८७२. पज्जङ्गिको मग्गोति? आमन्ता । ननु अट्ठङ्गिको मग्गो वुत्तो भगवता, सेय्यथिदं — सम्मादिट्ठि...पे०... सम्मासमाधीति? आमन्ता । हज्जि अट्ठङ्गिको मग्गो वुत्तो भगवता, सेय्यथिदं — सम्मादिट्ठि ...पे०... सम्मासमाधि, नो च वत रे वत्तब्बे — “पज्जङ्गिको मग्गो”ति ।

पज्जङ्गिको मग्गोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता —

“मग्गानं अट्ठङ्गिको सेट्ठो, सच्चानं चतुरो पदा ।

विरागो सेट्ठो धम्मानं, द्विपदानञ्च चक्खुमा”ति [ध० प० २७३ धम्मपदे] ॥

अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अट्ठङ्गिको मग्गोति ।

८७३. सम्मावाचा मग्गङ्गं, सा च न मग्गोति? आमन्ता । सम्मादिट्ठि मग्गङ्गं, सा च न मग्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मावाचा मग्गङ्गं, सा च न मग्गोति? आमन्ता । सम्मासङ्कप्पो...पे०... सम्मावायामो...पे०... सम्मासति...पे०... सम्मासमाधि मग्गङ्गं, सो च न मग्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सम्माकम्मन्तो...पे०... सम्माआजीवो मग्गङ्गं, सो च न मग्गोति? आमन्ता । सम्मादिट्ठि...पे०... सम्मासमाधि मग्गङ्गं, सो च न मग्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सम्मादिट्ठि मग्गङ्गं, सा च मग्गोति? आमन्ता । सम्मावाचा मग्गङ्गं, सा च मग्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मादिट्ठि मग्गङ्गं, सा च मग्गोति? आमन्ता । सम्माकम्मन्तो...पे०... सम्माआजीवो मग्गङ्गं, सो च मग्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सम्मासङ्कप्पो...पे०... सम्मावायामो...पे०... सम्मासति...पे०... सम्मासमाधि मग्गङ्गं, सो च मग्गोति? आमन्ता । सम्मावाचा...पे०... सम्माकम्मन्तो...पे०... सम्माआजीवो मग्गङ्गं, सो च मग्गोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८७४. अरियो अट्ठङ्गिको मग्गोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “पुब्बेव खो पनस्स कायकम्मं वचीकम्मं आजीवो सुपरिसुद्धो होति; एवमस्सायं अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो भावनापारिपूरिं गच्छती”ति [म० नि० ३.४३१]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि पञ्चङ्गिको मग्गोति ।

८७५. पञ्चङ्गिको मग्गोति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “यस्मिं खो, सुभद्द, धम्मविनये अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो न उपलब्धति, समणोपि तत्थ न उपलब्धति, दुतियोपि तत्थ समणो न उपलब्धति, ततियोपि तत्थ समणो न उपलब्धति, चतुत्थोपि तत्थ समणो न उपलब्धति । यस्मिञ्च खो, सुभद्द, धम्मविनये अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो उपलब्धति, समणोपि तत्थ उपलब्धति, दुतियोपि...पे०... ततियोपि...पे०... चतुत्थोपि तत्थ समणो उपलब्धति । इमस्मिं खो, सुभद्द, धम्मविनये अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो उपलब्धति । इधेव, सुभद्द, समणो, इध दुतियो समणो, इध ततियो समणो, इध चतुत्थो समणो । सुज्जा परप्पवादा समणेभि अज्जेही”ति [दी० नि० २.२१४]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अट्ठङ्गिको मग्गोति ।

मग्गकथा निट्ठिता ।

२०. वीसतिमवग्गो

(१९९) ६. जाणकथा

८७६. द्वादसवत्थुकं जाणं लोकुत्तरन्ति? आमन्ता । द्वादस लोकुत्तरजाणानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वादस लोकुत्तरजाणानीति? आमन्ता । द्वादस सोतापत्तिमग्गाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वादस सोतापत्तिमग्गाति? आमन्ता । द्वादस सोतापत्तिफलानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वादस सकदागामिमग्गा...पे०... अनागामिमग्गा...पे०... अरहत्तमग्गाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... द्वादस अरहत्तमग्गाति? आमन्ता । द्वादस अरहत्तफलानीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८७७. न वत्तब्बं — “द्वादसवत्थुकं जाणं लोकुत्तरन्ति”ति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “इदं दुक्खं अरियसच्चन्ति मे, भिक्खवे, पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि, जाणं उदपादि, पज्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि । ‘तं खो पनिदं दुक्खं अरियसच्चं परिज्जेय्यन्ति मे, भिक्खवे...पे०... परिज्जातन्ति मे, भिक्खवे...पे०... ‘इदं दुक्खसमुदयं [दुक्खसमुदयो (स्या० कं० पी०)] अरियसच्चन्ति मे, भिक्खवे...पे०... ‘तं खो पनिदं दुक्खसमुदयं अरियसच्चं पहातब्बन्ति मे, भिक्खवे...पे०... पहीनन्ति मे, भिक्खवे...पे०... ‘इदं दुक्खनिरोधं [दुक्खनिरोधा (स्या० कं० पी०)] अरियसच्चन्ति मे, भिक्खवे...पे०... ‘तं खो पनिदं दुक्खनिरोधं अरियसच्चं सच्छिकातब्बन्ति मे, भिक्खवे...पे०... सच्छिकतन्ति मे, भिक्खवे...पे०... ‘इदं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चन्ति मे, भिक्खवे...पे०... ‘तं खो पनिदं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं भावेतब्बन्ति मे, भिक्खवे...पे०... भावितन्ति मे, भिक्खवे, पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि...पे०... आलोको उदपादी”ति [महाव० १५; सं० नि० ५.१०८१; पटि० म० २.३०]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि द्वादसवत्थुकं जाणं लोकुत्तरन्ति ।

जाणकथा निट्ठिता ।

वीसतिमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

मातुघातको आनन्तरिको पितुघातको आनन्तरिको अरहन्तघातको आनन्तरिको रुहिरुप्पादको आनन्तरिको सङ्गभेदको आनन्तरिको, नत्थि पुथुज्जनस्स जाणं, नत्थि निरयेसु निरयपाला, अत्थि देवेसु तिरच्छानगता, पञ्चङ्गिको मग्गो, द्वादसवत्थुकं जाणं लोकुत्तरन्ति ।

चतुत्थो पण्णासको ।

तस्सुद्धानं —

निग्गहो, पुज्जसञ्चयो, अट्ठासि, अतीतेन च मातुघातको ।

२१. एकवीसतिमवग्गो

(२००) १. सासनकथा

८७८. सासनं नवं कतन्ति? आमन्ता । सतिपट्टाना नवं कताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सासनं नवं कतन्ति? आमन्ता । सम्मप्पधाना...पे०... इद्धिपादा...पे०... इन्द्रिया...पे०... बला...पे०... बोज्झङ्गा नवं कताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पुब्बे अकुसलं पच्छा कुसलं कतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पुब्बे सासवं...पे०... संयोजनियं गन्थनियं ओघनियं योगनियं नीवरणियं परामट्ठं उपादानियं...पे०... संकिलेसिकं पच्छा असंकिलेसिकं कतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि कोचि तथागतस्स सासनं नवं करोतीति? आमन्ता । अत्थि कोचि सतिपट्टाने नवं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि कोचि सम्मप्पधाने...पे०... इद्धिपादे...पे०... इन्द्रिये...पे०... बले...पे०... बोज्झङ्गे नवं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि कोचि पुब्बे अकुसलं पच्छा कुसलं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... अत्थि कोचि पुब्बे सासवं...पे०... संकिलेसिकं पच्छा असंकिलेसियं करोतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

लब्भा तथागतस्स सासनं पुन नवं कातुन्ति? आमन्ता । लब्भा सतिपट्टाना पुन नवं कातुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... लब्भा सम्मप्पधाना...पे०... इद्धिपादा...पे०... इन्द्रिया...पे०... बला...पे०... बोज्झङ्गा पुन नवं कातुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... लब्भा पुब्बे अकुसलं पच्छा कुसलं कातुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... लब्भा पुब्बे सासवं...पे०... संकिलेसियं पच्छा असंकिलेसियं कातुन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सासनकथा निट्ठिता ।

२१. एकवीसतिमवग्गो

(२०१) २. अविवित्तकथा

८७९. पुथुज्जनो तेधातुकेहि धम्मेहि अविवित्तोति? आमन्ता । पुथुज्जनो तेधातुकेहि फस्सेहि...पे०... तेधातुकाहि वेदनाहि... सञ्जाहि ... चेतनाहि... चित्तेहि... सद्भाहि... वीरियेहि... सतीहि... समाधीहि...पे०... तेधातुकाहि पञ्जाहि अविवित्तोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पुथुज्जनो तेधातुकेहि कम्मोहि अविवित्तोति? आमन्ता । यस्मिं खणे पुथुज्जनो चीवरं देति, तस्मिं खणे पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति...पे०... आकासानज्जायतनं उपसम्पज्ज विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... यस्मिं खणे पुथुज्जनो पिण्डपातं देति...पे०... सेनासनं देति...पे०... गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं देति, तस्मिं खणे चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरति... नेवसज्जानासज्जायतनं उपसम्पज्ज विहरतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८८०. न वत्तब्बं — “पुथुज्जनो तेधातुकेहि कम्मोहि अविवित्तो”ति? आमन्ता । पुथुज्जनस्स रूपधातुअरूपधातूपगं कम्मं परिज्जातन्ति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि पुथुज्जनो तेधातुकेहि कम्मोहि अविवित्तोति...पे०... ।

अविवित्तकथा निद्धिता ।

२१. एकवीसतिमवग्गो

(२०२) ३. संयोजनकथा

८८१. अत्थि किञ्चि संयोजनं अप्पहाय अरहत्तप्पत्तीति? आमन्ता । अत्थि किञ्चि सक्कायदिट्ठिं अप्पहाय...पे०... विचिकिच्छं अप्पहाय...पे०... सीलब्बतपरामासं अप्पहाय... रागं अप्पहाय... दोसं अप्पहाय... मोहं अप्पहाय... अनोत्तपं अप्पहाय अरहत्तप्पत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि किञ्चि संयोजनं अप्पहाय अरहत्तप्पत्तीति? आमन्ता । अरहा सरागो सदोसो समोहो समानो समक्खो सपळासो सउपायासो सक्किलेसोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अरहा निरागो निदोसो निम्मोहो निम्मानो निम्मक्खो निपळासो निरुपायासो निक्किलेसोति? आमन्ता । हज्जि अरहा निरागो...पे०... निक्किलेसो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि किञ्चि संयोजनं अप्पहाय अरहत्तप्पत्ती”ति ।

८८२. न वत्तब्बं — “अत्थि किञ्चि संयोजनं अप्पहाय अरहत्तप्पत्ती”ति? आमन्ता । अरहा सब्बं बुद्धविसयं जानातीति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि अत्थि किञ्चि संयोजनं अप्पहाय अरहत्तप्पत्तीति ।

संयोजनकथा निद्धिता ।

२१. एकवीसतिमवग्गो

(२०३) ४. इद्धिकथा

८८३. अत्थि अधिप्पायइद्धि बुद्धानं वा सावकानं वाति? आमन्ता । “निच्चपण्णा रुक्खा होन्तू”ति — अत्थि अधिप्पायइद्धि बुद्धानं वा सावकानं वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... निच्चपुप्फा रुक्खा होन्तू...पे०... निच्चफलिका रुक्खा होन्तू... निच्चं जुण्हं होतु... निच्चं खेमं होतु... निच्चं सुभिकखं होतु... “निच्चं सुवत्थि [सुवुट्ठिकं (स्या०)] होतू”ति — अत्थि अधिप्पायइद्धि बुद्धानं वा सावकानं वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अधिप्पायइद्धि बुद्धानं वा सावकानं वाति? आमन्ता । “उप्पन्नो फस्सो मा निरुज्झी”ति — अत्थि अधिप्पायइद्धि बुद्धानं वा सावकानं वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

उष्पन्ना वेदना...पे०... सज्जा... चेतना... चित्तं... सद्धा... वीरियं... सति... समाधि...पे०... पज्जा मा निरुज्जीति — अत्थि अधिप्पायइद्धि बुद्धानं वा सावकानं वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अधिप्पायइद्धि बुद्धानं वा सावकानं वाति? आमन्ता । “रूपं निच्चं होतू”ति — अत्थि अधिप्पायइद्धि... वेदना... पे०... सज्जा...पे०... सङ्खारा...पे०... “विज्जाणं निच्चं होतू”ति — अत्थि अधिप्पायइद्धि बुद्धानं वा सावकानं वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि अधिप्पायइद्धि बुद्धानं वा सावकानं वाति? आमन्ता । “जातिधम्मा सत्ता मा जायिसू”ति अत्थि...पे०... “जराधम्मा सत्ता मा जीरिसू”ति...पे०... “ब्याधिधम्मा सत्ता मा ब्याधियिसू”ति...पे०... “मरणधम्मा सत्ता मा मीयिसू”ति — अत्थि अधिप्पायइद्धि बुद्धानं वा सावकानं वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८८४. न वत्तब्बं — “अत्थि अधिप्पायइद्धि बुद्धानं वा सावकानं वा”ति? आमन्ता । ननु आयस्मा पिलिन्दवच्छो रज्जो मागधस्स सेनियस्स बिम्बिसारस्स पासादं “सुवण्ण”न्त्वेव अधिमुच्चि, सुवण्णो च पन आसीति [पारा० ६२१; महाव० २७१]? आमन्ता । हज्जि आयस्मा पिलिन्दवच्छो रज्जो मागधस्स सेनियस्स बिम्बिसारस्स पासादं सुवण्णन्त्वेव अधिमुच्चि, सुवण्णो च पन आसि, तेन वत रे वत्तब्बे — “अत्थि अधिप्पायइद्धि बुद्धानं वा सावकानं वा”ति ।

इद्धिकथा निट्ठिता ।

२१. एकवीसतिमवग्गो

(२०४) ५. बुद्धकथा

८८५. अत्थि बुद्धानं बुद्धेहि हीनातिरेकताति? आमन्ता । सतिपट्टानतोति? न हेवं वत्तब्बे ...पे०... सम्मप्पधानतो...पे०... इद्धिपादतो... इन्द्रियतो... बलतो... बोज्झङ्गतो... वसिभावतो...पे०... सब्बज्जुतजाणदस्सनतोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बुद्धकथा निट्ठिता ।

२१. एकवीसतिमवग्गो

(२०५) ६. सब्बदिसाकथा

८८६. सब्बा दिसा बुद्धा तिट्ठतीति? आमन्ता । पुरत्थिमाय दिसाय बुद्धो तिट्ठतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... पुरत्थिमाय दिसाय बुद्धो तिट्ठतीति? आमन्ता । किन्नामो सो भगवा, किंजच्चो, किंगोत्तो, किन्नामा तस्स भगवतो मातापितरो, किन्नामं तस्स भगवतो सावकयुगं, कोनामो तस्स भगवतो उपट्ठाको, कीदिसं चीवरं धारेति, कीदिसं पत्तं धारेति, कतरस्मिं गामे वा निगमे वा नगरे वा रुट्ठे वा जनपदे वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

दक्खिणाय दिसाय...पे०... पच्छिमाय दिसाय...पे०... उत्तराय दिसाय...पे०... हेट्ठिमाय दिसाय बुद्धो तिट्ठतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... हेट्ठिमाय दिसाय बुद्धो तिट्ठतीति? आमन्ता । किन्नामो सो भगवा...पे०... जनपदे वाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

उपरिमाय दिसाय बुद्धो तिड्ढतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । उपरिमाय दिसाय बुद्धो तिड्ढतीति? आमन्ता ।
चातुमहाराजिके तिड्ढति...पे०... तावतिंसे तिड्ढति...पे०... यामे तिड्ढति...पे०... तुसिते तिड्ढति...पे०... निम्मानरतिया तिड्ढति...पे०...
परनिम्मितवसवत्तिया तिड्ढति...पे०... ब्रह्मलोके तिड्ढतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

सब्बदिसाकथा निड्ढिता ।

२१. एकवीसतिमवग्गो

(२०६) ७. धम्मकथा

८८७. सब्बे धम्मा नियताति? आमन्ता । मिच्छत्तनियताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मत्तनियताति? न हेवं वत्तब्बे...
पे०... नत्थि अनियतो रासीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अत्थि अनियतो रासीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि अनियतो रासि,
नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बे धम्मा नियता”ति ।

सब्बे धम्मा नियताति? आमन्ता । ननु तयो रासी वुत्ता भगवता — मिच्छत्तनियतो रासि, सम्मत्तनियतो रासि,
अनियतो रासीति [ध० स० तिकमातिका १५]? आमन्ता । हज्जि तयो रासी वुत्ता भगवता — मिच्छत्तनियतो रासि,
सम्मत्तनियतो रासि, अनियतो रासि, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बे धम्मा नियता”ति ।

रूपं रूपद्वेन नियतन्ति? आमन्ता । मिच्छत्तनियतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मत्तनियतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०...
वेदना...पे०... सज्जा...पे०... सङ्खारा...पे०... विज्जाणं विज्जाणद्वेन नियतन्ति? आमन्ता । मिच्छत्तनियतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...
पे०... सम्मत्तनियतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८८८. न वत्तब्बं — रूपं रूपद्वेन नियतं...पे०... वेदना...पे०... सज्जा...पे०... सङ्खारा...पे०... विज्जाणं विज्जाणद्वेन
नियतन्ति? आमन्ता । रूपं वेदना होति...पे०... सज्जा होति... सङ्खारा होन्ति... विज्जाणं होति... वेदना...पे०... सज्जा...पे०...
सङ्खारा...पे०... विज्जाणं रूपं होति...पे०... वेदना होति... सज्जा होति... सङ्खारा होन्तीति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि रूपं रूपद्वेन
नियतं, वेदना...पे०... सज्जा...पे०... सङ्खारा...पे०... विज्जाणं विज्जाणद्वेन नियतन्ति ।

धम्मकथा निड्ढिता ।

२१. एकवीसतिमवग्गो

(२०७) ८. कम्मकथा

८८९. सब्बे कम्मा नियताति? आमन्ता । मिच्छत्तनियताति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मत्तनियताति? न हेवं वत्तब्बे...
पे०... नत्थि अनियतो रासीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अत्थि अनियतो रासीति? आमन्ता । हज्जि अत्थि अनियतो रासि,
नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बे कम्मा नियता”ति ।

सब्बे कम्मा नियताति? आमन्ता । ननु तयो रासी वुत्ता भगवता — मिच्छत्तनियतो रासि, सम्मत्तनियतो रासि,
अनियतो रासीति? आमन्ता । हज्जि तयो रासी वुत्ता भगवता — मिच्छत्तनियतो रासि, सम्मत्तनियतो रासि, अनियतो रासि,

नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बे कम्मा नियता”ति ।

८९०. दिट्ठधम्मवेदनीयं कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयत्वेन नियतन्ति? आमन्ता । मिच्छत्तनियतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मत्तनियतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... । उपपज्जवेदनीयं कम्मं...पे०... अपरापरियवेदनीयं कम्मं अपरापरियवेदनीयत्वेन नियतन्ति? आमन्ता । मिच्छत्तनियतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... सम्मत्तनियतन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८९१. न वत्तब्बं — दिट्ठधम्मवेदनीयं कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयत्वेन नियतं, उपपज्जवेदनीयं कम्मं...पे०... अपरापरियवेदनीयं कम्मं अपरापरियवेदनीयत्वेन नियतन्ति? आमन्ता । दिट्ठधम्मवेदनीयं कम्मं उपपज्जवेदनीयं होति, अपरापरियवेदनीयं होति...पे०... उपपज्जवेदनीयं कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयं होति, अपरापरियवेदनीयं होति...पे०... अपरापरियवेदनीयं कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयं होति, उपपज्जवेदनीयं होतीति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि दिट्ठधम्मवेदनीयं कम्मं दिट्ठधम्मवेदनीयत्वेन नियतं, उपपज्जवेदनीयं कम्मं...पे०... अपरापरियवेदनीयं कम्मं अपरापरियवेदनीयत्वेन नियतन्ति ।

कम्मकथा निड्डिता ।

एकवीसतिमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

सासनं नवं कतं अत्थि कोचि तथागतस्स सासनं नवं करोति लब्धा तथागतस्स सासनं पुन नवं कातुं, पुथुज्जनो तेधातुकेहि धम्मेहि अविवित्तो, अत्थि किञ्चि संयोजनं अप्पहाय अरहत्तप्पत्ति, अत्थि अधिप्पायिद्धि बुद्धानं वा सावकानं वा, अत्थि बुद्धानं बुद्धेहि हीनातिरेकता, सब्बा दिसा बुद्धा तिड्डन्ति, सब्बे धम्मा नियता, सब्बे कम्मा नियताति ।

२२. बावीसतिमवग्गो

(२०८) १. परिनिब्बानकथा

८९२. अत्थि किञ्चि संयोजनं अप्पहाय परिनिब्बानन्ति? आमन्ता । अत्थि किञ्चि सक्कायदिट्ठिं अप्पहाय...पे०... अनोत्तप्यं अप्पहाय परिनिब्बानन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अत्थि किञ्चि संयोजनं अप्पहाय परिनिब्बानन्ति? आमन्ता । अरहा सरागो...पे०... सकिलेसोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अरहा निरागो...पे०... निक्किलेसोति? आमन्ता । हज्जि अरहा निरागो...पे०... निक्किलेसो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि किञ्चि संयोजनं अप्पहाय परिनिब्बान”न्ति ।

८९३. न वत्तब्बं — “अत्थि किञ्चि संयोजनं अप्पहाय परिनिब्बान”न्ति? आमन्ता । अरहा सब्बं बुद्धविसयं जानातीति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि अत्थि किञ्चि संयोजनं अप्पहाय परिनिब्बानन्ति ।

परिनिब्बानकथा निड्डिता ।

२२. बावीसतिमवग्गो

(२०९) २. कुसलचित्तकथा

८९४. अरहा कुसलचित्तो परिनिब्बायतीति? आमन्ता । अरहा पुञ्जाभिसङ्खारं अभिसङ्खरोन्तो... आनेज्जाभिसङ्खारं अभिसङ्खरोन्तो... गतिसंवत्तनियं कम्मं करोन्तो... भवसंवत्तनियं कम्मं करोन्तो... इस्सरियसंवत्तनियं कम्मं करोन्तो... अधिपच्चसंवत्तनियं कम्मं करोन्तो... महाभोगसंवत्तनियं कम्मं करोन्तो... महापरिवारसंवत्तनियं कम्मं करोन्तो... देवसोभग्यसंवत्तनियं कम्मं करोन्तो... मनुस्ससोभग्यसंवत्तनियं कम्मं करोन्तो परिनिब्बायतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ।

अरहा कुसलचित्तो परिनिब्बायतीति? आमन्ता । अरहा आचिनन्तो अपचिनन्तो पजहन्तो उपादियन्तो विसिनेन्तो उस्सिनेन्तो विधूपेन्तो सन्धूपेन्तो परिनिब्बायतीति? न हेवं वत्तब्बे ... पे०... ननु अरहा नेवाचिनाति न अपचिनाति अपचिनित्वा ठितोति? आमन्ता । हज्जि अरहा नेवाचिनाति न अपचिनाति अपचिनित्वा ठितो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहा कुसलचित्तो परिनिब्बायती”ति । ननु अरहा नेव पजहति न उपादियति पजहित्वा ठितो, नेव विसिनेति न उस्सिनेति विसिनेत्वा ठितो; ननु अरहा नेव विधूपेति न सन्धूपेति विधूपेत्वा ठितोति? आमन्ता । हज्जि अरहा नेव विधूपेति न सन्धूपेति विधूपेत्वा ठितो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहा कुसलचित्तो परिनिब्बायती”ति ।

८९५. न वत्तब्बं — “अरहा कुसलचित्तो परिनिब्बायती”ति? आमन्ता । ननु अरहा उपड्डितस्सति सतो सम्पजानो परिनिब्बायतीति? आमन्ता । हज्जि अरहा उपड्डितस्सति सतो सम्पजानो परिनिब्बायति, तेन वत रे वत्तब्बे — “अरहा कुसलचित्तो परिनिब्बायती”ति ।

कुसलचित्तकथा निड्डिता ।

२२. बावीसतिमवगो

(२१०) ३. आनेज्जकथा

८९६. अरहा आनेज्जे ठितो परिनिब्बायतीति? आमन्ता । ननु अरहा पकतिचित्ते ठितो परिनिब्बायतीति? आमन्ता । हज्जि अरहा पकतिचित्ते ठितो परिनिब्बायति, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहा आनेज्जे ठितो परिनिब्बायती”ति ।

अरहा आनेज्जे ठितो परिनिब्बायतीति? आमन्ता । अरहा किरियमये चित्ते ठितो परिनिब्बायतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ननु अरहा विपाकचित्ते ठितो परिनिब्बायतीति? आमन्ता । हज्जि अरहा विपाकचित्ते ठितो परिनिब्बायति, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहा आनेज्जे ठितो परिनिब्बायती”ति ।

अरहा आनेज्जे ठितो परिनिब्बायतीति? आमन्ता । अरहा किरियाब्बाकते चित्ते ठितो परिनिब्बायतीति? न हेवं वत्तब्बे... पे०... ननु अरहा विपाकाब्बाकते चित्ते ठितो परिनिब्बायतीति? आमन्ता । हज्जि अरहा विपाकाब्बाकते चित्ते ठितो परिनिब्बायति, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहा आनेज्जे ठितो परिनिब्बायती”ति ।

अरहा आनेज्जे ठितो परिनिब्बायतीति? आमन्ता । ननु भगवा चतुत्थज्झाना वुट्ठहित्वा समनन्तरा परिनिब्बुतोति [दी० नि० २.२१९]? आमन्ता । हज्जि भगवा चतुत्थज्झाना वुट्ठहित्वा समनन्तरा परिनिब्बुतो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अरहा आनेज्जे ठितो परिनिब्बायती”ति ।

आनेज्जकथा निट्ठिता ।

२२. बावीसतिमवग्गो

(२११) ४. धम्माभिसमयकथा

८९७. अत्थि गब्भसेय्याय धम्माभिसमयोति? आमन्ता । अत्थि गब्भसेय्याय धम्मदेसना, धम्मस्सवनं, धम्मसाकच्छा, परिपुच्छा, सीलसमादानं, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्जुता, पुब्बरत्तापररत्तं जागरियानुयोगोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... नत्थि गब्भसेय्याय धम्मदेसना, धम्मस्सवनं...पे०... पुब्बरत्तापररत्तं जागरियानुयोगोति? आमन्ता । हज्जि नत्थि गब्भसेय्याय धम्मदेसना, धम्मस्सवनं...पे०... पुब्बरत्तापररत्तं जागरियानुयोगो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि गब्भसेय्याय धम्माभिसमयो”ति ।

अत्थि गब्भसेय्याय धम्माभिसमयोति? आमन्ता । ननु द्वे पच्चया सम्मादिट्ठिया उप्पादाय — परतो च घोसो, योनिसो च मनसिकारोति? आमन्ता । हज्जि द्वे पच्चया सम्मादिट्ठिया उप्पादाय — परतो च घोसो, योनिसो च मनसिकारो, नो च वत रे वत्तब्बे — “अत्थि गब्भसेय्याय धम्माभिसमयो”ति ।

अत्थि गब्भसेय्याय धम्माभिसमयोति? आमन्ता । सुत्तस्स पमत्तस्स मुट्ठस्सतिस्स असम्पजानस्स धम्माभिसमयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

धम्माभिसमयकथा निट्ठिता ।

२२. बावीसतिमवग्गो

(२१२-४) ५-७. तिस्सोपिकथा

८९८. अत्थि गब्भसेय्याय अरहत्तप्पत्तीति? आमन्ता । सुत्तस्स पमत्तस्स मुट्ठस्सतिस्स असम्पजानस्स अरहत्तप्पत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

८९९. अत्थि सुपिनगतस्स धम्माभिसमयोति? आमन्ता । सुत्तस्स पमत्तस्स मुट्ठस्सतिस्स असम्पजानस्स धम्माभिसमयोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

९००. अत्थि सुपिनगतस्स अरहत्तप्पत्तीति? आमन्ता । सुत्तस्स पमत्तस्स मुट्ठस्सतिस्स असम्पजानस्स अरहत्तप्पत्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

तिस्सोपिकथा निट्ठिता ।

२२. बावीसतिमवग्गो

(२१५) ८. अब्बाकत्तकथा

१०१. सब्बं सुपिनगतस्स चित्तं अब्याकतन्ति? आमन्ता । सुपिनन्तेन पाणं हनेय्याति? आमन्ता । हज्जि सुपिनन्तेन पाणं हनेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बं सुपिनगतस्स चित्तं अब्याकत”न्ति ।

सुपिनन्तेन अदिन्नं आदियेय्य...पे०... मुसा भणेय्य, पिसुणं भणेय्य, फरुसं भणेय्य, सम्मं पलपेय्य, सन्धिं छिन्देय्य, निल्लोपं हरेय्य, एकागारिकं करेय्य, परिपन्थे तिठ्ठेय्य, परदारं गच्छेय्य, गामघातकं करेय्य, निगमघातकं करेय्य, सुपिनन्तेन मेथुनं धम्मं पटिसेवेय्य, सुपिनगतस्स असुचि मुच्चेय्य, सुपिनन्तेन दानं ददेय्य, चीवरं ददेय्य, पिण्डपातं ददेय्य, सेनासनं ददेय्य, गिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारं ददेय्य, खादनीयं ददेय्य, भोजनीयं ददेय्य, पानीयं ददेय्य, चेतियं वन्देय्य, चेतिये मालं आरोपेय्य, गन्धं आरोपेय्य, विलेपनं आरोपेय्य...पे०... चेतियं अभिदक्खिणं करेय्याति? आमन्ता । हज्जि सुपिनन्तेन चेतियं अभिदक्खिणं करेय्य, नो च वत रे वत्तब्बे — “सब्बं सुपिनगतस्स चित्तं अब्याकत”न्ति ।

१०२. न वत्तब्बं — “सब्बं सुपिनगतस्स चित्तं अब्याकत”न्ति? आमन्ता । ननु सुपिनगतस्स चित्तं अब्बोहारियं वुत्तं भगवताति? आमन्ता । हज्जि सुपिनगतस्स चित्तं अब्बोहारियं वुत्तं भगवता, तेन वत रे वत्तब्बे — “सब्बं सुपिनगतस्स चित्तं अब्याकत”न्ति ।

अब्याकतकथा निट्ठिता ।

२२. बावीसतिमवगगो

(२१६) १. आसेवनपच्चयकथा

१०३. नत्थि काचि आसेवनपच्चयताति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “पाणातिपातो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसंवत्तनिको तिरच्छानयोनिसंवत्तनिको पेत्तिविसयसंवत्तनिको, यो सब्बलहुसो पाणातिपातस्स विपाको मनुस्सभूतस्स अप्पायुकसंवत्तनिको होती”ति [अ० नि० ८.४०] । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अत्थि काचि आसेवनपच्चयताति ।

नत्थि काचि आसेवनपच्चयताति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “अदिन्नादानं, भिक्खवे, आसेवितं भावितं बहुलीकतं निरयसंवत्तनिकं तिरच्छानयोनिसंवत्तनिकं पेत्तिविसयसंवत्तनिकं, यो सब्बलहुसो अदिन्नादानस्स विपाको मनुस्सभूतस्स भोगव्यसनसंवत्तनिको होति...पे०... यो सब्बलहुसो कामेसुमिच्छाचारस्स विपाको मनुस्सभूतस्स सपत्तवेरसंवत्तनिको होति...पे०... यो सब्बलहुसो मुसावादस्स विपाको मनुस्सभूतस्स अब्भूतभक्खानसंवत्तनिको होति...पे०... यो सब्बलहुसो पिसुणाय वाचाय विपाको मनुस्सभूतस्स मित्तेहि भेदनसंवत्तनिको होति...पे०... यो सब्बलहुसो फरुसाय वाचाय विपाको मनुस्सभूतस्स अमनापसद्वसंवत्तनिको होति...पे०... यो सब्बलहुसो सम्मप्पलापस्स विपाको मनुस्सभूतस्स अनादेय्यवाचासंवत्तनिको होति, सुरामेरयपानं, भिक्खवे, आसेवितं...पे०... यो सब्बलहुसो सुरामेरयपानस्स विपाको मनुस्सभूतस्स उम्मत्तकसंवत्तनिको होती”ति [अ० नि० ८.४०]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अत्थि काचि आसेवनपच्चयताति ।

१०४. नत्थि काचि आसेवनपच्चयताति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, आसेविता भाविता बहुलीकता निरयसंवत्तनिका तिरच्छानयोनिसंवत्तनिका पेत्तिविसयसंवत्तनिका”ति । अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अत्थि काचि आसेवनपच्चयताति ।

नत्थि काचि आसेवनपच्चयताति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “मिच्छासङ्कप्पो...पे०... मिच्छासमाधि, भिक्खवे, आसेवितो भावितो...पे०... पेत्तिविसयसंवत्तनिको”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अत्थि काचि आसेवनपच्चयताति ।

१०५. नत्थि काचि आसेवनपच्चयताति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सम्मादिट्ठि, भिक्खवे, आसेविता भाविता बहुलीकता अमतोगधा होति अमतपरायना अमतपरियोसाना”ति! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि अत्थि काचि आसेवनपच्चयताति ।

नत्थि काचि आसेवनपच्चयताति? आमन्ता । ननु वुत्तं भगवता — “सम्मासङ्कप्पो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो...पे०... सम्मासमाधि, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो अमतोगधो होति अमतपरायनो अमतपरियोसानो”ति अत्थेव सुत्तन्तोति, आमन्ता । तेन हि अत्थि काचि आसेवनपच्चयताति ।

आसेवनपच्चयकथा निड्डिता ।

२२. बावीसतिमवग्गो

(२१७) १०. खणिककथा

१०६. एकचित्तखणिका सब्बे धम्माति? आमन्ता । चित्ते महापथवी सण्ठाति, महासमुद्धो सण्ठाति, सिनेरुपब्बतराजा सण्ठाति, आपो सण्ठाति, तेजो सण्ठाति, वायो सण्ठाति, तिणकट्ठवनप्पतयो सण्ठहन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

एकचित्तखणिका सब्बे धम्माति? आमन्ता । चक्खायतनं चक्खुविज्जाणेन सहजातन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... चक्खायतनं चक्खुविज्जाणेन सहजातन्ति? आमन्ता । ननु आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच — “अज्झत्तिकज्जेव, आवुसो, चक्खुं अपरिभिन्नं होति, बाहिरा च रूपा न आपाथं आगच्छन्ति, नो च तज्जो समन्नाहारो होति, नेव ताव तज्जस्स विज्जाणभागस्स [विज्जाणभावस्स (बहूसु)] पातुभावो होति । अज्झत्तिकज्जेव, आवुसो, चक्खुं अपरिभिन्नं होति, बाहिरा च रूपा आपाथं आगच्छन्ति, नो च तज्जो समन्नाहारो होति, नेव ताव तज्जस्स विज्जाणभागस्स पातुभावो होति । यतो च खो, आवुसो, अज्झत्तिकज्जेव चक्खुं अपरिभिन्नं होति, बाहिरा च रूपा आपाथं आगच्छन्ति, तज्जो च समन्नाहारो होति, एवं तज्जस्स विज्जाणभागस्स पातुभावो होती”ति [म० नि० १.३०६]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “चक्खायतनं चक्खुविज्जाणेन सहजात”न्ति ।

सोतायतनं...पे०... घानायतनं...पे०... जिह्वायतनं...पे०... कायायतनं कायविज्जाणेन सहजातन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... कायायतनं कायविज्जाणेन सहजातन्ति? आमन्ता । ननु आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच — “अज्झत्तिको चेव, आवुसो, कायो अपरिभिन्नो होति, बाहिरा च फोट्ठब्बा न आपाथं आगच्छन्ति, नो च...पे०... अज्झत्तिको चेव, आवुसो, कायो अपरिभिन्नो होति, बाहिरा च फोट्ठब्बा आपाथं आगच्छन्ति, नो च...पे०... यतो च खो, आवुसो, अज्झत्तिको चेव कायो अपरिभिन्नो होति, बाहिरा च फोट्ठब्बा आपाथं आगच्छन्ति, तज्जो च समन्नाहारो होति, एवं तज्जस्स विज्जाणभागस्स पातुभावो होती”ति [म० नि० १.३०६]! अत्थेव सुत्तन्तोति? आमन्ता । तेन हि न वत्तब्बं — “कायायतनं कायविज्जाणेन सहजात”न्ति ।

१०७. न वत्तब्बं — “एकचित्तक्खणिका सब्बे धम्मा”ति? आमन्ता । सब्बे धम्मा निच्चा धुवा सस्सता अविपरिणामधम्माति? न हेवं वत्तब्बे । तेन हि एकचित्तक्खणिका सब्बे धम्माति ।

खणिककथा निट्ठिता ।

बावीसतिमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

अत्थि किञ्चि संयोजनं अप्पहाय परिनिब्बानं, अरहा कुसलचित्तो परिनिब्बायति, अरहा आनेज्जे ठितो परिनिब्बायति, अत्थि गब्भसेय्याय धम्माभिसमयो, अत्थि गब्भसेय्याय अरहत्तप्पत्ति, अत्थि सुपिनगतस्स धम्माभिसमयो, अत्थि सुपिनगतस्स अरहत्तप्पत्ति, सब्बं सुपिनगतस्स चित्तं अब्बाकतं, नत्थि काचि आसेवनपच्चयता, एकचित्तक्खणिका सब्बे धम्माति ।

२३. तेवीसतिमवग्गो

(२१८) १. एकाधिप्पायकथा

१०८. एकाधिप्पायेन मेथुनो धम्मो पटिसेवितब्बोति? आमन्ता । एकाधिप्पायेन अस्समणेन होतब्बं, अभिक्खुना होतब्बं, छिन्नमूलेन होतब्बं पाराजिकेन होतब्बन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... एकाधिप्पायेन मेथुनो धम्मो पटिसेवितब्बोति? आमन्ता । एकाधिप्पायेन पाणो हन्तब्बो, अदिन्नं आदियितब्बं, मुसा भणितब्बा, पिसुणं भणितब्बं, फरुसं भणितब्बं, सम्फं पलपितब्बं, सन्धि छेदितब्बो, निल्लोपं हातब्बं, एकागारिकं कातब्बं, परिपन्थे ठातब्बं, परदारो गन्तब्बो, गामघातको कातब्बो, निगमघातको कातब्बोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

एकाधिप्पायकथा निट्ठिता ।

२३. तेवीसतिमवग्गो

(२१९) २. अरहन्तवण्णकथा

१०९. अरहन्तानं वण्णेन अमनुस्सा मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तीति? आमन्ता । अरहन्तानं वण्णेन अमनुस्सा पाणं हनन्ति...पे०... अदिन्नं आदियन्ति, मुसा भणन्ति, पिसुणं भणन्ति, फरुसं भणन्ति, सम्फं पलपन्ति, सन्धिं छिन्दन्ति, निल्लोपं हरन्ति, एकागारिकं करोन्ति, परिपन्थे तिट्ठन्ति, परदारं गच्छन्ति, गामघातकं करोन्ति...पे०... निगमघातकं करोन्तीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

अरहन्तवण्णकथा निट्ठिता ।

२३. तेवीसतिमवग्गो

(२२०-४) ३-७. इस्सरियकामकारिकादिकथा

९१०. बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु विनिपातं गच्छतीति? आमन्ता । बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु निरयं गच्छति, सज्जीवं गच्छति, कालसुत्तं गच्छति, तापनं गच्छति, महातापनं [पतापनं (सी० स्या० कं० पी०)] गच्छति, सङ्घातकं गच्छति, रोरुवं गच्छति...पे०... अवीचिं गच्छतीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु विनिपातं गच्छतीति? आमन्ता । “बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु विनिपातं गच्छती”ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । हज्जि “बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु विनिपातं गच्छती”ति — नत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु विनिपातं गच्छती”ति ।

९११. बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु गब्भसेय्यं ओक्कमतीति? आमन्ता । बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु निरयं उपपज्जेय्य, तिरच्छानयोनिं उपपज्जेय्याति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु गब्भसेय्यं ओक्कमतीति? आमन्ता । बोधिसत्तो इद्धिमाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... बोधिसत्तो इद्धिमाति? आमन्ता । बोधिसत्तेन छन्दिद्धिपादो भावितो...पे०... वीरियिद्धिपादो...पे०... चित्तिद्धिपादो...पे०... वीमंसिद्धिपादो भावितोति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु गब्भसेय्यं ओक्कमतीति? आमन्ता । “बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु गब्भसेय्यं ओक्कमती”ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । हज्जि “बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु गब्भसेय्यं ओक्कमती”ति — नत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु गब्भसेय्यं ओक्कमती”ति ।

९१२. बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु दुक्करकारिकं अकासीति? आमन्ता । बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु “सस्सतो लोको”ति पच्चागच्छि, “असस्सतो लोको”ति...पे०... “अन्तवा लोको”ति...पे०... “अनन्तवा लोको”ति... “तं जीवं तं सरीर”न्ति ... “अज्जं जीवं अज्जं सरीर”न्ति... “होति तथागतो परं मरणा”ति... “न होति तथागतो परं मरणा”ति... “होति च न च होति तथागतो परं मरणा”ति...पे०... “नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा”ति पच्चागच्छीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु दुक्करकारिकं अकासीति? आमन्ता । “बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु दुक्करकारिकं अकासी”ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । हज्जि “बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु दुक्करकारिकं अकासी”ति — नत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु दुक्करकारिकं अकासी”ति ।

९१३. बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु अपरन्तपं [अमरं तपं (सं० नि० १.१३७)] अकासि, अज्जं सत्थारं उद्दिसीति? आमन्ता । बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु “सस्सतो लोको”ति पच्चागच्छि...पे०... “नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा”ति पच्चागच्छीति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

९१४. बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु अज्जं सत्थारं उद्दिसीति? आमन्ता । “बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु अज्जं सत्थारं उद्दिसी”ति — अत्थेव सुत्तन्तोति? नत्थि । हज्जि “बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु अज्जं सत्थारं

उद्दिशी'ति — नत्थेव सुत्तन्तो, नो च वत रे वत्तब्बे — “बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु अज्जं सत्थारं उद्दिशी'ति ।

इस्सरियकामकारिकाकथा निड्डिता ।

२३. तेवीसतिमवग्गो

(२२५) ८. पतिरूपकथा

११५. अत्थि न रागो रागपतिरूपकोति? आमन्ता । अत्थि न फस्सो फस्सपतिरूपको, अत्थि न वेदना वेदनापतिरूपिका, अत्थि न सज्जा सज्जापतिरूपिका, अत्थि न चेतना चेतनापतिरूपिका, अत्थि न चित्तं चित्तपतिरूपकं, अत्थि न सद्भा सद्भापतिरूपिका, अत्थि न वीरियं वीरियपतिरूपकं, अत्थि न सति सतिपतिरूपिका, अत्थि न समाधि समाधिपतिरूपको, अत्थि न पज्जा पज्जापतिरूपिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

११६. अत्थि न दोसो दोसपतिरूपको, अत्थि न मोहो मोहपतिरूपको, अत्थि न किलेसो किलेसपतिरूपकोति? आमन्ता । अत्थि न फस्सो फस्सपतिरूपको...पे०... अत्थि न पज्जा पज्जापतिरूपिकाति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ।

पतिरूपकथा निड्डिता ।

२३. तेवीसतिमवग्गो

(२२६) ९. अपरिनिष्फन्नकथा

११७. रूपं अपरिनिष्फन्नन्ति? आमन्ता । रूपं न अनिच्चं न सङ्खतं न पटिच्चसमुप्पन्नं न खयधम्मं न वयधम्मं न विरागधम्मं न निरोधधम्मं न विपरिणामधम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु रूपं अनिच्चं सङ्खतं पटिच्चसमुप्पन्नं खयधम्मं वयधम्मं विरागधम्मं निरोधधम्मं विपरिणामधम्मन्ति? आमन्ता । हज्जि रूपं अनिच्चं सङ्खतं...पे०... विपरिणामधम्मं, नो च वत रे वत्तब्बे — “रूपं अपरिनिष्फन्न”न्ति ।

दुक्खज्जेव परिनिष्फन्नन्ति? आमन्ता । ननु यदनिच्चं तं दुक्खं [सं० नि० ३.१५] वुत्तं भगवता — “रूपं अनिच्च”न्ति? आमन्ता । हज्जि यदनिच्चं तं दुक्खं वुत्तं भगवता — “रूपं अनिच्चं”, नो च वत रे वत्तब्बे — “दुक्खज्जेव परिनिष्फन्न”न्ति...पे०... ।

११८. वेदना ...पे०... सज्जा... सङ्खारा... विज्जाणं... चक्खायतनं...पे०... धम्मायतनं... चक्खुधातु... धम्मधातु... चक्खुन्द्रियं...पे०... अज्जाताविन्द्रियं अपरिनिष्फन्नन्ति? आमन्ता । अज्जाताविन्द्रियं न अनिच्चं...पे०... न विपरिणामधम्मन्ति? न हेवं वत्तब्बे...पे०... ननु अज्जाताविन्द्रियं अनिच्चं सङ्खतं...पे०... विपरिणामधम्मन्ति? आमन्ता । हज्जि अज्जाताविन्द्रियं अनिच्चं सङ्खतं पटिच्चसमुप्पन्नं खयधम्मं वयधम्मं विरागधम्मं निरोधधम्मं विपरिणामधम्मं, नो च वत रे वत्तब्बे — “अज्जाताविन्द्रियं अपरिनिष्फन्न”न्ति ।

दुक्खज्जेव परिनिष्फन्नन्ति? आमन्ता । ननु यदनिच्चं तं दुक्खं वुत्तं भगवता — “अज्जाताविन्द्रियं अनिच्च”न्ति?

आमन्ता । हज्जि यदनिच्चं तं दुक्खं वुत्तं भगवता — “अज्जाताविन्द्रियं अनिच्चं”, नो च वत रे वत्तब्बे — “दुक्खज्जेव परिनिप्फन्न” न्ति ।

अपरिनिप्फन्नकथा निट्ठिता ।

तेवीसतिमवग्गो ।

तस्सुद्धानं —

एकाधिप्पायेन मेथुनो धम्मो पटिसेवितब्बो, अरहन्तानं वण्णेन अमनुस्सा मेथुनं धम्मं पटिसेवन्ति, बोधिसत्तो इस्सरियकामकारिकाहेतु विनिपातं गच्छति, गब्भसेय्यं ओक्कमति, दुक्करकारिकं अकासि, अपरन्तपं अकासि, अज्जं सत्थारं उद्दिसि, अत्थि न रागो रागपतिरूपको अत्थि न दोसो दोसपतिरूपको अत्थि न मोहो मोहपतिरूपको अत्थि न किलेसो किलेसपतिरूपको, रूपं अपरिनिप्फन्नं अज्जाताविन्द्रियं अपरिनिप्फन्नन्ति ।

खुद्दको अट्ठपण्णासको ।

तस्सुद्धानं —

नवं, निब्बुति, एकाधिप्पायोति ।

पण्णासकुद्धानं —

महानियामो, अनुसया, निग्गहो, खुद्दकपञ्चमो ।

परप्पवादमद्दना, सुत्तमूलसमाहिता ।

उज्जोतना सत्थुसमये, कथावत्थुपकरणेति ॥

पञ्चत्तिसभाणवारं

कथावत्थुपकरणं निट्ठितं ।